

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

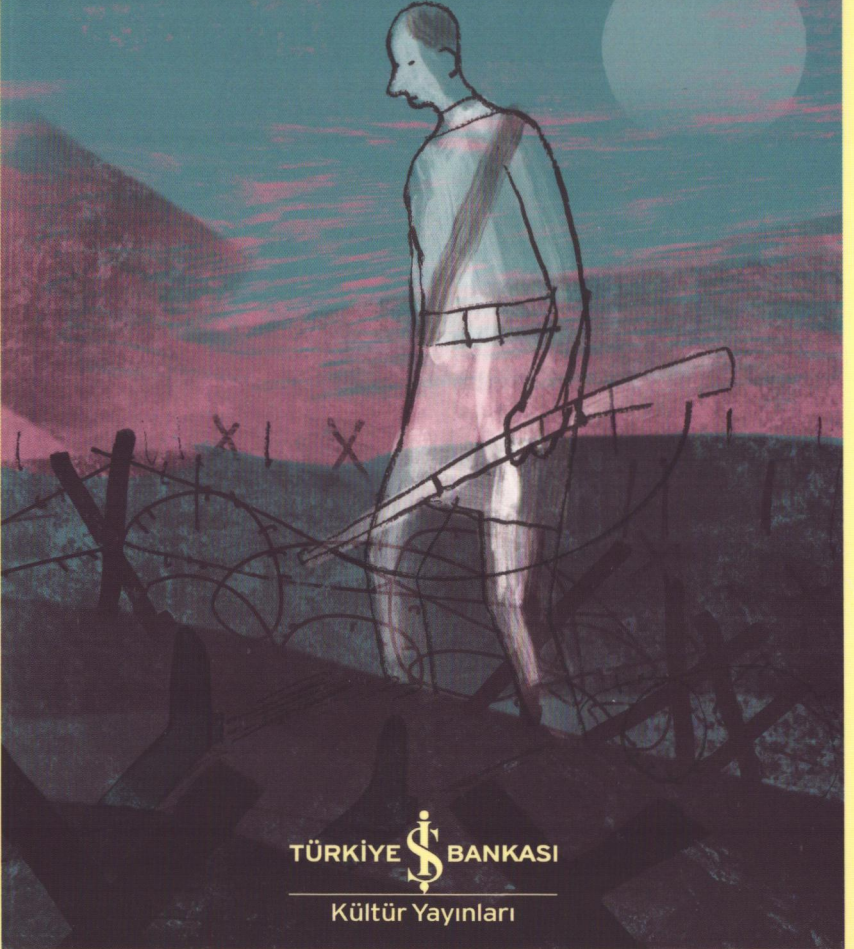
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 87

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

BURHAN CAHİT M O R K A Y A Harp Dönüşü

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6116

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

**BURHAN CAHİT MORKAYA
HARP DÖNÜŞÜ**

**UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
BURHAN CAHİT VE ŞÜREKÂSİ MATBAASI, İSTANBUL
1928**

**© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2022
Sertifika No: 40077**

**EDİTÖR
ÖMER ASLAN**

**GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM**

**DÜZELTİ
IŞIK M. ERDAL**

**GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI**

1. BASIM: HAZİRAN 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-816-5

**BASKI
MATSİS MATBAA ANONİM ŞİRKETİ
TEVFİKBEY MAH. DR. ALİ DEMİR CAD. NO: 51 KOBİ, İŞMERKEZİ SEFAKÖY
KÜÇÜKÇEKMECE/İSTANBUL
Tel. (0212) 624 21 11
Sertifika No: 75309**

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr**

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: YASİN BEYAZ

1981 yılında Narman'da doğdu. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2009 yılında bitirdi. Aynı yıl Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı doktora öğrenimini 2012'de tamamladı. Halen Yalova Üniversitesi'nde görev yapmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Roman

Harp Dönüşü

BURHAN CAHİT MORKAYA

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Yasin Beyaz

Sunuş

Burhan Cahit Morkaya, çok sayıda roman yazmış olmasına rağmen, aslen bir gazetecidir. Yaklaşık kırk yıl süren gazetecilik hayatının bir bölümünde roman yazmış olması onun asıl mesleğini gölgeleyememiştir. 1946 yılında milletvekili seçildiğinde mesleğini sadece “gazeteci” şeklinde açıklaması bu bağlamda dikkat çekicidir.¹

İlk eserlerini Cumhuriyet’in ilanından önce yazmaya başlayan Burhan Cahit, Cumhuriyet’in ilanından sonra da yazı faaliyetlerine devam etmiş ve kırka yakın romanıyla bu dönemin en üretken yazarlarından biri olmuştur. Genel itibariyle popüler bir romancı olarak görülen Burhan Cahit’in eserleri bazılarınca edebi açıdan başarılı bulunmaz. Aslında onun eserlerini bizim için kıymetli kılan, dönemine dair şahitlikleridir. Kaleme aldığı eserlerin ana eksenini aşk oluştursa da bu aşkın anlatıldığı toplumsal ortam bize birçok veri sunmaktadır. Buradan hareketle, Burhan Cahit’in 1928 yılında Harf İnkılabı’nın hemen öncesinde yazdığı *Harp Dönüşü* de bir aşk macerası üzerine kurulanmış, buna ilaveten I. Dünya Savaşı, dönemin İstanbul’u, Çanakkale ve Gazze savaşları, Mısır’daki esir kampları da romanın yan konuları olarak işlenmiştir. Bu yan konular sayesinde dönem hakkında önemli detaylara ulaşmamız mümkündür.

Harp Dönüşü romanının başkahramanı Macit, Mekteb-i Mülkiye’den mezun olmuş bir gençtir. Macit, Robert Kolej’de

1 Oğuz Öcal, “Burhan Cahit Morkaya’nın 1925-1928 Yılları Arasında Neşrettiği Yedi Roman”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı 20, s. 167.

öğretmenlikle birlikte, zaman zaman gazetelere çeviriler de yapmaktadır. Yazar, romanın genelinde Macit'le birlikte bir âşık tipi mi yoksa idealist bir tip mi ortaya koyacağı konusunda kararsız kalmış gibidir. Bundan dolayı ana karakter iki tip arasında (âşık ve idealist) gidip gelir. Roman boyunca daha çok uçarı, çapkın ve aylak bir tiplerle karşılaşmamıza rağmen onu yer yer vatanperver ve idealist bir genç olarak da görürüz.

Macit, Humret'e âşık olup ona söz verdikten sonra aşkı birçok sınava tabi tutulur. Önce Halep'e giderken trende karşılaştığı Mediha Hanım ve ardından el-Ariş'teki¹ İngiliz hastabakıcı Mrs. Davis'den kurtulması gerekir. En son Mısırlı Prenses Fatma'nın aşkına da direnir ve ülkesine döner. Baştan sona büyük bir aşk macerası üzerine kurulan romanda ara ara Macit'in vatanperverlik ve milli hisleri depreşir ve o, silkelenip kendine gelir. Önce Çanakkale Cephesi'ne, onun ardından Gazze muharebelerine ve en son da Milli Mücadele'ye katılması hep bunların göstergesidir.

Âşık ve aynı zamanda vatanperver olan Macit, ülkesi için canını feda etmeye hazırdır. Humret'in babası, bakanlarla yakın arkadaşır ve Humret eğer isterse babasıyla konuşup onun Çanakkale Cephesi'nde değil de cephe gerisinde bir yerde görev almasını sağlayabilecek güçtedir. Macit buna rağmen cepheye gitmeyi tercih eder. Oysa Humret'in teyzezadesi Adnan Bey, genç bir delikanlı olmasına rağmen askere gitmemek için eniştesine rica etmiş, o da Adnan Bey'i Almanya'ya okumaya göndermiştir. Bu durum sadece Adnan Bey için geçerli değildir. İstanbul'da daha nice Adnan Beyler vardır. Macit ve Macit gibiler cepheye savaşırken Adnan ve benzerleri de İstanbul'da her gece başka bir eğlence âleminde.

Savaş döneminde vatan evlatları cepheye canlarını verirken, İstanbul'un zengin tabakası eğlencelerine devam etmiş ve cepheye savaşan insanları zerre kadar umursamamıştır. Macit ve onunla savaşa katılacak diğer askerler, Çanakkale'ye gitmek için Sirkeci'ye doğru hareket ettiklerinde, Şişli ve Taksim'de eğlenen, göbekli ve kırmızı yanaklı bir sürü insan görürler. Bu insanlar

1 Günümüzde Mısır'a bağlı, Gazze sınırında bir kıyı şehri.

cepheye giden gençlerin yüzüne bakma zahmetinde bile bulunmazlar. Gençleri hiç umursamadan eğlencelerine devam ederler.

Savaş sefaletle birlikte ahlaki çöküntüyü de beraberinde getirmiş ve insanların büyük bir kısmında doğruluk ve dürüstlükten eser kalmamıştır. Özellikle savaş sonunda İstanbul'a dönen Macit gördüğü manzara karşısında şaşkınlık geçirir. Her yerde bir ahlaksızlık, her yerde bir umarsızlık ve zevkusefa... Bunları eleştirmiş olsa da ilginç bir şekilde Macit de onlar arasında yerini alır. Kitabın son bölümündeki buna dair anlatı dikkat çekicidir.

Macit, Cumhuriyet dönemi aydınlarının savunduğu görüşlere sahip bir kahramandır. Anadolu'yu özvatani olarak görür ve İstanbul'u köhne Bizans'ın kalıntısı şeklinde değerlendirip buradaki ahlaki yozlaşmayı bütün çıplaklığıyla anlatır. Gençlerimizin İstanbul'un dışına çıkıp özvatanimiz olan Anadolu'yu gezmeleri ve insanımızın çektiği sıkıntıları yakından görmeleri gerektiğini söyler. Onun zihnindeki vatan Anadolu'yla sınırlıdır. Macit için Adana'dan ötesi yabancı bir memleket. Oranın havası, suyu, toprağı başkadır. "İçimde yabancı bir memlekette seyahat ediyorum hissi var. Bu hava, bu yüzler, bu kıyafetler bana yabancı şeyler. Yalnız istasyonlarda tanıdık subay yüzlerini, sevimli Mehmetçikleri görünce içime huzur geliyor."

Harp Dönüşü önce 26 Mart-23 Temmuz 1928 tarihleri arasında *İkdam* gazetesinde tefrika edilmiş ve aynı yıl içerisinde kitaplaştırılmıştır. Eser günümüz Türkçesine uyarlanırken kitap baskısı esas alınmakla birlikte yer yer tefrikadan da faydalanılmıştır.

Yasin Beyaz, 2024

Bu Romanı Nasıl Yazdım?

Ayten'in son sayfasını bitirdiğim gündü. Ada'da Yat Kulübü'nün büyük çamı altında birkaç dost çay içiyorduk. O yaz kulübe gelen bir genç hanım dedi ki:

“Romanlarınızı takip ederim. Mevzularınızda dikkat çekici bir hal var. Eserlerinizin kahramanı daima kadın oluyor. *Coşkun Gönül*'de Serap, *Gönül Yuvası*'nda Elvan, *Kızıl Serap*'ta Ayten ve nihayet onun kızı olan küçük Ayten... Hayatı kadın ruhu ve kadın düşüncüsüyle tahlil etmek şüphesiz bir başarıdır. Fakat gönül ister ki kadına ait duygu ve heyecanları bir mercek gibi tespit eden kaleminiz, bu hayatın bir de kendi cinsinize ait cephesine girsin. Bunu beklemek hakkımız değil mi?”

Çay masası etrafında toplanan dostlarımız hanımefendiyi tasdik eder gibi yüzüme baktılar. “Hakkınız var,” dedim, “şimdiye kadar mevzularımı kadınların hayatından topladım. Bunda iki sebep vardı. Biri bizden evvelki roman yazarlarının, hayatı çoğunlukla erkeklerin bakış açısıyla tahlil etmeleridir. Bizden önceki yazarların eserlerinde kahramanlar daima erkeklerdir. Halbuki bütün hayatımızın asıl kahramanları bence kadınlardır. Çalışıyoruz, uğraşıyoruz, kazanıyoruz, ıstırap çekiyoruz, sevinç hissediyoruz. Niçin? Bütün bu mücadelenin gayesi kadın değil mi? Kadınlar umutsuzluğumuzun tebessümü, ıstırabımızın şifası, yorgunluğumuzun mükâfatı gibi, bizi takip etmeseler tesellisiz, neşesiz geçecek, sert ve maddi bir hayatı hayal edin! Ne sıkıcı, değil mi? Şu halde benim mevzularımı hayatın asıl kahramanı olan kadınlardan seçmeye hakkım vardır sanırım. Sonra bilmem neden, ben şimdiye kadar bir romana kahraman

olacak kadar macerası kuvvetli bir erkeğe tesadüf etmedim. Bu da bir talihiymiş.”

Kulübün genç ve güzel misafiri bu mazereti yeterli bulmamış görünüyordu. Dudakları büküldü. Boynundaki inci dizisiyle oynayan eli masaya uzandı. Küçük çantasından çıkardığı beyaz krizantem gibi temiz ve buruşuk mendili dudaklarında gezdirdi. Ben konunun kapandığını zannederken o, sesine biraz daha ahenk vererek devam etti:

“Mevzu bulmak meselesinde belki haklısınız. Erkekler hayatı daha sade kabul ettikleri için tahlil edilecek, meşgul olunacak içli maceraları azdır. Fakat isterseniz ben size bir küçük defter, birkaç deste mektup vereyim. Zannederim ki bu belgeler esaslı, kalem oynamamış bir mevzu verebilir. Hemen ilave edeyim ki bu belgeler bir yabancıya ait değildir. Şimdi Avrupa’nın sakin bir köşesinde inzivaya çekilen biraderimin bıraktığı hatıralardır.”

* * *

Kulübün genç ve güzel misafirine teşekkür ettim. O hafta içindeydi ki vaat ettiği hatıraları bana verdi. Bu yazılar ve mektuplar heyecanlı ve dikkate değer bir hayatın günlükleriydi. Bir ay sürekli olarak bu perişan kâğıtları tetkik ettim. Her akşam Yat Kulüp taraçasında, tembel bir ressam paletindeki boyalar gibi, parça parça renklere karışarak Heybeli üstünde eriyip giden güneşi seyrederken, vaktiyle Boğaziçi’nde geçen bu maceranın fırtınalı, harareti sahnelerini düşündüm. Bu macera, kahramanlarıyla, hadiseleriyle, tehlikeleriyle bütün yaz beni meşgul etti. O karışık notlarla, tarihleri, yazıları belirsiz birkaç paket hanım mektubunu karşılaştırdım. Roman tarzımda kabul ettiğim esas bozmamak için bütün bu belgeleri birleştirerek meydana yaşanmış, kahramanları mevcut bir maceranın krokisini çıkardım. Bu macerayı bugün Avrupa’nın sakin bir kenarında, Gaskonya¹ körfezinin kırmızı yalçın kayalıkları arasında inzivaya çekilen kahramanın dilinden yazmaya başladım.

Burhan Cahit

18 Eylül 1927, Büyükkada

1 Fransa’nın güneybatısında, tarihi ve coğrafi bir bölge.

Macit Bey'in Meşin Kaplı Bir Numaralı Defteri

Birinci Bölüm

Osman Niyazi en sıkı fıkı görüştüğüm mektep arkadaşlarımdandı. İki kişilik mektep sıralarında yan yana oturuyorduk. Uysal bir çocuktü.

O, Viktor Hugo'nun ahenkli şiirlerini okuyarak derse renk katan felsefe hocasını dikkatle dinlerken, ben önündeki açık deftere kuyruğu yukarıda maymun resimleri yapar, altına da "Âdem babamız" yazar, gösterirdim. Doktor Mortman isimindeki ihtiyar etnografya hocası da Darwin'le beraber, aslımızın maymunlara dayandığını iddia ettikten sonra, mektepte hepimizin ismi değişmişti. Osman Niyazi'ye herkesten evvel, Şempanze ismini vermiştik. Böyle şakaların acısını ilk defa ona duyurmaktan, bilmem neden, zevk duyardım. O, bu münasebetsizliklere ses çıkarmaz fakat farkında olmadan not defterine böyle resimler yaptığım zaman kendini tutamaz, hocanın karşısında gülmek için öksürmeye çalışır, yutkunur, terler, kızarırdı. Ders bitince bir müddet benimle dargın dururdu. Onunla darılmaya imkân var mı? İkinci derste yine barışıldık.

Eski aile terbiyesiyle büyümüştü. Sokakta bir kadın tesadüfen yanından iki adım beraber yürüse huylanır, sıkılır, karşı kaldırıma geçerdi. Hatta kendi aramızda bile çapkınlıktan bahsederken onun öyle istekli, ilgili fakat utanır, ayıplar gibi bir dinleyişi vardı ki bizi inadına daha açık konuşmaya mecbur ederdi.

Bazen derste iktisat hocasının anlattığı Malthus teorisini¹ dinlerken onun önüne yavaşça açık saçık, güzel kadın resimleri dolu bir *Etüt Akademik*² sayfası koyardım. Yüzü, al göbekli Avrupa keçelerine benzer, nefesleri sıkılaştır, alnı terlerdi. Ancak bu görünen sıkılganlık altında onun vahşi ve hırslı bir zevk aldığı ne kadar da belliydi. Sınıfın en devamlısı ve çalışkanı Osman Niyazi'ydi. Hepimiz eksik notlarımızı onun defterlerinden kopya ederdik. En zayıf tarafı da Fransızcasıydı. Biz Beyoğlu'nda, şurada burada sıkılmadan, başını gözünü yara yara Fransızca konuştuğumuz için açılır, pişerdik. Osman Niyazi bizim gramer yanlışlarımızı çıkarır, "Öyle yalan yanlış konuşmaktansa ağzını açmamak daha hayırlı!" diye bizi ayıplardı. Fakat kendisi mükemmel tercüme yaptığı, hatta hatasız yazdığı halde bir türlü derdini anlatamazdı.

Mektep âlemi, hayata karıştıktan sonra insana her yaşta taze bir bahar kokusu getiren canlı hatıralardan ibarettir. Dünyanın meşakkati çok şeyi unutturur, her yeni hadise eski olayların üzerine bir bulut getirir. Fakat mektep âlemine ait hatıralar hayatın en bunaltıcı, en buhranlı zamanlarında bile bazen bütün teferuatıyla insanın kalbini çiçeklendirir.

Mektep kapısından hayata çıkanlar, aynı safta durmuş nişancıların attığı oklara benzerler. Kaza, kader, tesadüf kimini iki adım ötede toprağa saplar, kimini de bir engele çarptırmadan uçurur, ta hedefin kalbine götürür. Bunda tahsil kuvvetinden ziyade, talih ve tesadüfün hükmü geçer. Mektepte daima arkadaşlarından yüksek görünen öyle bilgili insanlar vardır ki hayata çıkınca ilk adımda sendeler, ikinci adımda duralar ve artık bütün ömürleri mücadeleyle geçer. Bu mücadelenin en acı tarafı, mektepte kendisinden geri olmalarına karşın merhametle karışık bir gurur duyduğu arkadaşlarının güçlü kuvvetli bir şahin gibi daldan dala konup kalkarak daima yükseldiklerini gör-

1 Thomas Robert Malthus (1766-1834) tarafından ortaya atılan, nüfusun zamanla daha hızlı artmasına karşılık besin artışının daha yavaş olması sebebiyle insanların payına düşen besin miktarının ve refah seviyesinin azalacağını öne süren teori.

2 *L'Étude Académique*: 1904-1914 yılları arasında Fransa'da yayımlanmış, nü kadın resimleri de içeren sanat dergisi.

mektir. Bu öyle bir acıdır ki içli gönüllere, haftalarca boş kalmış bir midenin acısından daha fazla ıstırap çektirir.

Bizim mektepten çıkışımız da böyle oldu. Hepimiz bir tarafa dağılıverdik. Osman Niyazi'yi bir iki ay görmedim. Bir gün kaymakamlık için Dahiliye¹ koridorlarında tavsiye alacak birini ararken onunla karşılaştık. Elindeki dilekçeyi Bakan'a havale ettirmiş, şimdi Memurin Müdürü'ne² götürüyordu. Ayaküzeri dertleştik. Müfettişlikte açılan yeri istediğini söyledi.

"Adam sen de merkezde kalacaksın da ne olacak, kaymakamlık iste," dedim. Dudaklarını büktü.

"İsterim ama şimdi biraz zor." Halinde bir durgunluk vardı. Fakat çok geçmedi birdenbire karar vermiş gibi devam etti: "Sana haber vermedim, değil mi? Ben evlendim."

"Ya... Ne zaman?"

"Bir buçuk ay oluyor. İstemedim ama işte oldu bir kere. Bizim komşulardan biri vardı. Annem ısrar etti. Benim de zayıf tarafıma rastladı. Hemen bir hafta içinde oldu bitti."

"Mübarek olsun öyleyse. Demek şimdi İstanbul'dan çıkmayı bunun için istemiyorsun. Hakkın da yok değil. Balayında İstanbul bırakılır mı? Haydi, Memurin Müdürü'ne beraber gidelim. Bugün bana tayin yapılabilecek kazaların listesini verecekti."

Doğuştan sıkılgan, utangaç olanlar çabuk evlenirler. Çapkınlığın tadını almayanlar yahut yolunu bilmeyenler için bundan uygun teşebbüs yoktur. Osman Niyazi'nin eski halini bildiğim için böyle mektepten çıkar çıkmaz, iş sahibi olmadan evvel çoluk çocuk sahibi olacağını tahmin etmiyorum değilim. Öteden beriden konuşa konuşa karanlık aralıktan Memurin Müdürü'nün odasına girdik.

Müdür, incelemeye değer mühim bir adamdı. Valilerden, nahiye müdürlerine kadar her memur onun önünde geçit töreni yapar, onun izniyle işe başlardı. Feleğin hile ve düzen hususunda keşfettiği bütün incelikleri esrarengiz bir Asuriye³ kâhini gibi karşısındakini büyüleyerek kullanan bu adamın aldatmadığı memur, atlatmadığı amir yoktu.

1 İçişleri Bakanlığı.

2 Günümüzde Personel Genel Müdürü.

3 Asur.

Üzeri dosya, evrak ve defter dolu büyük masanın arkasında balmumundan yapılmış, ufacık bir Lama¹ heykeline benzeyen Memurin Müdürü, biz içeri girince ayağa kalktı. Onun bu nezaketindeki esrarı biz ne kadar geç anladık. O kendisine memuriyet için müracaat eden yüzlerce kişiyi kalp kırmayarak, gönül alarak idare etmeyi, ancak her odasına gireni bu mübalağalı hürmetleri, ağzından eksik etmediği bol, neşeli tebessümleriyle başarıyordu.

“Size bir arkadaş daha getirdim Müdür Bey. Fakat o, benim gibi dışarılarda kaymakamlık aramıyor. Merkezde bir yer istiyor.”

Bir Hint tapınağını andıran karanlık odada eski Babialı² usulleriyle bize yer gösterdi.

“Kolay Efendim, nasıl isterseniz. Sizin gibi Mekteb-i Mülkiye’den³ çıkmış gençlere memuriyet mi yok? Buyurun, bir kahve için.”

“Rahatsız etmeyelim Müdür Bey. Bizim boş kadro listesinden haber var mı?”

Masanın alt gözlerinden birini çekti. Çıkardığı büyük bir karton içinden uzun listeli bir kâğıt aldı. İnsana elinde olmadan sevinç ve ümit veren candan bir neşeyle kâğıdı uzattı:

“Bakan’dan listeyi alıncaya kadar akla kararı seçtim. Ama bunlar hep sizin hatırınız için. Bak bu listeye, istediğin yeri seç, derhal atamanı yapayım.”

Ve listeyi elime tutuşturup Osman Niyazi’ye döndü:

“Beyim, sizin emriniz?”

Onlar konuşturlarken listeyi incelemeye başladım. Listede on beş yirmi kazanın ismi vardı. Fakat öyle isimler ki coğrafyam o kadar kuvvetli olduğu halde bazılarının ne tarafta olduğunu bile kestiremiyordum. Van vilayetinde Hoşab, Basra vilayetinin Müntefik sancağına tabi Şatra, İran hududunda Baziyan, Kerbela taraflarında Cible, Suriye çölleri içinde Salt.⁴ Listedeki

1 Budist rahip.

2 Osmanlı Hükümeti. Yönetim merkezi günümüzdeki İstanbul Valiliği binasıydı.

3 Osmanlı Devleti’nde memur yetiştirmek amacıyla 1858’de açılan okul.

4 Bugün Ürdün’ün sınırları içinde yer alan bir şehir.

boş kaza isimleri hep böyle yirmi yaşında bir İstanbul gencinin gözünü karartacak şeyler... Memurin Müdürü'nün bana karşı özel bir lütuf şeklinde adeta başkalarından gizli gösterdiği bu liste, o anda anladım ki talip olmadığı için daima boş kalan ve daima yerli Tahrirat kâtiplerine¹ vekâletle idare ettirilen uzak yerlerin listesidir. Genç ve himayesiz gençleri nezaketle atlatmak için görünüşte bir kıymet verilip ricayla, niyazla meydana çıkarılan bu liste kim bilir benim gibi daha kaç kişinin elinden geçmiş, ümitlerini kırmıştı. Bir şey söylemeden listeyi masaya bıraktım. Galiba istemeden gülmüştüm de çok zeki, çok tecrübeli bir adam olduğuna şüphe olmayan Müdür, hemen Osman Niyazi ile konuşmasını kesti:

“Ne oldu? Galiba uygun bir yer bulamadın. Hakkın var fakat aksi zamana rastladı. Bazen bakarsın burnumuzun dibinde, mesela Mudanya, Edremit aylarca açık kalır da kimse bulamayız. Lakin zatiâliniz isterseniz bu listedeki yerlerden münasibini kabul edin. Bendeniz ilk fırsatta hemen ya Bursa'ya ya İzmir'e gelmenizi temin ederim. Emin olun size ciddi hürmetim, muhabbetim vardır. Vaat ediyorum, yakın yerlerdeki ilk boş yere tayin için sizi sunacağım.”

“Himayenize, nezaketinize teşekkür ederim. Müsaade ederseniz biraz daha düşüneyim. Listedeki yerler hatırımdadır. Siz arkadaşımın işini nasıl yapacaksınız?”

Kurnaz Müdür kararımı anlamıştı. O daima hayırsever ve koruyucu görünen güler yüzüyle beni tatmin etmek istedi:

“Nasıl arzu ederseniz. Sizin gibi genç, faal arkadaşlar için bütün kapılarımız açıktır. Emin olun ben, koca Bakanlık'ta biz-zat sizin işlerinizi takip etmekten büyük bir zevk duyarım. Kararınızı verir vermez gelin, emrinizin gereğini yapayım. Osman Niyazi Bey biraderimize gelince, biraz beklemek lazım. Malum ya merkez taşra gibi değil. Boş yer pek seyrek olur. Ancak ilk fırsatta tabii kendilerini tayin edeceğiz. Ara sıra şöyle lütfederek bir uğrayıp haber alırlar.”

Artık söylenecek ve sorulacak bir şey kalmamıştı. İkimiz de teşekkür ettik. Odadan çıktık. Müdür'ün bizi atlatışındaki

1 Eskiden kazalarda, mülki amirin maiyetinde yazışmaları yürüten kişi.

maharete ikimiz de parmak ısırmıştık. Onun en tecrübesiz ve cesaretsiz insanlara ümit veren bol, sıcak tebessümleri, ikna edici, hatta peşin teşekküre mecbur eden iltifatlı vaatleri bizi de büyülemişti. Fakat hayat gariptir. Çok geçmeden anladık ki Bakanlık'ta Felek diye yarı hürmet yarı korku içinde ismi geçen bu müdürün bütün o vaat, ümit ve iltifat dolu nutukları, günah çıkaran mutaassıp Katolik papazlarının her gelene tekrar ettikleri uzun *prayerleri*¹ gibi ezberlenmiş, her müracaat edene aynı kelimelerle söylenmiş resmi dualardır.

Mektepten ümit ve neşe içinde çıkarak hayata karışmak isteyen gençlerin çoğu, Dahiliye Nezareti'nin tahta koridorlarında ve en fazla bu meşhur Memurin Müdürü'nün, Merkezefendi'deki izbe, kasvetli, niyet kuyusuna² benzeyen o daima rutubetli ve esrarlı kapısı önünde eskiyen pabuçlarına ve kendilerine karşı gittikçe ciddileşip sertleşen yüksek makam sahiplerinin yüzlerine bakıp ümitlerini keserek, bir daha dönmek üzere Babıali'nin o tarihi çatısı altından çıkıp gitmişlerdir.

İşte Osman Niyazi ile ben de o gün içimize çöken hayal kırıklığını, devlet kapısında iş bulmak için duyduğumuz arzuya karşı yeterli bir ümitsizlik şeklinde görmüş ve daha Babıali'nin taş kaldırımlı avlusuna çıkarken ellerimizdeki dilekçeleri buruşturup atmıştık.

Hayatın en mühim dönüm yeri, insanın bu yaşlarında, tahsili bitirip mesleğini seçeceği zamanlarındadır. Şimdi o zamanı düşünürken, Memurin Müdürü'nün bana mesela İzmir'in güzel Nazilli³ kasabasını teklif ettiğini, benim de memnuniyetle kabul edip, kaymakam olduğumu düşünüyorum. Bugün kim bilir ne olacaktım? Vali mi, vekil mi, azledilmiş mi, milletvekili mi? Talihin, tesadüfün oyunu çoktur. Kim bilir belki de misafir gelirken kapıya kadar inen damat gibi, kayırılanlar ağır bastıkça Nazilli'den adını zikrettiğim Van vilayetinin Hoşab kazasına kadar gidip, unutulmuş bir emektar kaymakam olup kalacaktım. Çok

1 (İng. *prayer*) Dua, niyaz.

2 Halk inanışında insanların, istek ve dileklerinin olması için bazı ritüellerle başvurdukları, kutsal sayılan yerlerde bulunan kuyu. Bu şekilde İstanbul'da beş kuyu vardır. Biri de Merkezefendi Külliyesi'nde bulunmaktadır.

3 Günümüzde Aydın iline bağlı ilçe.

yükselme tehlikesi de Van vilayetinde unutulup kalma meselesi de beni bugün alakadar etmiyorsa bunu ancak bu tesadüfî hâzırlayan Felek'e, o birçok Mülkiyeli genci devlet kapılarından ümitlerini keserek başıboş bırakan Memurin Müdürü'ne borçluyum. O gün Osman Niyazi ile Babialı'den inerken hem gülüyor hem ne iş yapacağımızı birbirimize anlatıyorduk. O, elindeki Mekteb-i Mülkiye şahadetnamesini¹ bir kenara atıp, deri ve kürk üzerine iş yapan kayınpederinin yanına gireceğini söylüyor, ben de daha olmazsa kitapçılara forması yarım liraya cinai-polis² romanları tercüme edeceğimi anlatıyordum. Galata'ya geçmiştik. "Osman, şu kararımızın şerefine gel seninle Arnavutköy'e kadar gidelim, Akıntı Burnu'nda bira içelim, tam mevsimidir," dedim. "Hem bana şu evlenme meselesini de anlatırsın."

Eskiden bilhassa imtihan aralarında hemen her akşam birkaç arkadaş Arnavutköy'e gider, eğlenirdik. Sonbahar, Boğaz'ın en güzel mevsimidir. Gök, dağlar ve deniz, ressam elinden yeni çıkmış cilalı bir tablo gibi parlaktır. Yazın sıcak günlerindeki ağır hava, dumanlı deniz ve kızgın bir fırın kubbesi gibi yanan dağlar kalmamıştır. Bu mevsimde açıklık, rüzgârlı bir yerde bira içmedinizse bu çok tatlı zevkten kendinizi mahrum etmeyin. Telifi mümkün mahrumiyetler insana daha sert bir arzu verir. Yeter ki bu arzu insana maddi bir zevk duyuramayacak kadar geçmiş yaşlarda gelmesin.

Osman Niyazi evlenmesine rağmen eski uysal, kalender halini bırakmamış. Benim birdenbire içime gelen bu arzuyu derhal kabul etti. Şimdi Akıntı Burnu'ndaki set üzerinde bir hortum gibi ta Kavaklar'dan³ kıvrıla kıvrıla gelen rüzgâra göğsümüzü vermiş Memurin Müdürü'nün bizi atlatışındaki maharetten bahsediyorduk. Rüzgâr, altında oturduğumuz eski çınar ağacının yapraklarını sarsıp koparıyor, Beykoz'a su almaya giden, içleri boş fıçı dolu mavnalar⁴ akıntıyı sökmeye çalışıyor ve onları çeken römorkör, yorgun bir hamal gibi, sağa sola yalpa vuruyor-

1 Diploma.

2 Polisiye.

3 İstanbul Boğazı'nın Karadeniz girişinde, biraz içeride karşılıklı konumlanan Anadolu ve Rumeli Kavağı.

4 Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne.

du. Rıhtımda kol kola girmiş oynak Rum kızları gülüşüyor, bahçenin camlı bölmeyle ayrılan köşesinde birbirlerine sokulmuş bir genç kızla erkek bizi de alakadar eden heyecanlı hareketlerle şakalaşıyorlardı. Onların bu sevişmesi bana Osman'ın evlenişini yeniden hatırlattı. Boşalan bardağına bira doldurup sordum:

“E, Osman, Memurin Müdürü'yle hesabımızı kestik. Sen hepimizden habersiz neden evlendin, onu anlat bakalım.”

“Tesadüf a canım,” dedi. “Bir aile meselesi. Annemin arzusu. Hepsi bir araya geldi, evlendim, oldu bitti.”

“Demek eskiden bir tanışıklık vardı.”

“Mesele uzun ama sana kısaca anlatayım. Annem daha idadideyken¹ beni kendi aklınca nişanlamış. Hatta iki aile arasında böyle söz bile geçmiş. Yakın komşu olduğumuz için hep tanışırdık. Mektepten çıkınca düğün yapmak için karar vermişler. Fakat ben idadiyi bitirip Mülkiye'ye girince iş değişti. Tabi o zaman benim aklımda evlenmek yoktu. Benim bu kararım annemle beraber ötekileri de kızdırdı. O sırada kızı Hariciye² memurlarından biri de istiyormuş. Hemen nikâhlayıp verdiler. Verdiler ama herifin Nişantaşı'nda bir karısı daha varmış. Bunu haber alınca kızı ayırmaya kalktılar. Epey de uğraştılar. Bu dava tam üç sene sürdü. Ben mektebi bitirdim, onlar da davayı. Bizimkiler de onlar da bu tesadüfü uğur saydılar. Benim de zayıf tarafıma rastladı. Hemen nikâhı yaptık, oldu bitti.”

“Bu adeta bir macera Osman. Arada sevişme falan var mıydı?”

Osman hem birasını içiyor hem gülüyordu.

“Arada sevişme yoktu fakat şimdi üç yaşında bir kız çocuğu var.”

“O ne demek o?”

“Öteki kocasından. Gerçi bir ay içinde ayrıldılar ama bu bir aylık zaman şimdi üç yaşında bir çocuk olmasına yetmiş. Bu neticeye ben de gülüyordum.”

“Demek şimdi tam manasıyla çoluk çocuk sahibi oldun ha! Bravo sana Osman! Bir taşla iki kuş vurmak buna derler.”

1 Günümüzdeki liseye denk orta öğretim kurumu.

2 Dışişleri Bakanlığı.

Gamsız, şen Osman etkilenmiş değildi. “Öyle,” dedi, “bir de emeksiz kızımız var.”

“Kâfır,” dedim, “bu işte de kazandın, hazıra kondun. Haydi öyleyse biramızı dört başı mamur Osman Bey biraderimizin şerefine içelim.”

Ne iyi çocuk! Bardağını masaya bırakırken aklına yine memuriyet meselesi gelmişti:

“Lakin ne dersin? Müdür ara sıra uğrayın, diye bizi Babıali’ye koridor kâtibi yapacaktı, değil mi? Tevekkeli değil, ne zaman oraya gitsem bir alay işsiz güçsüz, efendiden adamların Müdür’ün koridorunda üç aşağı beş yukarı gezip dolaştıklarını görürüm. Olur şey değil. Kim bilir o zavallılar içinde kaç aydır boş yer bekleyenler vardır.”

“Memuriyette açıkta kalmamak, başarılı olacağın yere geçmek senin liyakatinde, yeteneğinde değildir azizim. O âlemde tutunmak için aşinalık gibi, kapılanmak gibi, daha hususi alaka ve bağ lazımdır.”

Osman iki yumuk elini birden kaldırdı. Ağzındaki sıcak midye tavayı yok etmeye çalışarak homurdandı:

“Allah etmesin, artık geçmiş ola. Zaten kayınpeder ısrar edip duruyor. Bu akşam kesin cevabımı vereceğim. Beni artık Babıali taraflarında hiç arama. Yakında deri toplamak için belki seyahate bile çıkarım.”

“Haydi öyleyse Osmancığım, meşhur kürk ve deri milyoneri Osman Niyazi Bey biraderimizin şerefine...”

Denizi yalayıp gelen sert rüzgâr, sınırlara hareket veren bir titreyişle yüzümüzü sıyrıp geçiyor; taze, serin hava nefeslerimize hafiflik veriyordu. Anadolu yakasında Kandilli, Hisar, Vaniköy tepelerindeki parça parça ağaçlıklar, boş ve yanık tarlalar yavaş yavaş birbirine karışan gölgeler haline geliyordu. Arkamızda batmaya başlayan güneşin zayıf aydınlığı, karşı sahilin camlarına çarpıp kırılıyor, birer sarı elmas parçası gibi dağılıyordu. Köşede camlı paravanın önündeki ahbablar, artık bizden bile çekinmeyerek neşe dolu birbirlerine sokulmuş, akşamın sevdalı gönüllere doldurduğu keskin arzular içinde kendilerinden geçmişlerdi.

Osman yan gözle etrafa bakıyor, sonra onlardan bahsetmemi bekler gibi, gözlerini araştırıyordu. Ruhen çapkın oldukları

halde muhitleri, terbiyeleri etkisiyle sakın ve ahlaklı görünenlere çok acırım. Bizim Osman Niyazi de böyledir. Her şeyi görür; gözünden bir güzel kaçmaz. Fakat bütün hesapları içinden geçer. Bizim sayısız ve bir sinema romanı gibi cüretli, heyecanlı, olaylarla dolu aşk maceralarımızı zevkle, gıptayla dinler. Fakat bir kadınla baş başa kaldığı zaman bizim arazi¹ ve evkaf² derslerinde olduğumuz gibi, buram buram terler. Onu biraz kızdırmak istedim:

“Yan gözle bakıp da rahatlarını bozma. Zaten senin artık böyle şeylerle alışverişin ne?.. Hem evlisin hem de üç yaşında kızın bile var. Artık gün batarken evine girer, sırtına entariyi geçirir, bahçe kovalarını eline alır, karanfillerini, ortancalarını sularsın. Çoluk çocuk sahibi olmak kolay mı babalık?” Onun cevap vermesine meydan vermeden garsonu çağırıp hesabı istedim. “Hem sen geç kalma azizim, bak akşam oldu. Şimdi seni evde beklerler. İki aylık damat bu kadar gecikir mi?” Canı sıkılır gibi olmakla beraber kalktı. Maçka’da oturduğu için caddeye çıkınca onu selametledim: “Beni dinle Osman, kürkçülüğe başladığın zaman haber ver, kısmet olursa belki gelir, bir sıftah ederim. Malum ya kış geliyor. Artık bize ahbapça muamele edersin, değil mi?”

Güldü. Hafta içinde beni göreceğini vaat etti, ayrıldık. Bu en çok sevdiğim mevsim, eylül ve ekim bugün içimde derin bir hayal kırıklığı olduğu halde bana yine yeterince bir ferahlık ve hercailik veriyor. Bu yaz mektepten çıktıktan sonra bir iki ay gezip eğlendim. Bütün Boğaziçi’ni, Adalar’ı, Fener’i dolaştım. Adalar’dan hiç memnun kalmadım. Orada hiç olmazsa bütün bir mevsim oturmayınca asıl zevki çıkmıyor. Kumsalın pembe göğüslü, kurşuni ve parlak gözlü kızları yabancılardan fakir bir *bonsuvan*³ bile esirgiyorlar. Çamlardaki aşk hikâyeleri de eski masallardaki Tahir ile Zühre’ye⁴ benzemek isteyen gönül hastalarına ait. Benim gibi kararsız ve hevesli bir genç için böyle

1 Arazi Kanunu dersi.

2 Ahkâm-ı Evkâf dersi.

3 (Fr. *bonsoir*) İyi akşamlar.

4 Padişahın kızı Zühre ile vezirin oğlu Tahir’in ölümle son bulan aşk yolculuklarını anlatan Türk halk hikâyesi.

külfetli maceralara girmenin imkn var mı? Beni yine kendi kymn masum maceraları daha memnun ediyor.

İnsan ne kadar olsa muhitine ait ehrelere daha fazla sokulmak istiyor. Köşk bahçelerinde, it arkalarında, deniz kıyılarındaki geçen biraz acemi fakat daima taze ve sıcak heyecanlar, ufak ufak kıskanılıklar veren bu ilişkilerin zevkli hatıraları vardır.

iek ve kelebek macerasına benzeyen bu hafif ve bakir sevişmelerden bir yeşil yaprak saklayanlar, en hüzünlü zamanlarında kalplerinin yeşerip çiçeklendiğini hissederek. Bir İtalyan şairinin kalbe dair yazdığı, “Aşk ve gençlik ömrün baharıdır” dizesi bence hayat için söylenmiş o kütüphaneler dolusu fikirlerin en kıymetlisidir.

İnsan düşüncelerden ziyade duygularla ve hayallerle ynetilmekten hoşlanır. Hele ruhlarında biraz avarelik olanlar, uzun boylu bir ısıtuba takılmazlarsa, durgun ve dingin derelerde avlanan böcekler gibi, ne tatlı gaflet içinde yaşarlar. Ne çare ki hayatın zaruretleri insanı, berrak sularda kanatlarının rengini seyreden bir kelebek gibi, azade ve âşık yaşamaya bırakmıyor. mrn birbirini kovalayan kaygıları var. Onun için ki insan daima değişim geçiren ipekböcekleri gibi, kelebek halinde kalamıyor. Tırtıllaşıyor, ısırarak ve ısırılmak istiyor.

... O gün Babıalı'den çıkarken kararımı vermiştim. Memuriyet gibi belirli düzene, merasime ve şekle tabi bir meslekte barınamayacaktım. Daha ilk adımda fena bir tecrübeyle karşılaştım. Ben zannediyordum ki elinde kuvvetli bir diploması olan genç, devlet dairelerini geniş bir dinlenme yerine eviren ve bütün hareketleri sigara, kahve içip birbirlerine hoş fıkralar anlatmaktan ibaret kalan eski insanlara tercih edilecek ve daha ilk müracaatta şevki kırılmayarak derhal bir işin başına getirilecektir. Memurin Müdürü'nn beni Arabistan'ın Salt kazasına musallat etmek iste­yişindeki maksat herhalde benim orayı adam edeceğime dair kanaati olduğundan değildi. Çünkü ne Salt ne Şatıra¹ İstanbullu bir Türk gencinin yalnız başına adam edeceği yerlerden değildir. Bu olsa olsa çalışmak isteyen bir genci bir iki senede kötürüm etmek için hazırlanmış bir suikast gibi bir şeydir.

1 Bugün Irak sınırları içerisinde yer alan şehir.

Birkaç ay diye böyle uzak yerlere gönderilip yıllarca aranmayan ne kadar arkadaşımız var ki günün birinde aramıza karıştıkları zaman değil okuduklarını, oturup kalkmayı bile unuttuklarını görüp acırız.

Memurin Müdürü'nün listesi bana, bozulan sinirleri teskin için verilen acı ve sert bromürler¹ gibi tesir etti. Gerçi ağzım buruştu, midem kavruldu fakat şifası pek seri oldu. Derhal karar verdim ki memuriyet benim gibi alıngan, sıkılgan, avare ruhlu insanlar için değildir.

Şimdi akşamın serinliğini biraz daha duyabilmek için göğsümü gerip, nefeslerimi genişleterek Bebek Bahçesi'ne doğru giderken, hakikaten içimin ferahladığını, sabahtan beri kalbimi katılaştıran sebeplerin gevşeyip çözüldüğünü hissediyordum. Kalbinde taze maceralar yaşayan yirmi yaşında bir genç eğer maddi bir galesi yoksa dünyanın en mesut insanıdır. Etrafındaki hayat bile ona gönlündeki hülyalar gibi rengârenk bir tabaka halinde görünür. Bu yaşlar en sert hakikatleri bile çelik taşlı bir değirmen gibi ezer, öğütür ve bir tutam toz halinde savurup dağıtır. Bu yaştaki insanların kalbi maddi şeylere ilgisizdir. Renk, tebessüm, koku ve hülyadan oluşan bir çerçeve içinde tesadüfün karşılıklarına çıkardığı yüzlerde aşkın aslını arar dururlar. Ve zaten dünyanın gelip geçen bütün insanları da bu muammanın peşinde bir müddet koştuktan, bir kısmı can verdikten, birçoğu ümidini kestikten sonra, okyanusu aşma sevdasındaki heveskârlar gibi, vazgeçmeye razı olmadılar mı? Şu farkla ki okyanus aşmak günün birinde Köprü'den² Üsküdar'a geçmek kadar basit bir seyahat haline gelecek. Fakat gönülleri tutuşturan o aşk meselesi öyle zannederim ki kıyamete kadar muamma olarak kalacak.

Bu akşam neşem var. Osman Niyazi'yi evine gönderdikten sonra dünyada ciddi bir meşgalesi olmayan üzüntüsüz, endişesiz bir adam gibi bastonumu rıhtımın taşlarında sürütüp şarkılar mırıldanarak köye kadar yayan yürüdüm. Boğaz'ın en

1 Sakinleştiriciler ve ağrı kesiciler içinde kullanılan kimyasal madde.

2 İstanbul'da Haliç'in iki yakasını, Eminönü ile Karaköy'ü birbirine bağlayan Galata Köprüsü. Eskiden vapurlar Galata Köprüsü'ndeki iskelelerden hareket ediyordu.

hoşuma giden bir yeri de Baltalimanı'nın sık ağaçlarla örtülü geniş yoludur. Çoğu gece buraya kadar gelir ve garip değil mi, oradaki ağaçlıkta yuva yapan baykuşu dinlerdim. Bilmiyorum neden, o zaman ben Emirgan Korusu'nun herkesi şair ve âşık yapan bülbüllerinden çok, vahşi ve ara ara ötüşleriyle ormanı inleyen bu uğursuz baykuştan zevk alırdım. Bu akşam da bizim köye geçtim. Hisar'dan Baltalimanı'na kadar yürüdüm. Cadde-den ayrılıp çayıra giden iki yanı ağaçlı yol, dökülmüş yapraklarla dolu. Rüzgârın süpürüp yağmurun yıkadığı bu sakın yollarda ben Şişli Caddesi'nden çok daha rahat gezdim.

Akşamdan çıkmış küçük bir ay ancak yolun yönünü gösteriyor. Boğaziçi'nin bu taraflarında hayata hâkim olan güneştir. Güneş battıktan sonra yollar boşalır, bahçeleri dolduran sesler kesilir. Ve artık kapılar kilitlenmiş, sürülü kafesler¹ indirilmiş. Bahçeler içinde, ağaçlar arasında zayıf lamba ışıkları görünen bazı köşklerden ara sıra hazin bir ut sesi gelir. Saz, köy hanımlarının en masum eğlencesidir. Bazen udun tekdüze nağmelerine narin bir kadın sesi ve gevşek bir keman yayı da karışır. Bu artık mükemmel bir saz âlemi olmuştur ki bahsi günlerce köyü meşgul eder.

Akşam yemeğini gün kararırken yedikleri için biraz sonra da yataklarına çekilme arzusu duyanlar, böyle saz fasıllarını yaparak köyün sükûnetini bozanlara karşı ciddi bir kızgınlık hissederek. Boğaz'ın bu ıssız köylerinde gün batarken deniz kıyılarına seccade serip vapurların geçişini seyreden yeldirmeli² hanımlar, bahçe duvarları arasında mektup alıp vermekten ibaret heyecanlarını annelerine duyurmamak için pek masumane hileler düşünen genç kızlar artık evlerine dönmeye başlamışlardır. Bahçe aralarındaki çoluk çocuk sesleri yavaş yavaş azalır. Yanmaya başlayan lambaların gaz kokuları, bacalardan yükselen kızartma dumanlarına karışır ve her akşam aynı saatte aynı yollardan geçen yoğurtçuların sesi son vapurun düdüğüne karışıp kısılr.

1 Çapraz çubuklarla aralıklı olarak dizilmiş pencere siperi. Eskiden evlerin harem kısımlarının pencerelerine takılırdı.

2 Eskiden kadınların başörtüsüyle birlikte kullandığı, kolları ve bedeni bol sokak kıyafeti.

İskele başındaki balıkçı kahveleri bile boşalmıştır. Çınaraltı'nda omuzlarına attığı hırkasını ara sıra yerleştirip nargile çeken emekli köy muhtarı, yemekten sonra altı kol iskambil¹ oynamak için toplanacak yer arayan delikanlılara güzellikle çıkışmak ister: "Tatlı uykunuza kıymayın çocuklar, gündüz işiniz ne, akşama kadar oynarsınız!"

En hoppa ve çapkın insanları bile sükûnete, istirahate ve uykuya alıştıran bu manzara, bu yaşayış yalnız beni alıştıramamıştı. Hele son yıllar içinde Beyoğlu'nda, şurada burada haftalarca gezip dolaştıktan sonra hakikaten dinlenmek ihtiyacıyla köye döndüğüm zamanlar bile biraz kendime gelir gelmez hemen dışarıya fırlar, hiç olmazsa gece yarısına kadar yalnız başıma deniz kenarında, dağ yollarında dolaşır, bilhassa Baltalimanı'na kadar gelir, karanlığın içinden belirli aralıklarla haykıran baykuşu, onun vahşi ve korkutucu sesini dinlerdim.

Köyde ufak tefek yakınlıklarım da başlamıştı. On beş sene evvelki İstanbul gencinin kadınla ilk tanışıklığı hemen hemen Beyoğlu'nda başlar, biraz avare dolaştıktan sonra, kader kısmet sözleri arasında hısım akraba gayretiyle başlayan nikâhlarda karar kılardı. Benim Osman Niyazi gibi kaç arkadaşım vardı ki gönül davalarını halledemededen evlenmiş; daha hayatın, gençliğin çözülecek birçok problemi varken ömürlerini masum aile kızlarının temiz, saf fakat basit ve acemi sevgilerine bağlamıştır.

İtaat, utangaçlık ve biraz da alışkanlık formülleri içinde yetişen bu kızların sevgisinde ne gönül alıcı ne masum heyecanlar vardır. Yazık ki gözleri dışarının daima değişen şekillerini gören, kulakları zamanın ve çevrenin daima yenileşen ahengini işiten erkekler için bu masum ve içli aşk tılsımı yeterli gelmiyor. Bu Zühre ve Şirin aşkları onları zapt edemiyor. Hiç şüphe yok ki bu netice genç kız kalplerinde duygusallığın yokluğundan değil. Bu belki de biraz görgü, kültür farkıdır. Hayatın teferruatına karışmamış, gözü kapalı bir aile kızının sevgisi kadar bakir ve içli bir aşk olamaz. Onların kalbi şeffaf ve tertemizdir. Tecrübeli bir göz her köşesini görebilir, zapt ve idare edemedikleri hislerini gözlerinden okuyabilir. İncitmemek şartıyla bu narin gönüllerden

1 Üçer kişilik iki grup halinde oynanan iskambil oyunu.

sonsuz bir vefa bekleyebilirsiniz. Yazık ki aşk rüya gibi, hayal gibi ruh halinde meydana gelmiş soyut bir varlık değil. Ve hayat bir zaman baharla, çiçekle devam eden bir cenneti âlâ kalmıyor. Kasırgalar başlayınca hassas gönüller birer narın sırça gibi düşüp kırılıyor. Boğaziçi sahillerinde aşkın o ateş rengi çiçeklerini açmaya hazırlanan hassas gönüller vardır ki bekledikleri harareti bulamadıkları için kurumuş, katılmış,¹ düşüp toprak olmuştur. Zaten aşk yalnız kalbin arzusuyla yaşayabilse onu hissedenler ne mesut olurdu. Aşkın en büyük düşmanı hayattır. Bizi sevk ve idare eden arzuların arkasında onun bencil yüzü olmasa ne kadar rahat edeceğiz. Zihnimiz bizi enginlere götürdükçe değişen ufuklardan bize daima yeni renkler, taze eserler görünür. Bunlar olmasa, ilk hislerimizin acemiliği, ilk sevgilerin masumluluğu bizi ne kadar mesut edecek?

İşte Boğaziçi'nin o zamanki aşk masalları, göçmen kuşların bahar ve çiçek aylarında kurup, mevsim sonunda terk ettikleri yuvalar gibi şairane fakat zayıf, dayanıksız ve perişandı. Kanlıca'da bir kız tanırdım ki sevdiği bir genç subayla her akşam körfezde yuva yapmak için yer arayan güvercinler gibi gezinir, aydınlık gecelerde tepedeki fıstıklar altında ceylanlar gibi süzülüp sevişirdi; bir hafta içinde öldü gitti. Bu, Boğaziçi'nin bir faciası oldu. Sonra öğrendik ki genç subayın aynı köyden bir taze dulla münasebete başlaması ötekini ölüme kadar sürükleyip götürmüş. İçli gönüller aşka böyle devasız bir dert gibi bağlanıyorlar. Vefasızlık, sonunda bir isyan ve bunalım yapar. Fakat böyle bir hafta içinde bir ömrü söndürecek kadar yıkıcı olduğunu Kanlıcalı kızın macerasıyla anladım. Galiba adı Münevver'di. Aşk onun kalbine bir his gibi girmemiş, sanki kan zerrelere halinde damarlarına yayılmıştı. Şiddetli bir keder onu kurutuverdi.

Öyle zannediyorum ki böyle derin, hisli aşk kahramanları için bir zaman gelecek Meryem gibi mumlar donatılacak. Çünkü yeni hayatta kalbe ait maceralar, esatirin² ve tanrıların efsaneleri gibi, şiir ve hayalden ibaret kaldı.

1 Katılaşmak, sertleşmek.

2 Mitoloji.

Bu akşam sıramızdaki köşklerden birinde saz var. Bahçede yemek yerken haber verdiler. Erenköy'den misafir gelen hanımlar çalışıyorlarmış. Bizim köyün sık sık işittiği güzel bir fasıl. Hafif rüzgâr, sesleri o kadar yakınlaştırıyor ki yandaki köşkte çalınıyormuş hissi veriyor. Halbuki aramızda iki köşk bahçesi var.

Kadın sesinde, hele komşu bahçelerinden aşip gelen taze, narin, yabancı kadın seslerinde kordiyal¹ gibi ferahlatıcı, amber gibi tahrik edici bir esans kuvveti vardır. Başımdaki mahmurluk coşkun bir neşe halinde sinirlerime yayıldı. Cins bir yarış hayvanı gibi, kulaklarım bu ahenk içinde bir hareket işareti bekliyor. Fakat bizim nazlı, yumuşak, gevşek müziğimiz en afacan genç kızların sesinde bile yavan, uslu nağmeler halinde inleyip ağlıyor. Hele okudukları şarkıda öyle bir ıstırap var ki güftesi bile müzik gibi düşündürücü... Bu Hacı Ârif Bey'in bir şarkısıdır:

*Bir dil ki esîr-i gam olur, neşe-ver olmaz
Bin câm-ı safâ sunsan ona kâr-ger olmaz
Bu âlem-i imkândır efendim neler olmaz
Sînem gibi peykân-ı belâyâ siper olmaz²*

Eski âşıklar bir nergis gözlü güzel için yıllarca gözyaşı döken, ayrılık acısı çeken, maceralara giren saf insanlar, arzularını ne derin üzüntüler içinde ifade etmişler. Onların vefasında, onların aşkında bile ölümün mutlak manasını sezmek mümkündür. Aşksız, heyecansız hayatı bedenlerinden çıkarıp atmakta tereddüt etmeyen o âşıklara gıpta ederim. Fakat o kadar samimi olmak istediğim halde, kalbimde beni acıya ve heyecana düşürecek bir olayın kahramanı olamadım.

Köyde tesadüflerden, göz aşinalıklarından kazanılmış, macera ismi verilmeye değmez birkaç ilişkim var fakat bahçe duvarları üzerinde, papatya tarlaları arasında bir ateşböceği gibi,

1 Kalp rahatsızlığı ve çarpıntı olduğunda kullanılan ve kalbi güçlendiren, rahatlatıcı bir ilaç.

2 Bir gönül gam esiri olunca neşeli olmaz
Zevk kadehi sunsan da ona fayda etmez
Burası dünyadır efendim neler olmaz
Sinem gibi bela okuna (sevgilinin kirpiği) siper olmaz

aralıklarla sönüp parlayan, yarı beceriksizlik yarı sıkılganlık içinde düşe kalka yürüyen bu masum ilişkilerde öyle sarsıcı, ilham verici fevkaladelik bulunur mu? Bunlar temiz, orta halli aile yuvalarında yetişmiş, az tahsil gördükleri için çevrelerinin etkisinden kurtulamamış acemi fakat çok samimi genç kızlar... O kadar samimiler ki yarı komşuluk yarı gençlik hisleri içinde, göz aşinalığıyla başlayan bu masum dostlukların arkasında derhal limon çiçekli, telli pullu bir gelin köşesi hayal ediyorlar. Onun için sevimli aşınalarımıyla başlayan dostluğu maharetle ve siyasetle devam ettiriyorum.

Yukarıki köşklenden birinde, gözleri bir zeytin yaprağı gibi yeşil ve kurşuni renkleri paylaşamayan sevdalı bir genç kız var ki arzularını ifade etmek için hemen her akşam utla acılı, ayrılık sevda şarkıları çalar. Bunların manasını anlamamış görünmek için ne kadar zahmet çekerim.

Kim bilir belki bu akşam yukarı komşulardaki saz âleminde o da vardır. Vakit epey ilerlediği halde müzik faslı durup durup başlıyor. Uzakta bu fevkalade gecenin sazını dinlemek için tatlı uykularını feda edenler yavaş yavaş camlarını, kafeslerini indiriyorlar. Bizimkiler de yattılar. Genç kız kahkahası kadar nefis müzik var mıdır? Saz eğlencesi arasında kim bilir hangi dedikoduların yarattığı aralıklı fakat sürekli gülüşmeleri işittikçe udun, kemanın artık tamamen susmasını bekliyorum. Onların âlemi, onların eğlencesi beni çok tahrik eder. Bu herkesteki merak duygusu gibi tabii bir şey değil. Adeta bir tutku... Kaç gece yine böyle bahçelerde toplanıp gülüşen, konuşan genç kızlar grubunu dinlemek için tehlikelere girdim.

Bir gece rıhtımda dolaşırken yalılardan birinde piyano çalındığını duymuştum. İçeriden karışık kadın sesleri geliyordu. Onları daha yakından seyretmek zevkli bir şey olacaktı. Yalının yanında setli bir bahçe ve yanmış bir yalının yıkık duvarları var. Oradaki yüksek ve yanık bacanın üzerine çıkabilsem bu, neşesi pencerelerden taştan genç kızlar âlemini göreceğim. Fakat görölme korkusundan başka, yalı harabeleri içinde yuvarlanma tehlikesi de var. O yaşta korku ve tehlike insanın zevkini, heyecanını ve hatta cesaretini artırıyor. Hiç düşünmeden alçak duvarı atlayıp arsaya girdim.

Çok yıldızlı, berrak bir temmuz gecesi idi. Senelerden beri ayak basılmadığı için yabani çiçekler, vahşi otlar, aylando zlar,¹ birbirine karışmış Amerikan gülleriyle yürünmez bir hale gelen arsada gürültü yapmaktan çekinerek yürürken ayağımın altından böceklerin kaçıştıklarını, üzerlerine bastığım kırkayakların çok fena bir koku çıkardıklarını hissediyordum. Yıkık yalı duvarlarına hiç emniyet edilmezdi fakat bacaya kadar çıkmak için bu setleri aşmak lazımdı. İki yalının arasında yüksek bir akasya vardı. Ağaca tırmanıp oradan bacaya aşmanın daha uygun olacağını hesapladım. İskarpinlerimi çıkardım. Ellerime akasyanın çok sert kabuğu battığı halde dallara kadar yükseldim. Asıl güçlük, ağacın birer müthiş çuvaldıza benzeyen dikenleri arasında serbestçe hareket edip en yüksek daldan bacaya tutunmakta, sıvası döküldüğü için tuğla aralıkları oluşan bacaya tırmanmaktaydı. Böyle durumlarda insan tuhaf oluyor. Sanki bütün bu fedakârlığın sonunda erişilmez bir saadet varmış gibi, her dakika artan bir heyecan içinde tehlikelere karşı gözünü kapıyor. Akasyanın dikenleri arasında hışırtı yapmadan hareket ederek bacaya geçmek pek zor oldu. Ellerim, yüzüm, çoraplı ayaklarım parçalanmıştı. Fakat her acı, her batan diken bana bir hamle daha yaptıırıyordu. Bacaya tutundum, gündüz gözüyle muayene etmediğim için şimdi el yordamıyla bulup ayarladığım tuğla deliklerine ayak parmaklarımı ilıştire ilıştire bacanın üzerine kadar çıktım. Eski zaman yapısı geniş kenarlı bacanın üzeri ilk baharda yuva yapıp giden leyleklerin bıraktığı otlar, kuru dallarla adeta sert bir minder halini almıştı. Terlemiş, kesilmiştim. Kendimi güvende görünce bu dikenli, böcekli leylek yuvasına oturup ayaklarımı salıverdim. Şimdi bulunduğum yerin yüksekliği yandaki yalının ikinci katına denk geliyordu. Biraz evvel yalnız seslerini işittiğim genç kızları şimdi tamamen görüyordum. Üç kızdılar. Biri o yalının, bebekleri sincabi² serpintili, mine gözlü, uzun saçlı güzel kızı. İkisi üst taraftaki yalının esmer güzelleri...

İki kız kardeş alçak bir tabure üzerindeki notaları karıştırıyorlar. Öteki piyanonun önünde parmaklarını alıştırıyor. Sa-

1 Kokar ağaç, aylandı z.

2 Sincap rengi, kahverengi ile kurşuni arasında bir renk.

çaklı büyük pembe abajurdan günbatımı renginde bir aydınlık doğmuş, hepsinin yüzünde bir şafak manzarası var. Bu öyle bir manzara ki kadınları bizden kaçıran o devir için hayali bile gönül gıcıklamaya yeter.

Kim bilir hangi diyara göç eden leyleğin boş yuvası, bu gece bana ipekli seccadeler serilmiş bir divan gibi geldi. Yavaş yavaş yerime o kadar ısındım ki ayaklarımı aşağıya doğru salıverdim.

Koyu lacivert gök, püskürme yıldız dolu; deniz durgun fakat karanlık. Ara sıra rıhtımdan geçenler var. Birinin haberi olmadan onun sözlerini dinlemek, hareketlerini görmek kadar heyecanlı şey yoktur. Merak hissi herkeste vardır. Fakat bu hissi böyle çılgınca tatmin etmek herkese nasip olur mu?..

Genç kızlar arasında bulunup onlarla şakalaşmayı, dedikodularına karışmayı, masumane diye iddia edeceğim bir hisle isterdim. Fakat hangi kız ve kadın vardır ki ortamına bir erkek karıştığı zaman hislerini ve hareketlerini doğal halinde tutabilsin? Yaratılışın güzelliğinden nasibini almamış en bedbaht kadın bile bir erkeği kendisiyle meşgul etmek için zekâsının kudretinden faydalanır. Şu bir hakikattir ki hiçbir erkeğe, genç kızlar ve kadınlar âleminde, onları doğal duyguları ve görünüşleriyle inceleme fırsatı verilmez. Bu mahrumiyet bana öyle bir gözetleme zevki aşılamıştır ki karşı koyamadığım bu sıcak arzuyla çok defa böyle çılgınca, zarar verici hareketlere cüret etmişimdir. İnsan kendisinden esirgenen şeye karşı daha hırslı olur. Hele bu şey bir kadın olursa!.. Hareketlerinin yabancı bir erkeğin gözünden gizli kaldığına şimdi şu vaziyette emin olarak teklifsiz, kayıtsız konuşup gülüşen bu üç genç kız manzarasını seyrederken duyduğum zevk ve heyecanı, yine kadının vereceği o coşkun aşk saatlerinde bile, hayatın hiçbir anında hissetmediğimi itiraf ederim. Bu aşk ve müzik manzarasını bütün kıskançlığıyla seyreden gözlerimi bu gece çok sevdim. Abajurun pembe aydınlığında, bazen bir siluet gibi gölge haline gelen, bazen günbatımı zamanı ufuklara çöken ve kısa aralarla rengini, şeklini değiştiren bulutlar gibi kümeleşen bu üç kız eski ekol ressamlarının boyadıkları cennet tablolarındaki periler gibi, ruha benzer, hayale benzer birer mahluk halinde süzülüyor, geriliyor, hareket ediyorlar. Sevinçten gelen kalp çarpıntısının en düzensi-

zini şimdi hissediyorum. Kalbim heyecanını zapt edemeyen bir mektep çocuğu gibi, sevincini tutamıyor. Tabiatın, yaratılışın mucizevi bir hadisesi karşısında dalmış gibiyim. Sinirlerimin ateşe tutulmuş balmumu parçaları gibi yumuşayıp gevşediğini hissediyorum. Bu efsanevi manzarayı hafızamda saklamak ister gibi, istemeden gözlerimi kapıyorum. Tam bu sırada piyano ve keman, bestekârını hatırlamadığım bir serenata başlıyor.

Eski Olimp¹ tanrılarının toplanıp müzik âlemi yaptıkları efsanevi bir dağ vardır ki adına Parnas Tapınağı² derler. Şiir ve müzik tanrısı Apollon'un başkanlık ettiği bu saz âleminde ilahların en güzelleri, bağ ve bahar tanrıçası Afrodit de birlikte ilahi nağmelerle tabiata ibadet ederlerdi. Boş leylek yuvasındaki tehlikeli vaziyetim beni her an ikaz etmese yine bulutlar içinde renkleri, şekilleri ve sesleriyle bir efsanevi âlem yaşayan bu güzel mahluklara karışmak, bu esatiri müzik tapınağında diz çökerek onların nefeslerini, seslerini ve renklerini eme eme kendimden geçmek için yerimden fırlayacaktım. Kendimi tarihin bu hayal ve efsaneden ibaret kadim köşesinde gerçek Olimp tanrılarının arasında sanıyordum. Çaldıkları serenatta ne muazzam bir müzik vardı.

Mektep kapısından hayata henüz yürümüş gamsız, gönül-süz, tecrübesiz ve kalbi en küçük aşk rüzgârıyla şişip kabarcak kadar şiir ve hayale meyilli bir gencin bu çağların mahsulü olan o efsanevi rüyalardan çok güzel bir manzara karşısındaki vecd ve heyecanı, hiç şüphe etmeyin ki insanlığın dille ifadesi mümkün olmayan o izah edilemez coşkuların en fevkalade olanıdır.

Bu modern Parnas Tapınağı'nın karşısında ne kadar kaldığımı, samimi bir coşkuyla gönülden gelen bu ibadetin ne kadar devam ettiğini bilmiyorum. Ara sıra mesut ve şen kakhahalarla ara verilen müzik susmuş, tapınağa hülyalı bir şafak rengi veren abajur kararmış, bana dünyanın bu en masum bakir köşesini gösteren pencere bile kapanmıştı.

1 Olympos.

2 Yunan mitolojisinde sanat ve şiirin ilham perilerinin oturduğu dağ. "Parnas Dağı" olarak da isimlendirilir. Apollon ve müzlerine (musalarına) mahsus bir yer olarak da bilinir.

Ellerim sıyrık ve yara içinde, üstüm başım perişan, boş ley-
lek yuvasından kayıp inerken cennetten yeryüzüne inen Âdem
gibi harap ve perişandım...

*

... Boğaziçi'nde güzel bir bahar devam ediyor. Baltalimanı'nın
iki sıra dağları menekşe ve papatya tarlası gibi. Güneşin yaygın
zamanlarında bu çiçekli yamaçlardan dalga dalga gelen vahşi ve
sıcak kokular insanın damarlarına kadar yayılıyor. Hava boşlu-
ğunda öyle bir şeffaflık var ki göz, berrak maviliğin sonsuzluğu-
na varacak kadar yükseliyor. Böcek ve kuş sesleri, meçhul saz-
lardan oluşan garip ve dinlendirici bir müzik gibi ham, buruk,
vahşi çiçek kokularıyla dolu taze havayı harekete getiriyor.

Onu bugün yukarıya, koruya giden yolda gördüm. Müzik
gecesinden sonra bütün bir hafta tembel tembel gezdiğim yer-
lerde de bu bir çift sincabi serpintili mavi gözü aramıştım. O
gecenin manzarası, zamanla unutulmayan ve insanın hayatında
hakikat halinde yaşayan bir rüya gibi gözlerimin aşinası oldu.
İlk zamanlar vapurla geçerken yalının penceresinde, bazı ak-
şamlar rıhtım gezintisinde tanıştığım bu sincabi serpintili mine
gözler, o gecedan sonra bana garip bir yakınlık hissi verdi. Par-
nas Tapınağı'nın kahramanları arasında kendimi pek yabancı
görmüyordum. Sonra bilmem neden onun pembe abajur altın-
da gümrah saçlarla büyüyen yuvarlak başı, büyük ve kudretli
gözleri bir tılsımlı gölge gibi gözlerimin önünden gitmiyordu.

Yanında sekiz on yaşında bir erkek çocuk, elinde kalınca bir
kitap vardı. Amerikan mektebindeki dersime yetişmek lazımken
iradesiz bir hareketle onun adımlarına düştüm. Parlak renkli
yeldirmesi yokuşu çıkarken dizlerine sarılıyor, bazen rüzgâr dal-
galarından sahibine sığınan ince kumaş, vücudunun en kuvvetli
hatlarını bir an içinde ifşa ediyordu. Parnas Tapınağı'nın Afro-
dit'i acaba nereye gidiyordu? Müzik âleminde daha efsanevi bir
sahne yaratmak için bir başka tapınak mı keşfetmişti?

Yemyeşil otların, papatyaların örttüğü dar yoldan çiçekli
akasyalar ve koyu yeşillik arasında görünüp kayboluyordu.

İnsan bazen kötü gördüğü hareketleri yaparken kendine hâ-
kim olamıyor. Bir kadının adımlarını takip etmeyi hatırımdan
bile geçirmezdim ve hatta bunu yapanları terbiyeli bir insan

olarak görmezdim. Fakat şimdi iradesiz ve hatta maksatsız bir arzuyla takip edildiğinden habersiz, sakın, avare gezintisine devam eden şu genç kızın izinden giderken çirkin bir harekette bulunduğumu hiç düşünmüyordum.

Pembe çiçekleriyle aşısız ayva ağaçlarının sıralandığı bu yolda kendimi çalılara, ağaçlara siper ederek giderken onun birdenbire sola, dağ tarafına saptığını gördüm. Aramızda yirmi adımdan fazla yoktu. Beni görünce birdenbire durdu. Ben sıradışı bir hareket yapmış olmamak için yürümeye devam ettim. Fakat o kadar sıkılmışım ki adımlarım sarhoş gibi şaşırıyordu. Yüzüm yanıyor, gözlerim bulutlanır gibi kamaşıyordu. Onu takip ettiğimi hissettirmemek için yapılacak bir şey yoktu. Bu kimsesiz dağ başında ne işim vardı? Onun gibi, bir gezinti yapmaya niyet etmiş olsam da aşağıda yol ve çayır varken onun seçtiği bu ince ve sapa dağ yamaçlarına çıkmakta ne mana vardı. Yaptığım hareketin çirkinliğini düşündükçe sıkılıyordum. Yüzüne bakmadan fakat bütün hareketlerimle onu takip ettiğimi itiraf ederek önünden geçtim. Artık benim için dağlara tırmanıp gözden kaybolmaktan başka çare yoktu. Bu kararla sık ve dikenli böğürtlen dalları arasından izi bulunmuş bir sansar gibi gizline gizlene geçip giderken arkadan, kardeşine seslendiğini duydum: “Ziya, bu akasyaların altı fena değil! Romanlarımızı burada okuyalım.”

... Boğaziçi’nde köy hayatı pek gariptir. Muhitin darlığı hemen her aileyi birbiriyle tanıştırır. Görüşmeyenler hatta selamlaşmayanlar bile birbirlerinin özel durumlarını, içyüzlerini en yakın hısım, akraba gibi bilirler. Oralarda gözden kaçan bir gönül davası olamaz. En basit ilişkiler bile ehemmiyetli bir dedikodu mevzusu olur. Köydeki gençlerden biri, içinde, yetişmiş güzel bir kız bulunan herhangi bir köşkün etrafında iki defa görünse veya bu iki genç çayırda, rıhtımda, kırdaki herhangi bir gezintide biraz sıkça karşılaşsalar artık fazla incelemeye lüzum yoktur. Arada muhakkak bir mesele vardır. Hele bu karşılaşmalar sabah İstanbul’a inen vapurlarda olursa mesele tehlikeli bir hal almıştır. Çünkü köyün bazı gedikli ve fuzuli ırz ve namus korucuları vardır ki vazifeleri köyde meydana gelen gayrimeş-

ru ilişkileri inceleyip faillerini teşhir etmektir. Bu teşhirin cezası; masum aşklar tarihinin hiçbir devrinde Boğaziçi köylerindeki kadar insafsız olmamıştır. Onlar hükümlerine, ithamlarına esas olmak için kuvvetli bir medrese mantığı bulmuşlardır: “Kurt bile komşusunu yemez, nerede kaldı ki bir köyün delikanlıları, komşuları olan genç kızlara fena gözle baksınlar!” Bu hüküm, köy ihtiyar heyetinin, imamla muhtarın, köyün emekli ileri gelenlerinin önüne gelince adeta mahkeme kararı hükmünü alır. Artık Boğaz’ın yeşil yamaçlarına, mavi sahillerine birer neşe ve saadet yuvası gibi serpilip dağılmış olan köşklerin, yalıların hayata baş uzatmak isteyen gençleri, kalplerini yalnız kardeşlik, komşuluk hisleriyle dolduracaklar ve birbirlerini cinsiyet farkı olmayan melekler gibi seveceklerdir. Habil’le Kabil’i vahşi kan davalarına kadar götüren aşk ve şehvet, dünyanın bu en güzel sahilinde yaşayan insanlara zavallı birer harem ağası rolü verecektir. Bizim sakın köyümüz iki yeşil yamacın sırtına serpilmiş birkaç çatıdan ibarettir. Boğaziçi’nin her köşesinde, her kıyısında başka renk, başka ufuk, başka yankı vardır. Dünyanın en güzel sahillerini, en yeşil köşelerini gösteren bir manzara albümü seyreder gibi, insan her adımında daha nefis, daha göz alıcı tablolar karşısında kalır. Denizinde Norveç fiyortlarının coşuşunu, dağlarında bütün dünyanın baharını ve üzerinde tabiatın en berrak semasını gördüğümüz bu cennet köşesinde aşk bir zevk ve şehvet vasıtası değil, insanların yaratılışa ve tabiata karşı yapmaya mecbur oldukları bir ibadettir.

Bahar olunca toprağından menekşeler, papatyalar fışkıran, yamaçlarından berrak sular süzülüp akan, tepelerinde açık denizlerin serin rüzgârları esen Boğaziçi, aşk isteyen, sevgi isteyen, zevk ve şehvet isteyen mahlukların ideal mekânıdır. Bu iklimde, bu mavi gök altında, bu yeşil yamaçlar içinde menekşe kokularını soluyan böcekler ve kuşlar bile aşkla, heyecanla ve ihtirasla sevişirler. Boğaziçi öyle bir yeşil yuvadır ki içinde mevsime göre göç etme isteğı duymayan, daimi bir aşkın sarhoşluğuyla mesut yaşayan mahluklar vardır. Bunlar aşkı tanımıyor ve muhabbeti de basit bir evlilik merasimi zannediyorlarsa günah kendilerindir. Çevresini anlamayan, aşka layık değildir. Gönüllerin heyecanını nikâh sözleşmeleriyle zapt ve teskin etmek aşkın

efsanelere, tabiatın dışına kadar uzayan zevk sınırını, altında maddi hayatın ıstırapları başlayacak fani bir çatıya hapsetmek demektir. Aile hayatının başladığı yerde aşk ihmal edilmiş, bakımsız bir çiçek gibi zayıf düşer, küser ve kurur. Fakat bu netice bir tehlike değildir. Sevmesini bilen, seven ve sevilen gönüller için bu mukadderdir. Çünkü aşk, en muhteris kalplerde bile birkaç mevsim devam eder. Zevk, sanat, estetik âlemine girenlerin hayatında er geç bu mevsimin bir fırtınası kopar. Fakat kalbi asi eden, zihni perişan ve iradeyi kudretsiz bırakan bu fırtına her varlığın gücüne göre hükmünü yerine getirir. Bu fırtınanın sonunda kendini aile yuvasına atanlar için geçirdikleri aşk, ıstırap devirlerinde hatırlanan tatlı bir hayal olarak kalır. Fakat bunu başaramayanlar bu aşk fırtınasının sarsıntısından kurtulamayanlar için teselli ve sükûn bulma imkânı yoktur. Aşk artık onların kalplerinden sinirlerine, etlerine yayılmış, kanlarına karışmış, morfin, alkol gibi vücutlarının her zerresine işlemiştir. Artık ömürleri maddi ortamdan soyutlanmış bir halde, adeta uyurgezer gibi geçer. Kalpleri bütün dünyadan sıyrılıp çıkmış, mutlak aşkın elinde arıtılmış, damıtılmış ve saf bir şekilde billurlaşmıştır. Artık onlar hayatı rüya gibi yaşarlar. İnziva, sükût onlara gıda verir. Aşk sinirlerine kadar hazmeden insanlar bilmem ki mesut mudurlar? Bence hayatın her mevsiminde mutlak olan değişim, aşk için de kaçınılmazdır. İlelebet süren aşkların varlığını kabul etmem. Benim zayıf kalbim ona takat getirmez. Bana kalırsa insan, *pasyon*¹ denecek kadar şiddetli ve ateşli ilişkilerden, komşu kızlarının safiyane aşklarından, gönül âleminin son ve dümdüz yolu olan aile ilişkilerine kadar değişiklik arz eden kalp maceralarını ayrı ayrı, mevsim mevsim yaşamalıdır. Tıpkı filizlenen, çiçeklenen ve birkaç mevsim meyve verdikten sonra kuruyan, verimsiz ve sevimsiz bir kütük haline gelen ağaçlar gibi.

Parnas Tapınağı'nı seyrettiğim gece, o zamana kadar komşu kızlarına dair saf, sınırlı ilişkilerden ibaret zannettiğim aşkı bana çok başka şekilde tanıttı. Şimdi yüksek sınıfa geçmiş, küçüklere ait kitaplara dudak büken bir mağrur mektep talebesi gibiy-

1 (Fr. *passion*) Tutku, ihtiras, saplantı.

dim. Duygularımda, düşüncelerimde bir büyüklük, bir yücelik ortaya çıkmış gibiydi. Metafizik meselelerle uğraşan bir filozof gibi hayatın herkesçe bilinen bağlarıyla meşgul olmak istemiyordum. Fakat bizim gönülsüz, masum komşu kızları bendeki değişimin farkında bile değildiler. Onlar, geçtiği yollarda bastonunun darbeleriyle akşam dönüşünün müjdesini veren çapkın Mülkiyeliyi bahçe aralarında, kameriye gölgelerinde yine aynı tebessümler, aynı işaretlerle bekliyorlardı.

Dün gece Arnavutköy’de Akıntı Burnu’nda birkaç arkadaş yine hafif bir akşamcılık etmiştik. Taze midye tavalar, ıstakoz salataları geldikçe bu çıldırtıcı bahar kokulu mayıs akşamı oynak, köpüklü, serin Boğaz’a karşı kurulan sofrayı bırakamıyorduk. Tabiatın gönül açan buhurdanı gibi, Boğaz’ın menekşe döşeli dağlarından, gül ve akasya dolu bahçelerinden dalga dalga yükselen kokularla dolu havayı kemiklerimize kadar teneffüs etmek istiyorduk.

Böyle neşeli âlemler gönül sırlarını kolaylıkla ifşa eder. İçki ve bahar, eter gibi, atıl organları harekete geçirir. Hiç görülmemiş bir şekilde o kadar sır saklayan kalp, ince bir billur gibi olur. Artık onun her köşesini bütün açıklığıyla görebilirsiniz. Bu akşam Boğaz’ın güzel sahilinde en kuvvetli içkiden daha sarhoş edici bahar kokularıyla sarhoş olan dostlar, birbirinden heyecanlı buldukları maceralarını anlatırken ben gözlerimi kapamış Parnas Tapınağı’nın hafızama yerleşip kalan ölümsüz manzarasını seyrediyordum.

Ahmet Şükrü, Çamlıca’da âşık olduğu mavi gözlü bir kızla, geçen mehtapta nasıl bir âlem yaptıklarını anlatıyor. Elif Hidayet, Ada’da seviştiği genç bir dul için, “İsterik, *passyonman*¹ bir kadın, monşer,”² diye açıklama yapıyor. Ahmet Remzi, Heybeli’de kendisine tutulan siyah gözlü bir Rum kızını atlatmak için ne kadar üzüldüğünü anlatıyordu. Hemen her gencin başını döndüren bu maceraları dinler gibi görünerek, gözlerimin önünde mukaddes bir Kâbe gibi sakladığım Parnas Tapınağı’nı seyrediyordum. Tapınağın sincabi gözlü, yuvarlak omuzlu genç

1 (Fr. *passionnément*) Tutkulu.

2 “Azizim, dostum” anlamında kullanılan bir hitap sözü.

kızı, Mosse'nin¹ mayıs gecesinde² başını döndüren ilham perisi gibi, pembe kanatlarını piyanonun tuşlarında gezdiriyor ve ben etrafımın canlı kahkahalı neşesinden habersiz onun müziğini dinliyordum. Onlar içiyor, söyleşiyor ve hemen her gencin hayatında birkaç çeşit hatırası kalan maceraları mesut kahkahalarla süsleyerek anlatıyorlar. O geceden beri gözbebeklerim o kadar kıymetli ve öyle kıskanç ki yalnız onların sakladığı Parnas Tapınağı'nı keşfettirmemek için arkadaşlara bakmadan, onlarla meşgul olmadan kendi hayalime bağlanıp gidiyorum. Etrafımın mesut sevinci, genç insanların kuvvetli kahkahaları, böyle içki âlemlerine mahsus şen laubalilik, gözlerimle kalbim arasında paylaşılamayan mahrem, aziz ve sevgili hayali bozamıyor. Şimdi onu rıhtımda ve akasyalar dolu dağ yamacında parlak renkli yeldirmesiyle görüyorum. Takip edildiğine mana vermemiş gibi, hayret etmeden ve öfkelenmeden bakıyor ve arkadan gelen küçük kardeşiyle konuşuyor: "Ziya, şu akasyaların altı fena değil! Romanı burada okuyalım." Gözlerimin önündeki tatlı hayali, hafızamda bir demir parçası gibi saplanıp kalan bu cümle mahvetti. Gözkapaklarım korkuyla açıldı.

Elif Hidayet hâlâ Ada'daki macerasını anlatıyor, Ahmet Şükrü bardağıma bira koyarken beni ikaz ediyor: "Ne çabuk oldun yahu?! Kendinden geçme, daha ikinci şişedesin!"

... Bu gece rıhtımda birkaç saat yalnız başıma gezdim; ne Parnas Tapınağı'nda ne de sincabi gözlerin yuvası olan bitişik yalıda müzik ve ses var. Lacivert bir kadın peçesi gibi, derinliklerinde yıldızlar saklayan gece bile sessiz. Hanımellerinin insana hayatı sevdiren kuvvetli, ihtiraslı baygın kokusunu emen hava iradesiz bir süratle, yorgunluk hissettirmeden sahil boyunca yürütüyor. Deniz, bahar, gece ve ancak bir ümit, bir yol gösterecek kudrette mini mini bir ay ile Boğaz'ın bu تنها sahilinde yalnızım. Karşı sahil karanlık gölgelerden ibaret. Yalnız Kandilli Burnu'nda kırmızı bir fener yanıyor. Vaktin gece yarısını

1 Alfred de Musset (1810-1857) Fransız edebiyatının romantik yazar ve şairlerinden.

2 Yazar burada, Musset'in "La Nuit de Mai" (Mayıs Gecesi) şiirine göndermede bulunuyor. Bu şiir Türk şairleri arasında da geniş yankı bulmuştur.

geçtiğini iskele saatinden anladım. Parnas Tapınağı'nın müzik tanrıçaları belki de uyudular. Son bir dönüş daha yapıyorum. Ellerim cebimde, gözlerim rıhtımın bozuk taşlarını araştırarak dönerken birdenbire bir piyano sesi işitip duruyorum. Bu beklenmeyen müziğin kaynağını bir anda keşfettim. Ses onun yalısından geliyordu. Otomatik bir makine gibi süratle ileriye atılan adımlarım aradaki mesafeyi bir anda kaldırdı.

Şimdi onun yalısının önünde, bir akşam vapurla geçerken onu gördüğüm pencerenin altındaydım. Görülmekten korkarak denize inen taş merdivenin basamaklarına sığındım. Alaturka şarkı çalıyordu. Gece yarısından sonra bütün köyün güzel rüyalar gördüğü bir anda onun kendi âleminde bir serenat yapmasını pek tabii bulmadım. Tapınağın bu muazzam kızı ne kadar esrarengizdi. Çaldı, çaldı, piyanonun yuvarlak, dolgun nağmeleri bilemeyeceğim kadar uzunca bir zaman semavi bir müzik şelalesi gibi gecenin karanlığına taşıtı, aktı. Kendimi bir an gece yarıları sevgililerine gitar çalıp âşıkane şarkılar söyleyen eski Venedik sevdalıları gibi gördüm. Piyanonun son darbeleri de bitince onun sesini duydum:

“Ayşe, buradaki saat durmuş, sokağın saati kaç?”

“Biri yirmi geçiyor, Küçükhanım.”

Odada konuştuğunu hissettiren değişik bir ses, yine onun sesi:

“Ooo, geç olmuş. O halde ay hanıma, *bonnövi*¹ diyelim.”

Pencereye birinin yaklaştığını haber veren sesler ve biraz evvel piyanoda çalınan bir şarkının dudaklarda devam eden parçası... Kendimi göstermemek için denize inen taş merdivenin basamaklarına yapıştım. Bu defa da kendi yalısının önünde mazeret kabul etmeyen bir zamanda ona görünmek hoş bir hareket olmayacaktı. Gizlendiğim yosunlu, ıslak taşlara tutunarak başımı yukarıya kaldırdım. Narin bir kadın parmağı gibi inceleyen ay, yalının heybetli cephesine zayıf bir aydınlık vermişti. Yorgun gözlerim bu kurşuni loşluk içerisinde onun çok saçlı, büyük başını gördü. Odanın pencereden görünen kuvvetli ışığı içinde güzel başı ve kolları, açık renk zemin üzerine pastelle yapılmış bir portre gibi görünüyordu. Gümrah saçları omuzlarında kü-

1 (Fr. *bonne nuit*) İyi geceler.

melenmişti. Yanlardan gelen ışık, kalın saç bükümlerinden geçip yüzünü aydınlatıyordu. Nereye baktığını göremiyordum. Yalnız her ihtimale karşı kendimi göstermemek için bir basamak daha inip deniz seviyesiyle bir olmayı lüzumlu buluyordum. Ona görünmemek, onu takip ettiğimi belli etmemek, terbiyeli bir insanın yapmayacağı bir şekilde yalısının önünde dolaştığımı hissettirmemek için bunu yapmak lazımdı. Bu kararla bir ayağımı yavaşça son basamağa indirdim. Küçük dalgalar bu son basamağı ara sıra gelip yalıyor, bazen ayağımı da ıslatıyordu. Tereddüt, heyecan ve korku içinde sağ ayağımı da indiriyordum, dengesiz kalan sol tarafıma daha sıkı basmak gerekti. Nasıl oldu bilmem, bu tehlikeli hareketi yapamadan ayağımın altındaki yosunlar kaydı. Gürültü etme korkusuyla rıhtım taşlarına tutunamadım. Bir an içinde kendimi denizde buldum.

Yaşama arzusu en aziz sevgileri ihmal ettirir. Ölüm öyle bir hakikat ki fırsat ve mühlet vermiyor. Onunla karşı karşıya gelenler her şeyi feda etmeye razıdırlar. Yalnız bir an olur ki orada ölüm insan kalbinin, nefis büyüklüğünün, vatan hislerinin karşısında hakir ve nankör bir cellat gibi âciz kalır.

En korktuğum ölüm boğulmaktı. Doğma, büyüme Boğaziçili olduğum, hayatımın birçok yılını su üzerinde, deniz kenarında geçirdiğim halde denize ısınamadım. Arkadaşlarımla biraz yüzme öğrenebildim. Fakat isteyerek denize girdiğim zaman yoktur.

Soğuk sular keskin bir şarılıyla üzerime kapandığı zaman ellerimin, ayaklarımla sırf can havliyle yaptığı rastgele, iradesiz çırpınmalar arasında zihnimde şimşek gibi sert aydınlıklar parlamaya başladı. Kulaklarım uğulduyor, beynimin içinde ateşböceği gibi parlayıp sönen o keskin ışıklar arasında garip manzarlara görüyordum. Onun büyük gözleri, Amerikan mektebindeki talebelerim, evim, Arnavutköy'deki akşam eğlencileri, yine onun gözleri, bütün mektep hayatımda en tatlı hayalimi oluşturan Avrupa, Paris, yine onun gözleri, onunla evlenmeyi kurduğum gün, arkadaşlarım, köyün arka dağ yamacındaki fakir mezarlık, Rumeli Hisarı'nın şehitliği, yine onun gözleri ve onun pencerede gördüğüm en son portresi... Kulaklarım uğulduyor. Ellerim kesiliyor, ıslak elbiselerim külçe gibi beni aşağı çekiyor.

Artık başımda şimşekler çakmaz oldu. Bacaklarım hareket-ten kaldı. Tuzlu su yutmamak için kapamaya çalıştığım ağzım açıldı, her şeyi unutarak ilk defa haykırmak istedim. Fakat açılan ağzımı buz gibi sular doldurdu. Deminki şimşekler şimdi aralıklarla çakıyor, kulak uğultuları şiddetleniyor. Vücudum ağır bir taş gibi suya gömülüyor ve artık bir şey hissedemiyorum.

Üzerinde mor salkımlarla hanımellerinin kümелendiği küçük kameriyede onu bekliyorum. Yıldızlı, taze ve güzel kokulu bir mayıs gecesı. Bahçenin bu uzak ve bakımsız köşesi vahşı kuş yuvalarına benziyor. Sık aylandozların, akasyaların arasında Boğaz'ın bir parçası, aşağıda, yalının aydınlık birkaç penceresi görünüyor. Yakından böcek hışırtıları, uzaktan kurbağa sesleri geliyor. Isırganlar, ballıbabalar, çeşitli yabani otlar, dikenler arasında onun seçtiği bu ücra köşe bahçenin en üst setlerinden birinde. Buraya gelinceye kadar bahçelerden geçmek, yüksek duvarlardan aşmak lazım. Fakat bütün bu zor ve tehlikeli işleri ben o kadar seri ve emniyetle yapıyordum ki bu noktaya gelinceye kadar beni hiçbir konak ve engelin yolumdan çevirmeyeceğini bilerek ve başka hiçbir şey düşünmeyerek yürüyordum. Sanki bu köşe hayatta bana ayrılmış bir arz-ı mevud¹ gibi... Buraya kendi evime, yuvama gelir gibi kendimde bir hak ve yetki bularak gelirdim. Etrafında aylardan beri dönüp dolaştığım yalının bu ıssız köşesini seçerken bana dedi ki, "Denizden kurtulanlar karanın ücra yerlerine çekilmeli. Burada ayakların kaysa bile tehlike yok, değil mi?"

Rıhtım olayı köye ve hemen hemen bütün Boğaziçi'ne yayıldığı zaman öyle dedikodular oldu ki olayın asıl kahramanı olduğum halde, muamma haline getirilen bu hadiseye ben bile yabancı kaldım.

O gece penceresinin önünde birinin denize düştüğünü görünce yalı halkını bir anda ayağa kaldıran Humret beni kesinlikle ölümden kurtarmıştı. Fakat tesadüfün bu kötü neticesi öyle sürekli bir dedikodu yaptı ki gün geçtikçe bizim bile ha-

1 "Vaat edilen yer" anlamındadır. Çoğunlukla Yahudilerin kendilerine vaat edildiğine inandıkları Filistin için kullanılır.

tırımızdan geçmeyen şekillerde söylenip gidiyor. Buna rağmen aynı tesadüf, aramızda bir türlü ifşa edilemeyen, onurumuzu ezdirmemek arzusuyla içimizde düğümленip kalan ilgi ve heyecanı bir an benim aleyhime bertaraf etti.

O gece yalının uşakları, hizmetçileri epey uğraşarak beni kurtardıkları zaman ilk tedavimi yalıda yapmışlar. Yalı halkı beni uzaktan yakından tanıdıkları için yalının önünde gece yarısı denize düşmemi, onun pencereden bunu görüp haykırmasını pek tabii bulmamışlar. O, geç vakte kadar uyumadığını, heyecan içinde pek açıklayamamış, ben de kendime geldikten sonra o saatte rıhtımın merdivenlerinde duruşumu haklı ve makul gösterememiştim. Baygınlıktan kurtuluncaya kadar üç saat geçmiş, bütün gece başımda uğraşıp durmuşlar. Hiç sevmediğim şeyler olmuş. Doktor bulup getirmişler, polise haber vermişler, en fenası bizim eve haber yollayıp, elbise falan istemişler.

Bütün bu olaylar beni zor durumda bıraktı. Zaten köydeki ufak tefek masum çapkınlıklarına sinirlenen birçokları aleyhimdeki havayı güçlendirdiler. Bir defa, bu hadiseye kati surette intihar damgasını yapıştırdılar. Ben köyün bütün kızlarına yaptığım gibi, Humret'le de görüşmek istemişim, o uygun görmemiş, ben istediğimi elde etmek için onun yalısının önünde kendimi kaldırıp denize atmışım.

Önem ve kıymet vermediğim bu dedikodular köyün en zengin sohbet mevzusu olurken Humret'in ilk mektubunu aldım. Olaydan sonra bir gün yalıya gitmiş, o gece bana gösterdikleri şefkat ve insanlığa, terbiyeli bir genç olarak teşekkür etmişim. Babası ve annesi teşekkürlerime nezaketle karşılık vermekle beraber, olay üzerindeki sırrın onlarca meçhul olmadığını bana nasihate benzer bazı imalarda bulunmalarından anladım. Vaziyetin güç olduğunu, savunulamayacağını biliyordum. Onun için hadiseye daha fazla temas etmeyerek tekrar teşekkür ettim ve ayrıldım. Üç gün sonraydı ki Humret'in mektubunu aldım. Olay gecesini ayıldıktan sonra yüzünü ancak bir kere gördüğüm Humret bu mektubunda bana şunu soruyordu: "Deniz olayını bir tesadüf olarak herkese kabul ettirmeye çalışmanız mükemmel. Fakat on beş gün evvel Baltalimanı'nda yoldan uzak bir yerde beni gölge gibi takip edişinizi de bu garip tesadüfe mi bağışlayacaksınız?"

Bu soru iki aydan beri içimde kenetlenip kalan hisleri bir anda çözdü. Artık Parnas Tapınağı'ndan başlayan gönül macesasını ona bütün hatları ve heyecanlarıyla anlattım. Bu savunamaz tesadüflerin ne samimi bir kalp arzusundan doğduğunu açıklayabildim. Bu ciddi itiraflarım onun dilindeki esrarı çözdü. Bu gece, beşinci defa oluyor ki onun seçtiği bu çiçekler içine saklanmış, kameriyede onu bekliyorum.

Aşk, gençlik ve mayıs gecesinin böcekleri bile dillendiren sarhoş edici ve güzel kokularla dolu çiçekli havası kalbimi bir tüy kadar hafifletmişti. Ondan başka bir şey düşünmüyordum. Onun kendisi değil, taze otlar üzerinde hareket eden ayaklarının sesi bile beni mest etmeye yeterliydi. Kalp titremelerinin en masumu, iddia ederim ki bir âşkın sevgilisini beklerken duyduğu heyecanlardadır. Onun kameriyeye gelişi beni ne kadar heyecanlandırırdı. İlk defa odasındaki lambanın söndüğünü gördüm. Bir zaman sonra, aşağıdaki setlerin merdivenlerinde hafif dal oynayırları, yaprak titreyişleri işittim. Daha sonra onun gölgesini leylak ağacının altında görünce artık kendimi tutamadım, kameriyeden fırladım.

Her tarafı salkımlar ve hanımelleriyle sarılı bu yeşil köşedeki tahta kanepede ancak iki kişilikti. Fakat bir kişilik de olsa birimiz ayakta kalamazdık. Sevişen insanların kalbi muazzam bir kütüphane gibidir. En cahil insanlar bile aşklarını anlatmak, hislerini, ıstıraplarını, kıskançlıklarını ifade edebilmek için uzun geceleri az görürler. Onların birbirlerine söylenecek ne tükenmez gönül meseleleri vardır. Kaç gece şu kuru tahta parçası üzerinde baş başa ve el ele konuşurken güneş bizi gafıl avladı. Geceyi, tabiatı, böceklerin sesini dinleye dinleye, yabani otlar, çiçekler içinde taze ve güzel kokan havayı teneffüs ederek yaşadığımız uzun ve masum aşk saatleri, güneşin taze ışınları ve kuşların narin cıvıltıları içinde kaynaşan sinirlerimizin mahmurluğunu bozar gibi ağır bir rehavetle son bulurdu. O zaman hayatı, kabiliyeti sönmüş, tükenmiş gibi bitap kalan ağır vücudumu, duvarlardan aşırıp hendeklerden atlayarak bu mesut fakat yasak yuvadan uzaklaştırmak için ne kadar ıstırap çekerdim.

Başım ellerimin arasında zihnimi, varlığımı dolduran bu güzel hayale dalıp gitmişken birden leylak dallarının altında göl-

gesinin hareket ettiğini gördüm. Odasında lamba hâlâ yanıyordu. Onun her zamanki üzücü, heyecan verici gelişine o kadar alışmışım ki bu gece kurşuni bir hayalet gibi leylakların altında gölgelendiğini görünce şaşırdım. Koşup karşılayamadım. Benim hareketsizliğim onu da tereddüte düşürdü. Benim yerim daha karanlık olduğu için beni göremiyordu. Yavaşça seslendim.

“Humret.”

“Macit.”

Ve bir an içinde ellerimiz birbirini buldu. Sevgi ve sevincin bazı hayal ötesi sahneleri olur ki orada duyulan heyecanlar ve hisler hiçbir şeyle ifade edilemez. Onu hissedenler bile ancak derin bir sükût ve ibadet içinde yalnız kalplerinin çarpıntısını dinleyerek birbirlerini anlamaya çalışırlar. Her vakit kullandığı Müge’nin¹ baygın kokusu havada dalgalandı. Salkımlar, hanımelleri onun kokusuna mağlup olmuş gibi, hava zerrelerinden boşanıp gitti. Heyecandan sarsıla sarsıla hareket eden ellerimi tuttu. Onun ılık yumuşaklığını kemiklerim bile hissederken nefeslerinin hararetini ve dudaklarının hareketini yüzümde hissettim.

Bilmem neden, aşkımın bu kuvveti gözlerimden yaş getirdi. Yirmi bir yıllık ömrümün şu anı, hayal edip özlediğim o gizemli dakikaların çok üstündedir. Seveceğimi, sevilleceğimi düşünür ve sevinir, garip, bozuk bir zevk içinde kendimden geçerdim. Fakat tabiatın bu güzel kokulu ve münzevi köşesinde, mayıs gecesinin berrak ve parlak yıldızları altında hatları, sesi ve vücuduyla hayal edip yaşadığım kızın insani ihtiraslardan çok başkaca zevklerle kucağında kendimden geçmeyi hayalim bile anlayamamıştı. Bu, daima arayıp, bekleyip nihayet sade ve insani ilişkiler halinde somutlaştırdığımız aşk değildi. Bu gözleri yaşartan, sinirleri derin bir vecdle kendinden geçiren, ötelere çekip getiren hayal ötesi bir aşktı.

Dünyanın bu koyu yeşil köşesinde insanlara hitap ettiğimiz dili kalplerimizin ifadesine vasıta yapmadan yalnız hareketlerimiz ve nefeslerimizle konuşarak maziye bıraktığımız dakikalar bütün bir hayatın zehrini unutturmaya yetecek kadar aşk ve sadet doluydu.

1 Muguet: Bir parfüm markası.

Tanyeri ağarır, Boğaz'ın durgun suları kurşunileşir ve yavru kuşlar daldan dala uçup konuşurken ayrılırdık. Yine sabah olmaya başladı. Karşı sahillerden gölgeler sıyrılıp dağılıyor. Çubuklu tepesindeki köşkün kulesi beyaz bir sütun gibi göründü. Üzerimizde bir bülbül, tabiatı dile getirir gibi feryat ediyor. Biraz sonra içlerine karışacağımız insanların gafleti son buluyor.

Aşksız geçecek bir gecenin ismi gafletten başka ne olabilir? Ömer Hayyam bile mest ve sarhoş olmadan geçirdiği zamanları lanetliyor. Ya böyle hayal ötesi bir aşkın zevkinden mahrum geçecek zamanların hayatta kıymeti olur mu?

Ayakta yan yana yürüyoruz. Ona yalvarıyorum. Sincabi serpintili gözlerini seyretmek için bir gün koruya kadar gelmesini rica ediyorum. Gönlümün sesini cevapsız bırakmıyor. Merdivene kadar götürüyorum. O, eski cennet tablolarındaki melekler gibi, beyaz bir hayalet halinde, koyu yeşil gölgeler arasında kayboluyor. Ben Sina'dan dönen Musa peygamber gibi kalbim dolu, aşkım dolu, duvarları aşip hendekler atlayarak dönüyorum.

... Üzerinde mor çiçekli, koyu yeşil yapraklı sarmaşıkların örüldüğü bir çalılık arkasındayız. Üstümüzde dalları çiçek kaplı büyük bir akasya var. Karşı dağ, Emirgan'ın yeşil sırtları, parlak güneş altında hareli bir ipek kumaş gibi dalgalanıyor. Sıcak hava boşluğundan böcek ve kuş sesleri geliyor. Yabani ayvaların pembe ve beyaz çiçekleri dökülüyor. Boğaz'ın görünen parçası koyu mavi bir havuz gibi. Havada sarhoşluk ve ihtiras veren ağır bir bahar kokusu var.

Humret beyaz yeldirmesini lekelenmekten korumak için yere serdiğim pardösüye oturmamak için ısrar ediyor. İnat ve mücadele devam ederken ellerini yakalıyorum. Ve ikimiz birden düşüyoruz. Ayrı ayrı yollardan yarım saat arayla gelip Baltalimanı'nın bu تنها ağaçlığında buluşuncaya kadar çektiği ısıtırları anlatıyor. Elleri, dudakları titriyor, gözbebeklerindeki renkler, köpüklü bir deniz gibi, serpintili dalgalar halinde çakıp dağılıyor. On sekiz yaşında sıkılğan bir genç kızın hayatında ilk erkek olmak insana vahşi, mayhoş bir his veriyor. Heyecandan pençe pençe ebrulaşan yüzünde hüznün, sevinç, utangaçlık, hepsi var. Geceler masum sevdalara cesaret vermek için ne kadar

dost! Şimdi kendi hareketlerimiz kendimize ağır geliyor. Birleşmek, ateşlerini paylaşmak isteyen yüzlerimiz, gecelerin mahremiyetinde pek kolaylıkla tatmin ettikleri bu arzuyu şimdi ortaya çıkarmaya cesaret edemiyor. Yalnız ellerini avuçlarımdan bırakmıyorum. Onlar yaralı bir kuş yavrusu gibi, parmaklarımdan arasında çırpınıp duruyor. Daha bir hafta evveline kadar annesinin ona bir anlam ifade etmeyen sıcak, sakın ve heyecansız sevgisinden başka, tabiatın ona duyurmaya hazırlandığı hisleri tatmayan bu tazeye aşkın sesini ve ihtirasını ilk defa ben ifşa ediyordum. Gözlerime bakmaya bile cesaret edemeden günahını daima titreyen dudaklarıyla itirafa çalışan bu tazeye yalvardım: “Humret, Humret, gözlerini göster. Hülyalarındaki müebbet aşkı bana onlar tanıttı.”

Derinliklerinde Tanrı’nın yarattığı bütün renklerden birer zerre toplayan iri gözbebeklerini bir an için görüyorum. Kıvırcık, uzun iki sıra kirpik birdenbire kavuşuyor. Ve o muhteşem renk ve hayat kaynağını yine kaybediyorum. Yanaklarından kulaklarına doğru yine bir kızıl bulut gelip geçiyor. Bu taze gül yaprağı gibi, nefesten bile etkilenen yüzüne bakarken, onu incitmekten, güzel kokusunu ve tazeliğini bozmaktan korkuyorum. Boğaziçi’nin bu en güzel kızını gözlerimden bile kıskanırçasına ve en şiddetli bir gönül ihtirasıyla seyrediyorum. Şu dakika yeryüzünde onunla yalnız kalmış gibi, coşkun bir his ve tapınma duygusu içinde, onu yalnız kendi korumam altında görmenin verdiği gurur ve zafer o kadar mest ediyor ki saadetin bu sonsuz yüksekliğinde kendimi kaybediyorum. Dilimde yalnız onun adı, gözlerimde ve kalbimde yalnız onun varlığıyla tabiatın çiçekleri, böcekleri ve kuşları kendinden geçiren baharına canımı vererek bu dakikanın başını ve sonunu unutmak ve unutulmak istiyorum.

Akşamları kuytu bahçe köşelerinde yolumu bekleyen mamsız kızları, hele bütün bir kış karlar içinde hastalanıp yatağa düşünceye kadar beni bekleyen Rumelihisarı’nın lacivert gözlü veremli kızı, kalbimde küçük bir kıpırtı bile bırakmadı. Bir günlük ömrü olan takvim yaprakları gibi kopup düşmüşken üzüntüye ve sevgiye karşı o kadar direnç gösteren kalbimin, kozası içinde tikanıp kalmış bir ipekböceği gibi, böyle direnmeden bir ağa takılacağını hayal etmezdim. Bazen yıllarca süren büyük

aşkları düşünür, bu hastalık halinde zayıf gönüllere musallat olan o derin ilişkileri yarı haset yarı gıpta ve biraz da korkuyla düşünürdüm. Fakat daha mektep hayatında başlayan başarılarım beni o kadar şımartmış, öyle mağrur ve hercai yapmıştı ki aşktaki talihin beni hiçbir vakit böyle zayıf ve dirençsiz bırakacağını düşünmezdim. Boğaziçi'nin bu güzel kızı beni bile-rek veya bilmeyerek kâh müziği kâh inat ve nazi ve nihayet en mahkûm bir zamanımda hayatıma girmesi ve temasıyla beni adım adım hazırladığı müebbet uçuruma düşürmüş, aşkın o pek korktuğum ve özlediğim derin girdabına atmıştı.

Sincabi gözlerini bile yudum yudum tattıran bu kızıdan bir damla saadet daha bekler gibi zevk ve heyecan içinde sükût ederken, kalın ve bir gelincik kadar canlı ve renkli dudaklarının hareket ettiğini görüyorum.

“Buralarda kim bilir ne maceralarınız ne âlemleriniz var...” diyor. “Sizin için, ‘hayatı o kadar macera doludur ki..’ diyorlar.”

“Hayır, Humret,” diyorum, “gönül âlemi rakamla, hesapla fethedilmez. Eğer bu her gencin hayatında ismi macera diye geçen olaylar bir serüven olursa ona direnecek kalp bulunur mu? Hem bırak beni, bulduğum ve inandığım şu saadeti bıraktığım ve unuttuğum hatıralarla bozmayalım. Tesadüfle, tabiatın yardımıyla birbirini bulan insanlar saadetlerini kimseye borçlu değildirler. Sen eğer beni tamamen mağlup eden bu aşka hâlâ inanmadınsa...”

O kadar heyecan içindeyim ki konuştuğum dilin düşünebildiğim kelimeleriyle maksadımı, hislerimi ifade edemiyorum. Zihnimin bu aczini gözlerimin yaşları tamamlıyor. Derin bir saadet içinde ağlıyorum. O, yanımda beyaz bir hayal gibi kırmıdanıyor. Kulaklarımda arılar, böcekler ve kuşların müziğinin hiçbir armoni kaidesine uymayan uğultusunu dinleyerek, bahar dolu güzel havayı teneffüs ediyorum. Yumuşak, sıcak ve o baygın inci çiçekli kokusuna bulanmış mendilini gözlerimde gezdiriyor, sonra avuçlarının, parmaklarının saçlarımda, yüzümde dolaştığını hissediyorum.

Tabiatın neşe ve bahar içinde, her biri bir sevgiliye, kendi diliyle şiirler, şarkılar söyleyen varlıkları gibi, onun narin sesini işitiyorum: “Affet beni Macit,” diyor. “O kadar kıskancım ki!..”

Ve bu iki üç kelime, bütün kalbini ifşa etmiş, masum bir günahı itiraf etmiş gibi, kulaklarına kadar kızarıyor. Genç kızlar arasında geçirdiğim aşk saatlerinde hiçbir vakit böyle sessiz ve samimi olduğumu hatırlamıyorum. Sözlerim ve hareketlerimle onu incitmekten korkuyorum. Anne sevgisi, mektep hayatı, mürebbiye arkadaşlığı içinde nadide ve narin bir gül gibi yetişen bu güzel insanı beşeri hislerin o hayvani galeyanları içinde boğmaya cesaret edemiyorum. Kalbini itiraf ederken nar çiçekleri gibi kızaran yaratılışın bu yavru kızına anası babası ne güzel de isim bulmuşlar... Hiçbir bilinen rengin tarifıyla ifade edilemeyen gözlerine bakarken bile kızarıyor.¹

“Humret,” diyorum, “hayata macera için, serüven için atıldım. Kalbim fırtınalara göğüs veren granitten bir heykel gibi, her taraftan esen aşk rüzgârlarına karşı durdu. Seni temine lüzum görmem ki bunların hiçbiri her genç için kaçınılmaz olan etkiyi bana yapmadı. Bütün bu olanlar etrafımdan çevrilip geçti. Ne merhamet ne de muhabbet beni alakadar etti. Fakat kader, seni yoluma öyle efsanevi bir tesadüfle çıkardı ki gülümseyip geçtiğim, belki de birkaç dakikalık yakınlıklarına karşılık verdiğim kadın yüzleri gözlerimden bir anda silinip gitti. Bunlardan bahse bile lüzum görmüyorum. Çünkü bu tesadüflere olay ya da macera ismi vermek bile yazıktır.”

Ve ona, artık çözülüp açılan kalbimin bütün sırlarını anlatıyorum. Deminki ıstıraba benzer sessizlik, yerini sevinçli ve neşeli bir konuşmaya terk ediyor. Şimdi biz de bu renk ve güzel kokudan ibaret baharda sevişen, cıvıldaşan canlılar gibi, birbirimize sokulma ihtiyacını hissederek gönül davamızı konuşuyoruz.

... Ve artık bu gezintileri tekrar ediyoruz. İlk sefer gösterdiği ürkeklik yavaş yavaş kayboluyor. Şimdi arka dağlara, ta Kanlıkavak² sırtlarına kadar gidiyoruz. Bu, insanlardan kaçma arzusu, bizi birbirimizden başkasına karşı hırçın ve ürkek yapıyor. Gün kararmaya başlayınca döneceğimiz aydınlık ve kala-

1 (Ar.) Humret kelimesi kırmızılık, kızılık, utanmaktan dolayı yüzün kızarması gibi anlamlara gelmektedir.

2 Kanlıkavak Deresi veya Baltalimanı Deresi, Sarıyer ilçesinde bir dere.

balık yerleri düşünerek mustarip oluyoruz. Bazen yüksek ve sık fundalıklar arasındaki sel çukurlarına saklanıyoruz. Üzerimizi örten yaprakları biraz daha karıştırıp güneşten bile kurtulmak istiyoruz. Bu esnada birbirimize sokulurken bana, mürebbiyesi-nin ilk okuttuğu romandan, Bernardin de Saint-Pierre'in meş-hur romanından bahsediyor.¹ Münzevi bir adanın ormanların-da sevişen ve dünyanın en saf aşkı olarak kabul edilen o macera kahramanının adıyla bana hitap ediyor:

“Pol, hani senin koyunların?..”

Başındaki ipek örtüyü çekip alarak ona soruyorum:

“Güzel Virjini hani senin beyaz bonen?”

Toprak, dal, çiçek ve güneşten ibaret yuvada birbirlerine do-yamayan o iki sevdalıyı hatırlayarak ölümü bile küçümseyen büyük ve sonsuz bir aşkın üzerine yemin ediyoruz.

... Ve günlerimiz hep böyle تنها dağ yamaçlarında, serin ve ayak izi görünmeyen fundalıklar, koruluklar içinde birbirimizi anlamak, hislerimizi çözüp konuşmakla geçiyor. Bazen tarih-i tabii² meraklıları gibi, keşfettiğimiz bir yaprak, bir çiçek için münakaşa ediyoruz. Bazen susuz kalıp tıpkı ilkel insanlar gibi, serinleyecek bir pınar başı, bir akarsu arıyoruz.

... Derbeder ve kalender hayatım düzene girdi. Artık ne komşu köşklerde bütün köyü harekete geçiren saz sesleri ne de bahçe aralarında fısıldaşıp ben geçerken yoluma çiçek ve kâğıt atan komşu kızları beni meşgul ediyor. Hatta geçen kış, bütün karlı gecelerde beni bahçesinde bekleyip hastalanan, Hisar'ın lacivert gözlü kızına bile bir mektup yazamıyorum ve iştiiyo-rum ki zavallı kız bu ümitsiz bekleyiş gecelerinde zaten zayıf ciğerlerini büsbütün mahvetmiş. Yalnız bunun için kalbimde bir acı pişmanlık hissediyorum. Ve hatırlıyorum ki Baltalimanı'na kurtların inip, çakalların bahçelere girdikleri karlı, fırtınalı bir gece, Rumeli Hisarı'na kadar gittiğim zaman onu söz verdiği yerde, bahçelerinin arka dağa karışan son duvarının altında diz-lerine kadar kara batmış bir halde bulmuştum. Ve bu en son görüşme olmuştu. Ondan sonra aldığım mektuplarda sürekli

1 *Paul ile Virginie.*

2 Bitkileri, hayvanları ve yeryüzünün evrimini anlatan bilim, doğa tarihi.

arka ağırlarından bahsediyor, doktorların ilk izin verdikleri gün bana haber gönderip bekleyeceğini yazıyordu.

Bu kızı garip bir hürmetle severdim. Acısını ifşa etmek istemeyen içli, isterik bir hali vardı. Bana romanlardan, edebi eserlerden bahseder, hayata karşı daima şikâyetçi ve hatta nefret eder görünür, benimle samimi olmaktan kaçınırdı. İsmi bile bir tesadüfle, bir gece, bahçelerinde ailece oturup konuştukları sırada işittim: Güzin'di.

Hürmet ettiğim bu kız, bütün gururuna rağmen sevgisini gizleyemiyordu. Konuşurken o kadar mağrur ve gönül dilinden uzak dururken mektuplarında aşkı, hayatının yegâne tesellisi olarak kabul ettiğini itiraf ediyordu.

Parnas Tapınağı'nın sincabi serpintili mavi gözlü güzel kızı, bir fırtına, bir sağanak gibi kalbimi tahrip etmeseydi bu kız için, Güzin için çok şey feda edecektim.

Humret, yirmi bir yaşına kadar aşkı tanıdığım bütün mevsimlerin izini ve eserini kaybettirdiği gibi, kalbime sıcak bir yara açan o zavallı kızın hatırasını da yıkayıp sildi. Ona bir teselli mektubu bile yazamıyorum. Hayatım ve zamanım bana ait değil ki!

Arnavutköy'de arkadaşlarla yaptığımız âlemleri, her sene tekrarladığım on beş günlük Büyükada eğlentisini, Beyoğlu'nda ara sıra dostların tekrar eden davetlerini, hepsini unuttum. Geceleri yuvasından çıkmak için insanların evlerine ve yataklarına çekilmelerini bekleyen zararlı, vahşi bir yaratık gibi, geç vakitlere kadar odamda okurum, sonra ev halkının mana veremediği bir heyecan içinde, yanıma tabancamı alırım, karanlıklar içine dalar giderim. Gündüzleri, bir gün evvel karar verdiğimiz yerde buluşmak için arka dağları aşar, en sarp yerlerden dolaşır, avını bekleyen bir yırtıcı kuş gibi çalılar arasına girer, yolunu gözlerim.

Onunla böyle kırlarda, böğürtlen dalları, fundalıklar arasında kendilerine yuva arayan tarla kuşları gibi gezdiğimiz bir gün küçük bir çalılık içinde, boynunu büken kıpkırmızı bir gelincik gördüm. Güneş altında ve yeşil yaprakların ortasında çapkın bir kadın dudağı gibi görünen, kırların bu en güzel çiçeğini biraz zahmetle koparıp ona verdim.

“Humret bu senin rengin... Acaba onun ismi ne zaman senin olacak?”

Maksadımı derhal anladı. Elindeki çiçek gibi kızardı:

“Gelincik mi? Çok korkarım,” dedi. “Bütün gelinciklerin saadeti bir mevsimlik. Zavallı gelincik şurada ne güzel mesut salınıp duruyordu. Kopardın, öldü. Hep gelinciklerin akıbeti bu değil mi?”

“İyi düşünmüyorsun Humret,” dedim. “Hayatta alında yazılı olan ne ise değişmez. Mademki talihimize hâkim olamıyoruz, tesadüflerden ve fırsatlardan istifade etmeliyiz. Gelin olmayı istemez misin? Hayatımız hep böyle insanlardan uzakta, dağlarda, kırlarda mı geçecek?”

Uzaklara, karşı sırtta otlayan koyunlara, ileride taze biçilen çayırın yeşil ot kümelerine baktı baktı. Sonra sincabi serpintili mavi gözlerini bana çevirdi. Baktı, baktı. Beni bir balmumu parçası gibi eriten bu ışık ve ısı kaynakları bulutlanmış gibiydi. Billur gibi bir damla yaş, pembe yanaklarını kaplayan altın tüylerden kaydı, kalın ve gergin dudağının üzerinde kaldı. İlk defa onun, ellerini bana uzattığını gördüm. Avuçları yanıyordu. En yavaş sesiyle ismimi söyledi. Sonra ağır ağır, bir hasta gibi devam etti:

“Üzülmekten, kırılmaktan, hayal kırıklığından korkuyorum. İnsanlardan, kalabalıklardan uzak kaldığımız zaman o kadar mesudum ki. Hep böyle yalnız, çok uzaklara, başka memleketlere kadar gitmeye razı oluyorum.” Ve sonra sesine biraz daha kuvvet vererek ekledi: “Beni korkutan da sensin. Neler iştiriyorum bilsen. Bu kadar çapkın, bu kadar yaramaz olduğunu bilseydim...”

Onu temin etmek için anlattığım gerçek olayları, hiçbir ciddi şekli olmayan bu geçici köy maceralarını gözlerimin içine bakarak, kalbimi okumaya çalışarak dinliyor... O kadar samimi anlatıyorum ki birer şakadan ibaret kalan bu olayların gülünç taraflarını işaret ederken gülmesini bekliyorum. Gerçekte o kadar değersiz ve hatta bana, kalbime güven verecek kadar basit kalan bu olayların onu teskin edecek yerde daha fazla düşündürdüğünü görüyorum ve bütün bu dedikodu şeklinde geçen hadiselere son vermek, onu tamamen tatmin etmek için ilave ediyorum:

“Bunlar çocukluk Humret. Sen kalbimi ve hayalimi zapt ettikten sonra bu âciz ve problemlı geçmişin kapılarını çektim.

Senin hazırlayacağın yuva bütün hayatımın tapınağı olacaktır. Şimdi söyle bana, gelincik olmamak için başka sebep var mı?”

İnce, koyu kumral kaşları yukarıya doğru hareket etti. Göz-bebeklerinde bir renk parladı. Uzun, alaycı bir “Hayır!” dedi.

“Niçin Humret?”

“Bütün bu gelip geçen, bugün gülerek, latife ederek, hatta zavallı kızlarla eğlenerek anlattığın maceraların son bulduğunu anlamak için!”

“Hâlâ inandıramadım mı?”

Dudaklarını büktü, yerden kopardığı bir titrek¹ dalını sallayıp döndürüyordu.

“Bugün için inanıyorum fakat bugünkü maceranın da yarın ötekiler gibi, başkalarına tatlı tatlı anlatılacak değersiz bir olay olmadığına da inanmam lazım, değil mi?”

“Bu senin elinde Humret.”

“Nasıl?”

“Hemen evlenelim.”

Yüzüme baktı, bakmaya devam etti.

“Evlenmek korktuğum sondan beni kurtarır mı?”

Bilmiyorum neden, onun yanında ilk defa kendimi sarsılmış, cesaretsiz kalmış gördüm. Suskunluğumdan o istifade etti. Dedi ki:

“Konuşalım Macit! Sana biraz kendimden bahsedeyim. Senin elini sıktığım ilk gün, ilk günahımın başlangıcı oldu. O dakikaya kadar bu şekilde bir erkeği tanımadım, elimi uzatmadım. Şunu da ilave edeyim ki kalbim de elim gibi bakirdi. Ailemi tanıyorsun, muhitimizi biliyorsun. Bütün bu tehlikeler içinde sana karşı zaaf gösterdim. Şurada gördüğün çiçekler kadar temiz kalbimi sana verdim. Bugün sevişiyoruz. Hummalı ve cinnet denecek kadar şiddetli sevişiyoruz. Benim de genç kızlık hayallerimi dolduran böyle bir aşktı. İstiyordum ki sevgiyi kalbimle, kanımla, bütün varlığımla idrak edeyim. Bugün o kadar mesut ve kendimden geçmiş bir haldeyim ki rüyalarımın bu gerçekleşen saadetini bozmaktan, yıkmaktan korkuyorum. Evlenelim diyorsun. Evlenmek bu tehlikeyi bertaraf eder mi Macit? Zaman ne hissiz ne insafsızdır. Evlenmekle yalnız haya-

1 Titrek kavak, dağ kavağı, orman kavağı.

tımızın şekli değişecek. Ben şekilden ibaret bir hayatı, derin, içli ve insanların dedikodusundan uzak bir maceraya hiçbir zaman değişmem. Sonra aşkla, heyecanla kurulan aile ocakları vardır ki bir zaman sonra tahammül edilmez bir ısırap yuvası olur. Böyle bir sonu görmek, onu düşünmektense bugün damarlarım kadar hissettiğim sevgiyi bir hayal gibi saklamayı tercih ederim, Macit.”

Bir ağıt dinler gibi kalbime ağır bir hüznün çökmüştü. Çok etkilenmiştim. Humret hiç bugünkü kadar ciddi görünmemişti. Ona cevap verecek bir kelime bulup söyleyemiyordum. Her gün sevinç ve heyecan içinde gezip dolaştığımız bu serbest kırlara, bu yeşil ve çiçekli dağlara ani bir bulut inmiş gibiydi.

Gözlerim kararıyor, kulaklarımda uğultular oluşuyordu. Ne düşündüğümü bilmeden dalıp gitmiştim ki beni yine onun narin ve hazin sesi ikaz etti:

“Bize ümit verecek yine zamandır Macit,” dedi. “Beni inandırmak için sen de ondan istifade edeceksin. Ben senden korkmakta haklıyım. Çünkü sende hareketli, maceralı bir geçmiş var. Bazı ruhlarda, geçmiş bir hastalık gibi ara sıra tekrardan ortaya çıkarmış. Sen bunun aksini ispat edersin olmaz mı? Çok değil, yalnız bir mevsim evlenmekten bahsetmeyelim. Bu yaz hep böyle sevişelim. Kış, göçmen kuşlar gibi, elbette bizi de bu serbest kırlardan ayıracaktır. O zaman biz de bir çatı altına sığınır, yuvamızı kurarız, olmaz mı Macit?”

Sincabi serpintili mavi gözlerinin en kudretli hararetiyle bakıyordu. Derinliklerine varılmayan bu dipsiz, manalı gözbebeklerinde her istediğini kabul ettirecek ne mutlak bir hâkimiyet vardı. Beni inandırdığına emin olmuş gibi tekrar etti:

“Sen de bu fikirdesin, değil mi Macit?”

Başımda dolaşan parmaklarını dudaklarıma götürdüm. İtiraz etmeden, düşünmeden, yalnız onu onaylamış olmak için cevap verdim:

“Arzuların ve fikirlerin benim hayatımı kuracaktır, Humret. Nasıl istersen ve ne zaman istersen... Saadeti bana hangi şekilde verirsen ver. Ben yalnız onu isterim.”

... Bugün hayatımızda yeni bir yol açıldı. Şimdi onun tecrübe için ayırdığı mevsimi nasıl geçireceğimi konuşuyoruz. Şimdiye

kadar geceli gündüzlü her gün buluştuğumuz halde köyde hiç kimse bu sıkı ilişkiden haberdar olmamıştı. Çok ihtiyatlı hareket ediyorduk. O, gündüz yürümek bahanesiyle çıkıyor, ben Robert Kolej'deki dersimden istifade edip arka dağ yollarından kararlaştırdığımız yere iniyordum. Herkesin kırlara, gezintiye dağıldığı günler, cumaları hiç buluşmuyorduk. Fakat ne kadar ihtiyatlı olsak da kötü bir tesadüfün yine bizi gafıl avlaması tehlikesi vardı. Onun için ilk defa ben Humret'e biraz daha uzaklara gidip gezmeyi teklif ettim.

Ailesinin ona kuvvetli itimadı vardı. Bu gezintilerde ihtiyar mürebbiyesini yanına vermeye lüzum görmüyorlardı. Ondan bahsederken, "Zavallı kadın, benimle bu dağlara, bayırlara tırmansa bir hafta hasta yatar," diyordu.

Boğaz'ın bizi tanımayan uzak yerlerinde gezmemizi ona söylediğim zaman itiraz etmeden kabul etti. Yalnız bu gezintileri haftanın ancak iki gününde yapmamızı istedi.

İlk gezinti için Göksu'yu tercih ettik. Hafta arasındaki günler dere ne kadar tenhadır. Ben, Bebek iskelesinde tanımadığım bir sandalcı bulmuştum. Bebek'ten binip yukarıya çıktım. Onu Baltalımanı'yla Hisar arasındaki yalı harabesinin rıhtımında bekleyecektim. Henüz yanaşmıştık ki geldi. Küreklere ben de yardım ederek, bir dakikada ortalara açıldık.

Mayıs ayında Göksu'nun etrafındaki bakla tarlaları tam çiçek üzerindedir. Bu mevsimde Göksu'nun koyu yeşil gölgeleri, tatlı, baygın kokularıyla insanı mest eden bakla tarlaları, Boğaziçi'nin bu münzevi köşesini hayali bir âlem gibi mahmurlaştırır.

Derenin, yeşil yapraklarla berrak suların dudak dudağa geldiği koyu gölgeli sahillерinde daima süzgün bakışlı güzeller arayan gözlerim, şimdi Boğaziçi'nin bu en güzel kızını yanımda görünce, kendimi bir hayal âleminin renk ve güzel kokulardan yaratılmış mitolojik meleklerine karışmış hissediyorum. Sandal, yeşil çizgili sularda kayarak sık dalların birbirine karıştığı daha kuytu derinliklere süzölüp giderken Humret derenin üzerinde baş veren sazları tutmak için uzanıyor, ıslanan parmaklarını silkerken serin su damlaları beyaz yeldirmesini benekliyor, biraz ileride gördüğü mor bir su çiçeğini koparmak için dümeni çevirmemi söylüyor, bir an için sandalcının varlığını unutup be-

nimle şakalaşmak istiyor. Sonra gözlerime bakıp yalnızlığımızı, serbest kırlardaki özgürlüğümüzü hatırlatıyor.

Kabına sığmayan bu taze ve afacan genç kızın gözlerindeki arzuyu anlıyorum. Sandal en ilerideki büyük ağaçlı çayırın önüne geldiği zaman kenarda yıkılıp devrilmiş, çürük bir ağaç gövdesini işaret ediyorum: “Yanaşalım, biraz da yürürüz.”

Yosunlu, kırık taşlardan atlayıp çayıra çıkıyoruz. Buradaki kır kahvesi yeni açılmış fakat küçük bir kahveci çırağından başka kimse yok. Burası sık orman içine sıkışmış ince bir dere ve küçük bir çayırdan ibaret.

“Buraya geldiğimize fena etmedik, değil mi Humret?”

Parmaklarımı avuçlarında sıkarak beni sürükler gibi çekiyor.

“Ne güzel, ne güzel!” diye haykırıyor. “Bak yerler menekşe dolu.”

Ve bir çocuk gibi koşuyor, menekşe, papatya koparıyor, sonra karşıma geçip, birer birer yüzüme atıyordu. Bu yeşil gölgeler içinde onu beyaz bir hayal gibi seyrediyordum. Koşup atlamaktan yüzü bir elma çiçeği gibi pembeleşmişti. Deniz rengi alan gözleri bulutlanmıştı. Göğsü kabarıp iniyor, başından uçan beyaz örtüsü menekşeler üstünde sürünüyordu.

Allah’ın, bu cennet köşesinde, bu en güzel kızı bana bağışlaması zihnimi bir an ateş içinde bıraktı. Bu coşkun zevkin, sevincin, saadetin şiddetinden kalbim çarpıyor, vücudum parça parça titremeler içinde kalıyor. Yeşillikler arasında menekşelerle oynayan, etrafımda dönüp dolaşan, o gökle denizin renklerini paylaşan iri gözbebekleriyle kemiklerime kadar nüfuz eden bu kızın bir hayal olmadığına inanmak için hareket etmek, onu yakalamak istiyorum. Narin kanatlı bir kelebek gibi kaçıyor, kovalıyorum. Beni şaşırtıyor, otları, çalıları siper alıyor. Tutulmak ister gibi, yaklaşırkən ani bir hamleyle elimden kurtuluyor. O zaman gözlerim kararıyor, beynim uğulduyor, tehlikeye düşmüş gibi haykırıyorum:

“Humret, Humret, gel bana!”

Şimdi nemli ve sıcak ellerinin saçlarımı sevdiğini hissediyorum. Yeşil otların, menekşelerin üzerinde başımı dizlerine bırakıyorum. İçimden bir feryat gibi gelen ricayı zapt edemiyorum. “Humret, Humret, bana ıstırap çektirme. Bu kadar saadet beni korkutuyor.”

Avularındaki elimi göğsüne götürüyor. Kalbi bir yavru güvercin gibi çırpınıyor. Anlıyorum ki bu bahar yavrusunun gönlünde derin ve coşkun bir aşk pınarı kaynıyor.

... Ve gezintilerimiz böyle devam ediyor. Bir gün onu Emirgan rıhtımının İstinye'ye sapan köşesinden sandala alıp karşıya, Çubuklu'ya geçiriyorum. Bir gün Beykoz'un gerilerine, ormanlara kadar gidiyoruz. Bir başka gün Kavaklara kadar uzun bir sandal gezintisi yapıyoruz. Boğaziçi'nin bu en güzel kızını Boğaz'ın şairlere ilham veren en sakın ve güzel yerlerinde gezdiriyorum. İddia ediyorum ki hiçbir sevdalı, Boğaziçi'nin şiirinden bizim kadar nasip almamıştır. Aşkı ve güzelliği, şiiri nefis bir içki gibi yudum yudum içerek, efsanevi bir güzel koku gibi ağır ağır teneffüs ederek yaşadığımız bu mevsim, aşklar tarihinin bir şaheseridir. Humret, hayatımın alın yazısı olan değişimi bütün kudretiyle yaptı. Gözlerinin renginden, saçlarının teline kadar varlığıma dahil oldu. İnandım ki etten ve kemikten insanı, su gibi şeffaf ve balmumu kadar yumuşak hale getirebilen yegâne kudret aşktır.

“Safvet Efendi, Trabzon.”

“Osman Niyazi Efendi, Nişantaşı.”

Mekteb-i Harbiye'nin¹ orta bahçesindeki havuzun etrafında yedek subay olmak için askere gelen yüksek mektep mezunlarının ilk akşamı. Bütün bahçeyi aydınlatamayan zayıf elektrik damlaları içinde herkes birbirini arıyor.

“Şevket Efendi, Londra.”

“Macit Efendi, Boğaziçi.”

Aynı yaşta, çoğu aynı mektep yetiştirmesi, bir kısmı Avrupa tahsili görmüş birkaç yüz genç, ilk davette işlerini bırakıp subay adayları talimgâhına koşmuşlardı.

Savaş deprem gibi, havaya çöken garip, ağır bir sıkıntıyla başlar. Bütün bahar Boğaz'ın yeşil köşelerinde, ıssız sahillерinde bize kâinatı bile unutturan o derin sevdayı yaşarken, memleket

1 II. Mahmut zamanında 1835'te subay yetiştirmek üzere açılan askeri okul. Harp Okulu, günümüzde Milli Savunma Üniversitesi bünyesinde eğitimine devam etmektedir. Burada bahsi geçen okul binası, günümüzde Harbiye Askeri Müzesi'dir.

havası o kadar bulanmış ve ağırlaşmış ki bu ıstırapı ben ancak askere çağırıldığım zaman anladım.

Aşk ve askerlik birbirlerine saygı ve korkuyla karışık meydan okuyan iki kahraman gibidir. Şubenin elime verdiği pusulayla Harbiye'ye giderken bu iki büyük hissin kalbimi doldurduğunu anlıyorum. Ve inandım ki Humret'in bütün gücüyle kendisine bağladığı kalbim ancak tarihten ve ecdadımdan iliklerime geçen büyük vatan sevgisine yer verdi.

Savaşın ilk silleleri uzaklarda atılıyor ve biz ateşe girmek için hazırlanıyoruz. Mekteb-i Harbiye'de bütün Mülkiyeliler, Avrupa'da tahsil görmüş gençler, Hukuklular¹ bir ordu kadar birikmişlerdi. İlk gün boynumuzda yakalıklarımız, sırtımızda pardösülerimiz, ayaklarımızda ince iskarpinlerimizle yandaki manej² yerinde bizi mükemmel koşturmuşlardı. İlk heves ve heyecan içinde havalanan eteklerimiz, yelekten fırlayan boyun-bağlarımızla koşarken subaylar gülüyor, parmaklıklara yığılan halk katılıyordu. Fakat ertesi gün hepimiz bu fedakârlık ve kahramanlığın timsali olan demir mesleğin kıyafetini de aldık. Bölüklere ayrıldığımız akşam ilk karavanayı³ beyaz mermer masalarda nefis bir ziyafet gibi sinemize çektik. Asker ocağında, Harbiye yemekhanesinde yediğim bu ilk karavanayı, patatesli eti, o nefis kokulu kara ekmeği daima zevkle ve hasretle hatırlarım.

Mektepten çıktıktan sonra bir müddet birbirlerini kaybeden arkadaşlar, Mekteb-i Harbiye eğitim alanında buluştukları zaman hayret içinde kalıyorlardı. Asker kıyafeti hepimizi değiştirmişti. Büyük bir ticarethanenin sahibi olan şişman bir arkadaşımız daracık ceket ve sıkı dolaklar⁴ içinde kırmızı aşı boyalı topaçlara dönmüştü. Bugün en büyük eğitim kurumumuzun başında olan çelimsiz ve zarif bir genç, başına geçirdiği kocaman bir kabalak⁵ altında susuz bir haşhaş çiçeğine benzemişti.

Benimle beraber birkaç arkadaşı yedinci bölüm birinci mangesine ayırdılar. İlk heyecan ve hevesle acemi er talimini bir iki

1 Mekteb-i Hukuk öğrencileri ve mezunları.

2 Atların ve atlıların eğitim yaptırıldığı alan.

3 Askeriyede yemek.

4 Ayak bileklerinden baldıra kadar sımsıkı dolanan uzun bir kumaş parçası.

5 I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunda kullanılan şapkaya benzer başlık.

gün içinde bitirdik. Bu gösterişimizi mükâfatsız bırakmadılar. Bir hafta sonraydı ki hepimize lacivert kordonlu birer uzun kasatura verdiler. Artık tam asker olmuştuk.

İlk izinli çıktığımız perşembe akşamı beni bu kıyafetle pencereden gören Humret'i askerce selamlayacaktım. Rıhtımın kalabalığı onu bu şerefli selamdan mahrum bıraktı. Fakat gece, kabalağımı, bel kayışımı, elbiselerimi, hepsini ayrı ayrı sevimli bir kedi okşayışıyla sevdiği zaman bu kıyafetin bana takdir ettiği akıbeti düşünerek ve yalnız onun saadetini dağıtmaktan ürkererek derdimi döktüm.

“Zevkle sevip okşadığın bu güzel şeyler, bu elbise, bu silah, şeref ve ölümün ortak simgeleridir, Humret. Ben bugün bir subay adayıyım, yarın yedek subay olacağım. Savaş başladı. Hudutlara akan insan selleri arasına ben de bir damla gibi karışacağım. Bu akında zaferle ölüm kardeşidir. Senin sevgini ben bu meçhul ufuklara götüreceğim. İçimde gam ve ıstırap yoktur diyemem. Fakat gururum bu üzüntü için dökülecek gözyaşlarını kurutmaya yeterlidir. Seni aşkın o efsanevi gücüyle sevdim, Humret. Bütün bir bahar seni hülyalı cennet bahçelerine benzeyen Boğaz'ın yeşil köşelerinde gezdirdim. Belki kuşlar, belki çiçekler bile bize gıpta ettiler, aşkın şiirini bizden öğrendiler. Kemiklerimiz bile kalbimiz gibi bu aşkın içinde yıkandı. Gönümde sen, etimde sen, kanımda bile sen varsın, Humret... Bu yaz beni deneyecek, kış gelince yuvamı hazırlayacaktın. Talih buna fırsat vermedi. Belki yakın zamanda bu güzel diyardan gideceğim. Kader, bilmiyorum bize nasıl bir tecelli hazırladı. Ölüm beni korkutmaz, Humret... Kalbimde senin büyük aşkını hissettikçe her şey bana vız gelir. Bana ıstırap verecek yalnız zamandır, Humret. Şu dakikada söylediklerime dikkat et. Sen benim gibi, fazla neşeli bir gencin şakalarından ibaret olan geçmişimden korkarak beni bütün bir yaz imtihana mecbur tuttu. Gönül borcu sayarak ve güvenle kabul ettim. Şimdi ben sonu görünmeyen bir zamanın derinliklerine atılıyorum. Benim için bir mevsimlik olarak tercih ettiğin denemeye, ben seni bilmediğim bir zaman için bırakıyorum. Bunun sonunda belki de dönüş yoktur. Fakat bana dönüş nasip olursa seni yine içinde bıraktığım büyük aşkın sıcaklığında bulacak mıyım, Humret?”

İlk hamlede yeni kıyafetimden neşelenmiş, kayışım ve silahımla oynamaktan zevk almışken, ilk defa işittiği bu garip, şüpheli ve derin sözleri dinledikçe yaklaşan bir fırtınadan kaçmak, bir yere sığınmak ister gibi bana sokulmuş, başını omzuma bırakmıştı. Ay ışığında donuk bir deniz çiçeği gibi gördüğüm yüzüne bakıyordum. Gözleri kapalıydı. Parmaklarımı yüzünde gezdirdim, ıslandı. Onun bana cevap vermek için açılmayan dudaklarını buldum. Sıcaktı. O kadar sevecen bir teslimiyetle kendini bırakmıştı ki bana dünyanın en masum aşkını tattıran bu nefis insanı kıymetli ve mukaddes bir emanet gibi kalbimin üzerine çektim. Hava zerrelere işleyen baygın hanımeli kokuları nefeslerimizi ateşliyor, gecenin rengi ve sessizliği kalplerimizin heyecanını artırıyordu. İlk defa bu gece dudaklarından taşan harareti bütün vücudum hissetti.

İniltiye, ıstıraba benzer bir heyecan ve titremeler içinde yıkıcı bir akıbete sürüklenir gibi birbirimize karışmıştık. Şimdiye kadar dilimizin ve gözlerimizin ifade ettiği sevgi, kızgın bir lav haline gelmiş gibi, vücudumuzu yakıp kavurarak sızıyordu.

“Humret, Humret, seni renkten ve ipekten bir hayal gibi kalbimde saklayacağım. Tekrar edeyim ki hayatımda beni zapt eden, aşkına boyun eğdiren yegâne kadın sensin. Ve bu sevgi beni zevk ve saadetten bir ağ gibi sarıp sarmalamıştır. Dünyanın en güzel yerlerinde, belki en mesut insanlara gıpta ettirecek masum bir macera yaşadık. Talih, tesadüf gönlümüzü, sevgimizi denemeye mahkûm etti. Yakında muhakkak bir ayrılığın ıstırabını duyacağız. Bu ayrılık benim için felaket olmazsa, dönüşüm hasretle ve ıstırapla beklenen o mutlu son olacaktır. Zannediyorum ki ayrılık, bize bu kanılmayan aşkın kıymetini daha çok anlatacaktır. Böyle kabul edelim, değil mi Humret?”

Eski afacan mahluk şimdi o kadar uslu ki konuşturmak için ne yapacağımı bilmiyorum. Bu gece arzularını, kalbini, düşüncüklerini, hepsini yalnız o tükenmeyen gözyaşlarıyla söyledi.

Gün ağarıyor, sisli bir sabah hazırlanıyor. Bahçenin sık ihlamur ağaçları altında dolaşıyoruz. Nihayet onu son merdivene kadar indiriyorum. Orada veda ediyoruz. Artık bir hafta birbirimizi göremeyeceğiz. Belki daha fazla, belki hiçbir defa...

“Birinci takım, birinci manga, sıçra, ayağa kalk, marş, marş!”

Ayazağa arkasındaki dağlarda manevra yapıyoruz. Sırtımızdaki ağır çantalar, çapraz kayışlar, kasatura ve mavzer bu sarp arazide bizi istediğimiz gibi koşturamıyor. Yine de Müret-tep¹ Bölüğün birinci takımı daima birincidir. Yüz metre ilerdeki hazır siperleri ilk işgal eden biz olduk. Kumandan memnun, bizi bu akşam gece nöbetinden muaf tutacağını söylüyor. Fakat biz bunun sevinciyle konuşmaya meydan kalmadan yeni bir komut işitiyoruz:

“Mesafe dört yüz elli. Karşı hedef tepedeki yeşil fundalıklar. Ateş!”

Nişangâh tertibi, manevra fişeklerinin kovandan sürülüşü, mekanizmanın çatırtısı içinde namlular aynı istikamete çevri-liyor.

“Nişangâh dört yüz, yaylım ateş!”

Kulak tırmalayan bir çatırtı. Tahta manevra fişekleri havayı delip gidiyor. Rastgele hedeflere nişan alıp ateş ediyoruz. Toz toprak içindeyiz. Artık avuçlarımız silah tutmaktan bir meşin parçası gibi sertleşti. Bacaklarımızda bir makine hal ve hareketi var. Daha evvelden hazırlanmış siperleri atlaya atlaya birkaç dağ aşttık. İki aylık sıkı bir talim bizi demir gibi yapmıştı. Öğleyin Ayazağa Köşkü’nün büyük bir dereyi andıran havuzu önünde, yüksek kestane ağaçlarının altında mola verdik.

Çanakkale’de savaş başladı. Bizim için de bugün yarın, sevk emri bekleniyor. Bu akşam çarşamba akşamı. Bu geceyi de atlattırsak yarın izinli çıkacağım. Humret’i görme ihtimali gittikçe azalıyor. Vücudum onun hayalini o kadar içmiş, benimsemiş ki nereye gitsem, ne olsam kendimi kuvvetli, hâkim ve cesur görüyorum.

Yemekten sonra gece manevrası var diyorlar. Karanlıkta mesafe tayini için bunu sık sık yapıyoruz. Gündüz talimden dönüşte dershanede dinlendiğimiz zaman akşam gazetelerini okuyan arkadaşlar Çanakkale’de yeni bir çıkarma hareketinin başladığını haber verdiler. Bir hafta evvel teknik, nakliye, ağır topçu,

1 Birleştirilmiş, sonradan oluşturulmuş.

süvari kıtalarına ayrılan arkadaşlar bu akşam bizi görmeye gelmişler. Onlarla çay içerken asıl ateş hattının şerefini alan biz piyadeler onlara takılıyoruz.

Nakliyeyle ayrılan Safvet Trabzon'u, "Sen artık total eşeklerle arkamızdan ağırlığımızı taşırsın!" diye kızdırıyoruz. Teknik kıtaya ayrılan Necmettin Aksaray'ın arkasından yaklaşan muzip bir arkadaş ellerini boru gibi ağzına koyup, "Telgrafın Telleri" diye bilinen şarkıyı okuyor. Ağır topçuya ayrılanlardan Orhan Beylerbeyi'nin omzuna bir kâğıt ilıştirmişler. Birisi yüksek sesle okudu. "Macar tabyasının balyemez topu..."¹ Onun talimlerde bir türlü eriyemeyen muazzam karnı ve adım atarken iki bacağının hareketi belli olmayan kalın butlarıyla bu isim arasında pek fark yok.

Onlar gittiler ve biz gece manevrasına hazırlanmak için silahhaneye gidiyoruz. Henüz Mürettep'e ayrılmayan bölükler, şimdi koğuşlarında rahat rahat uyuyorlar. Dün eğitim alanında toplanan arkadaşlar arasında garip bir haber çınladı. Bu gece sevk ediliyormuşuz.

Bunu işittiğim anda, kanımın vücudumdan boşalıp gider gibi çekildiğini hissettim. Başımda bir uğultu başladı. Humret'in koyu sincabi mavi gözleri karşımda dikildi. Dizlerim titriyordu. Gözkapaklarım ağır ağır düştü ve onun hayali altında kaldı. Dizlerim vücudumun ağırlığına tahammül edemiyordu. Elimdeki silaha tutunmasaydım, düşecektim.

"Macit Efendi, Boğaziçi, sıraya bak, hizaya gel!" Birdenbire toplandım. Yüzbaşının bazen okşayan, bazen insanı demir gibi katılaştıran sesi bu akşam ne kadar sertti. Bölük harp düzeninde toplanmıştı. Yerimi buldum. Bir aralık gözüme alay kumandanının sevimli çehresi göründü. Bu gece manevrada herhalde bir fevkaladelik olacaktı. Bölük harekete hazır olduğu halde komut verilmiyordu. Alay kumandanı ağır adımlarla safların önünde dolaştı. Biz bunu ara sıra yapılan kıyafet ve teçhizat muayenesi zannediyorduk. Halbuki hiçbirimize bakmıyordu. Baştan sonuna kadar bölük önünde dolaştı. Sonra arkasında bölük ve takım subayları olduğu halde ortamıza geldi, durdu:

1 Kara ve deniz savaşlarında kullanılan, orta çapta, uzun menzilli top.

“Arkadaşlar,” dedi, “askerlikte her hareket sert ve katidir. Milyonlarca halkın, büyük bir memleketin müdafaasını üzerine alan askerler bu vazifeyi yaparken yalnız galip gelmeyi düşünürler. Başka hiçbir his, asker yüreğindeki bu kökleşmiş imanı çürütemez. Askerlikte kararlar ani verilir ve derhal yapılır. Üç aylık askerlik hayatınızda bunu çok iyi anladınız. Size başkumandanlığın emrini tebliğ ediyorum. Bu gece saat on ikide sevk edileceksiniz. Her şeyiniz, her ihtiyacınız temin edilmiştir. Evlerinize haber, mektup yollayacaksanız daha üç saat vaktiniz var. Yalnız kışladan çıkmayacaksınız. Gördüğünüz talim ve terbiye zannetmem ki size bu emre karşı küçük bir muhalefet arzusu duyursun. Üç aylık talim müddetinde diğer arkadaşlarınızdan fazla bir başarı gösterdiniz. Subaylarımız sizden pek memnun kaldılar. Vatan, millet sizden hizmet ve cesaret bekliyor. Silah arkadaşlığı insanları birbirine bağlayan hislerin en kuvvetlisi, en samimisidir. Burada birkaç ay arkadaşlık ettik. Kumandanlarınız da sizin kadar, belki sizden daha fazla duygulandılar. Askerlik feragat ve cesaret hislerinin kaynağıdır. Asker ocağı memleket gençlerini bir araya toplayan en temiz ve mütevazı aile yuvasıdır. Feragat, gurur ve cesaret insanı kahraman yapar. Bu ocakta biz bu terbiyeyi aldık. Birbirimizle böyle kaynaştık. Büyük vazifeniz bu geceden başlıyor. Millet sizi İstanbul kapılarının müdafaasına çağırıyor. Göğsünüz, milletinize, kardeşlerinize, annenize, babanıza, kız kardeşlerinize karşı açılan ateşe siper olacaktır. Elinize verilen silahın amiri olduğunuzu ispat edeceksiniz. Haydi arkadaşlar, size burada kalan bütün silah arkadaşlarınız adına selamlar, hepinize esenlikler, zaferler dilerim.”

Alay kumandanımızın hepimizi taş gibi yerimizde dikleştiren nutku biter bitmez bölük kumandanının çelik gibi sesini duyduk:

“Bölük, hazır ol!”

Ve aynı keskinliği muhafaza eden ikinci bir komut:

“Mangalarla sağa çark, marş!”

Eğitim meydanında toprakları bir kaya parçası gibi sertleştiren sıkı adımlarla uzun bir yürüyüş yaptıktan sonra içeriye giriyor, istirahat odalarına, koridorlara dağılıyoruz. Şimdi herkes

evine, ailesine mektup yazmakla, hatta yollamak için adam aramakla meşgul. Nihayet beklediğim son gelmişti. Şimdi arkadaşlar, dağıtılan battaniyelerini yerleştiriyor, çamaşırlarını kontrol ediyor, yarı sevinç yarı düşünce içinde hazırlanıyorlardı.

İşığı az dershanenin geri bir köşesine çekilmiş mektup yazıyorum. Ne elbise ne çamaşır ne de başka bir şey beni düşündürüyor. Bu sonu o kadar kuvvetle biliyordum ki her izinli çıkışımda bir daha dönmeme fikriyle hazırlanıyordum. Benim için beklenecek, alınacak bir şey yoktu. Bize bölük mekkâresine¹ taşıtmak için verilen otuz kiloluk eşya hakkını bildiğim için, biri küçük iki kaba ve kalın seyahat çantamı daima dolu ve toplu tutardım.

Geçen cuma gecesi Humret'e veda etmiştim. Ne iyi olmuştu. Şimdi ona bu uzun mektubu yazarken o gece söylediklerimi hep tekrar ediyorum. Gideceğimiz yer uzak değil... Çanakkale. Fakat bu yolun dönülemeyecek kadar uzayıp gitmesi ihtimali ne kadar kuvvetli. Humret'in mektubuna bilhassa şu satırları yazıp, altlarını da çizdim:

... Yazın geçmesini bekliyordun Humret! Bana kışın sıcak bir yuva kuracaktın. Talih ve tesadüf kararımızı bozdu. Eğer ateş hatlarını dolduran toprak yığınları bana yuva olmazsa senin hazırlayacağın yuvaya, şerefini de aşkı gibi kazanmış bir kahraman yüzüyle gireceğim. Seni kalbimde beraber götürüyorum, Humret. Öyle imanım var ki hayalinin doldurduğu bu hayat ve aşk yuvasına düşmanın kurşunu bile girmeye cesaret edemeyecektir. Gözlerin gözbebeklerimdedir, Humret. Onları kutsarım.

* * *

“Mürettep Bölük, silah başına!”

Taş koridorlarda, dersane kapılarında demir çivili ökçeler çatırdıyor, portatif çantalara numara konup teslim ediliyor. Ve üç kırmızı şeritli “A” sınıfı yedek subay adayı apoletleri acele acele omuzlara dikiliyor. Yukarı kattaki yatakhanelerde öteki bölükler mışıl mışıl uyurken biz dolaklarımızı, kayışlarımızı sıkıyor, mektuplarımızı postaya göndermesi için nöbetçi subaya koşuyoruz.

1 Osmanlı ordusunda taşıma işlerinde kullanılan at, deve, katır vb. yük hayvanı.

“Mürettep Bölük, hazır ol!”

Cümle kapısı¹ önündeki geniş koridora bütün bölük bir tek asker gibi dikildi. Alay kumandanının sarı elektrik ışıkları altında mumyalaşan sıcakkanlı çehresi yine görüldü:

“Arkadaşlar, yolunuz uğurlu olsun. Türk silahlarının hakkını vermek için kısmet bugün size düştü. İlk zaferin tadını alınız ki sizi takip edecek arkadaşlarınız bu şerefe gıpta etsinler. Haydi arkadaşlar, marş marş!”

Gece yarısı sokaklarda kimseler yok. Harbiye Caddesi’nden Beyoğlu’na doğru akıyoruz. Cadde üzerindeki büyük apartmanların pencereleri aydınlık dolu... Birinde hâlâ devam eden alafranga bir müzik var. Tül perdelerin arkasından dekolte kadın gölgeleri hareket ediyor. Orada şüphesiz ılık ve çiçek kokulu bir hava var.

Yedikleri ağır, çeşit çeşit yemekleri hazmetmek için şaraplar, likörlerle midelerine yardım eden bu insanlar, yumuşak yataklarına girmeden evvel ruhlarının zevkini vermek istiyorlar. Bunlar belki de bu toprağa yalnız hayatlarını kazanmak için yerleşmiş yabancılar, Levantenler,² Türk’ten, bizden başka insanlardır.

Onların hududu ve cephesi hiç şüphesiz maddi hayatlarının, refahlarının çerçevesinden ibarettir. Onların belki samimi, içten gelen sevgileri bile yoktur. Yaptıkları müziğin de rengi yok. Kim bilir hangi Batı bestekârının Batı zevkine göre yaptığı bir parça! Onları eğlendiren bu âleme karşı içimde bir tiksinti belirdi. Bana öyle geldi ki kalbinde insana ölümü bile küçümseten bir sevgi ve onun yanında aşkını bile ihmal ettirecek kuvvetli bir milliyet gururu ve duygusu olmayanlar, hayatında ne kadar mesut olsalar ruhları gaz ve buhardan ibaret serseri bir bulut gibi boş ve kof kalmaya mahkumdur.

Gidiyoruz. Sert, tekdüze, muntazam asker adımları, talim ve terbiyesi kuvvetli bir asker kıtasının yürüyüşü insandaki gurur ve hükmetme duygularını nasıl ateşler. Atalarımızdan aldığımız

1 Ana kapı, giriş kapısı.

2 Doğu Akdeniz ülkelerinden Osmanlı topraklarına yerleşen ya da evlilik yoluyla buralarda ikamet eden Avrupa asıllı kimselere ve Tanzimat sonrasında büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan Hristiyanlara verilen ad.

kanda ne etin zaferlerin hatırası var ki bugün ateş hattına, ölü-
mün karşısına giderken bile yüreklerimiz aynı sevinç heyecanı-
la çarpıyor.

Beyoğlu Caddesi'nden¹ geçiyoruz. Büyük bir otelin holünde
şişman gövdelerini büyük meşin koltuklara yerleştiren kırmızı
yüzlü, et yığınınından ibaret insanlar, ağızlarındaki kocaman
yaprak sigaralarını emerken arada bir ince likör kadehlerini
ağızlarına götürüp dudaklarını ıslatıyorlar. Bunlar içinde belki
de savaşın, yeni ticaretin zengin ettiği insanlar da var. Herhalde
belli ki başkalarının mahrumiyet ve ıstırabına karşı varlıklarını
ilan etmekten bile zevk alıyorlar. Pahalı sigaralarınızı emin, nefis
likörlerinizi için, şişman göbeklerinizi biraz daha şişirin efendi-
ler... Vücudunuz mükemmel yemeklerle en yüksek kaloriyi alır,
ağzınız en nefis içkilerle ağdalanır ve siz böyle, kırlarda karnını
doyurup çiftlik avlarında geviş getiren kazlar, hantal, kalın de-
rili sığırlar gibi, ağzınızdaki sigaralarınızı eme eme uyuklarsınız.
Her şeyiniz mükemmel olabilir. Kıymetli vücudunuzu sokaklar-
da gezdirmek için ayaklarınızı gelen otomobilinize bırakırsınız.
Yağlı bedeninizi dinlendirmek için ince şişelerle kolonyalar dö-
külümüş sıcak banyolara girer, yumuşak lastiklerle ovunur, ra-
hatlarsınız. Bütün bunlar size hayvani bir zevk ve bitkisel bir
neşe verir.

Fakat kalbinizi yokladığınız zaman, kalın yağ tabakaları
altında kaba vücutlarınızın kan dolaşımını idare eden bir kan
torbasından başka bir şey bulamazsınız. Böyle kalpler tıpkı bazı
köşe başlarında gördüğünüz ve üzerinde “Tehlikelidir!” işare-
tini okuduğunuz elektrik transformatör merkezlerine benzer.
İçinde yalnız alet ve edevat vardır.

Kanında gurur ve kahramanlık, kalbinde aşk ve kıskançlık
olmayan bir vücut için yemekten, içmekten ve biraz da hayvani
ihtiyaçlarını aynı tarzda tatmin etmekten başka ne zevk vardır?

“Rap rap rap rap!”

Pera Palas'ın önünden geçiyoruz. Kocaman camlardan so-
kağa bir güneş aydınlığı dökülüyor. Fraklı, manken gibi bir
garson, koltuklara gömölüp dedikodu eden, belki de savaştan,

1 İstiklal Caddesi.

cephelerden veya alışveriştan bahseden birkaç müşterinin emirlerini bekliyor. Bu toprağın, bu havanın sahibi yüz yirmi Türk genci, yüksek tahsil görmüş, hayatı anlamış, aydın bir kitle önlerrinden geçip giderken başlarını bile çevirip bakmıyorlar. Yüz yirmi Türk aydınının cepheye gidişini onları yediklerini sindirmek için giriştikleri çene yarışından alıkoyamaz.

İçimde ciddi bir sevinç var. Bu yürüyüş bana bütün yaz Boğaziçi'nin aşk ve bahar dolu bahçelerinde yaptığım gezintilerden daha zevkli geliyor. Geceleri Humret'i beklemek için duvarları aşar, korulardan dolaşırken duyduğum heyecan da bunun aynıydı. Sevgilinin gözlerini görme zevkiyle düşmanın yüzünü görme merakı ve heyecanı arasında bir fark göremiyorum. Ben Humret'i bulmak için tehlikeleri göze alıp çılgınca hamleler yaparken de bu kadar heyecanlanıyordum. Aşk ile zaferin, savaş ile sevdanın aynı kaynakta birden kaynaştığını bana askerlik hayatımın bu tehlikeli macerası anlattı.

... Sirkeci sevkıyatı önünde karanlık bir vapura giriyoruz. Soğuk bir hava ve sert bir rüzgâr başladı. Kaputlarımıza sarınıyoruz. Ağırlıklarımız yüklenirken vapur demir alıyor. Limanda derin sessizlik var. Birkaç arkadaş sert rüzgâra rağmen arka güvertede tahta sıralara oturduk, konuşuyoruz.

Nevzat Heybeliada biraz üzgün. Yeni evlenmiş, Erenköy'de kendisini çıldırasıya seven bir kadın bırakmış. Onu ben teselli ediyorum.

“Araya ayrılık acısı girince aşk daha beslenir, kuvvetlenir. Merak etme, bu harp kırk yıl sürecek değil. Elbet bu gidişin bir dönüşü olacak. Savaş, hayatın en dehşetli imtihanıdır. Bunu geçirenler için zorluğun, tehlikenin manası kalmaz. Öyle değil mi âşık bey?”

Erenköy'de, çamlar içindeki beyaz yuvasını düşündüğüne şüphe etmediğim Nevzat, biraz toparlandı. Kendini tesadüfün, talihin akışına bir yaprak gibi bırakan kalender, gönlü geniş Remzi Nişantaşı hepimizi selamlıyor.

“Mürettep Bölük, istikamet Çanakkale, fayrap!¹”

1 (Argo) Herhangi bir şeyi veya işi hızlandırmak için söylenir. Burada “marş!” anlamında.

Vapur karanlığa doğru açıldı. Sarayburnu'nu geçiyoruz. Köprü'nün bir sıra yanan elektrikleri uzun bir fener alayı gibi kandil kandil görünüyor. İstanbul¹ tarafı engin bir karartı içinde. Tek tük görünen ışıklar da birer birer silinip kayboluyor. Beyoğlu kademe kademe pırıl pırıl aydınlığa gömülmüş, neşeli, içinden hayat fışkıran bir ışık ve hareket beldesi gibi...

Beyoğlu geceleri... Bir İstanbul gencinin masum ve tecrübesiz hayatında, bu köhne Ceneviz pazarının ne büyük önemi vardır. İstanbul'un kenar, ücra köşelerinde sakin ve samimi aile yuvalarında yetişen bütün gençler on sekiz yirmi yaş mevsiminin çiçeklerini Beyoğlu'nda dökerler. Bu mevsim, ömrün öyle taze, öyle baharlı bir parçasıdır ki her adımında hayat insana güler, kokar, parlar ve onu gıcıklar. Yıllar geçip ya bir aşkın yoluna çıkmak veya sade, düzgün bir aile ocağına düşmek kısmet olunca anlaşılır ki o bir daha dönüşü imkânsız gençlik çiçekleri bu kötü âlemden, bu pazarlıklı aşk diyarında insafsızca koklanmış, solup gitmiştir.

Şimdi vapur Marmara'ya baş vermiş; giderken hepimiz arka güvertenin parmaklıklarına dayanmış, Nevzat Heybeliada'nın belde-i fâcire² şehri dediği Beyoğlu'na bakıyor, karanlıkta parlayan elektrikler altında ateşli aşk sahneleri hayal ediyoruz.

Kız Kulesi istikametinden derin ve girintili bir sahil gibi görünen Boğaz'a doğru başımı çevirdim. Gözlerim, yoğun karanlığı bir anda delip Hisarlar'dan öteye gitti. Büyük yalının en ilerideki odasına kadar girdi ve orada gümrak saçların çerçevelediği pembe, yuvarlak bir yüz ve sincabi serpintili mavi iki göz buldu.

Parnas Tapınağı'nın ilahi mahluku, Boğaziçi'nin en güzel kızı mektubumu belki yarın aldığı zaman, ben nerede olacağım? Vapur İstanbul'la aramızdaki mesafeyi artırdıkça gözlerimin görüş kabiliyeti de uzuyor. Güzel Humret hâlâ uyumadıysa mu-

1 20. Yüzyılın ortalarına kadar İstanbul denildiğinde Suriçi olarak da adlandırılan Tarihi Yarımada, yani bugünkü Fatih ilçesi kastedilirdi.

2 Kuran'da Mekke ve Medine için geçen “beldetün tayyibetün” tamlaması, ebcet hesabıyla İstanbul'un fethi olan hicri 857 yılını gösterdiği için “belde-i tayyibe” şeklinde İstanbul hakkında da kullanılmıştır. Bir önceki paragrafta anlatılanlardan ötürü burada Pera tarafına “günahkâr belde, günah şehri” anlamına gelen “belde-i fâcire” tamlaması yakıştırılmıştır.

hakkak piyanosunun başındadır. Onun hayaliyle uğraşırken, yanımdaymış gibi gözlerim gülüyor, dudaklarım kımıldanıyor ve ellerim ellerini arıyor.

Çok haşarılık ettim. Hatta hatırladıkça yüreğimi sızlatacak gönüller harap ettim. Çok beddua aldım ve yoluma çıkan genç kızlar beni çok şımarttılar. Kalbim her taraftan birden esen aşk rüzgârları içinde bir hava fırlıdağı gibi döndü, döndü. Benden vefa ve sevdâ bekleyen taze gönülleri kelebek gibi avladım ve mektepteki riyaziye¹ dersleri gibi unuttum. Bana ayrılık acısından, vefasızlıktan şikâyet ettiler, güldüm. Gözyaşlarını gösterdiler, acıdım. Fakat hiçbirini mesut edemedim.

Bütün bu genç kız çehreleri birer güzel kartpostal albümü olmaktan ileriye gidemedi. Adalar'da, Boğaziçi'nde tanıdığım simalardan hiçbirisi kalbimin kaynağını bulamadı. Onların bütün hevesleri beni haşarı, müşkülpesent, hatta nobran birisi yaptı. Sevmek ve takip edilmekten doğan garip bir gurur içinde yaşıyordum. Meğer ne gafletteymişim. Boğaziçi'nin bu şımarık, mağrur, müşkülpesent çapkınıncı sincabi serpintili bir çift mağrur göz, bütün arzularına boyun eğdirdi, onun bütün gururunu kırdı. Humret, güzel Humret, koyu kestane, gümrâh saçlı, tanrıça bedenli Humret, uzat gözlerini, kalbimle öpeyim.

* * *

Çimentepe 1916

“Macit Efendi Boğaziçi, 12. Tümen emrine verildiniz. Karargâh Çimentepe. Subay vekilliğiniz üst makama yazıldı. Derhal hareket ediniz.”

Emrimi aldıktan yarım saat sonra tümen karargâhındaydım. Siperlerdeki subay boşluğunu doldurmak için bütün karargâh subayları ileri gitmişler. Kumandan künyemi okudu. Birkaç şey sordu ve beni derhal karargâh emir subaylığına tayin etti. Ağaç dalları, tahta parçalarıyla örtülü bir mazgala yerleştirdim. Cep hane sandıklarından yapılmış masaya kâğıtlarımı, defterlerimi yerleştirdim. Portatif yatağı açtım.

1 Matematik.

Düşman on iki saatten beri ateş kesmiş. Karargâhta bunu ayağımın uğuru saydılar. Yalnız kumandan bu sessizlikten memnun değil. O, cephelede birdenbire başlayan sessizliklerin arkasından müthiş fırtınalar kopacağını iddia ediyor. Belki haklı... Hakikat şu ki dün akşama kadar bütün zeminlikleri¹ boşaltan yalayıcı bir ateşle hücum etmişken bugün bir şey yok. Bu fırsattan istifade ederek ileri siperleri tamir etmişler. Kumandan beni yaveriyle siperlerin vaziyetini anlamaya yolladı.

Sık fundalıklar arasındaki keçi yolundan gidiyoruz. Tümen yaveri filiz gibi bir süvari subayı. Bana dün akşamki çetin çarpışmanın detayını anlattı. Düşmanın tam mevcutlu üç alayı bizim tümenin bir taburluk cephesine dalga halinde arka arkaya sekiz hücum yapmış. Fakat ikinci siperlere girmeden bütün hücum dalgaları eriyip gitmiş. Genç yaver ileride başlayan sıçan yollarına² bakıp ilave etti:

“Düşman taarruzu kırıldıktan sonra ilk hatlara kadar gittim. Bizim birinci siper dümdüz olmuştu.”

“Bombadan mı?” dedim.

“Hayır, öyle boğuşma olmuş ki koca siperler ağızlarına kadar cesetle dolmuş.”

Bu anlatış henüz savaşın içine girmeyen genç bir askeri ne kadar etkiliyor. Korkunç bir mücadeleyle adeta bir ziyafet haberi verir gibi, sakince ve hatta keyifle anlatan genç silah arkadaşımı ilk defa kıskandım.

Ateş hattına yaklaştıkça gördüğüm askerlerin yüzleri değişiyor. Burada elbiseler topraklaşmış, çehreler kavruk ve yağız, gözler uykusuzluktan, dumandan kırmızı... Başlar ileriye bakmaktan daima dik ve yukarı...

İlk konuştuğumuz, bronz yüzlü, genç, sarı bir mülazım.³ Bizi gözetleme yerine çıkarırken, “Dikkat edin,” dedi, “burası mimlidir. Düşmanın üç nişancısı, burada parmak kımıldasa yapıştırıyor.”

1 Yeraltı sığınağı.

2 Düşmanın kale duvarlarını yıkmak veya düşman ordugâhına zarar vermek amacıyla düşman siperlerine doğru, yeraltından açılan dar yol, lağım yolu.

3 Teğmen.

Bir tüfek namlusu kadar küçük bir deliğe gözümü uydurdum. Yirmi beş otuz metre karşıda tümsekler görünüyor. Düşman siperleri olacak. Dikkat edince bir sıra namlu gördüm. Düşman, demek bu kadar yakın. Genç mülazım kolumdan tutup çekti.

“Arkadaş, çok kımıldanıyorsun, işin şakası yok ha!”

Toprağın içine kazılmış iki basamak merdivenden indim. şimdi siperin iini geziyoruz. Mehmetikler sanki ateş hattında ve ilk siperde değil, gerilerde istirahatteymişler gibi, keyiflerinden durulmuyor; nöbetçilerden başkaları kendi işlerinde... Biri dolağını sıkıyor, bir başkası arkadaşına şigara sarıyor... Fakat tüfekler kum torbaları arasında, evvelce tespit edilen hedeflerde...

Genç mülazım bize vaziyet hakkında şöyle bir sözlü rapor verdi:

“On iki saatten beri düşman ateşi kesti. Bize yle geliyor ki takviye kıtaları gelince hücum başlayacak. Bu gece bir taarruz bekliyoruz. Bombacı erlere ihtiyaımız var.”

Söylediklerini not ettik. Karargha geldiğimiz vakit, gencin bir ihtimal olarak söylediği gece taarruzunun kesin olduğunu öğrendik. Çünkü keşif raporlarında, düşmanın cephemize yĞun takviye kıtaları yığdığı yazılıyordu.

Akşam karargâh subaylarıyla cephanesandıklarından çakılmış dar masada yemek yiyorduk. Kr bir kandil altında vaziyeti konuşuyorduk ki evvela bir tek top patladı. Sonra da sürekli bir topçu ateşi başladı. Derhal telefon başına koştuk. Havada birbiri arkasına aydınlatma fişekleri patlıyor. Ortalık bazen gündüz gibi aydınlanıyor.

Bizim topçu da başladı. Telefon başında her dakika malumat alıyor ve veriyoruz. Arada bir top ve bomba sesinden başka, engin ve derin bir gürültü işitiyoruz. Arkadaşım yüzünü buruşturup kulağına eğiliyor: “Lağımlar patlıyor.”

Zeminliğin içinde omuz omuzayız. Dışarıdaki topçu düellosu bir buçuk metre derinliğe, bir uğultu, bir zelzele uğultusu halinde geliyor. Arkadaki delikanlıdan başka yanımız ve stmz hep toprak. şu dakikada bir tek merminin, toprak içine oyulmuş bu mazgalın deliğini kapatması ihtimalini düşündüm.

Bu vaziyet, ilk siperde vuruşa vuruşa ölmekten çok daha korkunç olacaktı.

Birinci hatlardan gelen haberlerde önemli bir şey yoktu. Düşman topçu ateşine başlayalı iki saat olduğu halde piyade taarruza geçmiyordu. Topçu ateşi de önemli bir etki yapmıyordu. Fakat düşmanın harcadığı cephane dikkat çekiciydi. Tahmin edildiğine göre, düşman yalnız bizim tümen karşısına dokuz batarya yerleştirmişti. Gök gürültüsü, yersarsıntısı, volkan patlaması, bu kesif topçu ateşi yanında pek hafif kalır. Bazı şarapnellerin pek yakınımızda patladığını hissediyoruz. O dakikalar da dışarıda olmak bir felaket. Anlaşılan düşman bütün cepheyi ateşle, demirle tarayıp süpürdükten sonra piyadesini yürütecek. Arkadaşım:

“Göreceksin, bu gece taarruz olmayacak,” dedi.

“Niçin? Topçu ateşi daha fazla sürer mi?”

“Sabaha kadar. Düşman araziye topçu ateşiyle yaladıktan sonra güneşle beraber piyadesini taarruza kaldıracak.”

Gerçekten ileri hatlardan gelen haberler de pek sade... Piyadenin bir tek kurşun atmadığını haber veriyorlar. Topçu ateşi de pek az tahribat yapmış. Askerler korunaklı yerlerde oldukları için zayıat yok.

Gözümüze uyku girmeden, makine başında, haber alıp veriyoruz. Düşman aydınlatma fişekleriyle bütün savaş meydanını aydınlatarak uzun menzilli gemi toplarıyla da bombardımana katılıyor. Yeryüzü bir cehennem. Ömrümde hiçbir an toprağı bu kadar mübarek saymamıştım. Çalı çırpı, tümsek, kovuk, bütün gösterişli villalardan çok kıymetli; toprağın bir metre derinliğinde sığınacak bir avuç yer bulana ne mutlu.

Topçu düellosu sabaha kadar bir dakika ara vermeden devam etti. Gün ağarmaya başlamıştı ki düşmanın, bir bomba baskınının ardından piyade hücumuna kalktığını haber aldık. Taarruz başlamıştı. Muhtelif hatlardan gelen telefon haberleri birdenbire karıştı. Bazı noktalardan hiç cevap alamadık. Bir merkez, hücumun şiddetli olduğunu, düşmanın dalga halinde hücumla kalktığını, ilk sıra siperlerimizden ikisinin kaybedildiğini haber verdi. Bu sıradaydı ki tümen kumandanının bir emrini aldık. Ben ve benimle beraber dört subay, ihtiyat bölüklerinin

takım kumandanlıklarına tayin edilmiştik. Beş genç subay bir anda mazgalı terk ettik. On iki saatten beri aç, susuz ve uykusuz barındığımız bu toprak yuvadan fırlayıp çıktığımız zaman güneş yeni doğuyordu. Bir an için, güneşi böyle uyanırken karşıladığım Boğaziçi sabahlarını hatırladım. Dudaklarımda mest ve mesut gecenin şuurunu felce uğratan o sarhoş edici ve güzel kokusunun lezzetiyle Humret'ten ayrılırken güneş böyle bizi takip eder, kıskanır gibi karşıma çıkardı. O vakitler havayı dolduran bahar kokuları içinde aşkın mağrur ve muzaffer bir kahramanı gibi duvarları aşar, fundalıkları çiğner, hendekleri atlar ve avını parçalamış bir aslan gibi yürür giderdim.

Şimdi zemini titreten savaş sesleri ve havayı dolduran barut kokuları içinde mazgaldan çıkıp ateş hattına giderken, o bizi gizlice takip eden kıskanç güneş yine karşıma çıktı. Ve ben aynı gurur ve heyecanla tıpkı avını bulup parçalamak için yuvasından çıkan bir vahşi yaratık gibi, bastığım yere hükmettiren bir zafer neşesiyle zeminlikten fırlayıp ileriye atılıyordum. Son bir defa benliğimi yokladığım zaman yine anladım ki kanında kahramanlık olan bir milletin genci, savaş meydanında vuruşmadıkça, gönlünü dolduran aşka kendini layık görmüyor.

* * *

... Havaya savrulan kum ve toprak kümeleri siperlerin üzerine sarı bir toz bulutu halinde çöküyor. Gümbürtülü tüfek ateşleri arasında ölüm kadar sert ve kesin komutlar iştiliyor. Mevzi değiştiren manga askerleri sıçan yollarından giderken keskin demir çatırtıları içinde kasaturalarını çekip tüfek namlularına geçiriyorlar.

“İkinci takım, önümüzdeki siperi takviye edeceğiz! Sıçra, ayağa kalk, marş marş!”

Siperlerin üzerini keskin bir rüzgâr gibi yalayan makineli tüfek ateşi altında bütün mangalar kurşun gibi ileriye atıldılar.

“Yere yat!.. Siper aal!”

On beş metrelik bir mesafe daha var. Fakat yaylım ateşi o kadar şiddetli ki bir hamlede yetişmek için takımın yarısını dökmek lazım. Açık arazide herkes bulabildiği bir tümseği, bir çukuru siper alıp kâğıt gibi yere yapıştı. Önümüzdeki siper toz

duman içinde. Bir aralık, tüfek ateşi hafifledi. Bir anda bizim ikinci hat siperleri üzerinde süngülerin parıldadığını gördük. Bu tam bir fırsattı.

“İkinci takım, sıçra, ayağa kalk! Marş, marş!”

Benimle beraber bütün takviye takımları süngü hücumuna kalkıp bizim ikinci hat siperlere kadar giren düşman üzerine atıldılar. Askerlerin, “Allah, Allah” sesleri canhıraş feryatlar, toz toprak yığınları içine devrilen hayaletler, pek yakında patlayan bombaların çakıl, kum, misket serpintileri... Düşmanla göğüs göğüseyiz. Gözlerim kararıyor. Ömrümde duymadığım bir kin ve intikam alevi şimşek gibi gözlerimde çakıyor. Elime geçen süngülü bir mavzeri sağ koltuğuma yerleştiriyorum. Dostla düşmanı ayırt ettirmeyen toz bulutları ve barut dumanları içinde önüme bir hayalet çıkıyor. Bu uzun, sarı hayalet üzerime yükleniyor. Bir yarım hareketle onu göğüslüyorum. Sırtı balık kılçığı, kalın demirli kasaturam yırtıcı bir kıtırtıyla böğrüne saplanıyor. Sarı hayalet beni de üzerine çekerek arka üstü düşüyor. Böğründe saplı kalan sırtı balık kılçığı, kalın demirli süngümü geri çekiyorum. Gözüm ilk defa düşman kanı ve lime lime düşman eti görüyor. Bu kan ve et parçaları beni korkutuyor. Bir çılgın gibi ileriye, daha ileriye, toz, duman, ateş ve kan içine atılıyorum.

* * *

İlaç kokuları ve telaşlı, kalın erkek sesleri gözümü açtı. Ağır bir tentürdiyot kokusu genzimi yaktı. Hafızamı yokladım. Hareket ve hayat yok. Bir hakikat var ki hastaneye benzer bir yerdeyim. Keskin lizol,¹ eter ve iyot kokuları dolu ağır bir hava teneffüs ediyorum. Zihnimin ilk kaydettiği konuşma şu oldu:

“Hüseyin Çavuş, bu koğuşa başka hasta alamayız. Nöbetçi subaya söyle, idare etsin.”

Toz, duman, ateş, alev, kan ve et pıhtıları içinde şuursuz bir hamleyle ileriye atıldıktan sonra, elimdeki kanlı süngünün ağır, yumuşak, sert cisimlere gire çıka parmaklarıma kadar kan ve pıhtı içinde kaldığını şimdi hatırlıyorum. Fakat hastaneye niçin getirildiğimi bilmiyorum ve hissetmiyorum. O kadar halsizim ki

1 Antiseptik ve dezenfekte edici olarak kullanılan kahverengi sıvı bir madde.

kımıldanamıyorum. Belli başlı bir acım yok gibi fakat vücuduma hâkim değilim. Derin bir tembellik içinde gözkapaklarımın yavaş yavaş indiğini hissediyorum. Gözbebeklerimin ebedi misafirinin beyaz hayali canlanıyor. Parmaklarının başımda gezindiğini hisseder gibi oluyorum. Dudaklarım onun serin ve berrak bir pınar gibi yaşatıcı temasını arıyor.

“Hüseyin Çavuş, şu Yüzbaşı Bey’in sargılarını değiştir.”

Gözlerimi açabildim. Kaba, sert ayak sesleri, kalın sesler ve kısa konuşmalar. Sağa sola çeviremediğim gözlerimin hizasında kara yağız bir yüz göründü. Büyük ve tatlı gözlerinde cesaret, güven veren bir bakışı vardı:

“Geçmiş olsun, gazan mübarek olsun Beyim.”

Ve yaklaştı. Mert bir sıhhiye çavuşu olduğunu anladım.

“Yaralı mıyım, Çavuş?”

Güldü. Gamsız, şen bir konuşması vardı:

“Canın sağ olsun beyim, bir şey değil. Yaralısın ama tehlike yok!”

Garip şey... Ben yaralı olduğumu hissetmiyorum. Yalnız, dönme, kımıldanma arzusu yok.

“Yaram neremde, Çavuş?”

Siyah, sert ve tıraşlı yüzü genişler gibi oldu. Örtülerimi sıkıştırır gibi düzeltti.

“Gavurun bombası budunu yalamış ama zorlu değil! Tez geçer, Doktor öyle dedi.”

Kendimi yokladım. Sağ tarafım yanmış gibi acıyor. Fakat boğuk, buruk bir acı. Acısı bütün vücuduma yayılmış, kemiklerime kadar işlemiş gibi genel bir yorgunluk içindeyim.

Bir sıhhiye neferi, Doktor’a kendime geldiğimi haber verdi. Şişman, mazlum bakışlı ve yaşlı bir binbaşı:

“Nasılsın evladım?” dedi. “Bir ağrın, acın var mı?” Nabzımı sayarken gözlerime bakıyor. “Aslan gibi maşallah. Merak edecek hiçbir şeyin yok. Şimdi bir pansuman daha yapalım. Ferahlarsın.” Ve başında bekleyen çavuşa emir verdi: “Hüseyin Çavuş, gazlı bezle sargı getir. Şu delikanlıyı iyi edelim.”

Çavuşun yaram hakkında verdiği bilgiden pek bir anlam çıkaramamıştım. Doktor’a sordum:

“Yaram nasıl Doktor, neremde?”

İnsana ümit, teselli ve hatta neşe veren bir güven ve samimiyetle cevap verdi:

“Korkulacak bir şey değil, yalnız tedaviye dikkat etmek ve çok istirahat etmek lazım. Senden gizleyecek değiliz ya! Kurşun, süngü işi değil, sağ kalçada düz fakat geniş bir yara var. Biz yakından gelmiş bir bomba sıyrıntısı sanıyoruz.”

“Yaram temizlendi mi Doktor?”

“Elbette, elbette! Bizim vazifemiz ne ya! Şimdi bir pansuman daha âlânın âlâsı olur. Şükret ki o hengâmeden böyle ucuz kurtuldun.”

Sevimli Doktor’un şen ve şakacı sözleri beni rahatlattı. Şimdi kendimde biraz daha kuvvet hissediyordum. Onlar sargılarımı açarken sordum:

“Peki Doktor, halsizlik ne? Baksana, kımıldanmak bile zahmet veriyor.”

Hüseyin Çavuş’un getirdiği gazlı bezleri açmaya uğraşan Doktor kaşlarını kaldırdı:

“Bu çok normal, değil mi ya! Halsizlik yaranın ağırlığından değil, vücudun yorgunluğundan. Sabahtan beri yaralı geliyor. Çok şükür ki ağır yaralı pek az. Biraz şöyle dönebilir misin delikanlı?”

Gayret ediyorum. Hüseyin Çavuş’un yardımıyla soldan çevrildim. Şimdi Doktor eski sargıları çözerken, sağ kalçamın ciğerime kadar işleyen bir acıyla yandığını hissediyorum. Acımı yüzümden anlayan Doktor işini görürken beni teselli etmeyi de unutmuyor:

“Siperde vuruşan, parmaklarına kadar kana bulanan bir genç subay, yarasının acısını duyar mı? Biliyor musun delikanlı, seni getirdikleri zaman ne haldeydin? İlk sargıları çadırdan yapmışlar. Fakat buraya geldiğin zaman üstün başın parça parça, kan, toz toprak içindeydi. Öyle boğuşmuşsun ki... Fakat Allah razı olsun, bu sabah sizin tümenin dayanışı düşmanın çanına ot tıkadı.”

Hem konuşuyor hem de soğuk gazlı bezleri yarama yerleştirmeye çalışıyor. Benim kavrulmuş gibi yanan kalçama bu soğuk gazlı bezler ne iyi geliyor. İstiyorum ki oraya daha soğuk bir şey koysunlar, hatta üzerinden serin bir rüzgâr geçirsinler.

“Savaş nasıl oldu Doktor?”

“Mükemmel, nasıl olacak, düşman sizin tümen cephesinde üçüncü sıra siperlere kadar girmişken yüz geri etti. Öyle de ağır zayıyatı var ki... Yandaki koğuşa bir yüzbaşılarını getirdiler. Hâlâ kendisine gelemedi. Bu taarruz düşmanın belini adam akıllı kırmış olsa gerek. E, işte oldu bitti delikanlı, haydi! Şimdi sen biraz uyu, istirahat et de arkadaşına da bakalım. Bir süt içersin, değil mi? Fena olmaz, kuvvet verir. Hüseyin Çavuş, çabuk bu yatağa bir sıcak süt.”

Doktor’un arkasından baktım. Yanımdaki karyolaya yaklaştı:

“Aslanım, söyle bakalım nasılsın, hâlâ için yanıyor mu? Geçti, değil mi? Şimdi sana da sıcak bir süt veririz, demir gibi olursun.”

Gözlerim yatak komşumu bir anda tanıdı. Taarruz sabahı siperlere beraber gittiğimiz arkadaşlardan Baha Ortaköy. Boyu sarılı ve yüzü sapsarı.

Doktor öteki yatalara giderken Baha’ya seslendim:

“Geçmiş olsun Baha! Ne yatıyorsun yahu!”

Zavallı başını bana çevirmek için o kadar zahmet çekti ki seslendiğime pişman oldum. Güçlkle konuşuyor. Kelimeleri teker teker söyledi:

“Boynumda bir yara var ama sol kolum da sargıda. Sen galiba hafıfsın.”

“Sağ kalçamı bomba yalamış diyorlar. Biber gibi yanıyor.”

Koğuştta on yatak saydım. Şişman Doktor ileride bir karyolaya abanmış, çalışıyor. Hastanın yüreğinden gelen bir acının sesi bütün koğuştı doldurdu. Şişman Doktor, onu sakinleştirmeye çalışıyor. Fakat hastanın, can acısından doğmuş, perişan, acı iniltisini bastırmaya imkân yok. Onun feryadı bana kendi acımı unutturdu. Yataktan fırlayıp kalkmak istiyordum. Bilinçsiz bir hareket bana vaziyetimi, canımı acıtarak hatırlattı. Hüseyin Çavuş’un kalın ve büyük bir bardakla getirdiği sıcak sütü içtim. Sinirlerime ağır bir rehavet yayıldı. Yavaş yavaş gözkapaklarım indi. Kapandı. Ağır lizol ve iyot kokuları, hafif inilti ve ayak sesleri içinde kendimden geçtim.

Aziz Macit,

Seni bahçemizdeki köşemizde beklerken postadan mektubun geldi. Hiçbir haber almadan geçen on günden sonra bu mektup beni o kadar korkuttu ki zarfı açarken fena bir haber alma endişesiyle kalbim çarpıyordu. Hislerim beni aldatmamış. Bu on gün içinde ne müthiş bir hakikat atlattığımızı mektubu okuyunca anladım. Sevdığimi bilen Allah seni bana bağışladı Macit. Yaranın ağır olmayışı, gazetelerin bütün tafsilatını verdikleri o kanlı harpten hafif bir yara alarak kurtuluşun herhalde üzerine yemin ettiğimiz kalplerimizin temizliğindendir, Macit. Bunu daima böyle bilelim. Mektubunu alır almaz anneme babama koştum. İstanbul'da açılan hastabakıcılık mektebine girmek istediğimi söyledim. Annem, "Evde asker çamaşırı dikersen daha iyi olur," dedi. Babam, "Hastabakıcılık kolay değildir, güçlü bir psikoloji ister. Senin yüreğin zayıftır," dedi. Bütün bunlar beni alakadar etmedi. Mektebi sordurdum. Üzülererek anladım ki üç ay okumadan hastanelere göndermiyorlarmış. Aziz Macit, seninle cephede de beraber olmak için geç kaldığıma üzüldüm. Senin bir gece içerisinde cepheye gidip vuruşacağını hiç tahmin etmemiştim. Haber şimşek gibi geldi. Allah'a şükür ki o kıyametten sağ olarak kurtuldun. Yaranın dediğin gibi hakikaten ehemmiyetsiz olduğuna daha ziyade inanabilsem rahatlayacağım. Fakat beni mustarip etmemek için böyle söylediğinden şüphe etmiyorum dersem, samimi olmam. Sana çok rica ederim Macit, bana biraz ayrıntı ver. Yakında hastaneden çıkacağını yazıyorsun fakat bu da belirsiz. Ne zaman çıkabileceksin? Kalbi zaten ani darbelerle endişelenen bir kadını, bu kadar gizemli bir mektupla mustarip etmekte ne fayda var, Macit? Bunu belki bilmeyerek, vaziyetimi hatırına getirmeyerek yaptın. Kalbinin eşi harbe giden bir genç kız, esen rüzgârdan, kararar buluttan bile bir ıstırap ve hüznün kokusu alır. Çünkü harp yolu, gönül bağlarını o yolun yolcularıyla sürükleyen genç kızlar için hayatın en büyük bir imtihanıdır. Bunu kendi nefsimde tecrübe ettim, Macit. Bütün yaz, baharın, yaratılışın ve aşkın en hayali terennümleriyle kalbimi dolduran insanın bir fırtına gibi çekilip gitmesi beni enginlerde kalmış bir felaketzede kadar umutsuzluğa düşürdü. Mektubu almakta gecikseydim, çok mustarip olacaktım, Macit. Şimdi senden hızlıca ve istediğim kadar açık bir mektup bek-

liyorum. Allah seven gönülleri yıkmak istemez. Onun büyüklüğüne o kadar imanım kuvvetli ki Macit, pek yakında sağ salim seni bana yollayacağını bilerek seviniyorum. Boğaziçi gönüllülerinin sevimli kahramanı aziz Macit, kalbinde ben oldukça Allah seni ölümden saklayacaktır. Aç kalbini, gözlerimle öpeyim...

Humret
İstanbul-Boğaziçi

... Bugün ilk defa sağ bacağımı sürükleyerek yataktan indim. Bu iniş koğuştaki mühim bir hadise oldu. Bütün komşu yatak arkadaşları, Hüseyin Çavuş'la birer sigara, şeker, çikolata hediye ettiler. Gayretli Çavuş'un yardımıyla, koğuşun ortasındaki masanın önüne, meşin koltuğa iliştim. Sağ kalçamın dokunduğu yer taze bir çıban gibi acıyor. İlk gün Doktor'un pek önemsiz gibi anlattığı yara on gündür hâlâ kapanmadı. Sonradan anladım ki kalçamın yarısını keskin bir bomba ateşi yalayıp götürmüş. Şimdi kangren olmasına meydan vermeden, günde iki defa temizleyerek taze et toplanmasını bekliyoruz.

Artık Doktor'la ahbab olduk. Geceleri nöbeti ve vazifesi olmadığı halde bizim koğuştan ayrılmıyor. Bu sabah pansuman yaparken gözlerimin içine baktı ve sonra saçlarımı karıştırarak:

“İki gün daha geçti mi pasaportunu vereceğim¹ delikanlı,” dedi. Git İstanbul'a, biraz hava değişimi yap. Nasıl, işine gelmedi mi?”

“Daha yürüyemiyorum bile Doktor. Olacak iş mi?”

“Çok yürümezsin a canım! İstanbul'da hasta bakımının yapıldığı yerler var. Buradan vapura koyduk mu doğru İstanbul. Kadıköy'de Moda'da bir hasta bakımevi var. Zannederim bir de Boğaziçi'nde Emirgan'da açıldı. Hangisini istersen gidersin.”

Doktor sözünü tuttu. Bugün taburcu oluyorum. Benimle beraber üç subay daha, birimizin kolu, birimizin boynu bağlı, hastaneden çıktık. Yirmi gün evvel karanlık bir gece, taze heyecanlar ve dinç bir vücutla ayak bastığım bu harp toprağını terk ederken henüz topallıyor, acı çekiyordum. Fakat kalbimde hâlâ sönmeyen bir ateş, tükenmeyen bir hınç kalmıştı.

1 (Argo) Kovmak, postalamak.

Toz, toprak, ateş, barut, kan ve et pıhtıları içinde hayatın kıymetinin bir hiç olduğunu ölümle pençeleşerek anladığım savaş meydanından ayrılırken güzel İstanbul'a göz diken düşmana karşı benim gibi göğüslerini siper eden aziz silah arkadaşlarıma zaferler diledim.

Savaş belki bir afet, bir felakettir. Fakat çürümüş, kokuşmuş yaralara vurulan neşterlerin kurtarıcı vasfı gibi, milletlere hayatın değerini ve mücadelenin kıymetini tanıtan savaşın da yaşattıcı bir kudreti var. Ölmesini bilmeyen için yaşamak bir esaret ve ıstıraptır. Düşmanın getirdiği ölümü tepebilenler için gurur da zafer gibi bir haktır. Düşmanla vuruşmanın hatırası olarak vücudumda taşıdığım yara, bana ıstırap yerine gurur veriyor. Vapura girerken bize kumandanın selamını ve savaş madalyalarımızı getirdiler. Toz toprak içinde dikişleri sökülmüş, üzerinden hâlâ kan izleri silinmemiş perişan üniformama bu demir parçalarını ilıştırırken duyduğum heyecanı, aşkımin en ateşli ve zirve noktasında hissetmedim ve anladım ki savaş meydanı nefis terbiyesi için en müthiş bir tecrübe sahasıdır.

Savaştan ve ölümden dönüş, hayatta hissedilebilen heyecan verici zevklerin en kuvvetlisi olsa gerek. İstanbul'dan karanlık bir gece yarısı çıkmıştım, şimdi neden olduğunu kendime sorduğum garip bir hisle tekrar döneceğimden şüphe etmiyordum. Halbuki bizim Mürettep Bölük'ten yaralı ve sağ olarak geri dönen iki arkadaşımдан başka kimse yoktu. Ölüm bu kadar yakın ve kesin olduğu halde o karanlık gece, ateş yoluna giderken içimde bir zerre endişe yoktu. Savaşın büyüklüğünü şimdi, Marmara'yı gündüz geçip İstanbul'a dönerken anlıyorum ve görüyorum ki tecelli ve talih dediğimiz meçhul ve mutlak hâkim, insanları bazen kaçındıkları sona ayaklarıyla götürdüğü halde bazen de tehlikenin içine atmışken mucizevi bir kudretle çekip kurtarıyor. Mektep, çevre, genel hayat, insanları hoş ve mükemmel bir hale getirmekte en büyük vasıtasıdır. Fakat elde, makinede ve tabiatıta meydana gelen sanat mahsullerinin cilasını vermek için nasıl yüksek derecede bir ısıya ihtiyaç varsa olgun insanların ruhlarını terbiye etmek için de savaşın yıkıcı ve şiddetli ateşine lüzum var. Bir savaşçının gurur hissiyle, ömrünü sükûnet ve asayiş içinde geçiren bir insanın gurur hissi arasında

çok fark var. İstanbul'a dönerken bunu duydum ve anladım. Artık endişem yok. Kalbimde derin bir sükûnet var. Savaşın bütün şiddetiyle devam edişinden mustarip olmasam daha mesut olacağım. Memleket dört tarafından tutuşmuş bir harap ev gibi, cephe cephe duman ve alev içinde yanıyor.

* * *

Çanakkale'den dönüşümü Humret'e yazmadım. Beni birdenbire görmesini istiyordum. Yaralı kafilelerine karşı İstanbul çok duyarlı. Hastanelere, hasta bakımevlerine dağılan yaralıları kadınlar, mektep talebeleri takım takım ziyaret ediyor, hediyeler dağıtıyor. Garip ve yerinde bir tesadüf beni Emirgan'da bir yalıda açılan yeni bir hasta bakımevine sevk etti. Günaşırı bir pansumana daha ihtiyacım vardı. Onun için hasta bakımevine ismimi kaydettirip kendi evimde yatmayı tercih ettim. Bizim köyle hasta bakımevi arasındaki uzaklık yürünmeyecek kadar değildi.

İlk akşam savaştan çıkan perişan kıyafetimi değiştirmeyerek, benden taze savaş haberlerini almaya çalışan arkadaşlarımla arasında rıhtımda geziniyordum. Humret'in yalısına kadar giden bu rıhtımda, bu akşam köyün, gözleriyle beni selamlayan bütün kızları gezmeye çıkmışlardı. Bu selamlarda öyle samimi bir iltifat var ki Humret'in kalbimi tamamen dolduran yeri ve sevgisine rağmen onları rencide etmeye cesaret edemiyor, selamlarına aynı şekilde karşılık veriyordum.

Geçen bahar o sıcak nisan gecesi beni denize kadar götüren rıhtım merdiveninin önüne gelmiştik. Heyecandan onun penceresine bakıyordum.

İstiyordum ki beni ilk o görsün. Bilmiyorum neden, böyle zamanlarda insan aranmayı ve kendisiyle meşgul olunmasını istiyor. Hele de aranmak istediği, gönlünü zapt eden bir genç kız olursa! Heyecanımı yanımdakilere hissettirmemek için normal görünmeye çalışırken birdenbire komşu yalının iki kızı, Parnas Tapınağı'nın iki esmer müzisyeni göründüler.

Bu tesadüf beni daha da heyecanlandırdı. Onların önünden geçmek için biraz daha acele ederken Humret'in büyük yüzü kapıdan görüldü. Bir anda göz göze geldik. Dışarıya atılan adımı kaldı. Benim durumdan etrafımızdakileri şüphelendirmemek için birdenbire aldığım sükûnet ve tedbire rağmen o, altı aydır yabancı

gözlerden saklı kalmasına çalıştığımız gönül macerasını bir anda açık eden çılgın bir feryatla, “Macit!” diye haykırdı. Heyecanı iradesini mağlup etmişti. Onun gönlünden kopan bu itirafı bana da durumumu unutturdu. Bir adımda yetişip ellerini tuttum.

“Humret, nasılsın?”

Avuçlarımda kalan parmakları buz gibi olmuş, kanat altından düşmüş kuş yavrusu gibi titriyordu. Her vakit taze nar çiçeği gibi duran dudakları bembeyaz olmuştu. Gözbebekleri ufalıp büyüyor, kirpikleri açılıp kapanıyordu.

Artık vaziyetin inkâra, açıklamaya ihtiyacı olmadığı için telaş etmiyordum. Fakat o, iradesine hâkim olamayarak yaptığı hatayı bir anda anladı. Bir gelincik gibi kızardı. Avcumdaki parmakları gevşedi. Bu defa ancak benim işitebileceğim bir sesle mırıldandı:

“Görüşelim Macit!”

Yavaşça ellerini çekti. İki adım ötede bizi hayretle, hatta dehşetle seyreden arkadaşlarına doğru yürüdü. Benim yanımdakiler hiç ümit etmedikleri bu manzara karşısında şaşırmışlar, bu heyecanlı sahnenin samimiyetini bozmamak ister gibi, uzağa çekilmişlerdi. Onların yanına vardığım zaman bana bir şey sormadılar. Fakat köyde zaten bir seneden beri dedikodu halinde yayılan, yalnız sınırları, derecesi tayin edilemeyen bu ilişkinin manasını ve derinliğini tamamıyla anlamış oldular.

Onun gaflet ve samimiyet içindeki bu itirafı, denize düştüğüm zaman benim için verilen hükmü tamamladı. Bana intihar etti, dediler. Onun bu hareketi de yalnız dedikodu halinde devam edip giden bu sırrı, inkâr kabul etmez bir şekilde açık etmiş oldu. Arkadaşlarım aylardan beri bende gördükleri sükûn ve inzivayı Humret’in yine bilinçsizce hareketiyle karşılaştırdıncan zannettiklerinden çok derin bir maceranın kahramanı olduğumuzu anlamış olacaklar ki bu durum karşısında hürmetle sustular. Boğaziçi’nin, maceralara karşı pek kibirli bir taassupla köpürdüğü bir devrede bir genç kızın, yalısının kapısında ve herkesin gözü önünde bir gence gafilce bir heyecan içinde kalbini açık etmesi affedilmeyecek bir suçtu. Vaziyet bu hale geldikten sonra, artık beklemeye lüzum yoktu. Günahımızın sevimli cezasını çekmeye razıydık. Onunla evlenmek için bu itiraf en uygun bir fırsattı.

... Yıkık bahçe duvarlarından hâlâ yarası kapanmayan hasta vücudumu sürükleyip atlatırken gözlerimden taşan sevincin sarhoşluğu, sızlayan kalçamın acısını duyurmuyordu.

Gecenin bir adım ilerisini göstermeyen karanlığı içinde, nefeslerimin sesini dinleyerek onun bahçesine yol veren duvar köşesine geldim. Ne zamandan beri yatakta hareketsiz, atıl kalan vücudum o kadar mecalsiz ki geçen ilkbahar geceleri bir kuş süratiyle sıçrayıp aştığım bu taş yığınları, şimdi birer kale bedeni¹ gibi önümde yükseliyor. Kalın gövdeli incir ağacına tutunarak duvara tırmandım. Keklik gibi sıçrayıp atlayan eski çapkın, şimdi kanatları dökülmüş ihtiyar bir kartala dönmüş. Her vakit kararmadan kendimi bıraktığım köşe hizasında, ellerimle duvara tutunarak aşağıya sarktım. Mümkün mertebe mesafe kazanmak için ellerimin bütün kuvvetini sarf edip vücudumu indirdim. Ayaklarım boşlukta sallanıyordu. Yerle olan mesafenin azaldığını tahmin ederek yavaşça parmaklarımı gevşettim. Vücudum yuvarlanmış bir taş gibi yere düştü. Yaramın bulunduğu sağ kalçam sert bir cisme çarptı. O kadar canım yandı ki bütün sabrıma rağmen boğazlanmış bir koyun gibi inledim. Olduğum yerde yüksekte atılmış bir eşya parçası gibi yığılıp kalmıştım. Elimi yaramın üzerine götürdüm. Parmaklarım sert, kuru bir ağaç parçasına çarptı. Anladım ki üzerine düşüp yarımı acıttığım, kıştan kalma bu uğursuz kuru daldır. Yaram çok acıyor, içime çöküyordu. İlk defa hastanede pansuman yaptıkları zaman duyduğum acıları hatırladım. İki duvarın birleştiği bu izbe, karanlık köşe, bana bir mezar hissi verdi. Beş on adım ötede beni bekleyen Humret'e bu kadar yaklaşmışken taş yığınları arasında böyle âciz, sakat, terk edilmiş, mezar gölgeleri ve ölüm hayaletleri görerek inlemek, düşman kanıyla beslenen gururumu isyan ettirdi. Seri bir hamleyle ayağa kalktım ve açılıp kanlanan yarımı elimle bastıra bastıra çalıları, dalları devirip kırarak kameriyeye kadar koştum. Zaaf ve acıdan dizlerim kırılıyordu. Kameriyeye girdiğim zaman büsbütün kesildim ve oradaki kanepeye, üzerinde bir gönül, bir kalp, bir vücut olarak yerleştiğimiz o tahta parçasına tutunarak yere, toprağın üzerine

1 Kale duvarı.

yığıldım. Gözlerimin önüne şimşek gibi çakan süngüler geliyor, yeri ve göğü titretip inleyen savaş gürültüsü kulaklarımda yankılanıyordu. Derin bir acı ve yorgunluk içinde bu uğultuları dinlerken hafif bir Müge kokusuyla ayıldım. Humret'in sesi bütün o korkunç uğultuları bastırdı. Serinlik veren parmakları başımda dolaşıyordu. "Ne oldun Macit?" diyordu. "Nen var, söyle!" Yanıma, toprağa oturmuş, yavrusunu seven bir anne gibi beni okşuyordu. Karanlıkta birbirini pek çabuk bulan yüzlerimiz yüksek ateşte eriyen iki cins maden gibi kaynayıp birbirine karışıyordu. Kanayan yaramı, içime çöken acımı unuttum. O taze bahar gecelerindeki mesut kucaklaşmaların buhranına kendimi bıraktım. Onu savaş ateşinden, demir ve kan girdabından çıkmış harap vücudumun bütün kudretiyle sevdim, sevdim.

* * *

"Macit, alnın ateş gibi. Nen var?"

O kadar halsizim ki cevap vermek için zahmet çekiyorum. Toprak üzerinde külçe gibi yığılıp kalan vücuduma hâkim olamıyorum. Humret kollarını bana kavuşturmuş, kaldırmaya çalışıyor. *Fyevr*¹ başladı. Buhran, kasılma ve aşırı duygusallık, dermansız vücudumu harap edip bıraktı.

"Yaralarım açıldı Humret, demin gelirken duvardan düştüm."

Onun zapt edilemeyen, içinden gelen bazı kederleri var ki beni daima ihtiyatlı olmaya mecbur eder. Geçirdiğim tehlikeyi ona söylemeden geldiğim yoldan sürüne sürüne dönüp gidecektim. Fakat o kadar halsiz kalmıştım ki yalnız başıma yerimden kımıldanacağıma ihtimal vermiyordum.

Humret vaziyetimi anlayınca genç bir kızıdan umulmaz bir kuvvet ve cesaretle beni kucakladı, kaldırdı, belimden geçirdiği sağ koluyla sıkı sıkı tutarak yürütmeye başladı. Karanlıkta yolu tayin etmeye çalışarak giderken beni aşağıya, yalıya inen merdivene doğru yürüttüğünü hissettim:

"Humret, nereye gidiyoruz?"

Omzumdan gelen ses beni korkuttu.

1 (Fr. *fièvre*) Sıtma, humma.

“Yalıya, odama!”

Hararettten yanan vücudum buz gibi oldu.

“Ne diyorsun Humret... Bu mümkün mü?”

“Sen bir şey söyleme Macit. Nereye götürürsem ve ne söylersem kabul edeceksin. Bu halde duvarlardan atlayıp gitmene imkân var mı?”

Taş merdivenin basamağında durmuştuk. Aşağıda, yalının büyük sofasında yanan lambanın hafif, sarı aydınlığı titriyor, bütün bahçe ve Boğaz, korkutucu bir karanlıkta sallanıyor gibiydi. Yaramın tahammülümü kıran acısı içime çöküyordu. Humret’in beni aşağıya indirmesindeki maksadı anladım. Rıhtıma açılan yalı kapısından çıkarmak istiyordu. Şimdi serin parmaklarını alnımda, nabzımda gezdirip dolaştırarak, ara sıra dönemeç bir sırtta durup dinlendirerek merdivenleri iniyorduk. O sırada yalı halkından biri bahçeye çıksa bu yaralı vücutla kaçmanın imkânı yoktu. Ne zor ve sıkıcı bir vaziyette olduğumu Humret’e anlatabildim. O her şeyi göze almış görünüyordu.

“Bu gece bana itiraz etme Macit,” dedi. “Bana itimadın bu kadar az mı?”

“Hayır Humret, seni düşündüğüm için...”

“Teşekkür ederim. Fakat bana biraz da itaate alışsan olmaz mı?”

Kollarında sürüklendim. Aşağıya indikçe yalı korkunç bir hayalet gibi büyüyor, üzerimize geliyor. Onun alışkın ayaklarına tabi olarak çiçekler, tarhlar, palmyeler arasından geçiyoruz. Divanhane¹ penceresinden gelen sarı ışık buraları biraz aydınlatıyor. Bahçeye açılan kapıyı, Humret anahtarla açtı. Son bir defa yalvardım: “Ne yapıyorsun Humret? Beni yan kapıdan saliver.” Girdiğimiz kapıyı tekrar kilitledi. Karanlıkta taşlık olduğunu ayak seslerimizden anladığım bir yerden yürüdük. İçimde tarif edilemez bir heyecan ve korku vardı. Yaramın acısını bile unutmuştum. Kalbimin çarpıntısını işitiyordum. Böyle acımı unutturacak kadar şiddetli heyecanı, Çanakkale’deki o kanlı hücum sabahında bile hissetmemiştim. Bir genç kızın mahremiyetine, aile yuvasına sokulmanın bu kadar vicdan kırıcı bir ıstırap olduğunu bu gece anladım.

1 Eski Türk evlerinde, saray ve konaklarda bulunan büyük sofa, salon.

“Macit, biraz gayret et, merdivene geldik.”

Yalının ağır sessizliğini nefeslerimiz ve belirsiz ayak seslerimiz bozuyordu. Nereye gittiğimizi şimdi anladım. Humret beni yukarıya, odasına çıkarıyordu. Böyle yaralı bir vücutla genç bir kızın odasında kapanıp kalma ihtimali bir an için başımı döndürdü. Zaten söylenip duran dedikodular arasına böyle bir olayın da karışması pek şerefli bir şey olmayacaktı. Acıdan ve takatsizlikten, olduğum yere yığılıp kalacak bir haldeyken son bir defa ona yalvardım.

“Humret, çok fenayım, beni saliver, sürüne sürüne evime kadar gideyim. Çok korkuyorum, kendimden korkuyorum Humret.”

Karanlıkta nefeslerimizin sesine karışan fısıltıyla anlaşıyorduk. Geniş ve kalın yol keçesi kaplı merdivenin kenarına tutunuyordum. Bütün direncimi kıran bir kavrayışla beni sürükledi:

“Bir dakika Macit. Şimdi rahat edeceksin. Hem artık bir şey söyleme, e mi?”

Direncim kırılmıştı. Artık bütün gayretimi toplayarak ona tabi olmaktan başka çare yoktu. Dışarıdan soluk lambasını gördüğümüz büyük divanhaneye girmiştik. Buradan açılan kapılardan ansızın birinin çıkıp bizi göreceğini düşünerek terliyordum. Hayatımda korkuyla ıstırapı böyle sıkıntılı bir anda ve bir arada hissetmemiştim. Humret vaziyete hâkim, korkusuz, telaşsız yaptığı işin manasını ve tehlikesini bilen bir hareketle beni götürüyor. Sağda, ortada iki kanatlı bir kapıyı araladı. Küçük bir gıcırtı oldu. Sonra da birdenbire arkasına kadar itti. Dışarıdan gelen aydınlıkla uzun bir koridora girdiğimizi gördüm. Kanadı aynı süratle tekrar kapadı. Zifiri karanlıkta kaldık.

“Macit, biraz yavaş olalım.”

Dar koridorda halıya gömülen ayaklarımı daha dikkatli atmaya başladım. Fakat yaramın bulunduğu sağ tarafım felç olmuş gibi, bana uyum sağlamıyordu. Gayretimin, tahammülümün, direncimin son haddine gelmiştim. Her şeyi unutarak olduğum yere çöküverecektim. Humret, beni durdurdu ve ayrıldı. Bir an içinde karanlığa gömülü kaldım. Düşmemek için tutunacak bir yer ararken önümde bir kapı açıldı. Humret’in buz gibi avuçları ellerimi tuttu. Meçhul bir tarafından hafif bir

ışık serpilen büyük bir odaya, onun yatak odasına girdik. Humret kapıyı süratle kilitledi.

Artık mecalsiz kalmış, her tehlikeyi unutmuştum. Humret'in büyük bir itinayla yerleştirdiği şezlonga kendimi bıraktım. Şimdi telaş içinde odada dolaşüyor, yatağının yanındaki veyözü¹ canlandırıyor. Bu yeterli gelmemiş gibi, ortada, masanın üzerindeki büyük lambayı aydınlatıyor, gece dolabını karıştırıyor, gardırobun gözlerini altüst ediyordu. Sol tarafıma yatmış, yaramın acısına dişimi sıkarak, onu seyrediyordum. Gece dolabından çıkardığı eczalı pamuk paketini açtı. Bir beyaz bezi parçaladı. Lavabonun üzerinden birkaç şişe tüp aldı, yanıma geldi.

“Nasılsın Macit? Seni biraz yoracağım fakat iyi olacak. Şimdi elbiselerini çıkaracağım. Benden çekinmezsin, değil mi?”

Onun bir koruyucu melek gibi etrafımda dönüp durması, bir anne şefkati, bir kardeş, bir dost sevgisiyle hareketlerini, düşüncesini bana hasretmesi, bu dermansız halimde beni o kadar mesut etti ki... Bir şey söylemeden, ona yalnız gözlerimle teşekkür edebiliyordum. Şerefini, gururunu, mevkini tehlikeye koyarak beni en mahrem köşesine kadar getiren bu sevgili kıza karşı, minnettarlıkla karışık bir utanç hissediyordum. Onunla sevgimiz o kadar saf ve mesut geçti ki başkaları için bir başlangıç ve son olmaktan ibaret kalacak, bütün hayvani hisleri ortaya çıkaracak birçok fırsatla dolu olan hayatımızı insanoğlunun hatalarına yaklaşmadan, onun benzettiği *Pol ve Virgin*'deki aşk macerası gibi, derin bir gönül sevgisi içinde geçirmiştik. Hislerimizin en buhranlı anlarında bile onurumuz bizi düşmekten korumuştur. Şimdi vücudumu onun arzularına terk ederken, yalnız bu gecenin yarınını düşünerek acı çekiyordum.

Humret bir doktor gibi sıyrılan yarayı temizledi, sildi ve sardı. Sonra geniş ve uzun bir sargıyı belimden geçirdi, bağladı. Mavi abajurlu lambanın aydınlığında bir gölge gibi hareket eden vücudunu, ara sıra yüzüme çevrilen sincabi serpintili iri mavî gözlerini lezzetle seyrediyordum. Benimle meşgul olurken kendi kendine söyleniyor, aklına yeni bir şey geliyor, hemen fırlayıp dolaba koşuyor, küçük bir şişe alıp geliyor, mümkün oldu-

1 (Fr. *veilleuse*) Gece lambası, idare lambası.

ğu kadar canımı acıtmamak için sever, okşar gibi çalışıyordu. İşi bittiği zaman paketleri, şişeleri yerlerine dağıttı. Sonra ufacık bir kadehle kırmızı bir içki getirdi.

“Karanfilli konyak içersin, değil mi Macit? Sinirlerini kuvvetlendirir...”

Sağ kolunu omuzlarımdan çevirip beni biraz kaldırdı, yudum yudum içirdi. İlk zamanlardaki korku ve heyecan, bilmem neden, yavaş yavaş dağılmıştı. O benimle meşgul olurken tehlikeyi de acılarım gibi unutmuştum. Tedavi ve içki kuvvetimi tekrar kazandırdı. Yalnız vücudum uzunca bir istirahat istiyordu. Bu istirahati nerede yapacaktım? Son bir zahmetle beni rıhtım kapısına kadar indirmesini ricaya hazırlanırken Humret bana yaklaştı:

“Şimdi biraz gayret edeceksin Macit. Seni benim yatağıma geçireceğim. Orada rahatça uyursun.”

“Ne diyorsun Humret? Sabah olacak.”

Hiç telaş etmeden kararını düşünerek vermiş gibi başını salladı:

“Tabii sabah olacak Macit, sen buradasın diye, gece uzayacak değil ya!”

“Peki sen?”

“Ben, beni istemiyorsan başka odaya geçeyim.”

“Rica ederim Humret, ciddi konuşalım. Sabah olunca ben ne yapacağım?”

“Yatacaksın, istirahat edeceksin, iyi olmaya çalışacaksın.”

“Peki sen ne yapacaksın?”

“Ben de seni iyi etmeye çalışacağım.”

“Yalı halkı ne yapacak?”

“Keyiflerine bakacaklar.”

“Ne tuhafısın bu gece, Humret!”

Köşede, iki geniş kolon içinde, odadan ayrı bir yer gibi görünen yatağına gitti. Büyük cibinliğinin kanatlarını açtı, geniş yatağın yastıklarını altüst etti, biraz kolonya serpti. Onu odasında böyle mahrem kıyafetiyle gezer, dolaşır, çalışır görünce bir an için gözlerim hayal ve hakikat arasında tereddüte düşmüş gibi kapanıyordu. Onunla böyle bir yuva içinde sevişmeyi çok düşünmüştüm. Bu hayal benim hayatta beklediğim en son saadetimdi. Şimdi garip bir tecelliyle kendimi Humret’in odasında görünce şaşırıyordum.

“Haydi Macit, biraz gayret!”

Kuvvetli kollarıyla beni kaldırdı. Ona ağırlık vermemek için kendime hâkim olmak istediğim halde başaramıyordum. Humret beni istediğim gibi, rıhtım kapısından bırakmış olsaydı muhakkak taşların üzerine yığılıp kalacaktım. Bu gece anladım ki yaralarım beni tahmin etmediğim kadar çürütüp eritmiş.

Humret’in geniş yatağına uzanınca vücuduma derin bir sükûnet yayıldı. Vaziyetimi, nerede olduğumu unutturan bir yorgunluk içinde gözlerim kapanıyordu. Humret büyük lambayı söndürdü. Veyözün odaya bir hayal rengi veren zayıf aydınlığı içinde onun dolaştığını görüyordum. Dolapları, komidini karıştırdı. Elbiselerimi ortadan kaldırdı. Sonra yavaş yavaş geldi, cebinliği açtı...

“Daha uyumadın mı Macit? Yaran acıyor mu?”

Boğaziçi’nin bu en güzel kızı, gönül dilini müşfik bir anne, candan bir kardeş gibi kullanmasını da biliyor. Üzerime eğilen başını kavrayıp kendime çekmek için takatim yoktu. Yuvarlak omuzları, yuvarlak ve dik boynu, ince elbisesini hafifçe kabartan yuvarlak göğsüyle onu kendi yatağının yanında ve yanı başımda görünce gözkapaklarım dikleşti. Yaramın acısı kloroform¹ almış gibi dindi. Yaralı vücuduma taze bir bahar havası işledi. Kalbimden gelen derin bir neşe içinde, onun gözlerine bakarak söyledim:

“Humret, ne güzel kızsın!”

İri bebekli gözlerinde can verici bir hal vardı. Bir erkeğin kaderini tayin edecek kadar kudretli bulduğum Humret’in gözleri, bu gece bazen bir anne kadar şefkatli, bazen bir hemşire gibi sevecen, bazen bir sevgili hem de şen ve şuh bir sevgili kadar ihtiraslı görünüyordu. Serin ve yumuşak avuçlarını alnımda gezdirdi:

“Macit, ateşin var senin. Odamda derece yok. Sabah olsa da annemden alsam. Şimdi biraz uyumaya çalışsan yavrum! Dinlenmeye ihtiyacın var.”

İçinde genç bir kız vücudunun serilip geliştiği, bu yumuşak yatakta gönül avlayan hoş bir inci çiçeği kokusu var. Bu kuş-

1 Genelde anesteziye kullanılan uyuşturucu bir ilaç.

tüyü yastıklar arasında Boğaziçi'nin bu en güzel kızı kim bilir ne baş döndürücü rüyalar görmüştür. Gümrah saçlarının koyu kumral dalgaları içinde kalan büyük başı, bu kapalı cibinlik altında kim bilir neler düşünmüştür. Onun etinin, cildinin, kemiklerinin ve yüzünün değdiği, kokusunun sindiği bu eşya içinde yatmak benim hasta, güçsüz vücuduma, bitkin asabıma taze can ve hararet vermeye yeterliydi. Bu temas, bu koku ve onun gözlerimden çekilmeyen gözbebekleri başımı ateşledi. Örtüler altında serilip kalan ellerim istemsiz bir kuvvetle sıçradı, onun yuvarlak omuzlarına bağlandı.

“Humret, Humret,” diye yalvardım, “bu kadar saadet beni korkutuyor. Sana bu kadar yaklaştıktan sonra hayata dönmeye razı olamayacağım. Bırak beni gideyim. Yarın öbür gün buraya, mesut ve haklı bir insan gibi, kimseden korkmayarak dönüp geleyim. Azap içindeyim, Humret. Bu kadar ıstırap içinde, bir de manevi sıkıntıya tahammül edemiyorum. Humret, bu hava, bu temas, bu koku başımı döndürüyor. Gözlerime bakma Humret, yalvarırım sana, bakma... Gözlerinden korkuyorum.”

Üzerime eğilen başı bir bahar bulutu gibi yavaş yavaş iniyor. Kalın dudaklarının ateş içinde yanan alnıma temas ettiğini hissediyorum. Kollarım irademi dinlemeyerek başının üzerinden kavuşuyor. Gönülden gelen aşkın sesini dinliyorum.

“Üzülme, ıstırap çekme Macit. Kalbim senindir. Ve hayatta hiçbir sebep onu senden ayıramayacaktır.” Ve birdenbire üzerime çektiğim bu büyük başı ellerimden kurtulup kaçıyor. Elim boşalıyor. Ellerim göğsüme düşüyor: “Hastasın Macit, dinlenmeye, uyumaya ihtiyacın var. Haydi kapa gözlerini ve hiçbir şey söyleme.”

Bir boşluğa atılmış gibi yatakta kalmama rağmen ona itaat ediyorum. Cibinliğin kanatlarını örtüyor. Kanepe üzerinden diz örtüsünü alıyor ve biraz evvel yaramı sarıp temizlediği şezlonga uzanıyor. Bu kızın yaptığı fedakârlığı düşünerek gözlerimi kapıyorum. Biraz sonra gün doğunca ne olacağımızı bilmeden, herkese karşı yabancı sayıldığım bir genç kızın yatağında bulunmak gibi garip bir durumu hatırıma getirmeden uyumaya çalışıyorum.

“Küçük Hanım, yukarı yalının hanımları geldiler. İçeri alacak mısınız?”

“Salondalarsa zahmet etmesinler, geliyorum. Müjgan, sen aşçıbaşıya söyle, akşam için tavuk suyu istiyorum.”

İpek cibinliğin göğsünden süzülüp giren güneş, gözkapaklarımı titretti. Ve Humret’in taze, yumuşak sesi, bir rüya gibi geçen sıkıntılı geceye son verdi. Bir genç kızın yatağında bir hayal âlemi gibi baş döndürücü ve bir kâbus kadar ıstırap verici heyecan ve duygularla geçen garip gecenin sabahı başlamıştı.

Humret çok evvel uyanmış, odada dolaşüyor, kapıya gelen hizmetçiyle konuşuyor. Yavaşça seslendim, hemen geldi.

“Nasılsın Macit, yaran ne halde?”

Tıpkı bir bahar tazeliğiyle havayı dalgalandıran vücudu yaklaştı, yaklaştı. Gece izini ve sıcaklığını bıraktığı başımla birleşti.

Bulutlar içinde parlayan kıvılcımlar gibi, hayal ve hakikat arasında kıvranıp duran kalbimde şimşekler çakıyordu. Onun taze ve serin dudaklarında çiçeklenen arzu, iliklerime kadar işledi. Candan bir sevinç, başlarımızı karıştırdı, koyu gölgeli gümrah saçları ince bir bahar bulutu gibi yüzümde dalgalandı. İstırap çeken vücudumun her zerresi, üzerimde çarpan kalbin titreyişlerini hissetti. Ani bir titremeye kıvrandım. Kollarım omuzlarında kenetlendi.

“Ne yapıyorsun Macit, hastasın!”

Ve bir küçük hamleyle büyük başını kollarımdan kurtardı. Şimdi zayıf parmaklarım titriyor, dudaklarım yanıyor, yaramın üzeri tahammül edilmez bir acı içinde kavruluyordu.

“Hasta olduğunu unutuyorsun, Macit.”

Derin ve tahammülsüz bir ıstırap içinde yastıkların arasına yıkıldım. İçimde garip bir hayal kırıklığı ve hüznü vardı. Boğazım katılaştı. Yaralarımın acısı bütün vücuduma yayılmış gibi derin derin inledim. Damarlarım çekilir gibi oldu. Zapt edemediğim bir coşkuyla gözlerimden yaşlar boşandı.

“Macit, Macit, ne yapıyorsun?”

Uyanmak, ayılmak istemeyen bir huzur içinde, ateşli başım yastıkların arasında kıvranıyor. Humret’in serin ve kolonyalı elleri boynumda, ensemden geçiyor, sert bir eter kokusu sinirlerimi gıcıkıyor.

“Humret, Humret,” diyorum, “beni bırak, bana yol ver, uzaklaştır beni kendinden. Sevgi ve sevinç benimle alay ediyor. Avuçlarımda gördüğüm saadet bana ıstırap veriyor. Bırak beni, seni gücümün yettiği kadar seve seve can vereyim...”

* * *

“Yaramaz çocuk, hırçın çocuk. Çocuk adam. Aferin bak, şimdi nasıl uslusun. Sakın bir daha öyle yaramaz olma, e mi!”

Mavi abajurlu büyük orta lambasının altında ince itinalarla pansumanımı yapıyor. Sabahki fırtınadan sonra akşama kadar hareket etmeden yattığım için gece olunca beni şezlonguna kadar getirdi. Yalıda el ayak kesilmiş, biz bize kalmıştık. Bugün akşama kadar yorgun bir halde yatmam Humret’i memnun etti. Kendisini rahatsız gösterdiği için ev halkıyla meşgul olmadı. Odasına ısmarladığı tavuk suyu ve kompostoyu bana verdi. Güzel bir hapisane hayatı geçirdim. Acılarım ve onun bana sokulmasından gelen zor anlar olmasa, bu mahpusiyete bütün ömrümü vermeye razıyım.

“Bak, çok yeri kapanmış, biraz yer kalmış. Uslu oturursan onlar da geçecek. Sonra...”

“Sonra?..”

Cevap vermeden gözlerimin içine bakıyor. O sincabi serpintili iri mavi gözlerde ne müthiş bir tılsım var. Elektrik çarpmış gibi kalbim ürperiyor. Bu sevgi değil, aşk değil, sıtma, sara, felç gibi bir şey. Vücudum onun gözleri altında ezilip kıvranıyor. İradem beni bırakıyor ve damarlarım çekilip geriliyor.

“Bu gece konuşmayacağız, Macit,” diyordu. “Derhal uyuyacaksın. Hatta senin için *somnifer*¹ aldım. Dün akşam beğendiğin konyakla beraber beş damla vereceğim. Rahat rahat uyuyacaksın. Düşünmek, sıkılmak, korkmak ve... yaramazlık yok. Söz veriyorsun, değil mi?”

İşini bitirdi, kutuları, şişeleri, sargıları kaldırdı. Sonra dikkatle beni kaldırdı, yatağa götürdü.

“Sözünü tutmazsan gücenirim, Macit. Her şeyden evvel senin sıhhatini düşünelim. Ben istiyorum ki benim yüzümden aç-

1 (İng. *somniferous*) Uyku getiren bir ilaç.

lan yaralarını ellerimle tedavi edip kapatayım. Arzularıma itaat edeceksin, değil mi Macit? Haydi şimdi Allah rahatlık versin.”

Hazırladığı uyku ilacını içiriyor ve alnından bir hemşire gibi öpüp ayrılıyor. Onu bir müddet hafif aydınlıkta bir hayal gibi seyrediyorum. Soyunuyor, hazırlanıyor. Beni uykuya alıştırmak ister gibi, ayaklarının ucuna basarak dolaşıyor. Bu tatlı hayal gözlerimin önünde olduğu halde kendimden geçiyorum.

... Bugün yalıda kaldığımın üçüncü günü. Görülme, hissedilme tehlikeleri ve şiddetli aşk nöbetleri içinde heyecan dolu bir tedavi. Humret akşam sabah bir sevgili inceliği ve bir doktor özeniyle yaralarımın bakıyor. Evdekilere karşı kendisini sinirleri ve midesi bozuk gösteriyor. Yemeklerini odasına getirtiyor ve beni yalnız bırakmaya mecbur olduğu zamanlar oda kapısını kilitliyor. Evde dadısına ve ihtiyar İngiliz mürebbiyesine karşı biraz haşın... Anlıyorum ki yalıda asıl hâkimiyet, annesinden ziyade kendi elinde. Gündüz beni odaya kapatıp salona, misafirlerle yahut annesine gittiği zaman, Boğaziçi'nin bu en güzel kızının odasını inceliyorum.

Bir genç kızın özeli hakkında bilgi sahibi olmak bence dünyanın en güzel, en muhteşem kadınlarının özellerine erişmekten çok daha yüksek bir saadettir. Dün sabah Humret beni yalnız bıraktığı zaman, bu fevkalade kızın kendi zevkine göre süslediği odayı uzun uzun seyrettim. Pencerelerden Boğaziçi'nin mavi bir atlas gibi çizgili parçaları görünen bu geniş odada iyi yetiştirilmiş bir genç kızın yaşadığı ne kadar belli.

İki pencere arasına yerleştirilmiş tuvalet masasının üzeri hep zarif hediyelik şeylerle süslenmiş bir bonmarşe¹ camekânı gibi kristal pudralar, Sevr işi minyatürlü bir ponpon² kutusu, ince, dal gibi, içinde bir tek sarı gül duran narin bir kristal çiçeklik, üzeri gümüş kaplı büyük bir manikür takımı, fildişi birkaç çerçeve, oval bir iki el aynası, üzerinde kabartma inci çiçekleri görünen uzun, narin, yeşil renkli birkaç lavanta şişesi, fildişi ince ve kalın

1 İçinde giyecek, süs eşyaları, hediyelik eşyalar, çikolata vb. şeylerin satıldığı büyük mağaza.

2 Pudra sürmek için kullanılan tüylü süs malzemesi.

tarak, kristal şık bir pülverizatör,¹ zambak moru bir pat² kutusu. Orta masanın üzeri haftalık gazeteler, resimli mecmualarla dolu; mavi çiçekli kâğıt kaplı duvarlarda kendine, çocukluğunun muhtelif devirlerine ait birkaç fotoğraf asılmış. Bir köşede alçak ceviz bir etajer³ var, rafları cilt cilt kitap dolu. Bir genç kızın her şeyinden çok, kütüphanesi önemlidir. Oraya kadar gittim. Bu köşe çok güzel düzenlenmiş. Etajerin yanında, sol tarafı pencereye gelen, İngiliz tarzında, yumuşak meşinli bir uzanır kısalır koltuk var. Ayak ucuna kısa, üzeri yine meşin kaplı bir tabure konmuş, o kadar rahat ki etajerden kitap alınacak, koltuğa uzanılacak, ayaklar karşıki kısa tabureye konup keyif içinde, ara sıra denizi, Boğaz'ın en güzel köşelerinden biri olan Kanlıca körfezini, tepedeki yemyeşil, daima yeşil fıstık ağaçlarını seyrederek okunacak.

Koltuğun, etajerin ve taburenin duruşu insana derhal bu hareketi ilham ediyor. Ben de öyle yaptım. Sağ tarafımı boş bırakarak koltuğa uzandım. Bacaklarımı tabureye uzattım. Şimdi rafları dolduran ciltlere bakıp kitap seçecek vaziyetteyim. Fakat elimi uzatmadan kitap sırtlarındaki yazıları okuyorum. Etajerin üç kat rafı üç dilde kitaplarla dolu. Üst kat hep Türkçe... Edebiyat-ı Cedide'nin bütün koleksiyonunu⁴ saydım. Bunlar arasında *Zavallı Necdet*,⁵ benim Edebiyat-ı Cedide külliyyatının da üstünde bulduğum mini mini cilt gözüme ilişti. Sonra *Nedim Divanı*'nın muhteşem yaldızlı bir cildi. Boğaz'ın bu en güzel kızının odasına kadar giren Nedim'i kıskandım. Ve anladım ki aşk ve bahar şairi Nedim'in, her dem taze ve pürneşe ruhunu asırlar bile söndürememiş. Bu yaldızlı cildi raftan çekip aldım. Özenle yaptırılmış bir cilt. Gazeliyat⁶ kısmında sayfaları çevirdiğim zaman hayretler içinde kaldım. En güzel gazellerin kenarında Humret'in kalemiyle satır satır notlar var. İlk gözüme ilişen şu kıta oldu:

1 Püskürteç.

2 Kasımpatı biçimindeki elmas iğne.

3 Rafli, kapaklı, taşınabilen küçük dolap.

4 Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi: *Servet-i Fünun* dergisinin ve edebiyat topluluğunun edebi anlayışına mensup isimlerin eserlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir kitap serisi. Otuz beş kitaptan oluşan külliyyatın ilki 1899 yılında, sonuncusu ise 1915 yılında yayımlanmıştır.

5 Safvet Nezihî'nin en meşhur romanı.

6 Gazeller. Bir şairin divanında gazellerin yer aldığı bölüm.

*Bîgâne-meşrebâ bize tâ key tegâfûlün,
Ey nahl-i nâz yok mu bu hâke temâyûlün,
Açılmaz ise nâhun-i âhımla kâkûlün,
Yoğ ise bir kelâma bizimle tahammûlün
Bir âşinâ nigâha da mı ruhsat olmasın!¹*

İnce bir çapkınlıkla, beytin bu satırları yanına Humret şunu yazmış:

Bir aşına bakışa verilecek fırsat bir gönül avlamaya kâfidir. Nedim Efendi, gözlerin nelere kadir olduğunu, hiç sen bilmez misin?

Hayret, bu kızda ne zarif ne kuvvetli bir fikir var, ya Rabbi! Bunu okuyunca bir anda aklıma, kendilerini bilgili göstermek için bana Tevfik Fikret'in yanlış ezberlenmiş şiirlerini okuyan komşu kızları geldi.

Bazı gazellerin kenarına, Kâğıthane âlemini tasvir eden meşhur gazelin arasına, yalnız “çok güzel” diye küçük bir işaret koymuş. Cildi çok nefis olmasına rağmen *Divan*'ın yaprakları çok okunmaktan yıpranmış. Aferin güzel Humret, zannettiğimden çok yüksek bir kızsın. *Nedim Divanı* elimde, öteki raflara göz gezdirdim. Alt raf hep Fransızca ciltlerle dolu. Gey do Mopassan'ın² *Bel-Ami*, *Forkum Lamor*, *Matmazel Fifi*³ roman ve küçük hikâyeleri, onların yanında Marsel Prevo'nun⁴ mektupları. Pol Borje'nin⁵ *Fam*'ı⁶ ve bütün kitapları, Gustav Flöber'in *Madam Bovary*'si ve en üstte şık bir cilt içinde bizim romanımız; *Pol ve Virjini*.

1 *Nedim Divanı*'dan alınan şiirin atlanan dördüncü mısraı eklendi ve yanlış yazılan bazı kısımları da düzeltildi.

Ey ilgisiz sevgili, bu umursamazlığın ne kadar sürecek?

Ey naz fidanı, bu toprak gibi hakir âşığa meylin yok mu?

Kâkûlün, ahımın tırnağı ile açılmaz ise

Bizimle bir söze tahammûlün yok ise

Bir dostça bakışa da izin olmasın mı?

2 Guy de Maupassant (1850-1893), Meşhur Fransız hikâye ve roman yazarı.

3 Maupassant'ın, *Bel-Ami*, *Fort Comme La Mort* ve *Mademoiselle Fifi* adlı eserleri.

4 Marcel Proust (1871-1922), Fransız roman yazarı.

5 Paul Bourget (1852-1935), Fransız şair ve roman yazarı.

6 Paul Bourget'nin *Dramas de Famille* adlı eseri.

En alt katta, İngilizce, bilmediğim kısa, kalın, mat ciltler içindeki eserler... Pek dikkat etmedim. Yalnız üzerlerindeki mini mini maroken kaplı avuç kadar bir cilt hoşuma gitti. Alıp baktım, tanıdık çıktı. Ömer Hayyam'ın İngilizceye tercüme edilen şiirleri...

Nedim ile Hayyam'ı, Flober'le Prevo'yu okuyup anlayan, kitaplarına kendi fikirlerini ilave eden bir genç kızın, bana hayret veren bu hassas ve olgun kızın odasında ebediyen kalmak ne ebedi bir saadet!

Bugüne kadar yalıdaki varlığımdan kimse haberdar olmadı. Humret, yalidakilerden beni, yavrusunu saklayan bir kuş gibi muhafaza etti. Yalnız sıkıntıya düştüğü nokta, beni istediği gibi besleyememesi...

İlk günler rahatsızlığını bahane ederek odasına yemek getirtti. Sonra kendisi yemeğe inmeye başladı. Bana küçük sefertasları içinde yemek getiriyordu. Sefertasını renkli kâğıtlara sarıyor, şık bir paket halinde odasına getiriyordu. Anladım ki aşçıbaşıyla anlaşmış... Uygun vakitte, kimseye görünmeden mutfaktan paketi alınca odasına çıkıyor. Zaten öğleden sonra yalıya derin bir sessizlik çöküyor. Odasından çıkmayan büyü-kannesi uykuya varıyor. İhtiyar Miss, gazetelerini okumak için kütüphaneye giriyor, annesi de muhakkak sokağa çıkıyor. On-dan sonra hizmetçilerin her birini bir tarafa savmak Humret için tabii mühim bir iş değil. Onun en çok korktuğu, Galatasaray Lisesi'ne giden küçük kardeşi Ziya... Ziya öyle afacan bir çocuk ki uçan kuş elinden kurtulmuyor. Bereket versin lisede yatılı. Yalnız perşembe akşamları geliyor.¹ Perşembe akşamı olmadan yalıdan çıkmak fena olmayacak. Gece pansumanımı yaparken Humret'e sordum:

“Eve gidecek kadar iyileştim galiba? Nasıl, rapor verebilecek misin Humret?”

Meşgul olduğu için yüzünü görmüyorum.

“Sıkıldın mı? Fakat hakkın var. Bu hastane değil, hapisane hayatı. Tahammül edilmez.”

1 1935 yılına kadar okullar cuma günleri tatildi.

“Hayatımdan bahsetmedim, Humret. Yalnız seni bu sıkıntılı meşguliyetten bir an evvel kurtarmak için söyledim.”

“Çok nazıksın... Fakat buradan, bilimsel tıbbi rapor vermedince kurtuluş imkânı yoktur.”

“Bu raporu ne diye vereceksin?”

“Artık iyileşmiştir, buradan çıkabilir diye!”

“O halde ben senden bir rapor daha isteyeceğim.”

“Nasıl?”

“Öteki gibi, yalnız bir satır ilavesiyle.”

“Onda ne diyeceğim?”

“Evlenebilir, diyeceksin!”

Uzun uzun güldü. Sonra paketleri, şişeleri toplayıp kalkarken cevap verdi:

“Öyle bir rapor almak için biraz daha tedaviye ihtiyacın var, Macit!”

O, elindekileri dolaba yerleştirirken kendi kendime mırıldandım:

“Bekle çoban bekle bahtın açılsın!” Ve gülmeye başlayan Humret’ten rica ettim:

“O halde lütfen beni serbest bırakın da çilemi sizi rahatsız etmeyecek bir yerde doldurayım.”

İşlerini bitirip yanıma gelmişti. Küçük tabureyi alıp karşıma oturdu. Dizleri bana dokunuyordu. Gözlerimin içini aradı, buldu.

“Hürriyetini arayacak kadar sıkıldın mı, Macit?”

“Ben artık kendimi düşünmüyorum ki Humret. Rüzgâra, sele kapılmış bir yaprak gibiyim. Akıntı beni nereye götürürse itaat ediyorum.”

“Görüyorum ki şikâyetlerin sıklaşıyor Macit. Hakkın yok değil fakat ben seni tamamıyla iyi edip öyle bırakmak istiyorum. Bu akşam dikkat ettim, çok az bir yer kalmış. Yarın da kalırsan zannederim orası da kapanacak. Şu halde, yarın akşamki pansumanda iyi bir netice alırsak gece izinli çıkabilirsin, olmaz mı?”

Böyle hemen iyi olup çıkmak, bu yuvayı bırakmak, bu havadan mahrum kalmak beni o kadar etkiledi ki bir şey bulup söylemeden dudaklarım titredi. Şakaklarımda damarlar hareket etti.

Hüzünlendiğimi anlamıştı. Yavaş yavaş elleri uzandı uzandı ve saçlarıma karıştı. Göz göze gelmemek, hüznümü daha fazla belli etmemek için yere bakmaya çalıştım. Fakat onun mavi bir alev dilimi gibi yüzümde gezinen gözlerinden kurtulamadım. Nemlenen kirpiklerimin arasından bu engin renk ve hayal âlemini gördüm.

“Macit,” dedi, “sen bencil olduğun kadar içli ve hassas bir insansın, kendini belki o kadar bilmiyorsun. Fakat ben seni çok inceledim. Bazen saadet seni mest ediyor ve kazandığın başarıyı hayatın için yeter sanıyorsun. Artık başka zevk, başka hayal olamaz zann ediyorsun. Sonra küçük bir hadise, yeni bir tesadüf seni altüst ediyor. Ve kesin, son, değişmez zannettiğin o eski kanaatlerin, havaya çarpmış fotoğraf kâğıdı gibi silinip gidiyor. Bu senin bir tarafın... Bir tarafın da hiç böyle bencil, arzulu, nasıl diyeyim, kalender yahut daha argo bir tabirle hercai değil... Bir defa onurun, gururun çok kuvvetli. Alaya, küçümsemeye karşı müthiş kin tutuyorsun. Sonra hayret edilecek derecede içlisin, hassassın. Ben öyle zannediyorum ki gururunla kalbinin bu zayıf köşesi seni çok şaşırtacak. Seni ben böyle anladım, Macit. Genç bir kız, hayatını bağlayacağı erkeğin bütün özelliklerini, ilgilerini, zayıf ve kuvvetli taraflarını iyi anlarsa onu aile yuvasında idare etmeyi başarır. Gerçi sürekli tetikte ve mücadele içinde geçecek bu hayat bazılarını usandırır. Fakat ben o kanaatleyim ki zaten mücadelesiz, heyecansız geçecek dümdüz bir hayat daha fazla usanç getirir. Onun için senin bu garip, birbirine zıt hislerinden, ilgilerinden korkuyorum. Yalnız bir nokta var... Bizim derhal evlenmemiz doğru değil. Çünkü senin maddi olarak çektiğin ıstıraplara bir de ayrılık, uzaklık tehlikeleri ilave olacak ki bunların ıstırapı ötekinden daha derindir. Sonra açık söyleyeyim Macit, ben evlendikten sonra seni bir gün bile bırakmam. Memleketteki bu anormal hal içinde nereye gidersen beni beraber götürmen şartıyla hemen evlenelim. Ben tereddüt etmem, nereye olsa giderim. Yeter ki beni bırakma! Bunu vaat edersen derhal evlenelim, Macit!”

Gözümün önüne, gece yarısı kalkan köhne nakliye gemileri, gece verilen “ileri” komutları, toprak zeminler geldi. Kulaklarımı paslı zincir sesleri, sert, kısa, kuru emir ve kumandalar, gök-

lere sığmayıp toprakların altına kadar işleyen savaş gürültüleri doldurdu. Geri çekilirken kıtırdayan sırtı balık kılçığı süngülerin üzerinde lime lime et pıhtıları ve sıcak insan kanı damlaları içinde bir cehennem derinliğine doğru koştuğumu zannettim. Humret, mavi ipek tülünü savurarak arkamdan koşuyor. Boğucu duman içinde onu beyaz, soluk bir hayal gibi görüyorum. Zehirli gaz ve keskin alev dilimleri üzerimize geliyor. Onu geri çevirmek için haykırıyorum. Sesim, önüme düşen bir bombanın top gümbürtülerini körleten sersemletici, dehşet verici patlaması içinde boğuluyor. Onu son bir defa görmek için gözlerimi açıyorum:

“Humret!”

“Ne oluyorsun, Macit? Nen var, ne oldun?”

“Kâbus galiba. Ne oldum, Humret?”

Elini başımda gezdiriyor. Gözlerimin içine bakıyor.

“Birdenbire yüzünde öyle fırtınalar oldu ki! Ne düşünüyorsun, Macit?”

“Hemen evlenmekten vazgeçiyorum, Humret. Savaş sonuna kadar bekleyeceğim!”

“Kararının sebebini söyler misin?”

“Pek sade. Savaş devam ediyor. Yarın öbür gün yeni bir emirle, yeni bir cepheye gideceğim muhakkak. Ben, verilen vazifeyi dostluk, himaye, tavsiye yollarına düşüp kabul etmeyecek veyahut rahat, endişesiz ve hatta basit bir mevkiye değiştirecek insanlardan değilim. Gösterilen vazifeyi itiraz etmeden kabul etmeye mecburum. Benim gibi savaşmış, tecrübe görmüş bir subayı geri hizmetlerde kullanacak değiller ya... Her gün bir yeni cephe açılıyor. Elbette bunlardan biri bana kismet olacak. Farz edelim ki Kafkasya cephesine tayin edildim. Boğaziçi’nin bu narin çiçeğini oralarda nasıl yaşatırım? Hem mademki savaş devam ediyor, bütün memleket mücadelede, bu ıstırap içinde evlenenler için huzur ve saadet kesin olabilir mi?”

Dikkatle dinliyordu. Devam etmediğimi görünce cevap verdi:

“Ben tereddüt etmem, Macit. Bana, ‘gel’ dediğin yere gelirim. Yeter ki beni yalnız bırakmayasın.”

“İmkânı var mı, Humret? Bir kere sabit bir yerde vazife almayınca, subayların ailelerini yanlarında götürmeleri yasaktır. Her gün mevzi değiştiren bir cephe hattında kadın barınabilir mi? Senin istediğin gibi, cephenin her hattında beraber bulunmamıza imkân yok. Olsa bile ben öyle vahim, tehlikeli bir yoldaşıktan seni menederim.”

“Tahammül edemez miyim zannediyorsun?”

“Öyle bir şey düşünmedim. Yalnız vakitli vakitsiz ateş baskınları, geri ileri hareketler içinde geçecek bir aile hayatı pek zevkli bir şey olamaz.”

“Afrika içlerine, vahşi insanlar, vahşi hayvanlar içinde bin bir tehlikeye giden Amerikalı, İngiliz karıkocalar, hayatlarından pek memnuniyetle bahsederler.”

“Yanlarında takım takım adamları, bir senelik konserve yiyecekleri, mükemmel malzemeleriyle spor yapan o zenginlerin hayatına gıpta ederim. Geceleri pusu kurup, av aramaya çıkan aslanları bir kurşunda yere sermek, su başlarında kocaman vücutlarını dinlendiren iri hipopotamlar üzerine nişan talimi yapmak, narin vücutlu, zarif boynuzlu ceylan sürülerini bir yaylım ateşle avlamak pek keyifli bir şeydir. Hele bu mühim işleri gördükten sonra, çadıra gelip nefis av yemeklerini eski şarapla mideye göçürmek daha hoş bir iştir. Fakat sevgili Humret, savaş böyle Afrika’da aslan avcılığına benzemez. Orada insan aslanlarla, fillerle değil, onlardan çok daha hunhar olan kendi hemcinsiyle çarpışır.”

Dikkatle beni dinliyordu. Bu hüznü konuşmaya son vermek istedim. Başta, saçlarımda dolaşan ellerini tutup dudaklarıma götürdüm:

“Ya, işte böyle Humret Hanımefendi, şimdi şakayı bırakalım da ciddi konuşalım. Sen beni yarın akşam buradan selametersin. Ben biraz da hasta bakımevinin beni merakla bekleyen doktorlarına bir görüneyim. Ondan sonra bir hava değişimi alırsam ne âlâ! Bir iki ay burada kalırım olmazsa.”

“Hava değişimi aldirmek için söyletelim mi?”

“Kime?”

“Sıhhiye reisi, babamın aziz ahbabı.”

“Peki, ben neyim?”

Kızardı, güldü, sonra tamir etti:

“Evlenmezsek de nişanlı mıyız?”

“Bütün bu kararlar, kayıtlar boş ve manasızdır, Humret. Bence sevişmek ve kalben sözleşmek madeni bir nişan yüzüğünden veyahut iki şahitli bir nikâhtan çok kuvvetli ve kıymetlidir. Onun için senin bunu temin edecek bir sözünün kıymeti diğer bağlardan daha değerlidir. Şimdi yapılacak işe ciddi olarak karar verelim, Humret. Bana bu gece müsaade edersen, ben biraz da hasta bakımevinin sorgu sual meraklısı doktorlarına görünürüm. Ondan sonra artık işi talihe, tesadüfe bırakırız. Belki yaralarımıza hürmet ederler de bir iki ay hava değişimi verirler. O zaman seninle, Boğaz’ın geçen yaz gidip gezdiğimiz ücra köşelerini araştırmaya başlarız. Bu benim için çektiğim ıstırapları unutturacak bir ilaç ve teselli olur. Talihimize hava değişimi vermezler, beni uzak yakın bir yere gönderirlerse... Ne yapalım! Uzaklık ve gurbet, gönül bağlarını kuvvetlendirir diye kendimizi teselliye çalışır, avunuruz.”

... Ağır bir sessizlik içinde kaldık. Rumeli sırtlarına inen güneşin soluk, sarı aydınlığı karşı sahilin Kanlıca, Hisar ve Çubuklu yalılarının camlarına çarpıp parçalanıyor. Çubuklu tepesindeki yüksek kuleli beyaz köşk, koyu yeşil gölge içinde yekpare bir kaya parçası gibi sivri görünüyor. Humret daima başımda gezdirdiği ellerini indirdi:

“Ne düşünüyorsun, Macit?”

“Kendimizi.”

“Mesut değil miyiz?”

“Şikâyet etmiyorum ki!”

“Hayır fakat üzgün gibisin?..”

“Niçin Humret? Ben hayatımda hiçbir gün bu kadar saadet hissetmedim. Bunu ciddi söyledime emin ol.”

“Acaba benim yapabileceğim bir fedakârlık var da görmüyor muyum, Macit? Şuna inan ki saadetimiz için her şeyi feda ederim.”

“O kadar fedakârsın ki ben bir genç kızdan gelen bu kahramanlık karşısında utanıyorum, Humret.”

“Ciddisin?..”

“Şüpheli mi ediyorsun?! Başka misal aramaya ne lüzum var, Humret. Şu dakikadaki vaziyetim, senin fedakârlığını, sevgi uğruna yaptığın kahramanlığı ispat etmez mi? Emin ol, hayatımın en mesut dakikaları, sevgilimin gözleri ve elleriyle ıstıraplarımı unuttuğum şu dört duvar arasında geçmiştir. Bu, kalbimin en mesut bir hatırası olarak kalacaktır...”

... Sabah oluyordu. Çubuklu, Kanlıca tepelerindeki kurşunî gölgeler kızarmaya başlamıştı. Humret son bir defa yarama baktı. Kapanmış... Yavaş yavaş hazırlanıyorum. Bol inci çiçeği kokusuyla elbiselerimi, mendillerimi ıslatıyor.

“Bu kokuya alıştın, değil mi Macit?” diyor.

Yalı derin bir sessizlik içinde, Humret oda kapısını açıyor. Onu bir gölge gibi takip ediyorum. Koridordan büyük sofa-ya çıkıyoruz. Ortadaki lamba geldiğim zamanki gibi yanıyor. Humret ilk defa onu söndürüyor. Şimdi elimden tutup beni sürüklemeye çalışıyor. Kalın yol keçeli merdivenlere geldik. İçimde, gelirken duyduğum korkudan çok daha fazla heyecan var. Bir hafta içinde Humret’e o kadar ısındım, yaklaştım, onu o kadar iyi tanıdım ki küçük bir hadisenin onun kalbinde açacağı yarayı düşünüp üzüliyorum. Şu anda fena bir tesadüfle, karşımıza biri çıksa...

Taşlıktan geçiyoruz. Humret hiç konuşmuyor. Sabahın ilk aydınlığı pencereleri soluk bir bez parçası gibi gösteriyor. Humret durdu, titreyen nefesinin sesi:

“Burada uşaklar yatıyor, dikkat et Macit.”

Fotinlerimi¹ elime aldığımı pişman oluyorum. Humret hafif bir çıtırtıyla bir kapı açıyor, yeni bir koridora, taşlığa giriyoruz. Bu ne bitmez tükenmez yalı, ya Rabbi! On adım kadar yürüdük. Bir kapı daha... Bunu güçlkle, benim de yardımım ile açtık. Nihayet uzakta, rıhtıma açılan büyük kapı.

Yaralı bir halde, arkamdan düşmanın mızraklı süvarisi kovalasaydı bu kadar ıstırap çekmezdim. Bütün heyecanım Humret için söylenecek sözleri düşünmekten geliyor. Bu fedakâr, bu

1 Potin.

hassas, bu melek kız benim için o kadar lekesiz, o kadar günahsız ve masum ki!

Alacakaranlıkta rıhtım kapısını görünce kendimi tutamadım. Humret'in ellerine sarıldım:

“Çok yalvarırım Humret,” dedim. “Benim için çektiğin ıstırap burada bitsin. Bırak da kapıyı ben açayım. Yalnız müsaade et, seninle vedalaşayım.”

Razı oldu. Başını uzattı. Gümrah saçlarının ikiye ayrıldığı alnından kalbimin bütün sevgisiyle öptüm, öptüm ve onun sadeti için hayatın bana imkân verdiği her fedakârlığı yapmaya söz verdim.

* * *

“Maşallah Macit Bey, nerelerdeydiniz? Merak ettik vallahi! Hastaneden de sorup duruyorlardı. Geçmiş olsun, rahatsız değilsin ya!”

Bir haftadan beri bu soruyla, belki elli defadır muhatap oluyorum. Ve daima aynı cevabı veriyorum:

“Hayır, rahatsız değildim. Kadıköy’de bir bölük subayı arkadaşımıza misafirdim. Biraz gezdik, dolaştık oraları hoşuma gitti de...” Bu köyde yaptıkların için açıklamalar yapmak mecburidir. Samimi arkadaş diye ellerini sıkığımız gençler bile bu meraktan kendilerini alamıyorlar.

Halbuki görünüşüme karşı bu kadar merak ve alaka gösteren bu köyde öyle vakalarım, öyle maceralarım vardır ki en uyanık gençler hissedememişlerdir. Çok gezip dolaştığımdan, kadınlar arasındaki dedikodudan aşırı bir çapkın olduğuma hükmeden köy ihtiyar heyeti bile beni uslandırmak, daha doğrusu köyde ağırbaşlılığı, sofuluğuyla meşhur topçu kâtibi Feyzullah Efendi’ye benzetmek için mühürlü, imzalı bir tutanak bile yaptılar. Bu tutanağı, İmam Efendi bana okurken gülmemek için dudaklarımı kanattım. Tutanakta diyorlardı ki:

Mine’l-kadim muttasıf olduğu âdât ve ananât-ı müstahsene-i İslamiyye ile maruf ve mazbut olan karyemizde birtakım kesânın sâika-i şebble bazı gûnâ harekâtta bulundukları ve ezcümle Mühendis Naci Bey’in mahdumu Macit Efendi’nin komşuluk ve aşinalık hukuk ve kavaidiyle gayr-i kâbil-i telif etvâr ve harekât irae eylediği mesmu

ve meşhud olduğundan de'bi dîrîn-i kadîmeye muhalif ve ahlak ve âdâtımıza gayr-i muvafık bu gibi halâtın karyemizde hudûs ve cereyanı min külli'l-vücûh bâdi-i teessür ve beyne'l-ihvan münâferet ve husumeti mücib görüldüğünün lisan-ı münasiple kendisine ihtar ve tebliği hususunda işbu mazbata tanzim ve li-eclî't-tebliğ karye imamı faziletli Zeynelabidin Efendi'ye tevdi kılındı.

Gurre-i Recebü'ş-Şerif 132*¹

Bayır turpunun altındaki seyrek ve çetrefil, kirli köklere benzeyen lif lif sakalını titreterek bana tutanağı okuyan İmam Zeynelabidin Efendi, sert bir cevap vereceğimi tahmin etmiş gibi, son cümleyi bitirir bitirmez sırtımı okşadı:

“Bunlar ne yaptıklarını bilir insanlar değil, evladım. İnsan gençliğinde her şey yapar. Yeter ki tamir kabul etmeyecek bir hataya düşmesin. Onun için, sen bak keyfine. Ben de âdet yerini bulsun diye bu deli saçmasını okudum.”

Çipil, sarı, seyrek kirpiklerinin arasında ışıldamaya çalışan sarı gözlerinde ne riyakâr bir bakış vardı. Sakalının altından, mintanının yakasına kadar olan boşlukta sert bir kemik lakırdı söylerken tulumba emziği gibi yukarı çıkıp iniyor, yosunlu, seyrek ve kırık dişleri karanlık ağzında korkutucu ve harap birer mezar taşı gibi görünüyordu. Elinden kurtulmak için lakırdıyı kestim.

“Sen işine bak, Hocam! Böyle ahiretle alakası olmayan şeylere karışma!”

Köy ihtiyar heyetini böyle mühürlü, imzalı tutanaklar hazırlamaya sevk eden hareketim, rıhtımda bizim gece arkadaşlarıyla olan birkaç göz işaretiinden başka bir şey değil. Zavallı ihtiyar

1 Eskiden beri İslam'ın güzel âdet ve geleneklerine bağlılığıyla bilinen köyümüzde, birtakım insanların gençlik atılganlığıyla çeşitli hareketlerde bulundukları ve mesela Mühendis Naci Bey'in oğlu Macit Efendi'nin komşuluk ve dostluk hak ve hukukuyla açıklanamayacak tavır ve hareketler gösterdiği duyulmuş ve görülmüş olduğundan, çok eski zamanlardan beri var olan geleneğe aykırı, ahlak ve âdetlerimize uygun olmayan bu gibi hallerin köyümüzde meydana gelmesinin her yönüyle bizi üzüp halk arasında nefret ve husumete sebep olduğunun uygun bir dille kendisine uyarıda bulunulması ve tebliği hususunda işbu tutanak yazıldı ve tebliğ için köy imamı faziletli Zeynelabidin Efendi'ye teslim edildi. 4 Ekim 190*-191*

heyeti eğer köyün fenercisi Hüseyin Çavuş'u dinlemiş olsaydı, aleyhimde hal ve tavırlarımı düzeltme tutanağı değil, idam karnamesi kaleme alırdı.

Bu Hüseyin Çavuş, köyün dikkat çekici bir simasıydı. O zamanlar Boğaz'ın bu masum ve ufak köyünde elektrik, hava-gazı gibi şeyler yoktu. Sokaklar beş numara gaz lambalarıyla aydınlatılıyordu. Her akşam gün batarken Hüseyin Çavuş omzunda merdiveni, elinde gaz ibriği, köyün bütün sokaklarını dolaşır, şişeleri¹ siler, gazları doldurur, fitilleri yakar, merdivenini omuzlar, yatmaya giderdi. Çünkü sabahleyin köyün ilk uyanan adamı yine Hüseyin Çavuş'tu. Hüseyin Çavuş asker olmuş, suç işlemiş, Midilli Kalesi'ne sürülmüş, orada cezasını bitirip tekrar asker ocağına dönmüş, bu sefer tövbe ederek kendini sevdirmiş, zaten çok açığöz olduğu için sırasıyla onbaşı, çavuş, başçavuş bile olup edep, terbiye dairesinden teskere almış, şimdi köyde belediyeden aylık alıp fenerleri yakıyor. Cahil olmakla beraber zeki, çok görmüş, lakırdısını en münasip yere taş gibi oturtan bir adam.

Ben, Humret'i tanımazdan evvel köyde bağlar, bahçeler, köşkler arasında geceleri sabahlara kadar mekik dokurken, maceralarımın yegâne şahidi bu Hüseyin Çavuş olmuştu. O vakit, biri Baltalimanı'ndan daha aşağıda bir köyde olmak üzere, üç kızla dostluğum vardı. Onlarla o kadar teklifsiz, öyle güvenilir ve içli dışlı olmuştuk ki geceleri köşklerin öteki sakinleri uyuduktan sonra serbest serbest girer, iskarpinlerimi elime alır, merdivenleri mahir bir hırsız gibi hiç çıtırtı etmeden çıkar, beni bekleyen odalarına kadar giderdim. Bu masum dostluklar, hayatımın en temiz ve saf birer hatırasıdır. Bekleneceğim saatleri bir gece evvelki görüşmemizde ben tayin ederdim. Evvela en uzaktaki, öteki köydeki dostu ziyaret ederdim. Onunla samimiyetimiz genelinde bahçede devam ederdi. O, fıstık ağaçlarının altında bekler, ben duvardan aşip bahçeye girer, onu ayakta balmumundan bir Minerva² heykeli gibi bulurdum. Hassas, içli bir kızdı. Gece saat

1 Gaz lambasında fitil çevresine konulan cam koruyucu.

2 Roma mitolojisinde bilgeliğin, tıbbın, ticaretin, el sanatlarının, şiirin, genel olarak sanatların ve sonrasında ise savaşın tanrıçası.

on ikiye kadar burada kalırdım. Sonra öteki ziyaretlere yetişmek için kimsesiz, ıssız dağ yollarından bizim köye gelir, evvela bizim köşke uzak olan dostu bulurdum. Buraya girmek için bazı kurallara dikkat etmek lazımdı. Bahçeye girdikten sonra, en üst kat balkonda beni bekleyen hanım kıza parola verirdim. Bu, genelde onun isminin ilk iki harfinden ibaret olurdu. O, sesimi işitince akşamdan yanına aldığı kapının anahtarını bahçeye atardı, bazen karanlıkta otların, çiçeklerin arasına düşen bu kıymetli şeyi bulabilmek için ne zahmetler çekerdim. Kapıyı gürültü etmeden açınca derhal iskarpinleri çıkarır, antredeki masanın altına saklardım. Bu köşkün merdivenleri çok çıtırtı yapardı. Her katta teyzeler, yeğenler, anneler yatan bu büyük binanın en üst katına çıkmak için ne kadar ter dökerdim. Fakat bu zahmetlerin sonunda onun kapısını bulup menekşe kokusunu alınca bütün yorgunluğumu unuturdum. Asıl kabahatli ben olduğum halde, o benden fazla korkardı. Oda kapısını açınca ilk hamlede elimi tutup göğsüne götürürdü. Yuvarlak ve yumuşak bir et tabakasının altındaki kalbinde ne olup bittiğini ben hissetmemekle beraber bu temastan derhal elektriklenmiş gibi olurdum. İkimiz bir müddet ayakta ve karanlıkta, garip, korkulu ve korkusundan fazla lezzetli bir buluşma gerçekleştirir, sonra yavaş, dikkatli adımlarla odadan içeri girerdik. Bu menekşe kokulu hücrede ancak bir buçuk iki saat kalabilirdim. Son vazifeyi ihmal etmemek için buradan aynı heyecanları hissederek çıkar, bizim köşke daha yakın oturan gece kuşunun yuvasına giderdim. Bu, asabi, hassas bir kızdı. Geç vakitlere kadar roman, gazete okur, gündüz öğleye kadar yatar, uyurdu. Bir dağ yamacında, ağaçları sık, büyük bahçeli bir köşkte otururdu. Şairliğe, yazarlığa çok özenen bu dal gibi ince, ayva gibi sarı, hanım çiçeği gibi tatlı ve mavi gözlü kıza ne kadar kitap, roman taşıdım. Şirin olmasına rağmen ruhen bir şeyden memnun olmayan garip tabiatlı bir kızdı.

Onunla aylardan beri görüştüğümüz halde şimdilerde her gece buluşunca bir müddet beni yeni görmüş, yeni tanımış gibi ürkek durur, ciddi şeylerden bahsederdi. Onu konuşturmak, labali yapmak için ne kadar üzüldüm. Bunun köşküne girmek de kolay değildi. Titiz bir annesi, tehlikeli bir büyük kardeşi vardı. Çıt olsa tabancasına sarılıp pencerelere koşan bu abiyle

her gün vapurda buluştukça ahbabça selamlaşıp konuşurken bir gece adamcağızın sofasında, merdiveninde karşılaşacağımı düşünerek ne kadar korkardım.

Bu köşke girmek için yanındaki yüksek dut ağacının dallarına kadar çıkmak lazımdı. Böyle işlerde o kadar idmanlı olmuştum ki duvarlara tırmanmak, ağaçlara sarılıp çıkmak için hiç tereddüt etmiyordum. Karanlıkta çok defa göz ayarı ve el kararmasıyla yaptığım bu hareketlerde ufak tefek kazalar geçiriyor değildim. Bir defa kestirme olsun diye gündüz gözüyle görmediğim bir yerden atlamıştım. Duvarın öte tarafındaki sert dikenli yaban gülleri kümesinin üzerine düştüm. Avuçlarım, yüzüm parça parça oldu. Bir hafta evde kendi kendimi tedavi ettim. Bir defa da başka bahçeden aşip buraya gelirken, yanlışlıkla bir kümesin üzerine düştüm. Bir kıyamet koptu. Köyde hırsızlığıyla tanınan köşkün sahibi bir anda pencereden ateş etti. Belli etmemek için olduğum yerden hareket etmedim. Karanlığa doğru bir el daha ateş etti. Kurşunun pek yakından vızıldayıp gittiğini duydum. Ses çıkmadığını gören Hafız Ali Efendi, hanımına seslendi: “Yak şu lambayı, bahçeye çıkıp bakacağım.” O, pencereden çekilince derhal yere atladım. Bahçenin arka duvarına doğru, var kuvvetimle kaçtım. Tavuklar, horozlar bağırıyor, ayak seslerimin yankısı duyuluyordu. Duvara yakın bir ağaca tırmanıp atlıyordum ki bir tabanca daha patladı. Arka tarafta ne olduğunu hesap etmeden kendimi bıraktım. Burası Hacı’nın Bağı denilen büyük bir bahçeydi. Yumuşak toprağa düşünce kendimi topladım. Hafız Ali Efendi hâlâ ateş ediyordu. Ben artık gecenin tatlı ziyaretini unutarak bütün kuvvetimle kaçıp, bizim köşke geldim.

Bu olay günlerce, haftalarca köyü ve karakolu meşgul etti. Mevki muavini,¹ Meclis-i Tedkikat-ı Şeriyeye² azasından Hafız Ali Efendi’yi silah attığı için sıkıştırdıkça, adamcağız bu esrarengiz hırsız hem de tavuk hırsızını gözüyle gördüğünü, hırsızın kümesin tavanını yıktığını, arka tarafa Hacı’nın Bahçesi’ne kaç-

1 Eskiden polis memurunun bir üst rütbesi olan komiser muavinliği rütbesindeki kişi, karakol amiri.

2 Kadıların verdiği kararları temyiz yönünden inceleyen yüksek yargı organı.

tığını iddia ediyor, sözünün doruluğunu ispat için ayetler, hadisler okuyor, sakalını sıvazlıyor, rast geldiğine yanıp yakılıyordu. Fakat bütün sıkı incelemelere rağmen bu garip tavuk hırsızının izleri ele geçmedi. İhtiyar heyeti, şimdiye kadar asayişinden şikâyet edilmeyen köyde, Hafız Ali Efendi'nin iddiasıyla ortaya çıkan tavuk hırsızlığı tehlikesine karşı herkesi uyardı. Bazı vesveseli tipler her türlü tedbiri almış olmak için sokak köpeklerini bahçelerine bağlayarak yedirip içirmeye başladılar. Bazıları her ihtimale karşı yastıklarının altına birer altıpatlar¹ koymaya karar verdiler. Ve biraz sonra mesele ciddiyetini kaybetti, olay tekrar etmediği için unutuldu. Yalnız Hacı Hafız Ali Efendi, herkeste bir şüphe gibi kalan bu olayı ispat edememekten doğan bir gizli dert içinde ara sıra rast geldiğine, konuşmadaki bütün hünerini göstererek o gece gördüklerini birer birer anlatmaya devam etti durdu.

İşte böyle gece saatlerini üç, bazen dört görüşme arasında bölerek sabaha karşı eve dönerken tesadüf ettiğim tek kişi fenerci Hüseyin Çavuş'tu. Bana ilk rast geldiği sabah, yorgun argın çetin bir yokuştan iniyordum. Halimdeki perişanlığı gördüğü için manalı manalı bir güldü!

“Sabahı şerifler hayrolsun, Beyefendi,” dedi.

“Eyvallah, Hüseyin Çavuş,” dedim. “Sorma halimi ta Hisar'dan geliyorum. Bir arkadaşta toplanmıştık da!”

Bu ilk tesadüfte inandı. Fakat bir sabah da bağ yolundaki bahçelerden birinin duvarından atlayınca dört adım ötede Hüseyin Çavuş'la göz göze geldim. Bu sefer bir bahane bulma imkân yoktu. O, gün görmüş, feleğin çemberinden geçmiş adam, beni zor durumdan kurtardı. Her şeyi anladığı halde böyle işlerde pişkin olduğunu anlatan tatlı, olgun, hoşgörülü bir tebessümle beni selamladı.

“Sabahı şeriflerin hayrolsun Beyim, afiyyettesiniz inşallah!”

“Eksik olma, Hüseyin Çavuş. Sen nasılsın bakalım?”

Artık anlaşılmış, ahbaplığın bu kısmını halletmiştik. O benim ne ele avuca sığmaz fakat zararsız bir insan olduğumu ihtiyar

1 Mermi koyulan yeri silindir biçiminde olan ve altı tane mermi alan bir tür tabanca, revolver.

heyetinden daha iyi anlamıştı. Bu sabahtan sonra, gündüzleri tesadüf ettikçe ara sıra eline bir çil çeyrek sıkıştırırdım. Biraz nazlanır, almak istemez, sonra benim ısrarım karşısında cebine yuvarlardı. O tarihte, bizim köyün en olgun ve kalender insanının Hüseyin Çavuş olduğunu iddia ederim.

Gitgide Hüseyin Çavuş'la içli dışlı olduk. Bazen bana tam zamanında iyilikler yapardı. Bir sabah yine bağlar yolunda bahçe kapısından çıkarken karşılaşınca bana yavaşça işaret etti:

“Bey, bir dakika bekle müezzin geliyor.”

Hemen parmaklığın arkasına, sık leylakların arasına saklandım. Camiye, ezana geç kalan müezzin çivili, büyük kundurlarını sürüye sürüye geçti gitti. Yavaşça çıktım. Hüseyin Çavuş:

“Geçmiş olsun, Beyim,” dedi. “Bu yobazoğlu görmüş olsaydı artık dilini tutabilirsen aşk olsun.”

“Eksik olma, Hüseyin Çavuş,” dedim. “Garip kuşun yuvasını Allah yapar. Nasıl fenerleri söndürdün mü?”

Baştan aşağıya dikkatle beni süzdü. Kalın dudakları kımıldadı, iri gözbebekleri güldü. Sonra merdiveni omuzlayıp giderken cevapladı:

“Bunlar sokak feneri Beyim, ne olacak, püf deyince söner.”

Hüseyin Çavuş'un bu cevapla ne demek istediğini anlamadım değil fakat bir şey söyleyecek vaziyette değildim. Onun gittiği yolun aksi istikametine doğru, duvarlardan sarkan salkım ve Amerikan güllerini siper alarak yürüdüm. Bu tesadüfler sabahın hemen hemen aynı saatinde oluyordu. Ben eve giderken müezzin ezanı okur, Hüseyin Çavuş fenerleri söndürür, horozlar uzun uzun öter ve ben cebimdeki anahtarla yavaşça kapıyı açıp köşke girerim. Tam bu saatte büyükannem sabah namazına kalkmıştır. O, sofada titreyen idare kandilinin soluk aydınlığında benim bitkin, perişan gölgemi görünce abdest almak için sıvadığı kollarını çaprazlayıp bir bakar, bir daha bakar, sonra duaya benzer Arapça birtakım şeyler mırıldanarak musluğa doğru gider.

Artık kuşlar ötüşmeye, tavuklar, horozlar sabırsızlanmaya ve köyün sadık, takva sahibi müminleri uyanmaya ve güneş yavaş yavaş doğmaya başlamıştır. İşte bu saatte ben soyunur, yıkanır ve yorgun vücudumu yatağa bıraktırdım.

Humret'i tanıyıp görüşünceye kadar birkaç yıllık hayatım hep böyle geçti. Böyle gece yarılarından sonra en mahir hırsızlar gibi duvarları aşarak, kilitli kapıları açarak, her katı insan dolu köşklerin en üst katlarına çıkarak yaptığım masum, safça gönül âlemlerine gitgide o kadar alıştım ki bir başka yere, misafirliğe gittiğim zaman uyuyamaz, daha olmazsa evin bahçesine çıkar, dolaşırdım.

Bazen birdenbire aklıma gelir, o gece için sözleşmediğim bir kızın beklenmediğim bir zamandaki halini görmek için gizlice bahçesine atlar, köşke yaklaşır, bir siper bulur, oradan gizlice köşkün içini gözetlerdim. Bizim bu tarzdaki kızlarımızın çoğu, kalben meşgul olduklarına karşı, daima olduklarından başka görünmeye çalışırlar. Kendini beğendirmek için düşünmek ve çalışmak şüphesiz her kadının hakkıdır. Fakat bunu yalnız kendini beğendireceği saatlerde yapmak ve kendi halinde derbeder, perişan durmak da pek hayra alamet değildir. Böyle gizli, habersiz gözetlemelerimde ne kadar hayal kırıklığına uğramışım.

Bir defa deniz rengi gözleri ve dal gibi vücuduyla epey meşgul olduğum yukarı köşklere birinin kızını böyle habersiz, kendi ailesi âleminde görmek için bahçelerine gitmiştim. Karanlıkta mümkün olduğu kadar köşke sokuldum. Alt kat pencereler aydınlıktı. Etraftaki top gülleri, sakız ağaçlarını siper alarak yaklaştım. Şimdi yemek odasında annesi ve küçük kardeşiyle onu gayet iyi görüyordum. Babasının sesi ara sıra yukarıdan geliyor, su, kahve, gazete istiyordu. Bu kızla dün akşam görüşmüştük. Odasında sigara yakmak için kibriti çaktığı zaman kıyafetini gördüm. Saçları düzgündü ve sırtında iyi bir elbise vardı. Bilhassa ayağındaki çorap ve iskaripini pek hoşuma gitmişti. Bu geceki hali bunun tamamen aksiydi. O, güzel lepiska saçları çok kullanılmış bir süpürge gibi karmakarışık, kıyafeti perişan ve en fenası bacakları çorapsız ve ayağında şıpidik mercan terlikler vardı. Daha fazla bakmaya tahammül edemeyerek oradan kaçtım ve bu ziyaret sonuncu oldu.

Bilmem neden, ben çorapsız, iskaripsiz ve kuaförsüz kadına çok güzel de olsa ısınamam. Kenarda köşede yaradanın ustaca bir ölçü ve yüksek bir sanat zevkiyle yarattığı öyle nadide

güzeller vardır ki perişan, derbeder, ahretlik¹ kıyafetleri içinde gözümüze görünmezler. Kadın güzel olmaya mecburdur. Onun için değil mi ki zeki kadınlar tabiatın kendilerinden esirgediği noksanları başka vasıtalarla doldurup bir erkeği cezbedecek mükemmel bir hale gelmeye çalışırlar. Bence bir kadın, hele genç bir kız, en gizli zamanlarında bile güzelliğini rencide edecek perişanlıklardan kaçınmalıdır. Unutmamalı ki en kıymetli mücevherler bile kutusunda ve çerçevesinde daha güzel görünür.

Bana bütün bu endişeleri ve gözetleme işlerini unutturan Humret oldu. Onu da habersiz kaç gece takip ettim. O, kız zevkine hâkimdi, kadınlığın manasını tamamıyla idrak etmişti. Her sabah duş yapıyor, kolonyalarla friksiyon² yapıyor, vücudunun ince kalması gereken yerlerine dakikalarca masaj yapıyor, sıhhatine, cildine, bünyesine bir doktor gibi bakıyordu.

Bir genç kız, vücudunu tabiatın sevk ettiği şekilde hem de hayatını düzenlemeden bırakırsa, geçen her yıl onu kalınlaştırır, zevksizleştirir. Böyle kendi halinde kalmış ne kadar genç kız vardır ki daha on sekiz yirmi yaşlarında o yaşlara özgü inceliği, düzgünlüğü kaybetmişlerdir. Belleri kalınlaşmış, göğüsleri taşmış bir kadının en güzel olması gereken dizkapaklarından aşağısı, baldırları sarkık, şişik, zevksiz bir hale gelmiştir. Güzelliğin asıl manası ve estetik gayesini anlayan zeki kadınlar, en geçkin yaşlarında bile böyle acınacak bir hale gelmekten çekinirler. Boşuna demezler, “Zekâ en derin kusurları örter.” Bunun tesiri olacak ki bir vakitler dünyanın güzellik timsali kabul ettiği Venüs Heykeli’ni bugün o taş vücuduyla kusurlu ve zevksiz bir sanat eseri olarak gören üstatlar çıkıyor.

Benim kadın yüzü, kadın vücudu ve kadın hatları için hayalimi dolduran şekil, tamamıyla Humret’ti. Et ve kemik, hatlar, renk en estetik şekilde onun vücudunu meydana getirmişti. Humret efsaneler âleminde esen esrarengiz rüzgârlar gibi cildimden, kemiklerimden geçip varlığımı istila ettikten sonra bütün mazi *Binbir Gece Masalları*’ndaki olaylar gibi hayalden ibaret kaldı. Şimdi hafızam bile onları hatırlamak için zahmet

1 Evlatlık kız, besleme.

2 Ovma, ovuşturma.

çekiyor. Anladım ki asıl sevgi, asıl aşk, her mevsim devam ve tekrar eden baharlar, yağmurlar, güneşler gibi değil, bütün ömrün yalnız bir noktasında, tabiatüstü bir olay gibi patlayan mucizevi bir talih darbesidir.

“Bu beyaz yüzük parmağında kalsın, Macit. Onun altındaki yazı seni her fenalıktan muhafaza edecektir.”

Sıcak temmuz gecesi, gökten dökülen ay parçaları coşkun bir sel gibi dallardan aşarak toprağa akıyor. Dün Filistin cephesindeki yeni kıtama tayin emrimi aldım. Şimdi eski tapınağımızın yalnız yaprakları kalmış hanımelleriyle örtülü köşesinde Humret’e veda ediyorum. Kim bilir ne zaman hazırladığı bu ince yüzüğü parmağıma geçirirken gümrah saçlı büyük başı omuzlarıma düşmüş, kırık bir ses ve derin bir gönül diliyle konuşuyoruz. Onu üzmemek için ilk gidişimdeki doğallığı anlatıyorum.

“Üzülmemize gerek yok, Humret,” diyorum. “Daha birkaç ay evvel dünyanın belki de en ölümcül bir savaş sahnesinde vuruştum. Ben eminim ki talihin bize takdir ettiği yuvayı savaş, cephe ve düşman ateşi bozamayacaktır. Ben kalbimde bu imarla gidiyorum. Bu ayrılık bize acı duyuracak. Fakat biz bunu çetin bir nefis mücadelesi gibi kabul etmeliyiz. Hasretin ve gurbetin acılarıyla yıkanmış gönüller sevginin tadını daha lezzetli hissederler.”

Geçen defa ani olarak gidişimde ne kadar isabet etmişim. Bu gece anladım ki seven kadınlar ne kadar sağduyulu olsalar da böyle heyecanlı anlarda iradelerine hâkim olamıyorlar. Humret’i hiçbir zaman bu geceki kadar yorgun ve bitkin görmedim. O akıllı ve gururlu kız, bu gece yüksek derece ateşle yatan bir hasta gibi bazen sayıklıyor, bazen ani bir titreme ve depresme içinde kıvranıyordu. Temmuzun bu coşkun mehtabı gittikçe körlendi. Gece sonunu haber veren hazine ve serin bir gölge etrafımızı çevirdi, biraz sonra karşı tepelerden çıkacak güneşin bizi gafil avlamaması için Humret’i uyardım. Yavaş adımlarla kameriyeden çıktık. Onu, her vakitki gibi, merdivenlere getirdim. Her zaman o, oradan ayrılırken biraz beklerdim. Bu gece şiddetle reddetti. Israr boşunaydı. Orada açık gök altında dünyanın birbirini anlamış iki insanı gibi ruhumuzla, kanımız-

la, varlığımızla veda ettik. En son elindeki buruşuk, gözyaşlarından ıslanmış, inci çiçeği kokulu mini mini mendilini aldım.

“Müsaade et, Humret,” dedim, “bunu kalbimin üstünde tutayım.”

Onu son defa alnından öperken kederimi zapt etmek için çok gayret ettim. İçime şimdiye kadar hissetmediğim ağır bir acı çöktü. Dizlerimin titrediğini hissediyordum. Benden pek fena bir halde olan genç kızı sakinleştirmek için bütün kuvvetimi topladım:

“Allahaısmarladık, Humret. Müstakbel yuvamız için hazırlan.”

Daha birçok şey söylemek isterdim. Yanaklarıma ateş çıktı. Boğazım biraz şişer gibi oldu. Yaşaran gözlerimi kapadım ve hemen arkamı dönüp duvara doğru koştum. En arkadaki setten bahçeye doğru atlarken onun beyaz hayalini bir daha gördüm. Taşların üzerine oturmuş, gümrah saçlı büyük başı avuçlarında tabiatüstü bir heykeltıraşın elinden çıkmış mermerden bir heykel gibi taş kesilmişti.

İkinci Bölüm

“Sevk subayına söyleyin, bu trenin arkasına iki birinci daha taksın.”

“Vay, Yüzbaşım, beraber miyiz? Şu yeni vagonlarda bir yer bulalım.”

“Ulukışla’da incekler, öndeki vagonlara.”

“Eskişehir’de aktarma var. Yahşihan’a¹ gideceklerin haberi olsun.”

Bu sıcak, dumanlı temmuz akşamı Haydarpaşa garında olağanüstü bir hareket var. İstasyon kumandanı, şişmanca bir binbaşı, durmadan sağa sola emirler veriyor. Sevk subayları gidip geliyor, trenler manevra yapıyor. Asker, subay, erkândan² oluşan karışık bir savaş kafilesi garın geniş rıhtımı üzerinde kaynaşıyordu.

Kalabalık içinde, yeni takılan birinci vagonlara gidiyordum ki tanıdığım bir ses arkamdan seslendi:

“Macit, yavaş yahu, beraber gidelim.”

Döndüğüm zaman Osman Niyazi’nin her vakitki neşeli gözleriyle karşı karşıya geldim.

“Ne diyorsun Osman, sen nerelerdesin kuzum?”

Ve bunu sorarken gözlerim istemsiz bir şekilde üzerinde dolaştı. Başında, sırması biraz solmuş subay kalpağı, üzerinde kalın bir elbise, yakasında nakliye takımlarına mahsus mülazım-sani³ apoleti vardı.

1 Kırıkkale’nin bir ilçesi.

2 Üst rütbeliler, komutanlar.

3 Teğmen.

“Demek sen de subay oldun, Osman. Vallahi hiç haberim yok.”

Kalın bel kayışını esneten bir gülüşle karnı oynadı. Löp yanakları gerildi. Her zamanki samimi ve tabii hali devam ediyordu. Sevinçle parlayan gözleri ne güvenilirirdi.

“Hem de ne mükemmel subay oldum,” dedi. “Deve kollarını¹ kumanda mı etmedim, tavlada² katır mı tımar etmedim, beş on defa attan mı düşmedim... Neler olmadım!.. Fakat sonunda işte böyle demir gibi nakliyeciy oldum.”

“Bravo Osman, gözü açık insansın vesselam. Şimdi nereye gidiyorsun?”

“Halep’e kadar gideceğim belli, ondan sonra Menzil Müfettişliği³ nereye gönderecekse.”

“Âlâ, o halde Halep’e kadar beraberiz demek. Haydi, şu vagonlara girelim, bir yer bulalım da günlerce konuşuruz.”

İstasyondaki karışıklık hâlâ devam ediyor. Her ağızdan bir ses çıkıyor, herkes birbirine derdini anlatıyordu. Arkaya takılan iki birinci vagon dan birinde rahat bir yer bulduk. Osman Niyazi nakliyeciy olduğu için böyle işlerde daha pişkin. Şişman kumandan kan ter içinde istasyon rıhtımında koşuyor, emirler veriyor. Hangi vagona, hangi trene bineceğini kestiremeyenleri yerleştirmeye çalışıyor. Rıhtımın üzeri hayretle seyredilecek insan şekilleriyle dolu. Medreseden geldiği yüzünden ve halinden belli bir subay vekili, askere yeni gelen kura efradı⁴ gibi, arkasına beyaz kaput bir torba vurmuş, elinde, muhakkak yolda abdest almak için olacak, tenekeden, kulplu bir ibrik, vagonlarda yer arıyordu. Osman Niyazi birdenbire dürttü:

“Aman azizim, hale bak, hocam bez torbanın ağzına bir de demir kilit vurmuş.”

Sevk subaylarından biri onu tutup baş tarafa doğru götürürken baktım. Hakikaten içi tıklım tıklım dolu olan bez torbanın ağzında kocaman bir kilit asılıydı.

1 Osmanlı ordusunda, Arap bölgelerinde nakliye hayvanı olarak kullanılan develer.

2 At ahır.

3 Ordunun cephe gerisindeki levazım ve lojistik teminini sağlayan birim.

4 Askerlik çağına gelip de kendisine kura ile askerlik isabet eden kişiler.

“Senin çoluk çocuk ne âlemde Osman?” dedim. “Emeksiz¹ büyüdü mü?”

Askerlikte büsbütün midesine düştüğü anlaşılan Osman’ın şişman karnı bel kayışını zapt edemiyordu. Biraz gülünce esniyor, kocaman bir et yığını sağa sola, ileri geri bir müddet hiçbir arzuya tabi olmadan fıkırdayıp duruyordu. Güldü güldü, sonra cevap verdi:

“Hepsini kayınpedere emanet ettim. Emeksiz yedi yaşına bastı. Öyle de afacan şey oldu ki... Hani kendi evladım olmadığı halde dehşetli seviyorum.”

“Senin öz fabrikadan bir şey yok mu?”

“Daha yok. Vakit bulamadık ki azizim. Bir seneden fazla kürkçülük peşinde Kafkasya’dan tut da Anadolu’nun Eğridir, Aydın taraflarına kadar gezmediğim yer kalmadı. Sonra savaş çıktı, haydi bakalım silah başına. Bu nakliyecilikte sabit bir vazife bulamadın mı, akşam sabah eyer üzerinde, kasıkların tünel kayışı haline gelinceye kadar sürter durursun. Neyse buna da bin şükür. Baksana maazallah senin gibi bomba atışıyla palazlanmaktansa!..”

Garın uğultusu kesilir gibi oldu. Şişman istasyon kumandanı elleri arkasında, yüzü çelik gibi kara kırmızı, bacaklarından yarım arşın² daha ileride giden karnını, Şişli Caddesi’nde arabada çocuk gezdiren şişman mürebbiyeler gibi bir yere çarpmamaya gayret ederek götürüyordu.

Uzun uzun düdüğü sesleri, ısıklar, elektrik zilleri, “ileri” kumandaları arasında makaslar gıcırdadı, vagonlar sarsıldı, ara zincirleri sert bir şakırtıyla gerildi ve istasyon, şişman kumandan, genç sevk subayları, birkaç yolcu uğurlayan kişi geri geri gider gibi oldular. Rıhtımın saçağı altından çıkıncaya kadar bu görüntü hatası devam etti. Açıklığa gelince onların kalıp bizim gittiğimiz belli oldu. Şimdi Kadıköy’ün bu tarafına düşen taş binalar, iskele rıhtımı bizi uğurlar gibi karşımıza çıkıyor. Sonra yerlerini yeni hatıralara bırakarak çekiliyorlar.

“Ee Osman,” dedim, “gidiyoruz!”

1 Üvey evlat.

2 Eskiden kullanılan ve yaklaşık altmış sekiz santimetreye eşit uzunluk ölçüsü.

Benim içimden gelen ne maksatla, ne hisle söylediğimi bilmediğim bu “gidiyoruz” kelimesine Osman da aynı ses, aynı tavırla yüzüme bakmadan dalgın dalgın cevap verdi:

“Evet, gidiyoruz!”

Her yıl kış sonunda İstanbul limanına şehirler kadar büyük ve lüks transatlantik vapurlarla Amerikalı, Avrupalı seyyahların geldiğini görünce içimde derhal bir seyahat arzusu uyanır, yeni yerler, yeni insanlar, varlıklarını yalnız haritada ve fevkaladeliklerini gazetelerde okuduğumuz medeni âlemler görmek ihtiyacıyla yanardım. Bu hayal ettiğim seyahat için para biriktirmeye bile özenirdim. Şimdi bir cebimde sevkıyatın sarı ilmühaberi,¹ bir cebimde kumandanlığın tayin emriyle bu uzun seyahate çıkarken hatırıma yine o seyahatler geldi. Sıhhatli yüzleri, varlıklı kıyafetleriyle acayibat² görmeye çıkan o insanlarla meçhul bir yolun sonunu bulmak mecburiyetiyle seyahate çıkan kendimi karşılaştırdım. Çanakkale’ye giderken kalbime girmeyen endişe, bu çöl ve Arap ufuklarına doğru giden yolda gizli bir kurt gibi beni bulmuş, kemiriyordu.

Yanımızdaki kompartımanda bir topçu binbaşısı çöl savaşlarının özelliğini, mesafenin ve izdüşümlerin insanı ne kadar aldattığını anlatıyor. Sıramızda oturan, lakırdılarından aynı karargâhın subaylarından olduklarını anladığım iki genç süvari subay pürneşe konuşuyor. Şam kaalarındaki³ âlemlerini hatırlayarak şimdiden mest oluyorlar.

Osman Niyazi karşımda, yuvarlak ve yumuşak karnını dizlerine oturtmuş, belirli bir şey görmediği halde dışarı bakıyor. Pis pis düşünüyor. Erenköy’ü geçiyoruz. Tozlu ve sıkıntılı bir akşam havası, yeşilliği kaçmış ağaç kümeleri arasına gömülü güzel köşkleri soldurmuş, kavurmuş gibi. Eski çiçek bahçelerine bozuk bir bostan hali gelmiş. Savaş hayatı, fasulye ve domatesi gül ve karanfile tercih etmiş. Eskiden bir çiçek aşısı için günlerce meşgul olan birkaç baba dostu tanırdım. Bu akşam geçerken sırf bu tanışıklığın sevkiyle gözlerim onları aradı. Bahçesinde

1 Birinin durumuyla ilgili bilgi veren resmi evrak.

2 Acayıplikler, ucubeler, garip mahluklar.

3 Kaa: Eski evlerde yazlık kanepeler, divanhane. Çoğunun ortasında havuz vardır.

değil sebze ve ot, yabancı gül bile çıkmasına müsaade etmeyen bir adamcağız, emekli Rıza Paşa, şüphesiz eliyle diktiği domatesleri itinayla suluyordu.

Savaş, bütün bu hat boyunu çiçeklendiren zarif, yeşil bahçeleri harap birer bostan haline getirmiş. İstirapsız savaş imkânsız bir şeydir. En küçük bir mücadele bile bir kuvvet sarf ettirir. Fakat içinde bulunduğumuz savaş gibi geniş ve sonu bilinmez bir engel, daha ikinci yılında bizim zaten zayıf bünyemizi harap etmeye yetti.

Kendi evimdeki hali görerek mukayese ettiğim zaman anladım ki İstanbul'un kalabalık bir sınıf halkı tamamen açtır. Ben eve bir subay tayinini¹ tamamen bırakmıştım. Ve yalnız bu nimettir ki bizimkileri kıt kanaat geçindirebiliyordu. Subay bir evladı veyahut damadı, reisi olmayan bir ailenin vaziyetini düşününce vesikayla² verilen bir dilim çavdar ekmeğinin belirli bir zaman sonunda ne hale getireceği anlaşılır.

Savaş her gün yeni bir cephe açarak dünyayı kuşatmaya çalışıyor. Kavganın haricinde kalmış hiçbir büyük devlet yok ki bütün kuvvetleriyle birbirleri üzerine atılan milletlerin arasını bulmaya çalışsın. Karşımda hâlâ dalgınlıktan kurtulamayan Osman Niyazi'yi uyandırdım.

“Sayıyla kendine gel, Osman. Arkada duvağı üstünde yavuklu bırakmış gibi düşünüyorsun. Ne oldun yahu?! Böyle savaşa gidilir mi?”

Dizlerine doğru serpilip yerleşen karnının rahatını bozmamak ister gibi, yalnız başını hareket ettirdi. Gözlerindeki dalgınlık gitti.

“Vallahi ben de bilmiyorum,” dedi. “Bu seferki yolculuk bana ağır geldi. Şu Araplarla zaten evvelden başım hoş değildi. Şimdi aksi gibi, onların içinde düşmanla savaştan orduya gidiyorum. Tabii iyi bir his değil.”

“Adam sen de biraz daha kalender ol, geniş düşün, sonra yaptığın işin her şeyden evvel vazife olduğunu hatırına getir. Ne

1 Askere verilen yiyecek ve erzak.

2 Kıtık zamanlarında herhangi bir malın (ekmek, un, gaz, petrol, yağ vb.) adilce dağıtılmasını sağlamak için muhtaçlara verilen belge.

endişe kalır ne sıkıntı. Hem sen, tartışmanın, duygu ve sorgulamanın askeri terbiyede yeri olmadığını öğrenmedin mi? Senin benim gibi küçük subaylar ancak verilen emri sebep sormaksızın yapmaya mecburdurlar. Bu disiplin olmasa, yüz binlerce insanı tek parça bir kütle gibi, belirlenen hedeflere hareket ettirme imkânı olur mu?”

Benim bu kumandanca edayla söylediklerimi yanıımızdaki kompartımandan dinlemişler. Filenin üzerinden sarı saçlı büyük bir baş ve iki mavi göz göründü:

“Aferin delikanlı,” dedi. “Ne güzel söyledin. Kıtan nerede senin?”

Biraz başımı kaldırıncı bu sarı saçlı, sevimli, mavi gözlü başın altında fes rengi, kumandan üniformasını ve üzerindeki miralay¹ yıldızlarını gördüm. Hemen ayağa kalkıp vaziyet aldım:

“Dördüncü ordu, emrinizdeyim Miralayım.”

“Evvelce hangi kıtalarda bulundun?”

“Çanakkale’de yirminci fırkadaydım Miralayım.”

“Şu kahraman fırkanın... Demek sen de sağ kalan bahtiyarlardansın.”

“Evet Miralayım.”

“Şam’a gelince gel, beni karargâhta bul.”

“Başüstüne Miralayım.”

Bazı amirlerin gözlerinde ve hallerinde esasen hükmetme kudreti vardır. Onlar yalnız nefislerine değil, toplumun belirli veya düzenli bir sınıfına hükmetme kabiliyetiyle doğmuşlardır. Onlar için gönülleri fethetmek, insanları büyülemek ve kendi idarelerine itaat ettirmek pek kolaydır. İşte bu sevimli, mavi gözlü kumandan da aynı kudrete sahipti. Bir an içinde onun zarif ve hâkim kafası, gönlümdeki yerini buldu.

Şimdi gün kararmış, geçtiğimiz yollarda hayattan eser kalmamıştı. Nereden geçtiğimiz, nereye geldiğimiz belli değil. Geceleri, tahtelbahir² ve tayyare hücumundan bu sahilde ışık yakılmıyor. Bu birinci sınıf vagon da bir kömür deposu gibi yoğun bir karanlık içinde. “Lambalar İzmit’ten evvel yanmayacak,” dediler.

1 Eskiden kaymakamla mirliiva arasındaki rütbeye sahip subay, albay.

2 Denizaltı.

Şimdi Osman’la birbirimize biraz daha sokularak bu korkunç karanlıkta tekerleklerin hırıltısını, esneyen, çatlayan vagonların insana bir deprem hissi veren çıtırtısını dinleye dinleye alçak sesle birer kere daha konuştuk.

“Macit, nereye gidiyoruz?”

“Yokluğa!”

Karanlık ve sessizlik normal haldeki insanları uyutur. İçgüdüyle değil, sınırları ve hisleriyle yaşayanlar için de sessizlik ve karanlık daima hayal ve hülya yaratır.

Vagonda hafif tertip esnemeler, fena vaziyetlerde uyumaktan doğan, garip, manasız ve biraz da iğrenç nefes sesleri başladı. Osman Niyazi arkasına yaslandı. Bel kayışını gevşetti ve hemen bir iki dakika içinde tatlı bir uykuya daldı.

Deniz kıyısı gidiyoruz. Ara sıra serince bir rüzgâr esiyor. Bu uyuyan insanları, silah arkadaşlarımı hafif de olsa hava cereyanında bırakmak doğru değildi. Karşiki pencerenin önünde iki süvari subay ayaklarını çaprazlamışlar, geçip kapatma imkânı yok. Kendi yanımdakini kapatsam ben boğulacağım. Biraz öteki vagonlarda dolaşmak hepsinden iyi olacaktı. Camı indirdim ve yavaşça kalkıp öteki vagonlara geçtim.

Ağır tren zaten odunla hareket ettiği için pek yavaş gidiyor. Bizden bir evvelki vagon, koridorlu posta vagonuydu. Kara tarafına denk gelen kompartımanların perdeleri tamamen indirilmiş, bu siyahlık içinde küçük bir yırtık kadar yerden içerde ışık yandığını gördüm. Böyle zamanlarda insana garip bir gözetleme hissi geliyor. Uzaktan belli olmayan bu aydınlık göze, gözüm takıldı. Hafifçe eğilip baktım. Hayret içinde kaldım. İçerde genç bir hanım, mum ışığında kitap okuyordu. Bu yarım aydınlık içinde yüzünün hatları, başının biçimi o kadar garip görünüyordu ki kendimi siluet halinde yapılmış bir tablo karşısında zannettim. Çarşafını, pelerinini çıkarmış, kısa, şık, çizgili bir bolero¹ giymişti. Bu garip manzaraya daha bakacaktım. Göz kadar delikten sızan ışığın parmağımdaki beyaz yü-

1 Kısa kadın ceketi.

züğge çarptığını görünce kendime geldim. Doğrudum ve süratle kendi vagonuma döndüm.

Bana, Humret'in beyaz ışığı arkamdan kovalıyor gibi geldi. O kadar şiddetle yerime oturmuşum ki Osman birdenbire uyandı:

“Ne var Macit, nereye geldik?”

“Tehlikeye!”

Oğlan şaşırdı, kalpağını aramaya, kemerini sıkmaya başladı.

“Şaka söylüyorum,” dedim. “Yarım saat sonra İzmit'teyiz. Merak etme, mumlar yanacak.”

Deminki rüzgâr kesildi. Sıkıcı bir hava var. Yarım saat Osman'ı konuşturdum. Bana ilk talimlerde çektiği sıkıntıları, terkisiz, yularsız, üzensiz başıboş atlar üzerinde neler çektiğini anlattı. Ve çok şükür İzmit'e geldik. Herkes uyandı, mumlar yandı. Artık anavatan toprağına giriyoruz. Hiç de iyi şartlar altında yapılmayan bu seyahatin güzel tarafı şu: “Cepheye gitmek ve vuruşmak.” Osman da mümkün olursa Halep'ten aşağı inmeme fikrinde:

“Araplardan başım hoş olmadığını söyledim. Dinletebilirsem ne âlâ!” deyip duruyordu.

Konya'ya tam öğle üzeri inmiştik. Bir saatten fazla kalınacak dediler. Bu haber hepimizi sevindirdi. Hemen istasyona atladık. İstasyonda Bağdat Oteli diye oldukça güzel bir gazino ve otel var. Miralay, vagondaki iki süvari subayla bizleri buraya yemeğe davet etti. Çok nazik bir adam. “Silah arkadaşları yemekte birbirlerini yalnız bırakmazlar,” diyordu.

Seyahate çıktığımızdan beri ilk defa dört dörtlük bir yemek yiyorduk. Miralay bize karargâhlarda subaylarla beraber yediği yemeğin lezzetini bir ziyafet sofrasında bulamadığını anlatıyordu ki vagonda, mum ışığında kitap okuduğunu gördüğüm genç, uzun boylu kadın içeri girdi. Miralay derhal ayağa kalkıp hürmetle selamladı. Genç kadın ileride bir köşedeki küçük masaya oturdu, yemek ısmarladı.

Miralay selamladığı kadın hakkında bizde ortaya çıktığını zannettiği şüpheyi silmek için yavaşça mırıldandı:

“Bu Hanım, Şam’a mektep teşkilatı yapmaya gidiyor.¹ Cemal Paşa istetmiş. Çok bilgili, terbiyeli bir hanım,” dedi. Ve sonra ilave etti: “Dün vagonda tanıştık.”

Hiçbirimiz yorum yapmadık. Yemek devam etti. Vagona dönerken genç kadın da yemeğini bitirmiş, elindeki Kodak’la istasyonun fotoğrafını alıyordu. Miralay yaklaştı:

“Hanımefendi, sizden bir rica etsek, şöyle beş silah arkadaşının grup resmini çeker misiniz?”

Tespit ettiği manzaranın resmini çekmişti. Başıyla olur derken bu beş silah arkadaşını bir hamlede gözden geçirdiğini hissettim.

“Şöyle güneşe karşı toplanır mısınız?”

Miralayı ortamıza aldık. Etrafına toplandık. Bize poz vermek için epey uğraştı. Birkaç defa yanımıza geldi. Osman’ın manzarayı bozan karnını Miralay’ın arkasına sakladı. Beni bir an içinde baştan aşağıya süzdü. Gülümser gibi oldu:

“Sizin vaziyetiniz iyi,” dedi. “Hareket etmeyiniz.”

İncecik ayaklı makinesinin yanına gitti, kontrol etti. Optila-töre bastı ve alçak bir sesle:

“Teşekkür ederim, beyler,” dedi.

Miralay ve iki süvari subay arkadaş orada kaldılar. Ben yemek üstüne şöyle rahatça bir sigara tellendirmeyi daha uygun buldum. Osman da sırf biraz kestirme fikriyle beni takip etti, vagona girdik. Sigaraya alışmadım. Fakat yemekten sonra bir tane küçük sigara içmezsem keyfım gelmiyor. Savaş başlamadan birkaç paket almıştım. Her pakette yirmi küçük paket vardı. Kimseye vermemek ve cephede yemeklerin çeşidi azaldıkça içmemek şartıyla idare ediyordum. Çünkü bu kâfir si-

1 Cemal Paşa, Dördüncü Ordu Kumandanı olarak Suriye’ye gönderildiğinde (1916) buradaki Fransız mekteplerini kapatmış ve yeni okullar açmayı hedeflemiştir. Bunun için Halide Edip’ten bölgeyi gezip bir değerlendirme raporu hazırlamasını istemiştir. Halide Edip de Lübnan’daki okullarda gerekli incelemelerde bulunmuş ve Amerikalıların eğitim metodunu beğenerek buna göre bir rapor hazırlamış ve ardından İstanbul’a dönmüştür. Bu rapora göre, Cemal Paşa, başta Ayntura olmak üzere bölgede başka okullar da açmış ve Halide Edip’e bu okullarda yönetici olmasını teklif etmiştir. Bunun üzerine Halide Edip, yanına elliye yakın kadın eğitimciyi de alarak 1917 yılının başlarında Suriye’ye hareket etmiştir.

gara Alman çorbası, bulgur pilavı, patates haşlamasıyla dolan mideye dokunuyor. İstiyor ki bugünkü gibi bir et suyu, yanına bir kotlet,¹ balık, tavuktan oluşan mükemmel bir yemeğe cila versin. Bundan sonra böyle subayların olduğu, dört başı mamur bir sofraya oturmak kismet olacak mı, onu da bilmem.

Osman Niyazi, tahmin ettiğim gibi, vagona girer girmez kayışını gevşetti, kalpağını vagona attı. Adamakıllı doldurduğu karnını rahatlatmak için yarım tertip uzandı.

“*Keyfe tayyib* Osman?”² dedim.

“*Ehlen ve sehlen*,”³ dedi.

Arabistan’a savaşmaya giden Türk subayları için bu kadar olsun Arapça kıvırmak lazım.

Konya düz bir şehir. Uzaktan toprak evler bile gözüktüyor. Tren yolunun sağında, ufka doğru bir ağaçlık görünüyor.

Askerlik gençler için herhalde çok faydalı bir ocak. Yalnız böyle Harb-i Umumi⁴ gibi uzun sürmemek şartıyla, faydası şu noktada ki insan, iradesi dışında birçok seyahat yapıyor ve birçok yer gördükten başka, çok şey de öğreniyor. Hele İstanbul gençleri, asıl memleketi gezip görmek istemezler. Akılları fikirleri Avrupa’dadır. Anadolu; bakımsız, çorak, konforsuz Anadolu, seyahat için, oturmak için bir ıstırap ocağıdır. İşte asırlardan beri kökleşen bu anlayış gençleri, genç memurları bu uzak, ücra köşelere gelmekten korkutmuştur. Ben bile Hoşab kazasının Van’ın hudut tarafında olduğunu düşününce nasıl irkilmişim. İşte askerlikte irade ve arzu dışındaki komut buna meydan vermiyor. İnsan ister istemez gösterilen yere gidiyor ve açılıyor, yırtılıyor, yetişiyor. Bizim Osman Niyazi bile eski sıkılganlığını bırakmış, şimdi hayata daha hâkim bakıyor.

Sigaramın kalın, kurşuni dumanına bakarak daha neler, neler göreceğimi hayal ediyorum. Fakat her an, parmağımdaki beyaz platin yüzüğün güneşe vuran çiçekli kenarı gözlerimi alıyor. Güzel Humret, zeki Humret, sevimli Humret, sevmesini, sevilmesini bilen olağanüstü kız. Gümrah saçlı, bahar vücutlu,

1 (Fr. *côtelette*) Pirzola.

2 (Ar.) Keyfin yerinde mi Osman?

3 (Ar.) Hoş geldin.

4 I. Dünya Savaşı.

sincabi serpintili mavi gözlü, tabiatın mucizesi kız. Hâlâ senden uzaklaşıyorum. Bütün günler, geceler, dağlar, ufuklar aramızdaki mesafeyi artırıyor. Daha kim bilir böyle kaç gece, kaç gün gidecek ne dağlar ne ufuklar aşacak, uzaklaşacağım. Fakat ne olursa olsun güzel Humret, sen ve ben hayatta olduğumuz sürece bütün bu ufukları aşmaya, bütün bu karanlık geceleri aradan kaldırmaya ve bu uzun mesafeleri bir hamlede yok etmeye, aşkım yeterlidir.

Bu ince platin yüzüğün içine Humret küçük harflerle adını ve benim yalisının önünde denize düştüğüm gecenin tarihini kazdırmış. Boğaziçi gecelerinin çılgın âşığı şimdi ovaları, Torosları geçip çöllere giderken o parlak mehtapların o yeşil, serin ve kuytu yuvaların, o aşk tarihine mitolojik âlemler gibi mal olacak saf ve masum sevişmelerin tılsımı parmağымda oldukça kendimde garip, fevkalade bir kudret hissediyorum.

Düdük sesleri, hareket işaretleri, ayak sesleri. Miralay önde, süvari subaylar arkasında vagona geldiler. Sevimli Miralay bizi dinlenirken görünce takılmak istedi:

“Ne o beyler, gevşediniz galiba!”

“Yediklerimizin sindirimi Miralayım,” dedim. “Bizi o kadar doyurdunuz ki!”

“Resimleriniz çıktı mı çıkmadı mı diye sormadınız bile. Neyse, Mediha Hanımefendi bu gece kâğıtların banyosunu yapacaklar. Film olduğu için şimdiden açamadı.”

Süvari subaylar konuşuyorlardı:

“Çok nazik bir Hanımefendi. Bize on dakika, fotoğraf hakkında bilgi verdi.”

Ve artık konuşma onlarla Miralay arasında devam etti. Fakat konuşmanın konusu değişmedi. Hareket edeli bir saat olduğu halde hâlâ bu fotoğraf meselesi ve Mediha Hanımefendi’nin nezaket ve terbiyesi konuşuluyordu. Alakadar olmadığım bu konuşmayı boş yere dinlememek için el valizinden bir kitap çektim. Bu Mopassan’ın *Sö Koşon dö Moren*¹ ismindeki hikâyesiydi. Yerime yerleşip okumaya başladım.

1 Guy de Maupassant’ın *Ce Cochon de Morin* (Şu Morin Domuzu) adlı kısa hikâyesi.

Olay trende geçiyor. Moren isminde bir vilayet ahalisinden gözü gönü açılmamış, zengince bir tüccar Paris'e eğlenmeye, para yemeye gelirken kompartımanında güzel, genç bir kadına rastlıyor. Esasen kadınlarla âlem yapmak için yola çıkan Moren bu kadını görünce zıvanadan çıkıyor, kendi kendine planlar kuruyor, kadının, ciddi olmakla beraber, ara sıra kendinden tarafa bakmasından cüret alıyor. Yalnızlık bu cüreti kuvvetlendiriyor. Moren böyle birçok duygusal etki altında yaydan çıkmış ok gibi, bir anda madamın üzerine atılıp şapır şupur yanaklarından öpüyor. Neye uğradığını şaşırان kadın, bütün kuvvetiyle trenin imdat zilini çekiyor. Tren duruyor, memurlar geliyor, kadın baygın bir halde Moren'i gösterip:

“Bu adam, işte bu adam,” diye inliyor. “Bana hücum etti.”

İlk istasyonda Moren'in adresini alıyor, mahkemeye vermek için soruşturmasını yapıyorlar. Moren, Paris'e gelince bu beladan kurtulmak için ne yapacağını düşünürken aklına gazete yazarlarından bir dostu geliyor. Bu, genç, çapkın, şen bir delikanlı. Olayı dinliyor, sonra da Baba Moren'in omuzlarını okşayıp, “Hele bakalım, belki bir çaresini buluruz,” diyor. Babalıktan birkaç bin frank alıyor. Saldırıya uğrayan kadının polisten adresini alıyor. Bir pazar günü Növi¹ civarında güzel bir villada oturan genç kadını ziyaret ediyor. Genç kadın, zarif, hoş, cazibeli bir şey. Delikanlıyı bahçede, elma ağaçlarının altında kabul ediyor. Yazar zarif imalar, ince göndermelerle madamın karşı konulmaz güzelliğinin insana neler yaptırabileceğine dair hoş sözler arasında Moren'in affını rica ediyor. Delikanlının anlatışı, bilhassa güzelliğini ballandırışı madamın o kadar hoşuna gidiyor ki olayı bir de kendisi anlatıyor:

“Aman efendim, ne diyorsunuz. Her şeyin bir usulü erkânı vardır. Hiçbir kadına bir *bonjor*, *bonsüvar*² olsun demeden, pusudan fırlar gibi öyle onun üzerine atılır mı? Nazik, centilmen insan böyle hareket eder mi? Belli ki kaba bir adam.”

Delikanlı bu cevabı işitince işe madamın istediği gibi, usulü erkânı dairesinde başlıyor. Bu lakırdıyı kapatıyor, kadını meş-

1 Neuilly. Fransa'da bir kasaba.

2 (Fr.) Günaydın, iyi akşamlar.

gul edecek, eğlendirecek başka konular üzerine çene çalıyor. Bu sohbetten fevkalade lezzet alan madam, yazarı yemeğe alıko- yuyor. Yemekten sonra bahçede bir gezinti yapıyorlar. Madam, delikanlıya çam ve meşe ormanını gezdiriyor. Orada ağustos böceklerinin şarkılar söylediği yeşil ve تنها bir çimenlikte usu- lü dairesinde işi hallediyorlar.

Yazar ertesi gün yorgun argın Moren'e geliyor:

“Allah müstahakkını versin,” diyor. “Sakin bir daha do- muzluk etme. Kadın ciddi mi ciddi. Elinden şu davadan vazge- çiş kâğıdını alıncaya kadar akla kararı seçtim. Haydi bakalım.”

Zavallı Moren delikanlının işi nasıl hallettiğinden bihaber, teşekkürler ediyor. Bu işin gazetelere geçip memleketinde du- yulmadığına, karısına, çocuklarına kepaze olmadığına bin şük- redip Paris'te hayal ettiği eğlencelerine veda ederek hemen ka- sabasına dönüyor.

Hoş bir olay. Bunu okuduktan sonra kendi kendime, “Allah vere de bizim trende de bir domuzluk olmasa,” dedim. Çünkü bu Mediha Hanım lakırdısı pek lüzumundan fazla konuşulma- ya başladı.

Boş vadilerden süzülüp giden tren Toroslara yaklaşıyor. Ulu- kışla'da uzun müddet durduk. Yolda yemek yiyecek iyi bir yer olmadığı için vagondan çıkmıyordum. Osman da beni bırakmı- yor. Çantalarımızdaki konserve, köftelerle karnımızı doyuru- yoruz.

Yalnız Adana istasyonunda kalacağımız yarım saatten fay- dalandık, hiç olmazsa civarı gezip görmek için vagondan indik. Miralay'la süvari subaylar çoktan inmişlerdi. Orada, hemen istasyon yanında, önü ağaçlı bir kahve var. Bir kısım yolcular oturmuş çay, kahve, nargile içiyorlar. Sırf yürümüş olmak için on beş yirmi dakika dolaştık. Dönüşte aynı kahvenin önünden geçerken, Mediha Hanım'ın, trenin artık bu meşhurlaşan yol- cusunun, seyyar fotoğrafçı gibi, elinde makinesi, çekilecek man- zara aradığını gördük.

Hareket hazırlığı başlamıştı. Vagona girerken arkamızdan Miralay'ın sesini işittik:

“Siz nerelerdesiniz Efendiler? Mediha Hanımefendi'yi gör- müşsünüz de resimlerinizi sormamışsınız bile! Halbuki biz

hepimiz birer tane hatıra aldık. Doğrusu çok güzel çekilmiş. Hele yirminci fırkalı, senin resmin kendinden daha iyi çıkmış dersem, yalan değil!”

Miralay adeta bu ihmalkârlıkla nezaketsizlik ettiğimizi ima etmek istiyordu.

“Hakkınız var, Beyefendi,” dedim. “Hanımefendi’yi bulup birer tane de bize lütfetmelerini rica edelim.”

Miralay ciddi ve ağır, başını salladı:

“İyi edersiniz.”

Tren artık terletici bir sıcaklığa doğru gidiyor. Havada boğucu bir hal var. Yeni yeni ortaya çıkan birtakım karasinekler yapıştıkları yerden ancak şamarla, tokatla kalkıyorlar. Trende herkes uyku kestiriyor. Ben okuyamıyorum, uyuyamıyorum, oturamıyorum, sıkılıyorum. Ömrümde bu kadar can sıkıcı bir tren yolculuğu yapmadım. Bir aralık dolaşmak için bir müddet kalktım. Bizim arkadaşlar gelişigüzel ceketlerini atmış, yüzlerine birer mendil koymuş, kendilerinden geçmişler. Öteki vagon-
da, yıkanmak için gerekli tesisat var. Böyle sıkıntılı zamanlarda sık sık serinlemekten, yıkanmaktan başka çare yok. .

Başımı musluğun altında dakikalarca yıkadım. Ferahlamıştım. Yanımdaki kolonyayla enseme, şakaklarıma biraz friksiyon yaptım, kendime geldim. Tuvaletime çekidüzen verip, koridordaki açık pencereden bakıyordum ki derinden bir ses işittim:

“Beyefendi, Macit Beyefendi!”

Başımı çevirdim. Fakat vagon koridorunda kimseyi görmedim. Bu bir kadın sesiydi. Ben hayretle sesin sahibini arıyordum ki biraz ilerideki aralık kompartıman kapılarından biri açıldı. Mediha Hanım gözüktü:

“Resimlerinizi hiç merak etmediniz siz,” dedi. “Arkadaşlarınız bilseniz nasıl sabırsızlandı. İster misiniz bir kopyasını da size vereyim?”

Hatırıma derhal Miralay’ın sözü geldi, başımı eğdim:

“Lütfedersiniz, Hanımefendi,” dedim. “Zaten ben de münasip bir zamanda sizden rica edecektim.”

“Buyurunuz öyleyse!”

Beklediğim fotoğrafları verecek yerde tekrar içeri girdi.

“Biraz teşrif etmez misiniz? Nereye koyduğumu bir türlü hatırlayamıyorum.”

Yavaş adımlarla kompartımanın kapısına yaklaştım. Mediha Hanım, küçük büyük fotolar, paketler, el çantaları arasında devamlı aranıyordu:

“Şöyle bir dakika oturun rica ederim,” dedi.

Kapının yanına, döşemeye iliştim. Bu karışık kadın yuvasında keskin bir Pompei¹ kokusu havaya sinmişti. Bu kadında tuhaf, esrarengiz bir hal vardı. Çok genç değildi.

Herhalde otuz yaşında görünmüyordu. Fakat gözlerinde, hareketlerinde her erkeği arzusuna boyun eğdirmeye alışmış hâkim bir hal vardı. Fotoğrafımı bulmak için eşyayı, fotoları, paketleri altüst ediyor, filelere yükselirken vücudunun hatlarını gösterecek kadar geriliyor, sonra bezgin, yorgun gibi, kendini döşemeye bırakıyor.

“Vah vah, rahatsız oldunuz,” dedim.

Gölgede kalan başını aydınlığa çıkardı, siyah, krep² elbisesinin üstünde oynayıp duran ellerini birbirine kenetledi.

“Çok garip,” dedi. “Bilhassa sizin için ayırmış, zarfa koymuştum. Görseniz ne kadar da iyi çıkmıştı. Miralay onu istediği halde vermedim. Kendime sakladığımı söyledim.”

“Teşekkür ederim, Hanımefendi, çok naziksiniz.”

Yeni bir gayret daha gösterdi, oradaki küçük bir kutuyu bana uzattı:

“Siz biraz fondan³ yiyin de ben şu valize bakayım,” dedi.

Fakat valizi aramadan evvel, küçük bir kutudan bir şişe ile bir kadeh çıkardı.

“Affedersiniz,” dedi. Fondanla beraber bundan da bir iki kadeh alırsanız hiç fena olmaz. Bu likörü İstanbul’da bizim evde yapıyorlar. Bakalım beğenecek misiniz?”

“Çok naziksiniz Hanımefendi”

Kadıncağız önüme fondan kutusunu, likör şişesini bıraktı. Fotoğrafı aramaya başladı. Bu arayış devam ettikçe kâfir resim

1 Bir parfüm markası.

2 İnce kumaş.

3 Çikolata, badem, fıstık veya cevizli şekerleme türü.

esrarengiz bir elle büsbütün gözden kaçıyor, bu karışık kadın eşyası arasında kim bilir ne mahrem yerlere saklanıyordu. Mediha Hanım bu son faaliyetinde kesinlikle başarmaya azmetmiş görünüyordu. Ara sıra bana dönüp, “Rica ederim, bir tane daha alın!” diye ısrar ede ede nihayet bu el kadar küçük, kâğıt kadar ince resim parçasını buldu çıkardı. Bu başarı onu sevinçten çıldırtmaya yetti. Resmi bana uzatırken:

“Rica ederim, alın,” dedi. “Kesin siz de resminiz gibi inatçısınız.”

Resme bakınca hayret ettim. Bu, bizim grup olarak arkadaşlarla, Miralay’la çektiğimiz resimden ayrılmış, biraz da büyütülmüş yalnız benim resmimdi.

“Bütün arkadaşların resimlerini böyle ayırdınız mı?” dedim.

Mediha Hanım resmi bulmanın verdiği rahatlıkla zarif bir kahkaha attı:

“Hayır, Efendim,” dedi. “Ne münasebet!”

Gözkapaklarım istemsizce aşağıya indi. Kendi kendime mırıldandım, “Peki ama benim resmimin ayrılması için ne münasebet var?”

Resim bulunmuş, Mediha Hanımefendi’nin içi de rahat etmişti. Yavaşça kalktım:

“Çok teşekkür ederim, Hanımefendi,” dedim. “Sizi epey yordum. Müsaade ederseniz daha fazla rahatsız etmeyeyim.”

Canı sıkılmış gibi dudaklarını büktü:

“İşiniz mi var, arkadaşlarınız mı bekliyor?” dedi.

“Hayır fakat...”

“O halde oturun da çene çalalım. Siz Şam’a gidiyorsunuz, değil mi?”

“Evet, Hanımefendi.”

“Benim Şam’a ikinci seyahatim. Fena yer değil. Kendine mahsus âlemleri, eğlenceleri, özellikleri var. Siz yedek subay mısınız yoksa?”

“Evet, Hanımefendi, yedek subayım.”

“Bu durumda asıl mesleğiniz başka...”

“Şüphesiz... Robert Kolej’de öğretmenim. Sonra, gazetelere tercümeler yaparım.”

“İstanbul’dan ayrıldığınıza üzgün müsünüz?”

“Belki fakat vazifeyi her şeye tercih ettiğim için üzüntüm beni o kadar mustarip etmez.”

“İnanırım. Vatansever bir Türk genci daima böyle düşünür. Yalnız kalplerinde birer hayal, birer hatıra saklayanlar için böyle uzun seyahatler biraz sıkıntılıdır. Demek ki siz böyle gizli üzüntüler verecek bağlardan, alakalardan uzaksınız, öyle mi?”

Aman ya Rabbi, bu kadın ne garip biri... Neler söylüyor, neler öğrenmek istiyor. Son cümlesini gözlerimin içine bakarak sorarken, taş merdivenlerde mermerden bir heykel gibi başını kollarına almış düşünen Humret gözlerimin önüne geldi. Beynimin, kafamın içinde kaynadığını hissederek gibi oldum. Gözlerim bulandı. Kendimi zapt etmek için bütün kuvvetimi kullandım. Vücudumdan seri bir titreme geçti. Ve Humret’in sincabi serpintili iri mavi gözleri birer yıldız gibi karşıma dikildi.

“Ne oldunuz, Macit Bey, rahatsızlandınız mı?”

Artık gözlerimin önündeki manzaralar seri bir sinema şeridi gibi akıp geçiyor. Göksu’daki yeşil köşe, Baltalimanı’ndaki yeşil yuva, onların bahçesindeki yaprak ve çiçekle örtülmüş yeşil kameriye. Beyaz, daima beyaz havuzdan yükselmiş bir su sütunu gibi beyaz ve berrak Humret ve onun karanfil dudakları.

“Macit Bey, ne oldunuz Allah aşkınıza? Biraz şunu koklar mısınız?”

Sert bir kolonya genzimi yakıyor. Kalbimin ebedi ve kutsal macerasını açık etmemek için kendime hâkim olmaya çalışıyorum. Karşımdaki kadın şimdi bana acımış gibi bileklerimi ısıtıyor, kolonyalanmış bir mendili elimde gezdiriyor.

“Teşekkür ederim, Hanımefendi, sizi çok rahatsız ettim. Müsaade edin de biraz kendi kompartımanıma çekileyim.”

Geçen krizin derinliğini ve derecesini takdir etmiş gibi, şimdi bana yardım ediyor; şakaklarımı kolonyalarla ısıtıyor ve bu hüznün kaynağını bulmak, anlamak ister gibi, gözlerimin içini arıyordu. Kapıdan çıkıyordum:

“Mesut insan,” dedi.

“Kim?” dedim.

“Hatırası bile genç ve güzel erkeği krize düşürecek kadar kuvvetli olan kadın,” dedi.

Başımı eğdim ve cevap vermeden, arkama bakmadan koş koş arkamı vagona geçtim. Alnım yanıyor, başım dönüyor, sinirlerim geriliyordu.

“Osman kardeşim,” dedim, “ben biraz rahatsızım, uzanacağım.”

“Halep’e geldik Macit, nereye gideceğiz, otele mi?”

“Bilmem, tabii, acaba iyi bir otel bulabilecek miyiz?”

Miralay’ın ince sesi arkadan imdadımıza yetişti.

“Hiç sormadan Otel Baron’a¹ inebilirsiniz.”

“Teşekkür ederiz, Miralay.”

Sokaklarında yırtmaçlı, yollu² entarili, çıplak ayaklı insanların dolaştığı Halep, hoşuma gitmedi. Ancak Baron Oteli diye indiğimiz yer, beş günlük ağır yolculuktan sonra bize mükemmel bir köşk hissi verdi. Burada beni en memnun eden şey banyo oldu. Her gün birkaç defa duş yapmaya alışkın bir insanın günlerce suya hasret kalışı ne fena mahrumiyettir. Otelin banyosu mükemmel. İki saat içinde temiz, sıhhatli, medeni bir insan haline geldik. Trende o kadar uykusuz kalmıştım ki banyodan sonra biraz uzandığım zaman tatlı, derin bir uykuya dalmışım. Gözlerimi açtığım zaman oda karanlıktı. Osman yanımda. Zavallı, beni uyandırmamak için ses çıkarmadan bekliyormuş.

“Haydi hazırlan da yemeğe inelim,” dedi. Fırladım. Çelik gibi olmuştum. Üniforma içinde insan daha kıvrak oluyor. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak indim. Pek çok subay ve sivil, yemek salonunda neşeli neşeli yiyip içiyorlar. Arkamdan güç hal yetişen Osman Niyazi karşı köşedeki boş masayı işaret etti.

Palmiyelerin arasında boş olduğu görünen masaya ilerledik. Fakat yaklaştığımız zaman, uzaktan boş tarafı görünen bu büyük masanın bir köşesinde, pencerenin önünde, Mediha Hanım’ın yemek yediğini gördük. Hızla gelişimizden, hataya düşüğümüzü anlayan genç kadın nezaket gösterdi:

1 Anadolu’dan Suriye’ye göç eden Mazlumyan ailesi tarafından kurulmuştur. Başta Cemal Paşa olmak üzere Lawrence, Mustafa Kemal Atatürk, Otto Liman von Sanders, Agatha Christie gibi isimleri ağırlamış meşhur bir oteldir. Cemal Paşa, Dördüncü Ordu Kumandanlığı zamanında Halep’te kaldığı dönemlerde burayı karargâh olarak kullanmıştır.

2 Çizgili.

“Buyurun rica ederim,” dedi. “Başka yer yok, siz yabancı değilsiniz.”

“Hanımefendi, sizi rahatsız etmekten korkarız,” dedim.

Garip, esrarengiz, korkunç ve anlayışlı bir gözle yüzüme baktı:

“Hayır,” dedi, “oturun, rahat rahat yemeğinizi yiyin.”

Osman’la karşılıklı oturduk. Bu tesadüften memnun olmamıştım. Çaresizlik beni bu duruma getirmişti. Artık vaziyeti idare etmekten başka çare yoktu. Yemeğin sonuna kadar Osman’la manasız, lüzumsuz birkaç şey konuştuk. Eski mektep âlemlerinden bahsettik. Yavaş yavaş sinirliliğim geçti. Yemekten sonra Osman ufak tefek alacağını söyledi. Ben ne zamandan beri okumadığım gazeteleri gözden geçirmek için otelin holüne geçtim. Tenha, loş, palmiyelerle kapanmış gibi bir köşe seçtim. Gazeteleri getirdim. Rahat koltuğa gömülmüş, gazeteleri çeviriyor, yarın başlayacak yeni tren yolculuğunu düşünüyordum. Yanımda palmiyenin yaprakları hışırdadı. Tanıdığım bir koku havayı doldurdu. Bu Pompei kokusu Mediha Hanım’ındı. Onu hissetmemiş gibi görünmek istedim. Fakat havayı dalgalandıran koku sabitleşti. Palmiyelerin hışırtısı durdu ve onun garip ahenkli sesi pek yakından geldi:

“Tebrik ederim, Macit Bey. Ne güzel köşe seçmişsiniz. Olağanüstü zevkiniz her yerde belli oluyor. Gazete mi okuyorsunuz?”

Mecburi bir nezaketle ayağa kalktım ve yer gösterdim:

“Buyurunuz, Hanımefendi.” Ve derhal ilave ettim: “Biraz okumak, dünyanın durumunu öğrenmek, sonra da kendi âleminde düşünmek istedim.”

Karşımdaki meşin koltuğa oturdu. Gülümsedi, sonra:

“Öyleyse haberler önemli,” dedi. “Gazeteleri okumak önemsiz, dünyanın durumunu öğrenmek, o da basit. Fakat şu son kararınız çok önemli. Kendi âleminizde düşünmek!”

“Niçin Hanımefendi, herkesin kendi âleminde düşüncesi yok mudur?”

“Tabii vardır fakat sizin gibi hassas ve ruhu krizlere meyilli gençlerin kendi âlemlerinde düşünmeleri, nasıl söyleyeyim, şairane olmaktan daha yüksek bir şey, bir nitelik, bir hadisedir. Kim bilir, hatırası bile sizi krize, heyecana sevk eden hayal,

bu düşünceleriniz arasında ne kadar canlanır, kanatlanır ve yaklaşır? Fakat size samimi ve ciddi bir şey söyleyeyim mi? Hayatta saadet diye bildiğimiz ve aradığımız gayeler içinde en hakikisi böyle gönüller âlemini fırtınalarla, krizlerle sarsıp, titreten aşk maceralarıdır. Hayatın bütün öteki maddi ihtirasları ve heyecanları her basit insanın kalbine girip çıkan sade, madeni, bitkisel, hayvani şeylerdir. Onun için sizi takdir ederim, Macit Bey.”

Mediha Hanım’ın garip kelimeler, manidar cümlelerle anlatmak istediğini anlamış görünmek için cevap verdim:

“Hayatı çok iyi tahlil etmişsiniz, Hanımefendi. Yalnız bu güzel sohbetiniz içinde ve bu münasebetle kendimin takdir edilmesine mana veremedim.”

Mediha Hanım birçok şey bildiğini ifade eden derin bir bakışla yüzüme baktı. Küçük bir altın tabakadan çıkardığı sigaralardan birini dudaklarına ilişti. Birini de bana uzattı:

“Çok ağzı sıkı, çok ciddi görünüyorsunuz, Macit Bey,” dedi. “Bu itibarla sizi ciddi bir erkek gibi tebrik ederim. Fakat iddia etmeyin ki gönül meselelerinde bir kadına karşı ağzı sıkı olma, hislerini zapt etme imkânı vardır. Böyle düşünürseniz, aldanırsınız. Size çok açık bir şey söyleyeyim mi Macit Bey? Bu keşfım hakikattir. Siz iliklerinize kadar âşıksınız.”

Sıcak bir kan dalgası yanaklarıma hücum etti, kulaklarım yanmaya başladı. Bu kadının bana ait gönül işlerine bu kadar garip bir yakınlıkla dahil olmak istemesi sinirlerimi bozuyor, kalbimle, kalbime ait işlerle bu kadar meşgul olan bu esrarengiz kadın, şimdi ilk zehrini ısırp dökmüş esmer bir Hint yılanı gibi karşımda baş kaldırmış, iri, siyah gözlerini gözlerime dikmiş ikinci hamlesine hazırlanıyor gibiydi. Gönümde, iki baharın çiçekleriyle örülmüş yuvasında sakladığım Humret’in pembe hayalini görecektim, insan gözünden saklaya saklaya büyüttüğümüz o efsanevi aşkın kaynağını keşfedecek korkusuyla bir kanlı ve merhametsiz düşman karşımdaymış gibi demir kesildim. Titreyen ellerim iskelet haline geldi. Yüzümü kavuran ateş gözbebeklerime birikti. Ve karşımda dişi, vahşi, gaddar bir Hint yılanı gibi baş kaldıran bu tanımadığım ve esrarengiz kadına haykırdım:

“Hayır, Hanımefendi, kehanetinizin kudreti gönüllerdeki âlemi keşfedecek kadar değil, aldanıyorsunuz.” Ve onun cevap vermesine meydan vermeden devam ettim: “Müsaade ederse-
niz, başka şeylerden bahsedelim. Çünkü savaşa giden bir asker,
bir subay için gönül ve kalp meseleleri yabancı, meçhul ve ma-
nasız şeylerdir.”

Ağır ağır arkasına, koltuğa yaslandı, bacaklarını birbiri üze-
rine attı. Tartışmaktan vazgeçmiş gibi, yüzüne sükûnet getirme-
ye çalıştı. Sigarasından bir nefes daha çekti. Sonra yeni bir şeye
karar vermiş gibi, yavaşça dudakları hareket etti:

“Hakkınız var, Macit Bey, hakkım olmayarak kalbinize ait
özel şeyleri öğrenmek istedim. Affediniz. Fakat emin olunuz bu
cüretim sizi samimi ve nasıl söyleyeyim, tartışılabilir bir genç
olarak buluşumdan. Buna biraz da kadın merakı ilave ederseniz
beni o kadar kabahatli ve nezaketsiz bulmazsınız, değil mi?”

Zayıf ve gafil bulunduğu zaman bütün cüret ve kuvvetiyle
hücum eden, sonra mukavemet karşısında mazlum ve masum
bir insan gibi kendine acındıran bu kadın, cidden esrarengizdi.
Onunla trende, bütün arkadaşlar gibi, bir tesadüfle, bir yolcu-
luk vesilesiyle tanıştığımız halde bugün aramızda, onun ve be-
nim tanıdığımız herhangi bir dost yanında konuşulamayacak
garip bir sohbet zemini açılmıştı. O kadar ki bu iki oturumluk
tanışıklıkta birbirimizi en ağır kelimelerle kırıp geçirdikten son-
ra yine ani bir sakinlik ve geri dönüşle eski bir dost gibi konu-
şmaya devam ediyoruz. Anlıyorum ki bu kadında en kuvvetli
hırsları dindiren, en masum gönülleri şahlandıran garip ve müt-
hiş bir sihirbazlık var.

Şimdi aramızda kanımızı harekete getiren, asabımızı kırıp
geçiren bir hadise olmamış gibi, karşı karşıya, garsonun getirdi-
ği kahveleri içiyoruz. Ve o sıcakkanlı, şefkatli bir aile dostu gibi
beni teselli ediyor:

“Savaş geçicidir, Macit Bey. Bugün yarın son bulur. Ve tabii
siz de mesleğinize, yuvanıza dönersiniz. Şam’daki vazifeniz sa-
bit midir?”

“Şam’da kalacağım da belli değil. Gazze’de savaşlar başladı.
Belki hemen hareket edeceğim.”

“Ne fena!”

“Niçin?”

“Bilmem!”

Ve derin derin düşündükten sonra gözkapaklarını kaldırdı:

“Ordu kumandanı çok ahbabımdır. Bana müsaade ederse-
niz, sizin Şam’da kalmanız için emir alayım.”

“Rica ederim, Hanımefendi, ben omuzlarına vatanın müda-
faa ve vazifesini almış genç bir subayım. Köylerde, karargâhlarda,
eğlenterde vakit geçirmek bu vazifeyi benim düşündüğümden
başka şekilde anlayanlara mahsustur. Ben Mekteb-i Mülkiye’den
çıkılmış bir gencim. Fakat askerlikte aldığım eğitim bana şunu öğ-
retti ki bu zor meslekte, yalnız verilen vazifeyi yapmak vardır.
Ben de savaşın sonuna kadar ancak verilen vazifeyi yapacağım.
Bunun haricinde dostça ve kayırcı her yol bana kapalıdır.”

Bunu söylerken yaralı olduğum bir gece Humret’in babası
vasıtasıyla yaptıracağı torpil hatırıma geldi. Gururumu ateşlen-
diren bu teklifler en can bir gönülden bile gelse beni çıldırtıyor.
Hele böyle merhamete benzer himayelerin bir kadından gelişi
beni çok etkiliyor. O zaman istiyorum ki bana böyle yardım-
dan, himayeden bahsedenlerin önünde düşmanla boğuşa boğuşa
çarptıyayım.

Mediha Hanım konuşmanın bu noktasının kapandığını
anlayınca derhal konuyu değiştirdi. Sigarasının kıvrım kıvrım
yükselen dumanlarına bakar gibi görünerek lakırdıya başladı.

“Savaş, ordu kadrosu haricindeki gençleri mesleklerinden
ayırdı. Fakat bana öyle geliyor ki bu gençlerin girdikleri yeni
hayat, yeni âlem onlar için çok faydalı olmuştur. Siz nasıl düşü-
nüyorsunuz, Macit Bey?”

“Fikriniz pek doğru, Hanımefendi. Bizzat kendi hesabıma
söyleyebilirim ki askerlik hayatı, savaş sahneleri, savaş yolculu-
ğu benim ruhum, ahlakım, duygularım üzerinde eğitici bir etki
yaptı. Birçok zayıf tarafımı kuvvetlendirdi. İrademe daha düz
ve daha sert bir hareket kabiliyeti verdi. Netice itibariyle, bu
hayata girmekten çok memnun olduğumu iddia edebilirim.”

“Sizi dinledikçe, bir erkek olmadığımı bilseniz nasıl canım
sıkılıyor. Erkek hayata, çevreye daha hâkim. Bu nedenle aldığı
zevk, duyduğu neşe o oranda daha derin ve daha kuvvetlidir.
Öyle değil mi, Macit Bey?”

“Bir kadın olmadığım için böyle bir kıyas yapamayacağım, Hanımefendi. Fakat öyle zannederim ki her fert, cinsiyetinin duyabildiği zevk ve üzüntüyü kendi şahsi kabiliyetinin derecesine göre hisseder. Size öyle erkekler gösterebilirim ki zevkleri, olgunlaşmamış bir çocuk zevkinden çok basittir. Böyle bir erkekle mesela aydın, duyarlı bir kadının zevki ve hissi arasında kıyas yapılabilir mi?”

Mediha Hanım uzunca bir konuşmaya hazırlanır gibi sigarasını söndürdü. Gözlerindeki parlaklık harekete geldi.

“Hayatı ne güzel incelemiştir, Macit Bey,” dedi. “Ciddi söylüyorum ki sizi gittikçe daha sempatik buluyorum. Hele öyle görünüyor ki kadın ruhlarını çok incelemiştir. Kim bilir nasıl tecrübeler, ne derin ilişkiler sizi bu konuda başarılı ve tecrübeli yaptı.”

Bilinen konuya tekrardan dönüşe yol açan bu kelimeler hoşuma gitmedi. İstemsizce yüzüm buruştu:

“Affınızı rica ederim,” dedim. “Tecrübelerde ilişkiler, kalbe ait düşünceler bahsimizin dışında kalır. Hem ben size fikirlerimden bahsederken onların kaynağını da haber vermek mecburiyetinde kalırsam bu biraz zahmetli bir sohbet olmaz mı?”

Mediha Hanım, yuvarlak göğsünü titreten kuvvetli bir kahkahayla koltuğa yaslandı.

“Çok zekisiniz, Macit Bey,” dedi. “Hem o kadar da zarıf ki!”

“Teveccühünüzü israf ediyorsunuz, Hanımefendi. Hem bana öyle geliyor ki neşeli iltifatlarınızın altında biraz da alay var.”

Mediha Hanım birdenbire ciddileşti, kaşları birkaç defa hareket etti.

“Macit Bey,” dedi, “alay bir kadının en keskin silahıdır. Fakat bütün kalbimle itiraf edeyim ki size karşı bu silahı kullanmaktan âcizim.”

Siyah gözlerindeki parlaklık gölgelenmişti. Dudakları, elleri titriyordu. Bu garip, bu esrarengiz, bu isterik kadın nereden yoluma çıkmıştı ya Rabbi! Ben vaziyeti kurtarmak, onu sakinleştirmek için bir çare düşünürken, kesik, kırık kelimelerle o, lakırdıya devam etti:

“Müsaade edersen sana Macit diye hitap edeyim. Çünkü ben adını öğrendiğim günden beri kendi kendime onunla, o isimle çok konuştum. O kadar senlibenli oldum ki seninle konuşurken resmi durmaktan sıkılıyor, Macit diye haykırmaktan dudaklarımı güç zapt ediyorum. İtiraf et ki bugüne kadar beni çok incittin. Bir kadına yapılmayacak sert hareketler, ağır tavırlarla beni rencide ettin. Fakat bütün bu hareketlerin kalbimdeki kırılması, yıkılması hisleri benden çözüp atamadı. Biliyor musun Macit, Miralay’ın teşvikiyle hep beraber resim çektirmek için karşımda durduğunuz gün, Konya istasyonundaki o mesut dakika, işte benim bütün rahatımı, huzurumu altüst eden sahne o oldu. Ben on sene evvel bir macera yaşamış, sonra aşkımı nankör bir ihanetle söndürüp, kalbimi böyle rüzgârlara kapamıştım. Ve bunda uzun zaman başarılı olacağımı zannediyordum. Bunun içindir ki samimi bir aile bağıyla tanıştığım Dördüncü Ordu kumandanının arzusunu kabul etmiş, Şam’da geniş bir mektep kurmayı üzerime almıştım. Hayatta kader ve talihi hakikat haline getiren, tesadüftür derler. Meğer bu ne büyük bir hakikatmış. Bir küçük tesadüf benim bütün kararlarımı, bütün hislerimi perişan etti. Beni mazur gör, Macit. Demin hayatta bazı hassas kadınların erkeklerden fazla üzüldüklerini ve o oranda zevk duyduklarını söylüyordun, işte bir örneği karşındadır. İyi bak Macit, seni gören bu gözler, sana kalbini itiraf eden bu dudaklar, o üzüntüyü ve o zevki hisseden bir insana aittir.”

Palmiyenin yaprakları altında yuva kurmuş bir dişi boa gibi vücudunun hatlarını gerip kıvrarak hareket eden bu esrarengiz kadın bütün dengesini, şuurunu kaybetmiş gibiydi. Esmer yüzünde alev alev kırmızılık dolaşıyor, bembeyaz dudakları yaprak gibi titriyordu. Siyah gözleri iri birer yakut parçası gibi parlıyor, düğmeli siyah iskarpinleri içindeki ufak ayakları, dudaklarının her hareketinde birer yaralı kuş gibi çırpınıyordu.

Bu isterik zavallı mahluka acımamak mümkün değildi. Onu, tesadüfün karşıma çıkardığı acınacak bir insan gibi, sakinleştirme, teselli etme mecburiyetini hissediyordum. Holde dolaşan, oturan yabancıların fark etmemeleri gereken bu sahneye son vermek için ona doğru eğildim:

“Mediha Hanımefendi,” dedim, “çok hassas ve asabi bir kadınsınız. Bazen hisleriniz, iradenizi zapt edemeyecek kadar sizi etkiliyor. Arzu ederseniz yukarıya odanıza çıkın. Biraz sakinleşmeye ihtiyacınız var.”

Gözbebeklerimden ayrılmayan gözleri uzun uzun bakmaya devam etti. Sonra yavaş yavaş kapandı. Ağzının yanları gerginleşiyordu. Bu alametler hoş şeyler değildi. Muhakkak bir kriz gelecekti. Böyle içli ve isterik kadınların bütün özelliklerini öğrenmiştim. Onlar, sakinleşti zannedilen yerlerde, birdenbire yatağını değiştirmiş coşkun nehirler gibi taşarlar. Çok geçmedi korktuğuma uğradım. Gerginleşen yanakları buruştu, dudakları açıldı ve kapanan gözkapakları arasından sel gibi yaşlar boşandı. Bereket kriz içten geliyor. Bütün heyecanı, kabarıp inen göğsünün sert hareketlerinden belli oluyor.

“Çok rica ederim, Mediha Hanım,” dedim. “Buradaki vaziyetimiz sizin için de benim için de hoş değil. Biraz kendinize hâkim olmaya çalışınız.”

Bunu söylemekle beraber, kriz hükmünü yerine getirinceye kadar ona bir şey yaptırmamanın mümkün olmayacağını biliyordum. İsterik kadınlar böyle ani bir gönül krizine tutuldukları zaman adeta titremeli sayıklamalar halinde, saralılar gibi köpüklenerek, mecnunlar gibi saçmalayarak kendilerini harap ederler. Hele üzerlerine yapılacak tesir, tazyik derecesine çıkarsa daha yıkıcı olur. O zaman bir dakika evvel bütün ciddiyetiyle sizinle görüşen kadın azgın, merhametsiz, korkunç bir mahluk olur.

Bunu bildiğim için fazla ısrar edemiyordum. Yavaşça kalkıp gitsem belki arkamdan gelecek, asıl korktuğum kıyamet o zaman kopacaktı. Bir iki kahve içse biraz açılacak. Fakat bu vaziyette yanıma garsonu çağırmaya imkân yok.

Bekledim. Sessiz fakat derin göğüs geçirmeleri arasında devam eden ağlayışı yavaş yavaş ağırlaştı. Boğazının şişen damarları yerine geldi. Elindeki mendil suya düşmüş bir bez parçası haline gelmişti.

“Mediha Hanımefendi,” dedim. “Müsaade ederseniz, size bir çay söyleyeceğim. İster misiniz? Beraber içelim.”

Zaten açılmayan gözlerini kıstı. Sakinleşmişti. Garsonu çağırıp çay ısmarladım.

“Çok ıstırap çektiniz, Mediha Hanım, kendinize bu kadar zulmetmekte ne mana var? İnsan, hayatı biraz geniş ve arzularına yakın görmeli, öyle değil mi?”

Yavaş yavaş gözkapakları hareket etti. İri siyah gözleri büyük bir fırtınadan kurtulmuş gibi, yorgun bir çehre ve mesut bir renk içinde göründü. Gelen çaydan kadehine doldurdum, eline verdim. Kuru, zayıf, kırık bir, “Teşekkür ederim,” dedi.

Anlıyorum ki bu kadının kalbi bir ince balon zarı gibi, deşilmek için ufak bir darbe yetiyor. Çayını yudum yudum içerken düşünüyordu. Ona biraz da teselli vermek gerektiğine kanaat getirdim.

“Mediha Hanımefendi,” dedim, “tesadüfler insanların hayatında çok büyük dönüşümler yapar. Bizim garip bir yolculukla birbirimize tesadüf edişimiz de hayatın böyle nadir cilvelerinden bir hadise gibi oldu. Yol uzundur. Kim bilir bu tesadüfün sonrası nasıl olacaktır? Ben kendi hesabıma sizin gibi duyarlı, aydın bir hanımefendiyle tanışmaya ve anlaşılmaya vesile olan bu tesadüfü daima şükranla hatırlayacağım.”

Genç kadın sözlerimin samimi olduğundan şüphe etmeyerek zarif ve minnettar bir tebessümle teşekkür etti. Şimdi ikimiz de geçen fırtınanın yoğunluğunu gidermek ister gibi, ağır ağır çaylarımızı içiyoruz.

Böyle duygularını zapt ve idare edemeyen içli kadınlar erkeğe karşı bir yere kadar çok gururlu ve kendilerine hâkimdirlere. Fakat onların öyle çaresiz ve öyle savunmasız bir zamanları gelir ki artık bütün gururlarını kaybederler. O zaman isterler ki kendilerinden güçlü olan erkek, onları saçlarından tutup sürüsün, narin vücutlarını acıtsın, kalbine ayaklarıyla bassın. Bu onların bekledikleri en iyileştirici harekettir. Normalde o kadar sakın ve biraz da mağrur görünen bu kadınlar gururlarını böyle ayaklarına attıkları erkeklerin önünde o kadar dişileşir, öyle Havvalaşır ki bu zaman erkek dağlarda et ve kan kokusu sezerek dalları, ağaçları devire devire ormanlara giren vahşi bir sırtlan gibi, onlara saldırmak, onları parçalamak, hırpalamak mecburiyetindedir. Bu çetin ve hunharca mücadele onların mini mini kalplerindeki ateşi söndürebilir.

Bu narin, ince ve hassas kadının da böyle ağır ve sert bir mücadeleye şiddetle ihtiyacı var. Ne yazık ki talih, karşısına benim gibi kalpsiz bir insanı çıkardı. Eğer benim serseri, haşarı, âşık kalbim Boğaz'ın o yeşil köşesindeki pembe hayalin gözlerinde saklı kalmamış olsaydı bu sıcak çöl yolculuğunun heyecanlı tesadüfü herhalde böyle savunma gayretleriyle geçip gitmezdi. Tesadüfler bazen insanı hakikaten garip, gülünç vaziyetlere getirip bırakıyor. Gönlü kadın hislerine karşı dopdolu bir gencin böyle coşkunun bir aşk fırtınasını olgunlukla karşılaması hayatın bu ender tesadüflerinden biridir.

Mediha Hanım'ın sakinleşmesinden istifade ederek ondan izin istedim:

“Bana biraz müsaade eder misiniz? Merkez Kumandanlığı'na kadar gideceğim. Akşam tabii yine buluşuruz.”

Bu ikinci cümleyi ilave etmemiş olsaydım eminim ki yatışan sınırları yine harekete geçecekti. Sakin, inanmış bir tebessümle gözlerini yumdu. Ayağa kalktım, elini uzattı. Hürmetle sıktım ve onu incitmeyecek bir neşeyle uzaklaştım.

Merkez Kumandanlığı'nda yapılacak işim yoktu. Fakat otel holünde onunla saatlerce karşı karşıya kalmanın getireceği manasız dedikoduları düşünerek bu işi uydurdum. Aslında yalnız kalmaya ve düşünmeye ihtiyacım vardı. Bu kadının bir gölge gibi beni Şam'a kadar takip etmesi hoş bir şey olmayacaktı. Zaten Adana'dan beri Miralay'ın ve diğer yolcu arkadaşların gözlerindeki garip manayı anlamıyor değildim. Onlar ılık görmüş pervaneler gibi, cam arkasından gelip başlarını bir kere bu esrarengiz kapıya vurmuşlar, sersemlemişlerdi. Benim birdenbire samimi olacak kadar onunla ilişki kurmamı kendilerine karşı bir zafer gibi algılıyor ve o fikirle için için kızışıyorlardı.

Etrafımdaki havanın böyle birdenbire nahoş bir renk alışı işime gelmiyordu. Çünkü ortada böyle kızgın bir ruh haline tahammül etmeye değer bir şey yoktu. Eğer Mediha Hanım'ın o coşkun, o ateşli, o isterik sevdası kalbime girmiş olsaydı bu ateş bana her şeyi yaptırabilirdi. Zaten onun istediği aşk da öyle yüksek, taşkın, kahramanlara yakışır, tutkulu bir aşktı.

Benim bu isterik ve heyecan dolu aşka karşı hiçbir şey hissetmemem durumumu manasız yere tehlikeye koyacaktı. En iyisi

bu garip, beklenmez ve ümit edilmez yolculuk hatırasını olduğu yerde bırakmak ve mümkün olduğu kadar seri bir manevrayla bu kadından uzaklaşmaktı.

Yarın akşam posta treniyle gidecektik. Otelden çıkınca ilk işim, daha evvel Halep'ten çıkabilecek çareyi aramak oldu. Bu gece saat sekizde bir marşandiz¹ olduğunu söylediler. Halep'ten bir an evvel çıkabilmek için eşya furgonlarında² bir iki gece rahatsız olmayı göze aldım. Derhal Kumandanlığa müracaat edip evrakımı yaptırdım ve otelden, bir hırsız gibi, çantalarımı alıp istasyona kaçtım.

* * *

Halep'ten Şam'a seyahat pek zahmetli oldu. Fakat posta treninden on iki saat evvel Şam'a yetişmiş, Kumandanlığa müracaat etmiştim. Trendeki Miralay'ı beklemiş olsaydım, herhalde karargâhların birinde kalacaktım. Buna lüzum görmedim. İşimi resmi şekilde halletmeyi daha uygun buldum. Evrakımı okuyan kumandan beni derhal Gazze cephesindeki fırkaya tayin etti. Hemen o akşam, meyvesiz portakal bahçeleri içinden geçen trenle daha güneye, kum çöllerine hareket ettim.

İçimde yabancı bir memlekette seyahat ediyorum hissi var. Bu hava, bu yüzler, bu kıyafetler bana yabancı şeyler. Yalnız istasyonlarda tanıdık sübay yüzlerini, sevimli Mehmetçikleri görünce içime huzur geliyor. Gündüzleri sıcak, boğucu bir hava içinde terleyip, geceleri ıslak bir serinlikten etkilenmiş bir vaziyette son istasyona geldim. Burası küçük bir kasaba fakat hıncahınç dolu. Düşmanın sıkı taarruzları cephe gerisinin en yakın merkezi olan bu ufak kasabaya derhal bir kıymet verdirmiş. Levazım fırka karargâhları burada. Osman'a Şam'da veda ettiğim zaman onun nereye gideceği henüz belli değildi. Kim bilir belki arkam sıra o da buraya gelir. Gece Kumandanlığa gittim. İleri hatların boşluklarını dolduracak adam arayan kumandan, beni derhal cephedeki nişancı taburuna yolladı. Hemen gece emirlerini alan üç arkadaşla beraber karargâh süvari bölüğünün hayvanlarıyla cepheye hareket ettik. Artık savaş sahasına girdi-

1 Yük treni.

2 Yolcu trenlerine eklenen yük vagonu.

ğimiz belli. Aralıklarla top ve bomba sesleri işitiliyor. Gözümün önüne bir an için Çanakkale’de, Çimentepe’deki o sabah hücumu geldi. Aynı düşman şimdi yine karşıma çıkmıştı.

Gece, geniş gökte yarım bir ay, ufku görünmeyen çölü aydınlatmaya çalışıyor. Tek tük hurma ağaçları bu yarım aydınlıkta birer hayalet gibi görünüyor. At nallarının sert kumlar üstünde çıkardığı garip ve tekdüze gürültüden başka ses yok. Yalnız derinden gelen top sesleri nereye gittiğimizi bize hatırlatıyor.

Savaşta cephe hayatını, uzun sürmemek şartıyla, geri hizmetlere tercih ederim. Siperler içinde, düşman karşısında insan kendini ve hayatını daha iyi tanıyor. Yol üzerinde, geriye, hastaneye giden yaralı kafileleri eksik değil. Bir mitralyöz bölüğünü ağırlığıyla geçip gittik. Nihayet geri hatlar, ihtiyat siperleri ve alay karargâhı...

Alay kumandanı, İstanbul’da talimgâhta bize bir aralık bölük kumandanlığı eden sevimli bir binbaşı. Beni tanıdı. Yanında alıkoymak istedi ve ısrarına rağmen dediğini yaptı. Sönük, beş numara bir petrol lambasının ışığı altında bana vaziyeti açıkladı. Düşmanın kuvvetli kollarla ve büyük uçak filolarıyla yaptığı taarruza direnme imkânının pek güç olduğunu söyledi.

“En önemlisi, düşman süvarisi,” dedi. “Çok kuvvetli süvari kıtaları var. Maazallah ileri hatlar çözüldü mü bu süvari hücumunu durdurmanın imkânı yok.”

Çanakkale’de çetin ve kırk sekiz saat topçu ateşiyle yeryüzünü dümdüz ettiğini zanneden düşmanı bile siperlerinden sürüp çıkaran bir asker için bu durumda korkulacak bir taraf yoktu. Bana Binbaşı’nın sözlerinde biraz kuruntu var gibi geldi. O, durumu iki defa rapor ettiğini söylüyorken ben yalın süngü, düşman siperleri üzerine bir hücum hayal ediyordum.

Biz Alay Kumandanı’yla konuşurken sıkı bir topçu ateşi başladı. Çanakkale’de bundan daha şiddetli, sürekli topçu ateşlerine şahit olduğum için o kadar önem vermedim. Fakat Binbaşı derhal telefona koştu. Bizim kıtalar ikinci hattı müdafadaydılar. Kumandan telefonla pek iyi haberler almamış görünüyordu.

“Bu gece topçu ateşi sürecektir,” dedi. “Düşman Gazze’yi işgal etmek istiyor. Üç ay evvel Birinci Gazze Savaşları’nda başarılı

olamadı. Fakat şimdi çok daha üstün kuvvetle hücum edeceğe benziyor.”

“İhtiyatlarımız¹ nerede?”

“Kumandanlık tertibatın alındığını söylüyor ama daha bizim alayın boşlukları bile dolmadı.”

“Herhalde bir şey düşünülmüştür.”

Kumandan sıcaktan kavrulan dudaklarını ara sıra emir erinin getirdiği portakal şerbetiyle ıslata ıslata devam ediyordu:

“Beni en fazla yıldıran o müthiş uçak hücumları. Arazi açık, saklanacak yer yok. Herif ayna gibi bütün mevzileri görüp bombaları gözünden yapıştırıyor. Çöl savaşları çok berbat. Arazi engebeli olsa...”

“Siperler nasıl, iyi hazırlanmış mı?”

“Altı aydan beri bu cepheye emek veriyoruz. Siperler mükemmeldir. Fakat havadan gelen ateşe açık siper, fayda verir mi?”

Kumandanla hiç uyumadan sabaha kadar ardı arkası kesilmeyen topçu ateşini dinledik. Bundan sonra ne kıyamet kopacağını biliyordum. Yavaş yavaş beni de endişe sarmaya başlamıştı. Gün ağardığı zaman gök gürlemelerini geride bırakan sürekli topçu ateşi hafıfledi. Gazze’nin dışında bir portakal bahçesinin viran köşesine yerleşen alay karargâhında heyecanlı bir hareket var. Alabildiği kadar ilerilere bakan pencereden muhteşem bir çöl güneşinin doğuşunu seyrediyorum. Güneş büyük kırmızı bir kan damlası gibi kızgın ufukta pıhtılaşmış, yavaş yavaş yayılıyor. Sıcak, boğucu bir rüzgâr yüzümü kavuruyor. Karargâhtan ileri hatlara giden yolda kırık dökük gölgeler hareket ediyor.

Bu geniş ufuklar ve kan kırmızı güneş, içinde beynim kaynamış gibi başımı ağrıtıyor. Çölde insana korku veren bir heybet var. Cehennemi bir hava, nefes alıp vermeyi güçleştiriyor. Bu kül rengi gökyüzü altında gözlerin ümidini kesen ufuksuz çöl, bütün canlıları yutacakmış gibi inatçı ve hâkim bir sonsuzluk gösteriyor.

Ateş içinde ateş. Burada en yıkıcı düşman bu çöl ve bu kırmızı güneş. İlk ümitsizliği bu sabah, bu çirkin güneş ve canlıları

1 Savaş sırasında harekâtın gelişmesine etkide bulunmak için her an savaşa girebilecek biçimde hazır bulundurululan birlikler.

kıskanan bu zalim çöl karşısında hissettim. Elim istemsizce kalbimin üzerindeki ipek parçasına gitti. Onu yavaşça çıkardım, gözlerime götürdüm. Hafif Müge kokusu beni ayılttı. Gözlerimi ıslatan yaşları, ayrıldığımız gece Humret'in gözyaşlarını son damlasına kadar elyafına çekip saklayan bu ipek parçasıyla sil-dim. Şimdi bu Müge kokulu mendilde aşk ile hasretin gönülden kopan özü var.

“Birinci savunma hattında savaş başladı. Alay karargâh askerleri ikinci hattı takviye edecek.”

Bir saniye içinde karargâh altüst oldu. Kumandan da beraber olmak üzere hayvanlara atladık. Üç takım asker fakat din ve talimli asker seri adımlarla yürüyüşe başladı.

Güneş ufuk üzerinde eski bir peştamal gibi, bazı yerleri soluk, bir tarafı çıban gibi dolgun yükseliyor. Çöl uzaktan gelen piyade ve mitralyöz ateşlerini emiyor. Öyle ki yirmi dakika sonra savaş meydanına girdiğimiz halde sesler hâlâ uzaktan geliyor gibiydi.

Artık hiçbir şey düşünmüyorum. Sağ cenah siperlerinden birini aldım. Yanımda karargâh askerlerinden kırk beş Mehmetçik var. Asıl siperdeki askerler o kadar bitap kalmışlar ki sıkı bir hücum karşısında direnme imkânları yok gibi. Yine de gelişimiz onlara cesaret ve neşe verdi.

Bazı serseri kurşunlar üzerimizden geçiyor. Fakat ileriye görmenin imkânı yok. Sapsarı toz bulutları, zaten donuk ve kirli havayı bulutlandırıyor.

İleride yaylım ateşleri arttı. Geceki topçu ateşi buralara bir şey yapmamış. Düşman daha ziyade gerileri taramış ki oralarda asker değıl, mekkâre beygiri bile yok.

On adım ilerideki bir takım subayı vaziyeti kısaca anlattı. Düşmanın ilk hücumu bir saat evvel olmuş. Fakat birinci hattımız direniş göstermiş, şimdi takviye kıtalarıyla harekete geçecekmiş. Genç takım subayı sözünü henüz bitirmişti ki önümüzde derin bir uğultu başladı. Düşmanın süngü hücumuna karşı bizimkiler de siperlerden fırlamışlardı. Heyecandan kendimi zapt edemiyordum. Bu vaziyette beklemek kadar dünyada acı verici ve yıpratıcı bir şey olmadığını iddia ediyorum. Çok geçmedi, bütün ikinci hatta emir dağıldı. Siperlerde ikişer manga bırakılarak takımlar süngü hücumuna kalkan birinci hatta katılacak.

Bu, asker için savaşın en heyecanlı anıdır. Artık geçmiş, duygu, gönül, gelecek birer hayal olup zihinden uçar gider, irade kalmaz, kas otomatik hareket eden bir makine haline gelir.

Askerleri hızlı bir hareketle sıçratıp ileri fırlattığım zaman ben de elime bir mavzer geçirdim. Avcum silahın kabzasına dokunduğu zaman tüylerim ürperdi. Burnuma yine kan kokusu, gözlerimin önüne lime lime et ve kemik parçaları geldi.

Sıkı bir “marş marş”la, çöl ortasında boğazlaşan insanların arasına karıştık. Çanakkale’de boğuştuğum düşmanın sarı ve uzun gölgesi, zalim bir hayalet gibi yine önüme dikildi.

Siperler, çukurlar üzerinde düşmanı göğüsledik. Karargâhın dinç erleri demirden bir heykel gibi vurduğunu deviriyordu. Mavzerimin süngüsü yoktu. Üzerime gelen sarı gölgeleri kurşunla yok ettim. On dakika içinde düşmanın hücumu gevşemiş, altüst olan siperler boşalmıştı. Biz kendimizi birinci hat siperlerinde zannediyorduk. Yalın süngü hücumu içinde düşman siperlerine kadar girdiğimizin sonradan farkına vardık.

Birbirlerine sıçan yollarıyla bağlı siperleri geziyordum. Birdenbire önümdeki derin zeminlikten bir düşman subayı fırladı. Derhal tabancaya sarıldım, o da belindeki iri parabellumu¹ çekiyordu. Ağır tabancasını çekmeden ateş ettim. Kesik, kısa bir feryat duydum. Uzun boylu subay elini göğsüne attı, düğmelerini kopardı. Ben heyecandan yeniden ateşe hazırlanıyordum. İngilizce bir şeyler söyledi. Sonra bir kütük gibi arka üstü siperin duvarına düştü. Yanına yaklaşmaya cesaret edemiyordum. Tabancası yere düşmüştü. Fakat her ihtimale karşı onu kendi haline bırakmayı tercih ettim. Bir aralık gözlerini açtı, elini tekrar göğsüne aldı. Son bir gayretle ceketinin cebinden bir kâğıt çıkardı. Bir hamlede dudaklarına götürdü ve aynı saniye içinde gözlerini kapadı, yere düştü.

İçime garip bir acı çökmüştü. Yavaş yavaş yanına yaklaştım. Yere düşen kâğıdı alıp baktım. Bu bir resimdi. Genç ve sarı bir kız resmi. Bunu görünce irademi kaybettim. Siperin içinde onun yanında hüngür hüngür ağladım.

1 Bir tabanca markası.

Göğsünden sızan kanları haki elbisesinin kıvrımlarında toplanan genç subayı ve uzak, sisli bir memlekette onun yolunu bekleyen mavi gözlü, altın başlı o genç kızı düşündüm. Ölerken bile kalbinin üzerine sakladığı resmi, dudaklarına götürüp son öpücüğünü son nefesiyle beraber veren düşmanıma karşı yüreğim derin derin acıdı. Kim bilir bu kum çöllerine kadar kalbinde sakladığı aşkın ne heyecanlı köşeleri, masum sahneleri vardı. İstanbul'dan ayrıldığım gece Humret'le yaşadığımız o heyecanlı anları hatırladım. Demin bir saniye gecikmiş olsaydım, şimdi ben bu vaziyette, bu kumlar içine kazılmış çukurda can verip gidecektim. Bu hakikati düşününce tüylerim ürperdi. Bir hamlede yerimden fırladım. Genç subay çok acı çekmeden ölmüştü. Ona son bir vazife yapmak istedim. Elimde kalan ve insana neşe verici tatlı bir tebessümle gülen sarışın genç kız resmini yerine koymak istedim. Ceketin düğmelerini çözdüm. Gördüğüm manzaradan gözlerim karardı. Attığım kurşun bu genç insanın, bu sevdalı gencin tam kalbini delmişti. Heyecandan, üzüntüden, pişmanlıktan boğulur gibi, bütün kanım beynime hücum etmişti. Elimdeki resmi tutamadım, düştü ve beni çıldırtan bir tesadüfle, kıpkırmızı kan sızan kalbinin üzerine düştü.

Artık orada duramadım. Korku, heyecan, acı içinde nereye gittiğimi bilmeyerek boş siperlerde koşmaya başladım. İstikameti şaşırmıştım. İnce yoldan koşarken birdenbire geniş bir zeminliğe, düşman askerlerinin içine düştüm. Geri dönmeye ve silahımı kullanmaya vakit olmadı. Üzerime çevrilen süngülerle beraber sarı bir düşman subayı yanıma geldi. İngilizce bir şeyler söyledi.

Karşı koymanın lüzumsuz ve imkânsız olduğunu anlatmak ister gibi süngüleri, elimdeki tabancayı gösterdi. Talihin bu acı tecellisi, zaten bozulan sinirlerimi pelteleştirmişti. Buna rağmen bu üzücü vaziyet karşısında her şeyi unutarak, bir hamlede revolverimi göğsüme çevirdim ve ateş ettim.

Üçüncü Bölüm

... İstanbul, savaşın, doğallığından çıkardığı yarı ölgün bir hayat içinde, bulanmış, kirli bir pınar gibi kaynayıp gidiyor.

Savaş, dört yıl süren bunaltıcı savaş, genel hayattaki sükûnet ve düzeni yavaş yavaş bozdu. Mahrumiyetler ve mecburiyetler hemen her aile içinde vahim bir anarşi yaptı. Altüst olan toplumsal hayatta pek çok aile eski mevkiini kaybetti. Buna karşılık, savaş unsurlarından olan, savaştan beslenen ve kenarından köşesinden hayatın yoz tarafına çıkan yeni bir sınıf, kendi aralarında bir aile kurdular.

Gerçekten savaş İstanbul halkını birbirine zıt iki parçaya ayırmıştı. Bir tarafta her günkü nafakasını almak için cami kapılarında vesika ekmeği bekleyen, çocuğuna süt, hastasına şeker bulmak için tenceresine, bakırına kadar feda eden sakat ve himayesiz büyük bir sınıf... Karşı tarafta çocuğunun sünnet düğünü için Ada'daki köşkünde kırk gün kırk gece düğün yapan, misafirlerine hoş görünmek için gece yarısı motorla Beyoğlu'ndan dondurmalar getirten yeniyetme ve dar bir zümre...

Yeni ortaya çıkan bu sınıfın geçirdiği hayat, eski refahına veda ederek topraktan farksız vesika ekmeği almak için medrese, imaret kapılarında saatlerce bekleyen ve her gün evinin bir parça eşyasını yok ederek geçinmeye, doğrulmaya çalışan eski ailelerin mahremiyetlerini, huzurlarını ve metanetlerini bozdu.

Mağlubiyetler milletlerin ahlakını da âdetlerini de değiştirir. Hele böyle uzun seneler sefaletle geçen bir savaş, asırlardan beri kıymet ve ehemmiyet verilerek muhafaza edilen gelenekleri, belirsiz bir üzüntüyle ortadan kaldırır. Ahlak düşüncesi de değişir.

Zevkler biraz daha adileşir, hayvanileşir. Sefalet bir korku gibi en metin vicdanları için için öyle yiyip çürütür ki iffet ve fazilet örneği gibi görünen ağızlar yavaş yavaş fuhuş ve sefaletin tatlı zehrini içmeye başlarlar.

İşte İstanbul, savaşın son yıllarında, talihin kendisine takdir ettiği bu sona ulaşmıştı. Zayıf nesil, bünyesindeki ihtiyacı tatmin etmek için varlığından kutsal bildiği geleneklerinden birçoğunu unuttuğu gibi, iffetini de feda etti. Ve artık zevk düşkünlüğü, bu vesika ekmeği kemiren aile ocaklarında rahat, sıcak, samimi bir arzuyla karşılandı.

Öyle aileler görüldü ki evindeki ana baba yadigârı eşyadan bir parçasını sattığı akşam mezeler, içkilerle sofralar donatıp sabahlara kadar sazlar çalarak eğlenirler.

Öyle namus ve fazilet örneği anneler işitildi ki genç kızının meçhul kimselerden şerefi ve iffeti pahasına topladığı paralarla evlerinde eğlentiler düzenlediler.

Yüksek tabakadan süzülen eğlence düşkünlüğü kenarlara doğru yayılırken ne masum aile yuvaları, bu yanardağ lavları gibi, geçtiği yeri yakan düşüşün kurbanı oldular.

İstanbul bu yeni hayatın sert ve çetin dalgaları arasında bocalarken, Boğaziçi'nin coşkun aşk maceralarına sahne olan ücra köyünde Humret, ıstırap içinde bekleyerek geçen uzun aylardan sonra derin bir tevekkül ve sükûnet devresine girmişti.

Yaz ve bütün bir kış geçtiği halde Macit'ten bir haber almamıştı. En son mektubunu Şam'dan yazan delikanlı hemen o akşam Gazze'ye gideceğini haber veriyordu. Ondan sonra gazeteler Gazze savaşları hakkında birçok detay verdiler. Bütün bu haberler kıtalarımızın düşman hücumlarına mukavemet gösterdiğinden, bütün hücumların başarıyla püskürtüldüğünden başka bir şey söylemiyordu.

Humret dokuz ay habersiz, mektupsuz, umutsuz, ölgün bir hayat geçirdi. Arkadaşlarının onu harekete geçirmek, eski neşesini kazandırmak için gösterdikleri bütün gayretler boşa gidiyordu. O her akşam gün batmazdan evvel bahçeye, yukarı sete çıkıyor, orada Macit'le buluştukları kameriyeye giriyor, gece oluncaya kadar kalıyordu. Artık onun bu alışkanlığını yalı halkı da öğrenmişti. O saatlerde onu arayanlar odasına bakmadan yuka-

rıya kameriyeye çıkıyorlardı. Humret'in bu münzevi ve mustarip günlerinde tek dert ortağı, yukarı yalıdaki arkadaşı Selma'ydı.

İlk defa Macit'le yalının önünde karşılaşp konuştukları zaman ikisinin de vaziyetini görüp her şeyi anlayan Selma yavaş yavaş, açla açla nihayet Humret'in kalbindeki derin macerayı öğrenmişti. İki genç kız yalnız kaldıkları zaman Humret kalbinin bütün ıstıraplarını, endişelerini anlatır, bu yıkıcı savaş yolculuğunun sonucundan korktuğunu söylerdi. Macit'le aralarında resmi bir bağ olmuş olsaydı babasını, ailesini derhal harekete geçirir, dokuz aydır mektubu gelmeyen Macit'i aratırdı. Fakat bu uzun ve derin maceradan haberdar olan, Selma'dan başka kimse yoktu ki! Babasına açılmış olsaydı onun elinde her şey vardı. Bakanlarla içli dışlı olan babası iki günde her şeyi öğrenebilirdi. Bu sıkıntılı vaziyeti konuşup Macit'ten haber almanın çarelerini düşünen iki genç kız, bir gün Harbiye Nezareti'ne¹ kadar gidip sormaya karar verdiler. Selma'nın dayısı yüksek rütbeli bir subaydı. Selma bir şey hissettirmeden bu gibi işlerin hangi dairelerde yapıldığını ondan öğrendi. Ve nihayet bir gün Beyoğlu'na terziye gitme bahanesiyle yalıdan çıkan iki genç kız, Köprü'den bir arabaya atlayarak Beyazıt'a çıktılar. İlk defa böyle bir işe giriştikleri için sıkılıyor, utanıyor, bir bildiğe tesadüf etme endişesiyle korkuyorlardı.

Selma bu vaziyette daha serbest olduğu için biraz cesur hareket ediyordu. Sivil ve asker birçok insanın girip çıktığı taş avlu-ya geldikleri zaman yine şaşırdılar. Aradıkları daire alt katta mı yoksa yukarıda mıydı? Selma eli ayağı titreyen Humret'i bir kenara bıraktı. Yukarıdan inen yaşlıca bir subaya sordu. Binlerce ailenin alakadar olduğu bu büyük dairede mahşeri bir kalabalık vardı. Yaşlı subay, ordu dairesinin yukarıda olduğunu söyledi.

Selma artık Humret'ten bir fayda olmadığını anlamıştı. Zavallı kız, peçesini kapamış, heyecandan ayakta duracak hali kalmamıştı. Artık her şeyi kendisi yapacaktı. Humret'ten Macit'in son mektubunda yazdığı gizli adresi aldı ve onu merdiven başındaki mermer sütunların yanında bırakarak kalabalığa karıştı.

1 Osmanlı İmparatorluğu'nda günümüzdeki Milli Savunma Bakanlığı'na denk kurum.

Masadan masaya yollanan genç kız, nihayet sakat bir subayın önünde durdu, kâğıdı uzattı. Bir kolundan mahrum olduğu halde büyük defterleri hayret edilecek bir çeviklikle kaldırıp açan masa subayı birçok yaprak çevirdikten sonra başını kaldırdı:

“Hanımefendi,” dedi, “Macit Bey nenizdir?”

Genç kız kıpkırmızı kesildi. Üzerine aldığı vazifenin en sıkıntılı anıydı. Tereddüt edecek zaman değildi. Kendini topladı:

“Eniştemdi, Efendim,” dedi.

Sakat subay biraz düşündü, sonra hakikati söylemeye karar vermiş gibi ciddileşti:

“Macit Bey, Gazze savaşları sırasında kaybolmuştur. Şehit değildir, esir değildir, kayıptır. Bir ay sonra yine gelin. Belki yeni bir haber alırız. Çünkü esirlerimizin isimlerini pek geç alıyoruz.”

Artık sorulacak bir şey kalmamıştı. Genç kız teşekkür etti. Ve kan ter içinde kalabalığı yararak Humret’in yanına geldi. Sakat subayın söylediklerini aynen söyledi.

Humret bu habere bir mana verememişti. Esir değil, şehit değil, kayıp... Dokuz ay cephede kaybolarak kalma imkânı var mıydı?

Bu haber, içindeki endişeyi az da olsa hafifletmişti. Yalıya döndükleri zaman başında keskin bir ağrı, kalbinde ezik bir sızı vardı. Odasına giderken onu gören annesi çağırdı:

“Humret gel gel, bak kim geldi.”

Genç kız arzusuz ve mecburi bir hareketle kapıdan başını uzattı.

“Bak, Adnan Bey, ne kadar da değişmiş Humret. Ben ilk defa görünce, az kalsın tanıyamayacaktım.”

Adnan Bey, Humret’in teyzezadesiydi. Savaş başladığı zaman Humret’in babasına yalvarmış yakarmış askerlikten kurtulmuş, Berlin’e eğitime gitmişti. Dört yıl evvel sünepe, pısırik, boysuz Adnan şimdi kırmızı yüzü, tıraşlı başıyla büsbütün başkalaşmıştı.

Humret teyzezadesinin elini sıktı. Rahatsızlığını, içindeki ıstırabı belli etmemeye çalışarak biraz oturdu. Sonra elbise değiştireceğini bahane ederek kalktı, odasına çekildi.

Pencerelerinden karşı sahilin yeşil parçaları görünen bu geniş odada neler olmuştu. Macit'in Çanakkale'de aldığı, Humret'e gelmek için bahçe duvarlarından atlarken tazelediği yara bu dört duvar arasında heyecanlı ve şifalı bir aşkın hararetiyle tedavi edilmişti. Birbirini çok iyi anlayan iki gönül bu odada şu maroken şezlongda, şu geniş yatakta aşkın diliyle konuşmuşlar, iffetli ve pak bir maceranın zevkini kana kana içmişlerdi.

Humret odasına girince sabahtan beri gözbebeklerini sislendiren yaşlarını zapt edemedi. Hüsrân ve ümitsizliğin verdiği o harap edici isyanla kana kana, boşana boşana ağladı, ağladı.

Macit'in ikinci defa cepheye gidişi Humret'e böyle bir son tahmin ettirmemişti. İlk defa ansızın Çanakkale'ye gittiği zaman daha çok korkmuştu. Fakat oradan hemen bir iki hafta içinde yaralı olarak dönünce artık genç adam için savaştaki vazifenin bittiğini zannetmişti. Fakat Macit yarası kapanıp yeni vazife için emir alınca, memleket hesabına tehlikeye atılan ve yaralanan genç adamı herhalde zararsız vazifelere çağırdıklarına kanaat getirmiş, onun için bu ayrılıktan ilk defaki kadar korkmamıştı. Fakat Macit'in Şam'dan cepheye gittiğini haber veren mektubundan sonra birdenbire haberlerin kesilmesi ve nihayet Gazze savaşları sırasında kaybolduğunun resmen bildirilmesi genç kızı yüreğinden vurdu.

Şimdi şezlongun köşesinde Macit'in hastayken uzanıp kitap okuduğu yerde, başı avuçları arasında yaralı bir kalp gibi için için sızlayarak ağlarken ne yapacağını bilmeyen, perişan, harap insanlar gibi bir şey düşünemiyor, acılarını damla damla yine kalbine akıtıyordu.

Hayatı ve sevgiyi aklıyla, kalbiyle hissetmiş, aşkı kandaki hücreler gibi damarlarına kadar süzüp çekmiş insanların gönül ıstırapı çok acıdır. Hele bu aşk, tesellisiz ve dayanaksız yalnız bir kalbin boşluğunda yaşarsa onun ıstırapına tahammül etmek çok güçtür. Humret'in masum macerası da böyle gizli bir hastalık, ifşa edilemeyen bir günah gibi kalbinde kapalı kalmış, Selma'dan başka hiç kimse bu yüksek, bu efsaneler âlemine yaraşır olağanüstü maceraya tanıklık etmemiştir.

Kaybolan vücut bu yüksek aşkın yarısıydı. Resmi defterlerde, askeri listelerde kuru bir kayıp kelimesiyle yokluğu ifade

edilen insan bütün bir maceranın, derin bir aşkın kahramanıydı. Öyle kahraman ki hükümrân olduğu yer harikulade bir genç kızın saf ve bakir kalbiydi.

“Kayıp...” Bu kelimeyle Humret neler kaybettiğini yavaş yavaş anlamaya başladı.

Birbirlerini iyi anlamış ve tanımış insanların özlem ve üzüntüsü çok derin olur. Herkesten uzak, Boğaz’ın en kuytu ve yeşil köşelerinde efsanevi mahlukların hayatından daha masum bir sevdâ âlemi yaşadıktan sonra, çok mesut emellerle gelecek için hazırlanırken ansızın gelen bu darbe, harareti henüz dudaklarda kalan o derin aşka ağır bir ölüm soğukluğu getirmişti. Gençlik, kuvvetli gönül bağları, sakın ve ıssız köşelerde geçen masum aşk saatlerinin tatlı hatıraları ve nihayet uzun bir ayrılık ve umutsuz bir özlem... Bunlar hayatın öyle kıymetli, öyle telafi kabul etmez safhalarıdır ki gönül ve zihin bunlardan mahrum kaldıktan sonra hayat, bitkisel ve maddi bir organizmadan başka bir mana ifade etmez.

Humret bütün vücudunun kan toplamış, kangren olmaya hazır bir yara gibi acıdığını hissediyor, ıstırabını bir köşede yalnız olarak düşünmek, ağlamak, için için erimekle sakinleştirmeye çalışıyordu. Koca yalı her akşam annesinin, babasının davetlileriyle dolup taşar, geç vakitlere kadar eğlenciler devam edip giderken genç kız bütün bu âlemden uzak, odasındaki şezlongun bir köşesine sığınmış, büzülmüş bir halde karanlıkta oturur, yahut bahçede yukarı setteki kameriyede kaybolur giderdi.

Babasının yüksek mevkii bu yalıtı savaşı hayatının mahrumiyetlerinden, ihtiyaçlarından kurtarmıştı. Değişen hiçbir şey yoktu. Fazla olarak, dışarının mahrumiyetlerinden gelen bir varlık içinde eskisinden fazla bir neşe ve eğlence başlamıştı.

Humret’in teyzezadesi Adnan Bey’in gelişi yalının tekdüze hayatına yeni bir neşe vermişti. Onun şerefine davetler oluyor, onun teşvikiyle danslar yapılıyor, sabahlara kadar eğleniliyordu. Odalardan taşan bu eğlence âleminin gürültüsünü uzaktan, derinden işiten Humret, şezlongunun köşesinde, Macit’in yarasını temizleyip sardığı o meşin parçası üstünde bu ailenin, bu yalının bir üyesi değilmiş gibi, büsbütün başka bir âlemde yaşıyor, kalbiyle konuşuyor, hayaliyle pençeleşiyordu.

“Kayıp”, aylardan beri kızgın bir çölde ve savaş silahlarının ölüm saçtığı bir sahada kaybolmayı, tekrar bulunabilecek bir zayıfatı ifade etmiyordu. Bu olsa olsa bir mucize olabilirdi ki ateş ve ölüm yolunda aylardan beri kaybolan birini diriltebilsin...

Genç kızın yüzünde ve halinde artık belirgin bir şekilde okunmaya başlayan o derin acı, kendi âleminde yaşayan annesinin gözlerine pek geç ilişti. Bunu belki de Humret’in ihtiyar Mürebbiyesi haber verdi. Genç kızın daima yalnız kalma arzusu, uzun zaman odasına kapanıp kalışını gözden kaçırmayan ihtiyar kadın, bu hareketin altında herhalde bir kalp ağrısı, bir gönül macerası olduğunu anlamıştı. Genç kızın kalp meselelerine karışmak için kendinde yetki görmeyen Mürebbiye, her şeyden habersiz, kendi dairesinde misafirleriyle, davetlileriyle vakit geçiren Büyükhanım’ı uyarmak istedi.

Ayşe Hanımefendi, epey ilerleyen yaşına ve kendi boyuna gelen gelinlik kızına rağmen eski âlemlere veda etmek istemeyen, her zaman taze bir anneydi. İhtiyar Miss’in Humret’e dair söylediği haberlere o kadar önem vermedi. Bu yaşta her genç kızın gözleri zaman zaman bulutlanır ve onlar çok vakit yalnız kalma ihtiyacıyla تنها köşelere, karanlık odalara çekilirler. Bu öyle bir devirdi ki genç kız gönülleri bu zaman, karın ağrısına tutulmuş kanaryalar gibi pencere önünde düşünür ve onların tüy dökmesi gibi gözyaşı dökerler. Ayşe Hanımefendi’nin kendi tecrübesinden aldığı kanaate göre, bu devir o yaşların tabii bir değişim devridir. Geçen her gün, hayatın her yeni hadisesi bu fevkalade hali siler götürür. Ayşe Hanımefendi’nin gönül davalarına ait kanaati böyle pas tutmayan emaye kapları gibiydi. Onca aşk, maddi hayatın bütün ihtiyaç ve hırslarından sonra gelir basit bir arzudan ibaretti. Hayatta aslolan, devamlı, sürekli refah ve içinde biraz da kişilik olan bir aile köşesiydi.

Ayşe Hanımefendi, Humret’in münzevi ve düşünceli hayatını bu yönden önemli bulmadı. Gerekirse kızını karşısına çekecek ve ona hayatın asıl yüzünü, tecrübeli bir anne yetkinliğiyle açıklayacaktı.

Onun anladığına göre Humret, bu yaşlara özgü geçici ve hevesten ibaret bir aşk geçiriyordu. Bu çağlardaki kızların üzerine düşmeye gelmez. Küçük bir sivilce mahiyetinde görünen, o

yaşın kanı gereği cildi benimseyerek, daima biri kapanıp yenisi ortaya çıkan küçük iltihaplar gibi yer değiştiren bu maceralar, Humret gibi zeki ve bilgili bir kız için ancak geçici bir hevesten ibaret olabilirdi. Ayşe Hanımefendi, Humret'in münzevi ve küskün hayatını gördükçe kendi gençliğini hatırlıyordu. Raif Bey'e varmadan evvel ne heyecanlı ne tatlı çapkınlıkları vardı. Fakat o, gençliğin hayat ve hareket verdiği, kendi tabirince *passajer*¹ vakalar üzerinde hiç durmamıştı. Hayatta aslolan, endişesiz, müreffeh bir aile kurmaktır. Aşk öyle bir şeydir ki insan onu her safhasında bir küçük tesadüf, bir kuvvetli temayülle bulabilirdi.

Ayşe Hanımefendi, bu düşüncesini Humret için de normal karşılıyor. Önüne zengin ve geleceği parlak bir erkek çıkıncaya kadar böyle geçici maceralarla avunmasını haklı buluyordu. Kızının ruhi ilgilerini bir parça olsun önemsemeyen Ayşe Hanım, hükmünü verdikten sonra bir gün yemeğin ardından odasına çağırdığı Humret'e, hayat hakkında kendi düşüncelerine göre uzun bir konferans verdi.

Yüreği yaralı, başı perişan genç kız annesini dinler görünerek, büyük bir koltuğa büzülmüş oturuyordu. Ayşe Hanımefendi her şeyden haberdar, tecrübeli bir anne yetkinliğiyle kızının özel durumlarına kadar döküldükten sonra onu temin etti:

“Hepimiz gençliğimizde ufak tefek gönül eğlentileri yaptık, geçirdik. Bunlar o çağın çerezleridir. Karın doyurmaz fakat eğlendirir, vakit geçirir. Fakat her genç kız, kalbini gelecek için hazır tutmalıdır. Aşk her zaman bulunur lakin her manasıyla mükemmel bir evlilik her vakit ele geçmez. Onun için kalp oyunlarında aşırı gitmemek lazımdır. Ucunda mükemmel, zengin bir aile çatısı görünmeyen maceraları kızıştırmadan, kıvamında bırakmak icap eder. Sen mevkii yüksek bir babanın bir tane evladısın. Seni tam manasıyla iyi ve mükemmel yetiştirdik. İsteriz ki ailenin mevkiinden daha yüksek biriyle evlenesin. Ama o zamana kadar ufak tefek, zararsız gönül eğlentileriyle vakit geçirmekte bir tehlike yoktur. Yeter ki bu hareketler telafi imkânı olmayacak kadar ileri gitmesin. Anladın mı yavrum? Sen zeki, tedbirli, akıllı bir kızsın; albenin vardır. Senin hareketlerini

1 (Fr. *passager*) Gelip geçici.

sınırlamayı arzu etmem. Fakat isterim ki böyle geçici maceralar kalbinde iz bırakmasın, neşeni söndürmesin.”

Ayşe Hanımefendi, maksadını böyle bazen açık, bazen nükteli cümlelerle kızına anlattığına ikna olduktan sonra onun sırtını, başını, saçını okşadı:

“Benim ahu bakışlı, yasemin vücutlu kızım,” dedi. “Sen prenlere, milyonlara layık bir mücevhersin!”

Ve analık vazifesini yapmış olmaktan doğan bir huzur ve rahatlık içinde salona geçti, piyanoda yeni öğrendiği bir valsi çalmaya başladı.

* * *

Günler böyle tekdüze ve ıstıraplı geçiyordu. Annesinin garip tavsiyeleri Humret’i daha fazla üzmüştü. Bu mağrur ve içli kız kendisinin böyle prenlere, milyonlara layık bir hediye gibi değerlendirilmesini haysiyetine, şerefine karşı bir hakaret telakki etti. Annesinin tavsiyesine göre, mükemmel, zengin kocaya varıncaya kadar ufak tefek flörtler yapacak, yalnız bu çapkınlıklarda kalbini tehlikeye koyacak kadar ileri gitmeyecekti. Hisleri, düşünceleri tamamıyla birbirine zıt anne kız, birbirlerini anlamamışlardı. Humret annesinin yaşıyla uygun olmayan hafifliklerini gördükçe sıkılıyor, Ayşe Hanımefendi, genç ve neşeli kızının bir matem ve ıstırap içinde sönmeye başladığını görüp hiddetleniyordu.

Gazze’den, Kayıp’tan hâlâ haber yoktu. Selma’nın ilk teşebbüsünden bir ay sonra yaptığı araştırma da bir netice vermedi. Macit’in künyesindeki “kayıp” işareti hâlâ değişmemişti. Sakat masa subayı şunu ilave etti: “Hilal-i Ahmer,¹ esirlerimizin künyeleri için müracaat etti. Belki esaslı bir cevap alırsız, bekleyin.”

Kayıp’ın son mektubundan beri on iki ay geçmişti. Humret tükenmeyen ümidinin son dallarına sarılmış, derin bir tevekkülle, sessizce bekliyordu.

Yalının bir köşesinde Humret bu münzevi ve küskün hayatı geçirirken salonda, annesinin dairesinde yeni yeni ortaya çıkan ahabplar arasında neşe dolu bir âlem yaşanıyordu. Bazen Ayşe Hanımefendi, Ada’daki ahabplarına misafir gidiyor, bir hafta yalının semtine uğramıyordu.

1 Kızılay.

Böyle Ada âlemlerine giderken Humret'i de götürmek isterdi. Fakat genç kızdan aldığı cevap daima olumsuzdu. Son bir defa, bakanlardan birinin davetine onu da götürmek için ısrar etti. Ve tecrübeli, halden anlayan bir kadın görüşüyle onu ikna edebildi. Bir anne şefkatiyle saçlarını okşayarak:

“Üzülüyorsun, sıkılıyorsun,” dedi. “Biraz hava değiştirir, çevre değiştirir açılırsın, seni temin ederim ki memnun kalırsın.”

Humret sırf annesinin arzusunu yerine getirmiş olmak için kabul etti. Ne zamandan beri beraber bir yere gitmeyen anne kız bu akşam Ada'da yan yana göründüler.

Bakan Bey'in köşkünde bu gece güzel bir eğlence vardı. İstanbul'un savaş devrinde ortaya çıkan ünlü simalar, güzel kadınlar, dinç vücutlarına rağmen her biri birer bahaneyle askerlikten kurtulmuş delikanlılar davetliler arasındaydı.

Bahçenin ince kum döşeli geniş bir köşesinde, dallarında elektrik damlaları parıldayan yüksek çamlar altında büyük, dikdörtgen bir sofra kurulmuştu... Çamlığın bir köşesine yerleştirilen açık büfede buzluklar, beyaz keten havlulara sarılı şarap ve şampanya şişeleri, aralarına parça parça buzlar döşenmiş çeşitli meyveler göze çarpıyordu. Misafirler bahçedeki hasır koltuklara, yumuşak *pliyanlara*¹ serpilmiş dedikodu ediyor, erkekler büfeye gidip birer buzlu rakı içiyor, kadınlara bira ve rakı getiriyorlar.

Humret kendi yalılarında da ara sıra yapılan bu âlemlerin yabancısı değildi. Macit'le tanışmazdan evvel böyle eğlentilerden kendisi de zevk alıyordu. Fakat Macit ona sükût ve inziva âleminin sırlarını o kadar kuvvetli bir surette tanıtmıştı ki genç kız artık bu saz, süs ve dedikodudan ibaret eğlentilerden hiç zevk almaz olmuştu. Boğaz'ın o kuytu köşelerinde, kelebeklerin, kuşların ve böceklerin mutlu dünyasında, tabiatın özgür iki mahluku gibi sevişirlerken vahşi otların, yabani çiçeklerin insanı kendinden geçiren kokularını kokluyor, bu sükûn ve inziva âleminde sarhoşçasına saatlerce birbirlerini dinliyor, yalnız sevişen insanlara mahsus gönül diliyle konuşuyorlardı.

Onun körpe ve hassas ruhu bu inziva hayatını o kadar benimsemişti ki Macit gittikten sonra da odasında, bahçedeki kö-

1 (Fr. *pliant*) Açılır kapanır iskemle.

şesinde kitaplarla, kendi düşünceleriyle yalnız kalmaktan zevk almaya başlamıştı.

Kayıp'ın macerası Humret'in hayatında bir saman alevi gibi parlayıp söndükten sonra ilk defaydı ki genç kız böyle kalabalık, neşeli bir eğlence âlemine giriyordu. Teyzezadesi Adnan ona soğuk, kadehi bile buğulandıran buz gibi bir bira getirdi. Genç adam öteki elinde jambonlu bir sandviç tutuyordu:

“Humret Hanım,” dedi, “bu geceki eğlentinin ilk neşesini benden tatmış olunuz.”

Bu sıcak, kemikleri bile terleten bu ateşli Ada akşamında Humret, kuruyan dudaklarının şiddetli bir arzuyla serinletici bir şey aradığını hissediyordu. Tam zamanında gelen bu ikramı reddetmedi, memnuniyetle kabul etti. Adnan Bey son köpükleri dibinde kalan bardağı alırken sandviçi uzattı:

“Biranın acısını bastırır, almaz mısınız?”

Ötede genç hanımlardan bir grup, birkaç gece evvel Molla Bey'in köşkünde yapılan sünnet düğününden bahsediyor, bir çam altına toplanan iki üç erkek yemekten sonra çevrilecek poker partisine arkadaş arıyorlardı.

Ayşe Hanımefendi, kendi yaşında birkaç hanımla, büfeye yakın bir masanın etrafında hasır koltuklara gömülmüş rakı içiyor, buzlu pancar turşusunu meze yapıyorlardı. Köşkün yanındaki kameriyeden Aleko'nun¹ incesaz takımı müziğe başlıyor, yemek vaktine kadar herkes başının dengi dostlarla çene çalıyor, dedikodu ediyorlardı.

Ağustos böceklerini bile susturan bu sıcak akşam, gecenin epey ilerlemesine rağmen sıkıntısını kaybetmiyor, misafirler buzlu içkilerle, kavrulan dudaklarını serinletiyorlardı. Humret'in etrafında küçük bir grup toplanmıştı. Bekâr fakat kadın tanıdıklar yüzünden talihi açık olanlar için Bakan Bey'in misafirleri arasında genç kızlar da vardı. Böyle içkili davetlere mahsus laubali bir samimiyetle hemen dost oluverenler aradaki yeniliği içkilerin başlara sonsuz bir rahatlık ve serbestlik veren sarhoşluğuyla bertaraf ediyorlar. Birbirlerine ikramlarda bulunarak; hatıra, şerefe, sağlığa içerek neşenin sonuna varmaya ça-

1 Meşhur kemençeci ve bestekâr Aleko Bacanos (1888-1950).

lışıyorlardı. Humret dudaklarını kavuran harareti serin ve keskin birayla söndürdükçe biraz daha açılıyor, gözlerindeki ağır hüznün ve matem bulutları yavaş yavaş dağılıyordu.

İçkinin tesiri ilk hamlede onun kalp ağrısını tazelemek olmuştu. Hayali, hızlı bir hareket içinde bütün iki yıllık aşk mevsimi gözünün önünden geçti. Etrafının neşesi, onu yalnız bırakmayan Adnan Bey'in, genç kadın misafirlerin sohbetleri, ikramları içinde avunmuş olmasa bu hayal belki de kötü bir krizle son bulacaktı. Fakat çevredekiler o kadar neşeli, içki âlemi o kadar keyif vericiydi ki dudaklarını serinleten buzlu bardakların aralıksız seferleri içinde geçmişe ait hayal yavaş yavaş ipinden kopmuş renkli bir küçük balon gibi uçtu, uçtu, kayboldu. Artık o da etrafın coşkun neşesi içinde yeni açmış bir gelincik gibi dalgalanıp duruyordu.

Geç vakit yemeğe oturuldu. Fakat bol ve eşsiz mezelerle iştahlarını körleten misafirler, ciddi bir itinayla hazırlanan sofranın nefis yemeklerine rağbet etmediler. Yalnız savaş döneminin en büyük müteahhidi, tahıl ve şeker taciri Âdem Bey, çiçekler, balıklar arasında billur kâselere konmuş buzlu pancar turşularını görünce dayanamadı, kendine mahsus teklifsiz, laubali, babacan bir tavırla kendi önündeki kâseyi kaldırdı:

“Hanımlar, efendiler, beyler,” dedi, “bu kadar içkiden, bu kadar güzel mezeden sonra ben ancak şu nefis turşuyu içerim, haydi sıhhatinize, afiyetinize, Bakan Beyefendi'nin daha yüksek makamlara çıkmasına ve yükselmesine...”

Âdem Bey, bir hamlede kâseyi boşalttı. Ve tanelerini aralarındaki buz parçalarıyla beraber ağzına attı. Birkaç kişi levrek, kuşkonmaz gibi yemeklerden birer parça aldılar. Bazıları sadece Beyoğlu'nun meşhur bir firmasının özel yapılmış dondurmalarını yedi. Bir kısmı aralarında parlak buz parçaları görünen meyveleri serin şampanya yudumları arasında çerezlendiler. Şakalar, nükteler, dedikodular içinde herkese bir rehavet çöktü. Gece yarısına doğru çıkan hafif bir rüzgâr camlardan süzülüp geçerek bu eğlenti âleminin mest ve sarhoş davetlilerini okşadı. Kadınlardan bazıları köşke çekilmiş, bir kısmı bahçedeki hasır koltuklara serilmiş, erkeklerin yaşlıları salonda pokere başlamışlardı.

Bütün eğlence âlemlerinde olduğu gibi, bu güzel gecenin keyifli tarafı da son bulmuştu. Çeşitli içkiler ve mezeler hepsini, tutkunu oldukları büyük zevklere kanamadan bitap, yorgun, sarhoş bırakmıştı.

Humret bu gece ilk hamlede üzüntü ve ihtiyaçla, sonra içgüdüsel bir arzu ve çaresizlikle epey içmişti. Bir aralık eski neşesini buldu, o herkesi sevindiren, güldüren çılgın halini aldı. Kendisine çok iltifat eden Bakan Bey'in buram buram tüten başına buzlar mı koymadı, dizlerine doğru sarkan koca göbeğini hasır koltuğa sığdıramayan Âdem Bey'in önüne bir sandalye getirip, "Fazlasını buraya koyabilirsiniz," diye adamcağızı pişmiş istakozla mı çevirmedi, neler yapmadı ki?.. Herkesi gülmekten kırıp geçiren bu hallerini gördükçe Ayşe Hanımefendi, onu kandırıp Ada'ya getirdiğine memnun oluyor ve o keyifle, kadeh kadeh rakı içiyordu. Fakat genç kızın bu neşesi çok sürmedi. Bütün misafirlerin başına çöken sarhoşluk ona da yapıştı. Fazla içki, onun uyanmaya başlayan o tabii, o taşkın neşesini kasti kavurdu ve nihayet köşkün yukarı katında hazırlanan odasına çekildi.

* * *

Çamurlu vesika ekmeği peşinde bütün İstanbul'un kırıldığı sıralarda Ada'da hemen her gece devam eden bu âlemler, ertesi sabahın öğle vapuruna, keyif ve eğlenceye kanmış, süslü püslü insan grupları yetiştirirdi. Bakan Bey'in bekârlığının bilmem kaçınıcı yılı şerefine yapılan bu eğlentinin sabahında da çiçekli köşkün kapısından böyle yarı sarhoş yarı kendinden geçmiş bir kalabalık çıktı.

Humret, vücudu kırılgan, ateşli ve terli, ağzı tatsız, gözleri yorgun bir halde annesiyle vapura girdi. Başında ağrı, dizlerinde kesiklik vardı. Uzun ve aktarmalı bir vapur yolculuğundan sonra yalıya, Boğaz'ın bu serin, gölgeli, sakın köşesine geldikleri zaman bir rüya gibi gelip geçen Ada âleminin ayrıntılarını düşünmeye başladı.

Ilık banyo, masaj, vücudunun kızgın ve nemli halini alıp götürmüştü. Şimdi odasında, açık pencerenin önünde meşin şezlongun aynı köşesine oturmuş, dün gecenin ayrıntılarını tespitte çalışıyordu. Yeni tanıdığı yüzler, Bakan Bey'in çıplak başı, Âdem

Bey'in kocaman karnı, genç kadın misafirlerin hoppalıkları ve nihayet Adnan Bey'in her çareye başvurup ona hoş görünmek, kendini beğendirmek için yaptığı hareketler...

O gece Adnan Bey, Humret'i yalnız bırakmamıştı. Genç kız nereye gitse yanında onun gölgesini görüyordu. Almanya'ya gitmezden evvel şakacı, dümdüz bir aile çocuğu olarak görülen bu genç, birkaç savaş yılını Avrupa'da geçirip geldikten sonra büsbütün başka bir insan olmuştu. Şimdi seri ve serbest hareketleri, düzgün vücudu ve neşeli konuşmasıyla herhangi bir mecliste Frenklerin¹ *bonkozor*² dedikleri derecede sevilir ve dinlenir bir genç olmuştu.

Humret yoğun bir sis altında yeni yeni beliren gölgeler ve renkler gibi, dün gecenin ayrıntısını böyle damla damla bulup çıkarırken bilhassa bu parça üzerinde durdu. Adnan Bey'in hâkim olduğu bu köşe, ayrıntısı, tafsilatıyla garip bir manzara gösteriyordu. İçki ve eğlenti âleminin o neşeli demlerinde genç kız kendisine çok şeyden, hayattan, sevgiden, gelecekte bahsedildiğini hatırlıyordu. O gecenin asabı gevşetip zihne serbest hareket imkânı veren sarhoşluğu içinde etraflica düşünemediği konuları şimdi hatırladıkça zihni karıncalanıyor, kalbi burkulu-yor, gözleri büyüyordu.

Şimdi bütün varlığına hâkim olan, yalnızca acayip bir halde kalbinin sakın bir köşesine büzülüp sinen o büyük macera, o derin sırdan ibaretti. Gözyaşlarının yeminiyle sonsuzluğa bağladıkları o efsanevi gönül macerası, eşini kaybetmekle tükenebilir miydi? Aşk iki vücudun temasından ibaret basit bir bağ olsaydı, bir tarafın yokluğu bu ahengi bozabilirdi. Fakat ruhları birbirine kenetlendirip kaynaştıran sevgilerde bir vücudun aradan çıkıp gitmesi o sınırlara, kemiklere kadar işleyen manevi bağları kırabilir miydi?

Humret, Ada dönüşünden sonra eskisinden daha ağır bir sessizlik içinde kendi âlemine çekildi. Kayıp'ın hayaliyle, onun, odasında ve yatağında kalan hatıralarıyla baş başa bir tapınak ve nazik bir dünya hayatı geçirmek daha hoşuna gidiyordu.

¹ Avrupalılar.

² (Fr. *bon coeur*) İyi kalpli.

Selma her gün onun bu âlemine bir parça karışıyor, iki kız bahçede yukarı setin yeşil kameriyesinde saatlerce konuşuyorlardı. Selma'nın Harbiye Nezareti'ndeki sakat subaya son müracaatı da yine olumsuz bir sonuç vermişti. Kayıp'tan hâlâ haber yoktu ve sakat masa subayının lastikli ve idareli bir sözüne göre, savaş masasındaki bir senelik Kayıp'ın hayatına ait haber beklemek manasızdı.

Bu son haber Humret'in bütün ümitlerini zehirledi. O, Macit'in dönüşü fikrine velev ki yaralı olarak dönüşü fikrine o kadar alışmış ve bunun muhakkak olduğuna öyle inanmıştı ki bu kati haber, sert bir çakıl taşı gibi kalbini zedeliyor, ümitlerini parça parça ediyordu.

Bir taraftan savaş felaketi bütün zehrini, pisliğini dökmüş, derin bir yara gibi kendiliğinden kapanmaya, cephelerden bitkin, perişan, umutsuz haberler gelmeye, kınlarından çıkmayan kılıçlarını salonlarda şakırdatan Alman mareşalleri büyük zaferden bahsetmeye başlamışlardı ve nihayet savaş mevsiminin tükenip ümitlerin gelecek yaza kaldığı bir sonbahar akşamı İstanbul'u altüst eden bir Mütareke¹ haberi Boğaziçi'ndeki yalının münzevi sakinine kadar yetiştirdi.

Savaş sonu, cephelerin çözülüşü, İstanbul'u dolduran ve birbirleriyle asırlardan beri kaynaşamayan farklı insan gruplarının birbirine düşüşü, yabancı kitlelerin Ortaçağvari zafer alayları içinde şehre girişi dört yıl ıstırap içinde geçen savaş devrinin son faciasını teşkil etti.

Artık aile bağları, dostluklar, ahlaki sınırlar bu büyük çöküş içinde kaynayıp gidiyordu. Savaştan hiç olmazsa ailesine, yuvasına kavuşmak için dönüp gelenler evvela İstanbul'un siyasi havası içinde bunalıyor ve sonra mesut ve sıcak bıraktıkları ocakların cephe arkasında ortaya çıkan toplumsal ve ahlaki hastalıklarla perişan olup gittiğini görüyorlardı.

Mütareke'nin ilk sıkıntılı devirleri geçtikten sonra, savaşın geriye bıraktığı, ölümden affettiği insanlar düşünölmeye başlandı.

1 I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında 1918'de yapılan ateşkes antlaşması. Beş yıl süren Mütareke Dönemi, Türk edebiyatına da çeşitli boyutlarıyla konu olmuştur.

Mütareke Humret'i yeni ümitlere düşürmüştü. Selma bu defa Hilal-i Ahmer'in esir masalarında haftalarca uğraştı. Fakat birçok sene evvel Gazze'de kaybolan genç yedek subaya dair bir kelime bilgi alamadı. Ona yaşlıca bir memur, bir baba şefkatiyle şöyle söyledi:

“Üzülme, hanım kız. Vatan için yüz binlerce genç can verdi. Binlerce de kayıp var. Allah'tan ümit kesilmez ama bir buçuk iki sene savaş cephesinde kayıp kalmanın imkânı olur mu?”

Bu son haberler Humret'in ümitlerini bitirdi. Genç kız artık hayalinde kalan o büyük macerayı bir rüya gibi görüyor ve kötü efsanelerle bozulan bütün tatlı rüyalar gibi, tekrar o âlemi görmek için gözlerini kapıyor, dünyadan uzaklaşıyor, yeşil ve sakın, çiçekli köşelerde ağustos böceklerinin sesini dinleyerek saatlerce, günlerce yalnız kalmak istiyordu.

Boğaziçi'nin bu efsanevi aşk macerası, kuytu yeşil köşelerde Pol ve Virgini gibi saf ve masum geçen derin ve emsalsiz macera, Humret'in gönlünde bir daha görülmesi imkânı olmayan tatlı bir rüya halinde kaldı.

Ve yıllar, korkunç bir yangından sonra küllenen, topraklaşan ve nihayet virane halinde, ötesinde berisinde vahşi otlar, baldıranlar ortaya çıkan yerler gibi, savaşın cehennemi hücumları içinde yanan, kavrulan, toprak olan hayatın üzerinde yavaş yavaş taze otlar, yeşil filizler ortaya çıkarmaya başladı.

Zamanın vahim ve avutucu eli, savaş sağanaklarıyla zedelenen, paralanan yüreklere ve yuvalara sükûnet getirdi. Yalnız savaş devrinin ahlaki düşkünlükleri toplumsal hayatın derinliğinde acı, zehirli, pis bir tortu, bir maya halinde kaldı. Artık her şey, her hadise ve her macera tabii haline dönüyordu.

Macit Bey'in Meşin Kaplı İki Numaralı Defteri

Birinci Bölüm

... Hurma dalları arasından sıyrılıp gelen bir ay parçası gözkapaklarımı aydınlattı. Kulaklarımın ağır ve acı uğultusu hafıflemişti. Gözlerimi tekrar açtığım zaman kendimi biraz daha iyi buldum. Serin gecede ateş gibi yanan yüzümü hafif bir rüzgâr yalayıp geçiyor. Yanı başımda bir İngiliz sıhhiye neferi var. Bana anlamadığım dilde bir şeyler söylüyor. Nerede olduğumu bilmiyorum. Uzaklara kadar çöl... Tek tük hurma ağaçları ve çadırlar...

Sol kolumu hareket ettiremiyorum ve sol tarafım bir şey hissetmiyor. Alçak bir hastane karyolasındayım. Rüzgâr kesildiği zaman o eski tentürdiyot kokularını duyuyorum. İçim yanıyor. Su isteyeceğim fakat anlatamıyorum, İngiliz sıhhiye neferi başımı okşayarak bir şeyler söylüyor fakat anlamıyorum. Sağ elimi örtünün altından çıkarabildim. Gecenin hafif aydınlığı içinde askerin yüzüne bakıp elimi dudaklarıma götürdüm. Su istediğimi anlattım. Hemen yanımdaki çadıra gitti. Fakat su yerine yaşlıca bir subay getirdi. Doktor olduğunu anladım. Çadırdan bir asma lamba getirdi, beni muayene etti. Nefer birçok şey söyledi ve gitti. Biraz sonra asker yarım bardak su getirdi. Bu yarım bardak suyu bir hamlede içtim. Bu, ne zamandan beri yanıp kavrulduğumu bilmediğim vücuduma bir damla rahmet gibi geldi.

Hafızamı kaplayan bulutlar yavaş yavaş dağılıyor. Düştüğüm düşman siperi içinde kendimi savunmaya imkân bulamayınca birdenbire sinirlerime ve gururuma hâkim olamayarak silahımı göğsüme çevirip ateş ettiğimi hatırlıyorum ve şimdi anlıyorum ki iki müthiş savaş sahnesinde birçok düşmanın başını ve kalbini

delen emektar silahım son emrime itaat etmemiş. Kalbime çevirdiğim küçük namlusunu bir sapmayla hedefinden ayırmıştı. Fakat yaramın nerede olduğunu anlayamıyorum. Kolum omzumla beraber o kadar sıkı sarılmış ki bütün sol yanımda aynı acı içinde...

Çöl gecesi, günün kavuran ve eriten hararetine rağmen çok serin. Beni niçin açıkta, bir hurma ağacı altında bıraktıklarını anlamıyorum. Büyük, yayvan bir ay, hurmalık içindeki çadırları gösteriyor. Dikkatle baktığım zaman her ağacın altında bir portatif karaltısı görüyorum. Sıhhiye neferi küçük bir şişeden bardağa döktüğü, rengini görmediğim bir ilacı dudaklarıma değdirdi. Ağır ağır içtim. Roma benzer bir şeydi. Belki de romdu. Çünkü zaten bitap ve harap vücudum bunu içtikten sonra tamamıyla gevşedi. Gözkapaklarım düştü, içim geçti.

Çiçek, şiir ve mavi denizler diyarının evlatları, maddi yokluklar içinde bu insanları, hayatı, çiçekleri ve kelebekleri kıskanan vahşi, kızgın, nankör çölde kuvvetli bir düşmanla vuruşuyorlardı. Otomobil kafesi ağır ağır geriye giderken şimdi ne kadar uzakta kaldıklarını tahmin edemediğim silah arkadaşlarımı, düşman siperlerine çelikten bir ok gibi giren o cesur, kahraman Mehmetçikleri kalbimle ve gözlerimle selamladım. Talihin garip bir tecellisiyle uğradığım bu son, belki onların kazanacakları zaferle kurtuluşa dönüşür. Sakat ve esir bir asker için bunu istemek bir haktır.

Öğlen, sıcağın tahammül edilemez bir hale geldiği anda gelen otomobillerle bizi geri aldılar. Uzun bir yolculuktan sonra bahçeler, ağaçlıklar, çatıların ardından düzgün yollu bir kasabaya girdik ve durmadan sert kaldırımlarda sarsılıp sallanarak öteki tarafından çıktık. Otomobilin sarsıntısı beni de yanımdaki hasta İngiliz'i de etkilemişti. Sımsıkı sarılan sol tarafım gevşemiş, şiddetli bir sancı başlamıştı. Bu acı içinde, otomobil, tekrar başlayan bahçeler arasında biraz gittikten sonra, serin bir hurma ormanı içindeki büyük, beyaz ve temiz bir binanın önünde durdu. Kapısında büyük bir Salib-i Ahmer¹ bayrağı sallanan bu

1 Kızılhaç.

taş binanın hastane olduğu anlaşıyordu. Bizi dikkatle indirdiler. Savaş yaralarına vücudum alışık olacak, benim o kadar sakın görünmemeye rağmen hasta yol arkadaşım İngiliz, sarsıntılardan çok fazla rahatsız oluyor, derin derin inliyordu.

İyi bir tesadüfle ikimizi bir odaya yerleştirdiler. Açık pencere-
relerden yeşil hurma ve portakal ağaçları görünüyor, yüksek bir
yere konan vantilatör, odaya serin bir rüzgâr veriyordu.

Otomobilden sedye ve tekrar karyolaya geçmekten doğan
acıları geçirmeye başlamıştım ki içeriye birkaç hastabakıcı kadın
ve iki doktor girdi. İşin feci tarafının başladığını derhal anladım.
Tecrübe bazen insana fena haberler verir. Çanakkale'nin müte-
vazı hastanesinde gözümü açar açmaz ilk defa doktorları gör-
müştüm. Samimi, vazifelerine âşık doktorlar, o feci pansumanı
yaparken, o kadar şefkatli olmalarına rağmen öyle de söz din-
lemezler ki! Cephede vurulup ilk sargıları alelacele geri hatlarda
yapılan ve saatlerce yoldan sonra ilk hastaneye gelen yaralıların
pansumanı, bence en büyük ameliyatlardan çok daha acıklıdır.
Üzerine yalnız kaba tentürdiyot sürülüp kanına, temizliğine ba-
kılmadan rastgele sıkı sıkı sarılan yaraların ilk pansumanı beni
o kadar yıldırılmıştı ki şimdi doktorlarla hastabakıcıları görünce
istemsizce haykırdım.

Oda arkadaşım yaralı bir İngiliz subayıydı. Kapının yanın-
daki iki uzun çiviye ikimizin ceketleri yan yana asılmıştı.

Doktorlar evvela onu muayene ettiler. Kadın hastabakıcıları
herhalde pek şefkatli ve özenli olduğuna şüphe olmayan hare-
ketlerle sargıları çözmelerine rağmen İngiliz subayı acı acı inli-
yordu. Yan gözle baktığım zaman yarasının sağ omuz başında
olduğunu gördüm. Doktorlar yarayı iyice temizlemek için ona
lokal anestezi yapmaya mecbur oldular. Buna rağmen zavallı
derin derin şikâyet ediyordu.

Onları seyrederken beni düşman hastanelerine düşüren
garip kaderi düşünüyordum. Savaşın bütün cilveleri arasında
esaretin de yerinin olduğunu bilirdim. Fakat bu sonun böyle ga-
rip bir şekilde ortaya çıkacağını hiç tahmin etmemiştim. Şimdi
yarım ve sakat, daha dün kana kana vuruşup dövüştüğüm düş-
manın elinde ve onun tedavisine muhtaç bir vaziyette kalmak
onuruma dokunuyor, gururumu incitiyordu.

Bu acı üzüntüler içinde dalıp gitmişken genzimi yakan eter kokuları içinde öbür yataktaki işlerini bitiren doktorların etrafını çevirdiklerini gördüm. Sarı, sivri sakallı bir doktor, beyaz kauçuk eldivenli elini başımda gezdirdi. Dün öldürmek için kıyasıya silaha sarıldığım düşmanın doktoru beni tedavi edecekti. İngilizce konuşuyor, güler yüzle, hatta takdir eder bir tavırla bakıyorlardı. Sakallı doktorun küçük bir işaretiyle iki kadın hastabakıcı büyük bir özenle sargılarımı çözmeye başladılar.

Rastgele sarılan ve üzerine kadar kan çıkan sargılar birbirine yapışmış, yoğun kan pamuklar, bezler üzerinde donmuş, katılaşmıştı. Sargılar çözüldükçe, sağ tarafım gevşedikçe yakıcı bir acı içime işlemeye başladı. Ben de yatak komşum gibi inlememek için kendimi güç zapt ediyordum.

Doktorlar bütün dikkatleriyle açılan yarayı incelediler. Hastabakıcılardan birisi yakıcı bir suyla yarayı temizlemeye başlamıştı ki acıya dayanamadım, biraz olsun beklemesini rica etmek istedim. Fakat bunu ifade etmek için haykırmaktan başka çare yoktu. Onu yapamadım. Fakat bilinçsizce bir şikâyetle Fransızca, biraz durmasını hastabakıcıdan rica ettim. Genç kadın ani bir hareketle durdu ve Fransızca cevap verdi:

“Mülazım Efendi, çok acı hissediyor musunuz?”

“Pek çok fakat yavaş yaparsanız...”

“Fakat zaten bir şey kalmadı, yaranız iyi bir halde... Sarmaya başlayalım mı?”

“Hay hay!”

Doktorların gözetimi altında iki yeni hastabakıcı beyaz sargıları ağır ağır sardılar.

“Yaram nasıl, ağır mı?” dedim.

Sarı, iri mavi gözlü hastabakıcı, doktorlarla konuştu. Sonra bütün dişlerini gösteren bir müjdeyle cevap verdi:

“Siz bir şey hissediyor musunuz?”

“Biraz.”

“Kurşun sol kolunuzu delip geçmiş. Kemikte bir şey yok. Yalnız sinirlerin, damarların kaynaması lazım. Şimdi istirahat edeceksiniz.”

Genç hastabakıcı dışarıya çıkan doktorların arkasından dönüp tekrar yaklaştı:

“Sizi vuran kurşun yatak arkadaşınızın sağ kolunda!”

Genç kadının bu cümlesini kavrayamadım. Fransızcasının zayıf olduğuna hükmederek sordum:

“Affedersiniz, anlayamadım. Tekrar eder misiniz?”

Genç kadın bu defa kelimeleri teker teker söyleyerek deminki cümlesini genişletti:

“Sizin kendinizi vurmak için attığınız kurşun sol kolunuzu delmiş ve sizi tutmak için üzerinize gelen bu subayın sağ koluna saplanmış. Bir iki gün sonra ameliyatla çıkarılacak.”

Bunu işitince hayret ve heyecandan kendimi tutamadım:

“Ne diyorsunuz?” diye haykırdım. “Bu mümkün mü?”

Genç kadın sakince cevap verdi:

“Pek tabii ve biz bunu siz buraya gelmezden evvel haber aldık.”

Bu defa bilinçsiz bir üzüntüyle başımı yatak komşuma çevirdim:

“Zavallı,” dedim, “yazık olmuş!”

Genç kadın üzüntümü paylaşır gibi başını salladı ve ağır ağır çekildi gitti.

İki adım ötede dalgın yatan yaralı subaya dikkatle baktım. Hafızam o müthiş çatışma günü siperlerde dolaşırken içinden düşman zeminliğindeki subayın hayalini buldu. Evet doğrudu, bu yüz oydu. Elimdeki revolveri ve etraftaki süngüleri gösterip bana teslim olmaktan başka çare olmadığını anlatan genç subaydı. Kaderin, talihin bu oyunu beni ürküttü. Savaş bir trajediydi. Fakat bu müthiş trajedinin içinde tesadüf ve talih insana neler neler takdir ediyor, insanı ne mucizevi hadiselerle karşılaştırıyordu.

Yaramın acısına alışmaya çalışarak pencereden görünen hurma ve portakal ağaçlarına baka baka düşünürken gözkapıklarımın ağır ağır indiğini hissettim.

* * *

“*Hav arze vondits?*”¹

“*Ovrayz not sovel!*”²

1 (İng. *How are the wounds?*) Yaralar nasıl?

2 (İng. *All right not so well!*) Anlaşıldı, pek iyi değil!

Bu haşin diyalog beni uyandırdı. Ayak sesleri odayı doldurdu. Korkuyla gözlerimi açtım. Doktorlar, hastabakıcılar, yaralı İngiliz subayın başucunda toplanmışlar alçak sesle konuşuyorlardı. Fransızca bilen mavi gözlü hastabakıcı da aralarındaydı. Bir aralık yüzünü bana doğru çevirince sordum:

“Ne varmış, arkadaşım fenalaştı mı?”

Genç hastabakıcı benim işitebileceğim bir sesle haber verdi:

“İltihap artmış, ilk pansuman yapılırken dikkat edilmemiş...”

Bu haber elimde olmadan beni de endişeye düşürdü. En korktuğum şey yaralandıktan sonra kötü bir tedavi yüzünden acı çekmekti. Çatışma içinde, ateş altında yapılan ilk sargı işi en mühim ameliyatlara kadar tehlikelidir. Küçük bir ihmal ve dikkatsizlik, bir iki pansumanla kurtulacak yarayı bir anda ölüme götürür.

Doktorların ne konuştuklarını anlamıyordum. Fakat biraz sonra odaya lastik tekerlekli hasta arabası gelince vaziyeti anladım. Yaralı arkadaşı özenle arabaya geçirip sessizce götürdüler. Muhakkak ameliyat yapacaklardı. Biraz sonra akşam derecesini almaya gelen hastabakıcıya endişelerimi söyledim. Nazik ve zarif kadın bana detay verdi: Doktorlar birdenbire yaranın fazla iltihap yaptığını görünce derhal ameliyat yapıp kurşunu çıkarmaya ve yarayı esaslı bir şekilde temizlemeye karar vermişler. Ameliyat yapılmış fakat fazla kloroform aldığı için hâlâ ayılmayan genç subayı benim odama getirmemişler.

Düşman hastanesinde velev ki tesadüfle hayatını tehlikeye düşürdüğüm bir subayın bu macerası beni çok üzüyordu. Bana gösterilen dikkate, özene rağmen kendimi tehlikede görüyordum. Yarım bir vücutla düşman elinde kalmak kadar, hayatta insanın düşünebileceği kötü sonlardan olacak başka bir talih darbesi bulunamayacağına şüphe yok...

Şu anda vücudumda hareket kabiliyeti bulsam, şu açık pencereden atlayıp gideceğim. Esaret, hele sakat bir vücutla esaret insanın boğazını düğümlendiren çok acı bir son! Velev ki böyle şefkatli bir tedavi içinde bile olsa, dün boğaz boğaza geldiğim insanların arasında, onlara bağımlı, yarım bir vücutla yaşamak bana zor geliyor.

Hastabakıcı geldikçe sık sık yaralı arkadaşşı soruyordum. Onun yarasındaki tehlike hiç şüphesiz küçük bir dikkatsizliğin neticesiydi. Çünkü kemiği kırmamak şartıyla herhangi bir kurşun yarası en fazla on beş yirmi günde iyileşecek bir yaradır.

Et suyu getiren hizmetçinin arkasından genç hastabakıcı yine göründü, sordum:

“Arkadaş nasıl *Miss*?”

“Uyandı. Belki bir saat sonra buraya getireceğiz. Siz nasılsınız?”

“Teşekkür ederim, *Miss*, bir şikâyetim yok.”

Bu hastabakıcıya *Miss* deyip geçiverdim. İngilizlerin böyle merasime dikkat ettiklerini hatırladığım için hata edip etmediğimi öğrenmem lazımdı.

“Affedersiniz,” dedim, “isminizi öğrenebilir miyim?”

“*Miss Deyvis!*”¹

“Teşekkür ederim, Londralı mısınız?”

“Evet.”

Ağır ağır et suyunu içiyordum. *Miss Deyvis* pencerenin önünde bizim siper macerası hakkında işittiklerini anlatıyor. Benim, yanlış bir yoldan onların siperine düştükten sonra teslim olmamak için silahımı göğsüme çevirmem herkesi etkilemiş. O, bu siper hikâyesini anlatırken dikkatle dinliyordum. Çünkü sipere düşmezden evvel geçen tabanca düellosu, sevgilisinin resmini kalbinde saklayan subayın macerası da beni korkutuyordu. Onu memleketinden, sevgilisinden ve dünyasından ayıran kurşunun da benim silahımdan çıktığını bilseler herhalde kahramanlığımı unuttur ve beni hastanelerinde böyle özenle tedavi etmezlerdi. O kadar kurcaladığım halde öteki subayın macerasına dair *Miss Deyvis*’in ağzından bir kelime işitmemiştim. Kim bilir, o siperlerde benden sonra ne müthiş çatışmalar olmuş, o çukurlar kaç sevgilinin vücutlarıyla dolup kapanmıştır.

Gece yarısına doğru yaralı arkadaşımı getirdiler. Halen dalgın bir haldeydi. Onun hali, kendi düşüncemi ve sinirlerimi bozmuştu. Uyuma ihtimali yoktu. Odaya sık sık gelen *Miss Deyvis*’ten biraz somnifer rica ettim. Küçük bir kadeh suya üç dört damla akıttı.

1 *Miss Davis.*

“Yeter mi?”

“Teşekkür ederim, yeterli!”

Kalın, kısa şışeyi masanın üzerine koyarken yüzüme baktı.

“Bu gece iki saat burada nöbetçi kalacağım. Mülazım Dikins’i¹ beklemek lazım.”

Bunu haber vermesindeki maksadı kendi kendime yorumladım. Dalgın bir hastayı yalnız beklemenin pek keyifli bir şey olmayacağını anlatmak ister gibi söylemişti. Bana içmem için uzattığı kadehi masanın üzerine koymasını rica ettim.

“O halde uyku ilacını bana nöbetiniz bittiği zaman verirsiniz, olmaz mı?”

Miss Deyvis’in iri mavi gözlerinde bir kıvılcım parladı. Kadehi masaya koyarken:

“Teşekkür ederim, çok naziksiniz.”

Koltuğuna sıkıştırdığı kitabı masanın üzerine bırakarak hasır bir koltuğu yatağa yaklaştırdı.

“O halde kitap okumaya lüzum yok. Sizi yormadan konuşabiliriz, değil mi?”

“Memnuniyetle Miss,” dedim.

Genç kız uzun bir konuşmaya hazırlanırken bacaklarını birbirine üzerine attı. Başındaki beyaz hastabakıcı başlığını geriye attı. Elektrik ışığı altında bir sıra kesilmiş altın renginde kâkül-leri meydana çıktı.

Miss Deyvis’in İngiliz aksanıyla konuştuğu Fransızcanın garip bir ahengi vardı. İngilizler dişleriyle konuşurlar. O kadar ki ağızları kapalı da olsa dillerini ifade edebilirler zannolunur. Kelimeleri ezerek, çiğneyerek öyle bir konuşmaları vardır ki aralarında yaşayıp konuşmadıkça bu dili anlama imkânı yoktur. Amerikan mektebinde hocalık ederken bu güzel dili öğrenmeye başlamıştım. Fakat savaş her şey gibi, başladığım bu işi de yarım bıraktırdı.

Miss Deyvis konuşmakla yorulmayacağını temin ettirdikten sonra zarif aksanıyla sorularına başladı. Bana ilk defa ordu-nun asıl subayı olup olmadığını sordu:

“Hayır,” dedim, “yedek subayım.”

1 Dickens.

“Asıl mesleğiniz.”

“Yazarlık.”

Miss Deyvis hemen hemen aynı ölçüde iki sıra dişlerini gösteren geniş tebessümleriyle verdiğim cevapları dinliyordu.

“Memleketinizi çok sever misiniz?”

Böyle bir soruya ömrümde ilk defa muhatap oluyordum. Bana hiç kimse, “Memleketini seviyor musun?” diye sormamıştı. Bu soru, bana biraz da onurumdan, milliyetimden şüphe ediyor gibi bir his vermişti.

Miss Deyvis’in bu sorusuna cevap vermedim. Yalnız gözlerimin aldığı renk, yüzümün aldığı şekil, onun iri mavi gözlerini bulandırdı. Tebessüm eden dudakları birbirine karıştı. Birkaç dakika derin ve acı bir sessizlik devam etti. Genç kızı mahcubiyetten kurtarmak için bu ağır sessizliği ben bozdum:

“Miss, ne zamandan beri hastanelerde çalışıyorsunuz?”

İnce kaşlarını hareket ettirip yüzünü ekşiterek cevap verdi:

“Altı ay oldu. Çok daha önce istedim fakat ailemi razı edemedim. Nihayet ısrarıma dayanamadılar, onay verdiler. Doğu memleketlerini çok sevdiğim için bu cepheyi tercih ettim.”

“Aileniz Londra’da mıydı?”

“Evet... Mısır’da amcam var. İzinli olduğum zamanlar onun yanına gidiyorum. Doğu memleketleri hakkında çok şey okumuştum. Hayalim hep bu hurma ağaçları, sonsuz çöller, develer ve minarelerle doluydu. Savaş olmasa, serbest gezsem, bilhassa sizin İstanbulunuza gitsem... Bu benim en büyük zevkim.”

“Savaş bitsin de inşallah arzunuz olur, Miss.”

Bu cevabım Miss Deyvis’i hayale daldırdı. Uzun müddet gözleri belirsiz bir noktaya çevrili düşündü, düşündü. Sonra hayalinden kopardığı bir parçayı bana anlattı:

“Türk Hanımlar için çok güzeldir diyorlar, öyle mi?”

Dudaklarımı büktüm, doğrudan doğruya cevap vermedim.

“Zevk meselesi Miss. Her milletin, her toplumun kendine has bir özelliği, cazibesi, güzelliği vardır.”

“Siz evli misiniz?”

“Hayır.”

“Türk erkekleri çok evlenirlermiş öyle mi?”

“Geçmişe ait bir mesele. O zaman Türk erkekleri daha samimi insanlarmış, evlerinin dışında âlemler yaşamaktansa kendilerine özel, kendi evlerinde bir harem hayatı geçirmeyi tercih ediyorlarmış. Şimdi böyle bir şey yok!”

Miss Deyvis Doğu’ya, âdetlerimize, ev hayatımıza dair birçok şey sordu. Uzun uzun konuştuk. Ben de bazı sorularla onu konuşturdum. Vakit çok geçti. Karşı karyoladaki hasta arkadaşım derin derin uyuyordu. Miss Deyvis onun çok acı çektiğinden bahsetti. Nihayet gece yarısı nöbetini bir başka hastabakıcıya teslim ederken bana masanın üzerinde duran uyku ilacını uzattı.

“Artık içebilirsiniz, değil mi Mülazım Efendi,” dedi.

Ve bu Mülazım Efendi, kelimesini söylerken birdenbire aklına gelmiş gibi:

“Ben sizin isminizi nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum. Tekrar eder misiniz? Telaffuzu güç.”

“Macit.”

Pembe, kalın dudaklarını açtı, kapadı:

“Macit.”

“Evet.”

“O halde *bonnövi* Mülazım Macit.”

Gelen hastabakıcıyla İngilizce bir şeyler konuşarak kapıdan çıktı, kayboldu.

Bu kadar fazla konuşmak, özellikle bazı konuşmalarda biraz sinirlenmek beni epey yormuştu. Vücudumda bir ağırlık vardı. Gözkapaklarım yavaş yavaş düşerken yeni gelen hastabakıcının yüzünü buruşturup elindeki kitabı açtığını fark ettim. Miss Deyvis’in sohbetine devam edecek, gelen hastabakıcılarla çene yarıştıracak takatim yoktu. Zaten Miss Deyvis beni bu sohbeti uzatmaya mecbur etmişti.

Garip bir kız, anlattığına göre ailesi Londra’da müreffeh, geniş bir hayat geçiriyor. Kendisi sırf görmek, gezmek arzusuyla hastabakıcı olmuş. Ancak onun hastabakıcılığı zannederim hep böyle biraz canlıca hastalarla hoşbeş etmek. Çünkü iyi kalpli bir kıza benziyor. Gözlerinde derin ve samimi bir ifade var. Onların rengi, kalbimdeki gözlere de benziyor. Yalnız mavi zemin üzerinde sincabi serpintiler yok. Miss Deyvis’in gözlerinde

Humret'in hayalini görüp içlenerek yorgun ve hasta vücudumu kendi haline bıraktım.

Ayak sesleri ve seri konuşmalar içinde gözlerimi açtığım zaman *Miss Deyvis*'i başucumda gördüm. Doktorlar, hastabakıcılar öteki karyolanın etrafında bizim arkadaşşı muayene ediyorlar:

“Ne haber *Miss*?” dedim.

“Bir şey yok,” dedi, “arkadaşınız tehlikeyi atlattı. Bu geceyi iyi geçirdi. Şimdi yarasına baktık. Gayet iyi, siz nasılsınız?”

“Teşekkür ederim.”

Güneş doğalı çok olmuş. Ağır bir sıcak var. Sabah muayenesine kadar uyumuşum. Doktorların yüzü gülüyor. Oda arkadaşımın kurtulduğuna onlardan fazla seviniyorum. Bu sabah ona pansuman yapmaya lüzum görmediler. Bana geldiler. Sargılarımı *Miss Deyvis* bütün özeniyle çözdü. Çıplak başlı doktor, gözlüğünü düzelterek dikkatle muayene etti. Konuştular. Vaziyeti yüzlerinden anlamaya çalışıyordum. Genç bir doktor pansuman yaptı, sardılar, gözlüklü doktor bana yaklaştı. Parmaklarının ucuyla kulağımı okşayarak bir şeyler söyledi. İstemsizce *Miss Deyvis*'in yüzüne baktım. *Miss* derhal tercüme etti:

“Doktor yaranızı çok iyi buldu. Hemen hemen bir haftalık mesele diyor.”

“Teşekkür ederim,” dedim.

Doktorlar çıktılar. *Miss Deyvis* sordu:

“Canınız bir şey istiyor mu? Ne arzu ederseniz bana söyleyin, olmaz mı?”

“Çok teşekkür ederim, *Miss*,” dedim. “Yaralı bir esir, hakkında gösterilen bu kadar özenden sonra, ne isteyebilir?”

Miss Deyvis'in parlak mavi gözleri dumanlandı. İnce, açık kumral kaşları birbirine yaklaştı. Kalın, pembe dudaklarının titrediğini hissettim. Yanıma geldi:

“Mülazım Macit,” dedi, “siz burada esir değil, bir misafirsiniz. Her arzunuzu söylemekte serbestsiniz.” Gözlerini yumarak, kelimelerini dişleriyle ezerek ilave etti: “Emin olunuz ki en zor ve yapılması imkânsız zannettiğiniz arzular bile memnuniyetle kabul edilecektir. Bunu sonra açıklaım.”

Genç kız, sözlerini onaylayan derin bir bakışla beni süzdükten sonra çekildi, odadan çıktı.

Esaretin bu şeklini biraz garip buluyordum. Nerede olduğumu bilmiyordum; ne olacağımı bilmiyordum. Hastanede gösterilen bu iyi muameleden sonra ne yapacaklardı? Cephe ne haldeydi? Savaş devam ediyor muydu? Hiçbirinden haberim yoktu. En çok düşündüğüm, geride bıraktığım vaziyetti. Uzun bombardımanla başlayan çatışmanın sonu ne olmuştu? O başlangıç kesinlikle hafif bir siper çatışmasıyla kapanıp gideceğe benzemiyordu. Sonra hastanenin bulunduğu yeri merak ediyordum. Cephe arkasında böyle boş bir kasaba yoktu. Ne kadar geri götürüldüğümü de bilmiyordum. Yalnız bu sabah garip bir his beni uyardı. Pencereden gelen rüzgâr bana hakiki bir deniz kokusu getirmişti. İstanbullu, doğma büyüme Boğaziçili bir gencin aylarca kum çölleri içinde yuvarlandıktan sonra duyduğu deniz kokusunda hata olması imkânı yoktu. Bu şüpheyi gidermek için *Miss Deyvis*'ten başka müracaat edecek kimsem yoktu. Genç kızı öğleye kadar görmedim.

Vantilatörlerin bile hafifletemediği dayanılmaz bir sıcak, nefes bile aldirmiyordu. Uyuma, okuma ve hatta rahatça yatma imkânı bırakmayan bu yakıcı, boğucu öğle sıcağı içinde kavrulurken *Miss Deyvis* görüldü. Arkasından gelen hastane hizmetçisinin elinde buğulu, yeşil, iki büyük bardak limonata vardı. Hizmetçi tepsiyi masanın üzerine koydu. *Miss Deyvis* sıcaktan, herhalde hareketsizlikten derdini anlatamayan İngiliz subayını bırakarak bardağın birini bana uzattı. İngiliz'in üzgün bakışlarla ona baktığını gördüm:

“Çok teşekkür ederim *Miss*,” dedim. “Bunu arkadaşşıma verin, zavallı çok acı çekiyor.”

Genç kız takdir edici bir gözle yüzüme baktı. Bardağı İngiliz subayına götürdü. Daha dün akşam ameliyat olan, yatağında hareket edemeyen, örtüleri altında buram buram terleyen genç subay vaziyeti anladı. Ona ve bana öyle dokunaklı, öyle acıklı baktı ki bu acı bakışların ifade etmek istediği mananın ağırlığı altında gözlerim yaşardı.

Miss Deyvis ona buzlu limonatanın ancak yarısını yudum yudum içirdi, örtülerini çekti. Vantilatörün cephesini ona doğru çevirdi. Sonra ikinci bardağı alıp bana geldi.

“Miss, zahmet etmeyin,” dedim. “Ben sağ elimle içebilirim.”

Biraz canı sıkılmış gibi başını eğdi:

“Siz bilirsiniz, Mülazım Efendi.”

Buzlu limonata kavrulan dudaklarıma taze hayat verdi.
Miss Deyvis’ten rica ettim:

“Şu ikinci vantilatörü de lütfen bana çevirir misiniz?”

Hava cereyanı dokunmaması için duvarda yüksek bir rafa yerleştirilen vantilatörün hava dalgaları şimdi bana kadar geliyor. Ancak sıcak çok fazla. Genç kıza sordum:

“Sıcaklık fazla mı *Miss*, bu kasaba pek havasız. Hastaneyi daha uygun bir yerde yapma imkânı yok muydu acaba?”

Sorum *Miss Deyvis*’i düşündürdü. Gözlerine baktı, dudaklarını büktü. Sonra o bana sordu:

“Nerede olduğunuzu biliyor musunuz?”

“Hastanedeyim,” dedim.

Güldü, uzun uzun güldü.

“Tuhafsınız,” dedi. “Ben size bulunduğunuz kasabayı sordum.”

“Bilmiyorum ki!”

Sıcaktan bitap yatan İngiliz subaya bakarak dudaklarını hareket ettirdi:

“El-Ariş¹’te bulunuyorsunuz. Cephe arkasında bundan serin bir yer yoktur.”

Bu cevap bütün merakımı giderdi. Demek cepheden çok gerideyiz.

Hastanenin her günkü hayatı devam ediyordu. Oda arkadaşım genç İngiliz subayının yarası iyileşti. Benim yaram kapanmak üzere. İyi olduktan sonra beni ne yapacaklarını düşünüyorum. *Miss Deyvis*’le çok iyi dost olduk. Genç kız artık nöbeti olmadığı her gece konuşmak için yanıma geliyor. Karşımızda İngiliz subay derin uykularla dinlenirken biz gece yarısına kadar konuşuyoruz. Bana artık buradan bıktığını, Mısır’a dönmek istediğini söylüyor. Konularımızı en çok Doğu hayatı, Doğu erkekleri ve kadınları oluşturuyor. *Miss Deyvis*, Londra’da yük-

1 Günümüzde Mısır’a bağlı, Gazze sınırında bir kıyı şehri.

sek bir tahsil görmüş, buna rağmen Doğu'ya dair yazılan yanlış eserlerin tesiri altında... Ve Doğu âleminin çok eski, masalsı hayatına gıpta ediyor. Mısır'da Kleopatra ile Antonius'un¹ mace-rasını hayal etmiş, Safo'nun² efsanevi aşk âlemlerini düşünmek için adaları gezme fikrinde...

Savaş cephesi arkasında, hastane köşesinde devam eden bu garip arkadaşlığın son bulmak üzere olduğunu hissediyordum. Çünkü bu sabahki muayenede çıplak başlı doktor her zaman olduğu gibi kulaklarımı okşadıktan sonra eliyle uzakları işaret etti. Bunu Miss Deyvis de gördü. Sordum, "Artık iyi olduğunuzu, istirahat edeceğinizi söylüyor," dedi. Ancak ben bu haberden artık esirler garnizonuna sevk edilme zamanı geldiğini anladım. Sol kolum tam hareket ediyor, yalnız omuz başımla dirseğim arasındaki sargıyı bir hafta on gün çıkarmamak lazım. Bu halde yolculuk etmek mümkün.

Hastanedeki misafirliğin son bulacağını hissettiğim bu gece Miss Deyvis her zaman olduğu gibi yanıma geldi. Bu akşam onda da biraz durgunluk vardı. Aynı dille konuşabildiğimiz için hastanenin diğer görevlilerinden fazla bir dostlukla anlaştığımız genç kıza takılmak istedim:

"Doktor artık pasaportumu verecek Miss," dedim. "Misafirliğim son buluyor. Yarın öbür gün kim bilir hangi esir garnizonuna gideceğim. Talih bana bu sonu takdir etti. Bu savaşın başlangıcından beri, başımdan çok hadise geldi geçti. Savaş çilesi bana epey acı verdi. Hele bu son esaret olayı beni tahmin edeceğinizden çok fazla sarstı. Emin olun ki kalben duyduğum üzüntü bedenem duyduğum acılardan çok daha fazladır. Bu son olayın üzücü hatıraları içinde bir köşe var ki bana biraz teselli veriyor. Bu bir samimi dostluktur ki onu bana kazandıran sizsiniz. İlginizi, dostluğunuzu daima hatırlayacağım Miss."

Genç kız beni derin bir saygıyla dinliyordu. Hastaneden el ayak çekilmiş, koridorun büyük lambası sönmüş, karşıdaki

1 Kleopatra'nın sevgilisi Romalı komutan Antonius. William Shakespeare'in bu ikilinin aşkını anlatan meşhur *Antonius ve Kleopatra* isimli bir tiyatro eseri vardır.

2 Antik Yunan döneminde yaşamış ve aşk temalı şiirler yazmış Lesboslu kadın şair Sappho (MÖ 610-570).

genç İngiliz subay derin uykusuna dalmıştı. *Miss Deyvis* hasır koltuğunu biraz daha yaklaştırdı, uzun bir tartışmaya hazırlanır gibi derin derin düşündükten sonra büyüyen gözleri ve gerilen dudaklarıyla konuşmaya başladı:

“Mülazım Macit... Bu gece sizinle ciddi konuşacağım. Burada on iki gün kaldınız. On iki gece sizinle baş başa eski dostlar gibi muhabbet ettik. Sizi kendi kabiliyetime göre epey inceledim. Bende çok iyi bir etki bıraktınız. Onun için sizi hastanenin bir esir misafiri olarak değil, hâlâ savaştığımız bir düşmanın subayı olarak değil, samimi bir dost gibi kabul ediyorum ve bu düşünceyle sizinle konuşuyorum.”

Genç kız söyleyeceklerini zihninde düzenlemek ister gibi biraz düşündükten sonra devam etti:

“Yarın Mısır’a sevk edileceksiniz Mülazım Macit. Savaş şiddetle devam ediyor ve ordunuz sürekli geri çekiliyor. İleri karakollarımız bu akşam Şam’a yaklaştı. O kadar çok esir var ki sevk etmek mümkün değil. Bunu size üzülerek, bir hakikat olarak söylüyorum. Mısır’da garnizonlar tamamen dolmuştur. Yarın gönderileceksiniz. Savaş bir afettir. Galip ve mağlup için değil, insanlar için bir felakettir. Bu sıra dışı durum elbette son bulacak, yuvalarından, topraklarından ayrılan insanlar döneceklerdir. Fakat yeryüzünün beş kıtasını yerinden oynatan bu facia elbette pek kolay bitmez. Ben öyle zannediyorum ki bu savaş bugün bitse bile bırakacağı sıkıntılar ve acılar yıllarca devam edecektir. Ancak bunlar herkese, genele dair şeylerdir. Biz kendimizden konuşalım.”

Miss Deyvis hasır koltuğun iki yanına dirseklerini dayadı. Hastanede kendisinden başka Fransızca bilen olmadığı halde söyleyeceklerini yalnız bana işittirebilme arzusuyla başını bana doğru uzattı, yavaş sesle devam etti:

“Mülazım Macit, yarın akşamki vapurla ben de İskenderiye’ye döneceğim... Benim arkadaşlığımı nasıl bulursunuz?”

Genç kızın böyle bir soru soracağını hiç beklemiyordum. Sonu bilinmeyen ve iradesine hâkim olamayan bir esirin yol arkadaşlığından ne umulabilirdi? Bu fikrimi bütün açıklığıyla *Miss Deyvis*’e söyledim ve ekledim:

“Bu sorunuzda biraz alay var gibi, *Miss*. Sakat ve esir bir insanla yol arkadaşlığı etmeyi garip bulmuyor musunuz?”

Kaşları çatıldı. Sinirlendiği zamanlarda yaptığı gibi, dişlerini sıktı, sonra bütün ciddiyetiyle cevap verdi:

“Mülazım Macit, ilk defa söze başlarken ciddi konuşacağımızı söylemiştim. Beni esiri olduğunuz düşman hastanesinin mensubu değil, felaket zamanlarında kazanılan samimi ve haki-ki bir dost gibi, hatta daha ileri giderek söyleyeceğim, kendisinden her fedakârlık beklenilecek bir kalp arkadaşı gibi düşünün. Bu durumda bir insanın sözlerine itimat edersiniz, değil mi?”

Miss Deyvis bana fırsat vermeden devam etti:

“Eğer arzu ederseniz, Mülazım Macit sizi İskenderiye’ye ben götüreceğim ve Mısır’da rahat ve serbest bir esaret hayatı geçir-meniz için çalışacağım. Amcamın Mısır’da önemli bir konumu olduğunu söylemiştim. Kuvvetle eminim ki sizi pek de rahat ol-mayan esir garnizonlarına yollamadan, size serbest, endişesiz, rahat bir istirahat hayatı sağlayacağım.”

Garip, sinirlerimi iğneleyen hisler içinde kalmıştım. *Miss* Deyvis arzularını açıklamak için bütün gücünü harcıyordu:

“Seyahati sever misiniz, Mülazım Macit?”

“Pek çok.”

“İngiltere’ye gitmek ister misiniz?”

Güldüm. Genç kız ciddi konuşacağını söylemekle beraber, bu sorularla beni elimde olmadan güldürüyordu.

“Tuhafsınız, *Miss*,” dedim. “Bugün irademe, hareketime hâkim olsaydım bu sorularınıza samimi bir doğrulukla cevap verebilirdim. Fakat hayatı ve hareketleri esir olduğu tarafa ait bir insanın arzuları söz konusu olur mu?”

Miss Deyvis maksadını açıklayamamaktan doğan keskin bir hareketle doğruldu. Ve fikirlerini bir hamlede söyledi:

“Mülazım Macit, size hürriyetinizi ben vereceğim. Fakat sa-vaştan sonra memleketinize dönmeyecek, Londra’ya geleceksi-niz. Bu sözlerimin manasını elbette anladınız, değil mi?”

Genç kız bunu söylerken kulaklarına kadar kızarmıştı. Dudakları titriyor, göğsü kabarıp iniyordu. Fakat ben onu in-celeyecek halde değildim. Ummadığım bu teklif durgun suya atılmış bir taş gibi yavaş yavaş etkisini genişletti, genişlettikçe

manasını, sınırlarını anladım. Kalbim burkudur gibi oldu, bir anda önümdeki manzara silindi. En zor zamanlarımda gözlerimin önüne gelen beyaz hayal canlandı. Sincabi serpintili mavi gözlerin harareti bakışları kalbime kadar işledi. Dudaklarımın istemsiz bir hareketle bu hayalin adını söylediğini işittim. Mavi yalının yüksek bahçesinde, taş merdivenlerde, gümrah saçlı başını elleri arasında saklayan beyaz hayal bana doğru geldi. Sincabi serpintili mavi gözlerin engin dalgaları başımı döndürdü. Nerede olduğumu unutturan bir heyecan içinde ellerimi yüzüme kapatıp, “Humret, Humret!” diye haykırdım. Gözlerimi açtığım zaman yanımda kimse yoktu. Karşı yataktaki İngiliz ağır nefeslerle uyuyor, yanımdaki hasır koltuğun üzerine atılmış İngilizce bir kitap duruyordu. *Miss Deyvis* gitmişti. Sinirlerim gerilmiş, gözkapaklarımın kenarlarında soğuk damlalar birikmişti. Ağlamıştım. Başım ağrıyordu. Uyumaya ihtiyacım vardı. Fakat bozulan sinirlerim, zihnimi kemiren fena karanlık, ümitsiz düşünceler bana uyuma fırsatı vermiyordu.

Çöl güneşi hurma dalları arasından bir yangın alevi gibi parlayıp yükselinceye kadar gözlerim açık kaldı. Hastanede ayak sesleri, ilk hareketler, ilaç kokuları başladı.

Hasta İngiliz subayı bile uyandı. Hizmetçiler süt ve çay getirdiler. Sabah derecelerini almaya gelen yaşlı bir hastabakıcı çizelgenin “normal” kısmını bir daha çizdi ve biraz sonra muayene için dolaşan doktorlar odaya girdiler. Yanlarında yine o ihtiyar hastabakıcı vardı. Muayene uzun sürmedi. Kapanan yarama son bir temizlik yaptılar. Uzun boylu doktor yine başımı, kulaqlarımı okşadı. Bir şeyler söyledi ve giderken başucumda asılı tabeladaki derece çizelgesini aldı götürdü. Artık hastaneden çıkıyor, yeni ve sonu bilinmeyen bir hayata giriyordum. Öğleye kadar endişeli, sıkıntılı birkaç saat geçtiği halde *Miss Deyvis* görünmedi. Artık yatakta hareket ediyor, odada dolaşıyordum. Fakat burada bir esir sıfatıyla bulunduğum için verilen serbestlikten faydalanmak istemiyor, odadan dışarı çıkmıyordum.

Öğleden sonra hastanenin güvenliğinden sorumlu olduğu anlaşılan bir subay elinde küçük bir kâğıtla geldi. Giyinmemi işaret etti. İhtiyar hastabakıcının yardımıyla giyindim. On iki gün beraber oda arkadaşlığı ettiğimiz hasta İngiliz subayın elini

sıktım. Güvenlikten sorumlu subay beni yormak istemeyerek ağır bir yürüyüşle kapıya kadar indirdi. Taş merdivenlerin sonunda duran otomobile yerleştirdi. Kendisi de yanıma oturdu.

Sulanmış ve yüksek hurma ve portakal ağaçlarıyla gölgelenmiş bahçenin geniş yolunda otomobil hareket etti. Misafir kaldığım bu askeri hastaneyi son bir defa görmek için başımı çevirdim. İkinci kat pencerelerinden beyaz bir gölge kaydı, tül perdelerin arkasına çekildi. Dikkat etmiş görünmemekle beraber, bu ufak beyaz hayalin *Miss Deyvis*'in başı olduğunu anladım. Genç kız akşamki sahneden sonra beni ancak perde arkasından uğurluyordu.

Bozuk kaldırımlar üstünde sarsılıp giderken içime derin bir gariplik çökmüştü. Talih beni ne sıkıntılı ne manasız ne tehlikeli haller içinde kıvrandırıp gidiyordu. Halep yolunda isterik esmer kadının macerasından, düşman hastanesi köşesinde genç İngiliz kızın büyük bir macera vaat eden garip teklifinden sonra, kalbimin beyaz hayaline, sincabi serpintili mavi gözlerin sonsuz yansımasına kastetmeyecek ölgün ve acı verici fakat kadınsız ve macerasız bir esaret hayatını bütün samimiyetimle istedim.

Kuesna Esir Garnizonu¹

Aylar geçti. İradesi elinde olmayan bir derviş gibi kumlar üzerinde ve tel örgüler içinde hayvanca bir hayat geçiriyordum. Esaretin insanı bu kadar hakir bırakacağını hiç tahmin etmiyordum. Esirlerin gözlerine kaynayan sirke döken ve istediklerini pazarlarda satılığa çıkarıp satan eski zaman savaşçıları bu asra yetişmiş olsalardı hiç şüphesiz kahramanca vuruşup ele geçirdikleri esirlerine daha insani muamele ederlerdi.

Tellü'l-Kebir² ve Kuesna esir garnizonlarında kapanıp kalan yüzlerce Türk subay taşıdıkları üniformaların şerefini asil

1 I. Dünya Savaşı'nda İngilizlere esir düşen Türk askerler İngilizlerin Mısır'daki esir kamplarına götürülmüştür. Mısır'daki bu kamplardan biri de "Seydibeşir Kuveysna Dört Numaralı Osmanlı Üsera-yı Harbiye Kampı'dır. Bu kamp, İskenderiye'ye 10-15 km mesafede denize yakın bir yerde kurulmuştur.

2 İngilizler tarafından Mısır'da kurulan esir kamplarından biri olan Tellü'l-Kebir, esirlere kötü muamele edilmesiyle meşhurdur. Yetersiz beslenme nedeniyle esirlerin büyük bir kısmı görme yetilerini kaybetmiştir. Bu nedenle bu kamptan sağ çıkıp da evlerine gönderilenlerin çoğu görme yetilerini yitirmiş bir şekilde evlerine dönmüştür.

bir sakinlikle ancak muhafaza ediyor, kendileri için tayin edilen hayatın tahammül edilmez şartlarına derin bir acıyla direnmeye çalışıyorlardı.

Kuesna karargâhı, birbirlerinden ayrı ve tel örgülerle sarılı dört büyük garnizondan ibaretti. Her köşesindeki yüksek nöbetçi kulelerinde birer süngülü asker bekleyen ve tel örgüleri kum tabakasından bir metre derinliğe kadar inen bu çerçeve içinde sırtlarında birer soluk ceket, ayaklarında bezden pantolonlarla dolaşan silah arkadaşları akşamları bir araya geldikleri zaman o tükenmeyen ümidin arkasında birbirlerini teselli ederek yarının sıkıntılarına alıştırmaya çalışıyorlardı.

Her günkü tekdüze, aynı, sıkıntılı hayatı bozan ancak hafta başları herkesi korkuya düşüren o tahammül edilemez kreolin¹ banyolarıydı. Yere gömülü fiçılara doldurulan bu yağlı ve zehirli suyun içine her esir bir kere girip çıkıyor, sonra yanıp tutuşan vücudunun ateşini söndürmek için biraz ilerideki soğuk su duşlarına giriyordu. Bu ilkel temizlenmenin ancak evcil hayvanlara uygulandığını bir yerde okumuştum.

Yüzlerce silah arkadaşımın esaret hayatlarında gamlı bir hatıra olarak kaldığına şüphe etmediğim Kuesna ortamı, böyle değişmeyen ve gittikçe ağırlaşan şartlar içinde devam edip gidiyordu.

Şam'dan sonra İstanbul'a birkaç mektup yazmıştım. Fakat kimi hastaneden, kimi el-Ariş'ten vapura binerken yazılan mektupların yerlerine gittiğine kendim de inanmamıştım.

Ne cepheden ne İstanbul'dan bir haber alabiliyorduk. Bize haber olarak verilen olaylar ordularımızın her tarafta çözüldüğünden ibaretti. Biz bu haberleri savaş siyasetinin tabii bir neticesi gibi düşündüğümüz için doğal olarak inanmıyorduk.

Hayat gittikçe ağırlaşıyor, özgürlükten mahrumiyet ve hayat acıları tahammül edilmez bir hale geliyordu. Kum çölü içindeki bu çepeçevre örgüler ve muhafızlarla kuşatılan barakalardan velev ki hayat pahasına olsun kurtulma fikri bir kurt gibi beni yemeye başladı. Esasen garnizona gelişim diğer arkadaşlar gibi

1 Bir tür dezenfektan. Günümüzde büyükbaş ve küçükbaş hayvanların, atların tınak bakımında kullanılmaktadır.

olmamıştı. El-Ariş hastanesinden verilen rapor, Helyopolis'teki¹ genel esir karargâhı bürosuna kaydettirilmeden beni doğruca buraya göndermişlerdi. Bu hareketin neticesi şu olmuştu: Ben düşman raporlarında esir gibi görünmüyor, yalnız Kuesna garnizonunun defterinde kayıtlı bulunuyordum. Ancak bu vaziyet, buradan kaçmam için bana bir kolaylık hazırlamış olmuyordu. Yalnız, garnizondan kaybolsam bile genel karargâhın beni aramayacağı muhakkaktı.

Mahrumiyetler, hareketsizlik, hayatın ümit kırıcı tekdüzeliği, zihnime yerleşen kaçma fikrini kuvvetlendiriyordu. Bir insan olarak hayatın geniş hudutlarında yaşadıktan sonra dünyadan bihaber, böyle yeryüzünün cehennem gibi bir köşesinde en ilkel arzulardan bile mahrum olarak kapanmak, gözlerimi karartıyor, içimde şiddetli bir isyan kaynatıyordu. Arkadaşların çoğunda bu his vardı. Fakat birbirine yakın dört garnizon arasında bile hareket etmenin yasaklandığı, tel örgülerin zeminden bir metre derinliğe kadar indirildiği bir yerden kaçmanın imkânsızlığı hepsini derin bir umutsuzluğa düşürüyordu.

Onları yıldırان biraz da durumlarının fenalığıydı. Esir oldukları zaman Mecusi askerler² üzerlerinde ne varsa hepsini soymuşlar, onları adeta iç elbiseleriyle bırakmışlardı. Yaralı olarak doğrudan doğruya düşman hattı içinde ve kumandanlarının önünde esir oluşum beni bu sondan kurtarmıştı. Garnizona gelinceye kadar talihin iyi bir tesadüfıyla bana hep subaylar eşlik etmiş, benden bir şey almadıkları gibi, bana sigara, mendil, çikolata gibi şeyler de vermişlerdi. Yaram vardı. Böyle durumlarda paranın hizmeti her yerdeki vazifesinden çok kıymetlidir. Öyle zannediyordum ki garnizondan kurtulup çöle girince tesadüf edeceğim yerlilere para karşılığında arzularımı yaptırabilecektim.

Bu fikirler, garnizon hayatının gittikçe tahammül edilmez bir hale gelmesi, savaşa ve barışa ait haberlerden uzak olmak

1 İngilizler tarafından savaş esirleri için kurulan kamplardan biri olan Mısır-ı Cedid Heliopolis Esir Kampı, Kahire'ye 40 km mesafededir. Buradaki esir Türk asker ve subay sayısı dört bine yakındır.

2 Britanya ordusundaki Hindistanlı askerler kastedilmektedir.

beni gittikçe sabırsızlandırıyordu. Nihayet her tehlikeyi göze alarak, aylardan beri yüksek tel örgüler içinde, acı verici kre-olin banyolarıyla harap olduğum Kuesna karargâhından kaçmaya karar verdim.

Garnizonun konumunu, gündüzleri gelen iaşe kollarından, yol güzergâhlarından anlamıştık. Askeri bölgenin haricine çıkılacak nokta belliydi. Yalnız yüksek tel örgüleri aşmak ve geceleri projektörlerle etrafı kontrol eden sabit ve seyyar devriyelerin, nöbetçilerin gözlerinden kurtulmak lazımdı.

Ne zamandan beri idmansız kalan vücudumu alıştırmak için iki hafta kendi kendime idmanlar yaptım. Duvarları aşmak, hendekleri atlamak hususundaki eski maharetime güveniyordum. Bu tehlikeli teşebbüse başlayacağım gece koynumda hâlâ Müge kokusunu kaybetmeyen ipekli mendil ve parmağımdaki platin yüzükle saatlerce konuştum. Hayalim çöllerden, denizlerden kurtuldu, Boğaz'ın yeşil köşesindeki yeşil yuvaya kadar girdi. Cepheye, vuruşmaya giderken duymadığım şiddetli heyecan içinde boşanan gözyaşlarımı inci çiçekli, kokulu, ipek mendile sakladım. İçime öyle bir ümit düştü ki parmağımda Humret'in adını taşıyan bu ince yüzük ve kalbimin üzerinde ikimizin de gözyaşlarını saklayan bu ipek parçası oldukça, ölüm beni takip etmekten utanacak ve korkacaktı.

* * *

Sürekli dönen projektör tekrar sağa döndü. Gündüzden tasarladığım, çöl istikametindeki direkli bir noktadan tel örgüye tırmandım. Ellerime ve ayaklarıma sardığım eski kalın elbise parçaları örgünün çivilerine takılıyor, yukarı doğru hamle ettikçe kopuyor, tel örgüden sert, madeni bir ses çıkıyor. Projektörün devrini bitirip tekrar bu tarafa dönüşünden evvel bu dört metre boyundaki engeli aşmak, gözden kaybolmak lazım. Bütün kuvvetimle bu dikenli duvara tırmanıyorum. Bu işi soğukkanlılıkla, şaşırıp korkmadan yapmaya karar verdiğim halde kalbim çarpıyor, nefeslerim çok sıklaşıyor. Bir taraftan projektörün hareketine bakarak son bir hamleyle dikenli telin üst kısmına atıldım. Yöneldiği noktayı gündüze çeviren projektör korkunç bir dev gözü gibi üzerime geliyordu. Aynı manevrayla

tutunarak aşıya inmeye vakit yoktu. Bir an evvel bu keskin ışığın ağzından kurtulmak için gürültü yapma ihtimalini de düşünerek kendimi aşıya bıraktım. Yüzükoyun yere kapandım. Aynı saniye içinde projektör bir alev gibi bulunduğum yerden geldi geçti.

Dikenli tellerden korunmak için ayaklarıma ve ellerime sarıdığım kalın elbiseler parça parça olmuştu. Fakat bunlar yere düşerken gürültü çıkmasına engel olmuştu. Ağırlığımdan kumlara gömülüp kalmıştım. Şimdi tel örgülerin dışında fakat henüz tehlikenin içindeydim. Seyyar devriyeleri kontrol ettikten sonra bu cehennemî karargâhtan uzaklaşmak lazımdı.

Olduğum yerde kalbimin çarpıntısını dinleyip belirli aralıklarla kumları yalayıp geçen projektörün ışığını siper ederek geçecek devriyeyi bekledim. Kalın ökçeli, ağır Hint askerlerinden bir grup konuşa konuşa yaklaştılar, ağır ağır geçtiler. Yine projektörün öbür tarafa dönmesini bekledim. Ellerimdeki, ayaklarımdaki paçavraları çözüp attım. Projektör karşı tarafa dönerken kumların üzerinde bütün kuvvetimle ileriye atıldım.

Hürriyet, hürriyet, insan onun kıymetini arzu ve hareketlerine hâkim olmadığı zamanlar takdir ediyor. Bu karanlık gece, sıcak kum çölü içinde bilinmez bir sona doğru koşarken bile hareketime, nefesime ve arzularıma hâkim olmaktan gelen derin bir gönül rahatlığıyla geniş geniş nefes alıyor, gözlerimden damlayan sevinç gözyaşlarını dudaklarımla emiyordum.

Arkamda projektör belirli aralıklarla dönerken bazen benim de yolumu aydınlatıyor. Her ihtimale karşı yere yatıyorum. Bu aydınlık inat bir düşman gibi uzak mesafelere kadar beni takip etti. Çöl üstüne çöken gecenin yoğun karanlığı bu akşamki kadar bana dost olmamıştı. Hiçbir an aydınlıktan bu kadar kaçmadım.

Projektörün hafif izlerinin bile kaybolduğu uzaklarda takatten kesildim. Ne zamandan beri böyle uzak mesafeye koşmayan bacaklarım taş gibi olmuştu. Daha fazla gitmeye lüzum görmeyerek biraz dinlenmek için sıcak kumların üzerine kendimi bıraktım. Başımı arkaya çevirdiğim zaman çok uzaklarda o kocaman projektörün ancak bir ağustos böceği kadar ışıldadığını gördüm.

Şimdi yavaş yavaş normal haline dönen çarpıntılar içinde gecenin serin havasını doya doya içime çekerek, kollarımı, bacaklarımı ılık kumlar üzerinde gerip uzatıyor, uzaklarda bir deniz feneri gibi parlayıp sönen projektörü korku, hırs, sevinç ve intikam gibi karışık hislerle seyrediyordum.

Karargâhtan kaybolduğum yarın akşama kadar belli olmayacaktı. Eğer arkadaşlarım kaçtığımı anlayıp akşam yoklamasında da bir yolunu bulup benim adıma bir “mevcut” verirlerse kaçmak için daha çok vaktim olacak.

Eğer talihim bana yeni ve tabii eskisinden çok daha acı bir esaret takdir etmediyse heyecanlı bir firar hayatına gidiyorum. Şu anda kararım çöl tarafındaki köylerden birinin yolunu bulup parayla yerlilerden kendime bir yardımcı almak, elbise bulmak ve durumu iyi anladıktan sonra Bingazi, Trablusgarp sınırına atlamak.

Bingazi ve Derne sahillerinden eksik olmayan kaçakçı gemileriyle Anadolu’ya geçebilirsem bu başarı benim için fevkalade bir macera olacak. Buna imkân bulamazsam savaş sonuna kadar Bingazi köylerinde, Türkleri takdir eden ve seven Berberi¹ köylerinde kalmaktan başka çare yok.

Hayat ve ümit birbirine cesaret ve arzu veren iki uç... Biz varlık hallerimizle aralarında kıvranıp gidiyoruz.

Koyu lacivert gökte irili ufaklı yıldızlar, rastgele serpilmiş bir avuç kıvılcım gibi parlayıp sönüyor. Ara sıra serin bir rüzgâr çölün üstünü yalayıp geçiyor ve bu ıssız, sonsuz kum sahası üzerinde uzaktaki projektörden başka bir hayat belirtisi görünmüyordu.

Dinlenmişim, kalktım, önümde karanlıkta açılan yeni dünyaya doğru yavaş yavaş yürümeye başladım. Gün doğuncaya kadar çöl tarafına gitmekten başka çare yoktu.

Yumuşak ve ılık kum üzerinde yürümek zahmetliydi. Kendimi yormayarak ve sık sık dinlenerek birkaç saat yürüdüm. Artık hiçbir tarafta bir ışık görünmüyordu. Lacivert bir gök, görünmeyen ufuklar ve yoğun bir karanlık içinde yapayalnızdım.

1 Kuzey Afrika’nın bilinen en eski yerli halkından veya bu halkın soyundan olan kimse.

Gazze'deyken bir çöl sabahı seyretmişim. Şimdi aklaştan ufuklar ve kızaran tanyeri bu geniş kum çölünün sınırlarını çizmeye başlamıştı. Aydınlık arttıkça ufuklarda bir ağaç, bir köy, bir hayat eseri arıyordum. Güneş yükseldikten sonra bu çöl içinde kalmak muhakkak bir felaketti.

Güneşin doğduğu yer gittikçe kızardı, çöllerde görünen o kan rengi güneşin yarım parçası göründü. Arkamdan yükselen bu ateş parçası biraz sonra, henüz dünün hararetini geri vermeyen ılık kumlar üzerinde bir cehennem yaratacaktı. Bundan kurtulmak için bütün gayretimle ileri gitmeye, bütün dikkatimle ufuklarda bir ağaç, bir çatı, bir hayat sezmeye başladım.

Güneş sırtımı ısıtmaya başlamıştı ki önümdeki engin kum deryasının sağ ilerisinde bir ağaçlık kümesi belirdi. Derhal yönümü değiştirdim. Sığınacak, gözden kaybolacak bir yer bulamazsam tehlike beni takip edecekti.

Güneşten ve karargâhtan kaçıp kurtulmak için bir an dinlenmeden en süratli adımlarla gidiyordum. Vücudum ateş kesilmişti. Hafiflemek için ceketimi, gömleğimi, çıkarıp elime aldım. Ayakkabılarımın içine giren kum taneleri parmaklarımı acıtıyor arkamdan kovalar gibi yükselen güneş, sırtımı, başımı yakıp kavuruyordu.

Ağaçlığa yaklaştıkça sevinçten gözlerim yaşıyordu. Çünkü bu sık hurmalığın arkasında evler görünüyor, çöl gittikçe toprağa yaklaşıyordu.

Burası köyden ziyade bir çiftliğe benziyordu. Ameleye benzer birkaç fellah¹ ağaçların altında süt sağıyorlardı. Beni görünce işlerini bırakıp beklediler. Onlarla nasıl konuşacağımı düşünüyordum. Arapça bilmiyordum, onların da Türkçe bilmesine imkân yoktu. Suriye'de öğrendiğim birkaç Arapça kelimeyi hatırladım. Herhalde Müslüman olacaklardı. "Selamünaleyküm," dedim. Ayağa kalkıp selamı aldılar. Hayretle kıyafetime bakıyorlardı. "Selamünaleyküm"den sonra bütün Arapçam bitmişti. "Türkçe bilir misiniz?" dedim, birbirlerine bakıp gülüştüler. "Türk! Türk!" diye söylediler. Sonra anlamadığımı, Arapçaya benzer bir dilde konuştular. İçlerinden biri keklik gibi sıçradı, arkada gö-

1 Mısırlı çiftçi ve köylülere verilen isim.

rünen binalara doğru gitti. Kalanlarla birbirimize bakışıyorduk. Biri yaklaşıp kalpağımı, omuzlarımı okşadı, soluk formalarımı sevdi. Öteki sağdığı sütü gösterip, içer misin diye işaret etti. Başımı eğdim, büyük bir maşrapaya süt kovasından süt doldurup verdi. Bütün gece yürüyüşten ve sabah güneşini yedikten sonra bu bir maşrapa süt bana abıhayat gibi geldi. Kana kana içtim.

Ben maşrapayı geriye verirken demin geri giden fellahın, başında sömürgelere ait şapkalı ve getrli¹ bir adamla geldiğini gördüm. Bunun bir İngiliz olması ihtimali beni dehşete düşürdü. Gelen adamın yüzüne dikkatle baktım. Yüzünde korktuğum renk ve şekil yoktu. Fakat kıyafet tamamen onlarındı. Tehlike ihtimali karşısında ne yapacağıma henüz karar verememiştim ki onlar yaklaştılar. Bu, yanık ve yuvarlak yüzlü, kısa boylu bir insandı. Bana evvela Arapça bir şeyler söyledi. Başımı salladım. Sonra birdenbire anlamış gibi Türkçe sordu:

“Nereden geliyorsunuz?”

Kalbime derin bir ferahlık geldi. Karşımdakinin Türkçe konuşması bana tamamiyle kurtulmuşum hissi verdi. Artık bir şey gizlemeye lüzum görmeyerek gerçeği söyledim:

“Kuesna’dan,” dedim. “Bütün gece yürüdüm.”

Adamcağızın gözleri büyüdü, ağzı açıldı. Bu hayret ve dehşetin yolun uzunluğundan mı yoksa garnizondan kaçmadaki tehlikeden mi geldiğini anlayamadım. Yalnız ağzı ve gözleri büyüyen adamcağız, biraz düşündükten sonra bana gözleriyle yandaki fellahları işaret edip ağzıyla da sus işareti verdi. Bu halinden bana iyilik etmek istediğini, bu fellahların bir şey hissetmemeleri lazım geldiğini anladım. Onlarla Arapça bir şeyler konuştu. Fellahlar hemen bakraçları, süt kovalarını yüklediler ve koyunları da önlerine katarak geriye doğru gittiler.

Abanoza benzeyen uzun ve siyah bakraçlarıyla fellahlar gözden kaybolunca halinden çiftlik kâhyası olduğunu anladığım kısa boylu adam ağaçlıktaki tahta bir sıraya gitmemizi işaret ettikten sonra, “Büyük geçmiş olsun,” dedi. “Kuesna’dan, garnizondan kurtuldunuz. Fakat kaçışınız duyulunca çok fena

1 Bacağın alt bölümünü ve ayakkabının üstünü örten kumaş veya köseleden yapılmış tozluk.

olacak. Bu fellahlar İngilizlerden korkarlar. Eğer bu taraflarda aranacak olursanız, bunların ağzını tutmak zordur.”

Demin o kadar ferahlamışken şimdi yeniden korkmaya başladım. Tanımadığım bu dost, Türkçeyi garip telaffuzuna rağmen fena konuşmayan adamcağız, derdime çare bulmak ister gibi, düşünün düşünün konuşuyordu.

“Talihliymişsiniz,” dedi. “Buraya bilerek mi geldiniz?”

“Hayır, çöle doğru gidersem bir köye rast geleceğimi tahmin ederek geldim.”

“Garip tesadüf,” dedi. “Sekiz kilometre güneyden gelmiş olsaydınız, sizin için felaketti. Aşağıda Lort’un çiftliği var. Amelesinin dışında bütün memurları İngilizdir.”

Vakti gelmişken sordum:

“Burası kimin çiftliği?”

“Prens Said Bekr’in.”

“Siz Mısırlı mısınız?”

“Hayır, Halepliyim. Türklerin içinde çok bulundum. Sonra Avrupa’da çiftliklerde çalıştım. On senedir Prens’in yanındayım. Bu işleri sonra konuşuruz. Şimdi sizi kurtaralım.”

Ben o kadar rahatlamış, hele karşımda benimle Türkçe konuşan ve bana güven veren bir adam gördükten sonra kurtulduğuma öyle inanmıştım ki hiçbir şey düşünmüyordum. Adamcağızın, “Sizi kurtaralım,” demesi gözümü açtı.

“Beni kurtarmak istersiniz, değil mi?” dedim.

“Elbette, elbette,” dedi. “Siz şimdi benimle içeriye gelin, bir çare düşünelim.”

Ağaçlık altında yürüyerek, dağınık binalardan birinin kapısından girdik. Temiz ve geniş bir bina. Beni yukarıda bir odaya alan Çiftlik Müdürü hasır koltuğuna oturmamı işaret etti. Kendisi yanda bir kapı açıp kayboldu.

Burası müdüriyet odasına benziyordu. Masalar, haritalar, camekân içinde pamuk fideleri, buğday başakları, duvarda birkaç ziraat makinesi resmi... Pencereden demin yürüyüp geldiğim kum çölünün ufuklara kadar devam edip gittiğini görüyorum. Bu çiftliğe rastlamasaydım, Mısır’ın cehennem gibi güneşi bugün beni bu çok korktuğum çölün bilinmeyen bir noktasında eritip bitirecekti.

Çölü seyreder ve bu sonu düşünüp ürperirken Müdür, elinde bir paketle içeri girdi.

“Her şeyden evvel sizi Türk subayı kıyafetinden çıkaralım,” dedi.

Getirdiği avcı ceketiyle keten külot pantolonu giydim. Çiftlik Müdürü, üniformamı ve yeşil renkli bol külotumu sarıp bağladı.

“Şimdi bunları sizden fazla saklamak lazım,” dedi, gitti.

Biraz sonra, görüldüğü vakit elinde kendisinininki gibi kocaman bir sömürge panamasıyla¹ geldi.

“Artık çiftlik mensuplarından biri gibi dışarıda gezebilirsiniz. Kimse sizi tanımaz. Ancak ben yine de dışarıda görünmenizi istemeyeceğim. Her ihtimali düşünelim. Sizi aramak için çiftlikte bir yoklama yapacak olurlarsa bu fellahların sizi söylemeleri mümkündür. Pek sıkılmazsanız dışarı çıkmayın. Benim burada bir hizmetçim vardır. O da Haleplidir, Türkçe bilir. Sizin hizmetinize bakar. Şimdi bir işimiz daha kaldı. Bu durumu Prens’e bildirmek lazım. Prens belki de sizin için daha iyi bir şey düşünür. Türkiye’yi o kadar sever ki!”

Ben hizmetçinin getirdiği nefis kahveyi içerken Çiftlik Müdürü, masasında uzun bir mektup yazdı.

İçime derin bir ferahlık gelmişti. Müdür’ün insanlığı, nezaketi beni çok memnun etmişti. Talihin artık usandırıcı ıstıraplarla beni takip etmekten vazgeçtiğine inanmaya başladım.

Biraz sonra Çiftlik Müdürü bana temiz, çöle nazır küçük bir yatak odası gösterdi, işine gitti. Bütün geceki yorgunluk ve uykusuzluk beni halsiz bırakmıştı. Yatağa uzandım. Küçük bir tesadüfle beni koynuna alıp eritmesinden korktuğum kızgın çöle baka baka daldım.

* * *

Çiftliğe yerleştiğimin ikinci sabahı Müdür beni müjdelerle uyandırdı. Merakla yüzüne baktım. Dedi ki:

“Şimdi Prens’ten bir mektup aldım. Bugün göndereceği otomobille sizi Zemalek’teki² villasında beklediğini yazıyor. Dediğim çıktı. Bey herhalde sizin için daha iyi düşünecektir.”

1 Orta Amerika’da yetişen bir bitkinin yapraklarından örülmüş, yumuşak hasır sapka.

2 Kahire’de Nil nehri üzerindeki adalardan biri olup, eskiden Cezire adıyla bilinirdi.

“Teşekkür ederim, Zemalek ne taraftadır?”

“Nil kenarında. Bütün Mısır zenginlerinin yazlıklarının olduğu yerdir.”

Müdür bu duruma benden fazla seviniyordu.

“Sizi villaya kadar ben götürmeliyim,” dedi. Göreceksiniz, Prens ne kadar iyi bir adamdır.”

Öğlen çöl yolundan lüks bir Linkoln otomobili geldi. Müdür Misbah Efendi, yavaşmaları, ameleyi birer bahaneyle savdıktan sonra beni otomobile koydu. Kendi de yanıma oturdu. Kum çölü içinde yapılmış güzel bir yoldan otomobil hareket etti.

“Sizin Kuesna’yı uzaktan göreceğiz galiba,” dedi Misbah Efendi.

Kuesna kelimesi başımı döndürdü. Orada hâlâ o üzücü ve onur kırıcı hayatın ıstırabını çeken silah arkadaşlarımı düşündüm. Savaş savunma için zaruri bir hal. Fakat esaret, gururunu her şeyden üstün tutan insanlar ve milletler için çok üzücü.

Misbah Efendi’nin dediği çıktı. Çöl içinde kıvrıla kıvrıla giden yolun hâkim bir noktasından uzakta, adeta ufuk üzerinde resmedilmiş gibi uzun, kül rengi garnizonları ve direkleri gördüm. Otomobil bütün hızıyla gidiyordu. Bu hız, içimdeki o felaketten kaçmaktaki şiddetli heyecanı tatmin ediyordu. Biraz sonra Kuesna manzarası gözümden silindi. Fakat Kuesna’nın hatırası zihnimde sonsuza kadar kalacak.

Uzaktan Nil ve etrafında düzenli hurmalıklar görüldüğü zaman adeta anavatanına kavuşmuş gibi, derin bir sevinç hissettim. Şimdi geniş ve düzgün bir yolda baş döndürücü bir hızla birbirinden güzel villalara doğru gidiyorduk.

Otomobil büyük dönemeci saptıktan sonra açık bir kapıdan yeşil bir palmye bahçesine girdi. Misbah Efendi:

“İşte şimdi geçmiş olsun,” dedi. “Artık burada hiçbir tehlike sizi gelip yakalayamaz.”

Beyaz mermer döşeli, iki ayak merdivenli bir balkon önünde durduk. Uzun ve kırmızı fesli iki Habeşi¹ merdiven başında duruyordu. Misbah Efendi onlarla konuştu. Sonra içeri girecek yerde bana işaret ederek bahçeye doğru yürüdü.

1 Habeşistanlı, Etiyopyalı, koyu esmer tenli kişi.

“Prens sporcudur. Günde iki saat tenis oynar. Yanına gidelim.”

Palmiyelerin seyrekleşip Nil’in görüldüğü bir yerde etrafı telle çevrilmiş beyaz kortta beyaz gömlekleri, beyaz pantolonlarıyla üç erkek, iki kadın tenis oynuyorlardı.

Esmer, yuvarlak yüzlü biri bizi görünce Misbah Efendi’ye Arapça bir şeyler söyledi. Çiftlik Müdürü beni derhal kolumdan çekerek geri döndü. “Aman,” dedi, “hata ettik, içeri girelim.” Sonra açıkladı: “Prens’in tenis oynadıkları, misafir gelen İngiliz dostları. Biz salona gidelim, bekleyelim.”

Villa, İngilizlerin bungalov dedikleri, iki katlı apartman tarzında yapılmış şık ve bilhassa temiz bir bina. Büyük salon İngiliz tarzında süslenmiş, geniş rahat koltuklarla dolu.

Yarım saat sonra Prens tenis kıyafetiyle, yanında genç bir kızla geldi. Mısırlı şivesiyle Türkçe konuşuyorlardı. Kırk yaşında görünen kuvvetli, sıhhatli ve sevimli bir adam. Maceramı dinledikten sonra hararetle ellerimi sıktı, tebrik etti. “Tam bir sporcuymuşsunuz,” diye kendi kanaatine göre takdir etti ve savaş sonuna kadar samimi bir misafir sıfatıyla beni alıkoyacağına güvence verdi. Elbise değişeceğini söyleyerek giderken o zamana kadar köşede hasır koltukta bizi seyreden genç kıza işaret ederek İngilizce bir şeyler söyledi. Genç kızın iri siyah gözleri biraz daha büyüdü. İki elini koltuğun yanlarına koyup doğruldu. Onun hayretine ben şaşkınlıkla karşılık verirken Prens vaziyeti açıklığa kavuşturdu:

“Kızım Fatma. Maalesef Türkçesi pek azdır.”

Hürmetle eğildim, selamladım. Prens:

“Onunla konuşmak biraz zor olacak. İngilizce, Fransızca, biraz da Arapça bilir.”

Fransızca cevap verdim:

“O halde Prenses’le konuşmamız pek kolay.”

Genç kız sevinçle yerinden sıçradı.

“Bravo,” dedi. “Fransızca gibi tenis de biliyorsanız mükemmel.”

“Maalesef,” dedim. “Ömrümde elime raket almadım.”

Prens çıkarken döndü, iyi bir Fransızcayla:

“Kolayı var,” dedi. “Siz kızıma pek sevdiği Türkçeyi öğretirseniz, o da size tenis gösterir.”

Prenses Fatma buna daha ziyade sevindi. Baba kız selam verip salondan çıktılar. Çiftlik Müdürü Misbah Efendi gülüyordu.

“Nasıl, Prens çok kibar bir zat değil mi?”

“Mükemmel,” dedim. “Prenses’in annesi yok mu?”

“Hayır, on sene var ayrıldılar. Prens bir daha evlenmedi. Fakat Heliopolis’te¹ bir yabancı kadını seviyor diye işitiyoruz. Prens’e bakmayın, kırk beş yaşında ama dinçtir. Sizden çok memnun kaldı. Tebrik ederim, inşallah bu büyük bela çabuk biter de siz de memleketinize kavuşursunuz. Şundan emin olunuz ki burada tamamen serbestsiniz.”

Hayır sahibi Çiftlik Müdürü beni buraya kadar güvenli bir şekilde getirdiğinden memnun gibi birkaç defa elimi sıktı. Geldikçe görüşmek vaadiyle çekildi gitti.

Bir iki saat içinde girdiğim yeni âlem, tanıdığım yeni simalar beni biraz şaşırtmıştı. Etrafımdaki insanların yüzlerinde okuduğum samimiyet bana derdimi, acılarımı unutturmuştu. Gözlerimi kapadığım zaman bu âlemleri bir rüya gibi görüyordum. Zehirli kreolin banyolarından, kıpkırmızı öküz konservelerinden ve medeni, insani mahrumiyetler içinden geçen bitkisel bir hayattan kurtulduktan sonra Nil kıyısında çiçekler içindeki bu zarif köşke gelişim, beni çok hırpalayan talihin bir lütfu, bir mucizesiydi.

Pencereden baktım. Yüksek palmiyeler arasında Nil, beyaz, ipek bir kurdele gibi, güneş altında parıl parıl yanarak uzaklara doğru uzuyor.

Biraz sonra Prens, sırtında gül rengi bir kostümle geldi. Şen, geniş yürekli bir adama benziyor.

“Size dairenizi hazırlattım Macit Bey,” dedi. “Gelin de göstereyim.”

Beyaz mermer döşeli, geniş koridor üzerinde bir odaya girdik. Prens işsiz; daha doğrusu her manasız ve lüzumsuz şeyi kendine iş edinen adamlardan. Yandaki tuvalet odasına varıncaya kadar gösterdi. Arkamızdan gelen uzun ve fraklı bir Habeşi’ye benim için birçok şey söyledi, uyarılarda bulundu.

Baba kızdan izin alarak bana verilen daireye döndüm. Ne zamandan beri hasret kaldığım banyo ve tuvalet için beyaz villanın odasına kapandım. Varlığın ve bilginin, görgünün kuv-

1 Heliopolis, eski Mısır’da bir bölge.

vetiyle medeni insanın bütün ihtiyacını temin eden bu köşkte bilmiyorum ömrümün ne kadarı geçecek?

Banyodan çıkıp odama geçtiğim zaman ortadaki masanın üzerinde çorabından raketine kadar yepyeni bir tenis takımı gördüm. Bu zarif hediye hoş şeyler yapmak isteyen Prenses'ten geliyordu.

Beş dakika sonra, Gazze siperlerinin yanık, kavruk askeri, Kuesna garnizonlarının perişan ve zavallı esiri, Mısır çöllерinin ümitsiz ve mahkûm fırarisi bu şık villaya yabancı olmayan bir kıyafetle salona dönüyordu.

Prenses Fatma ile babası samimi bir şekilde beni alkışladılar. Prens varlığın ve işsizliğin verdiği bir rahatlıkla ve her şeyden, her olaydan zevk alma niyetiyle benim maceramı fevkalade buluyor, tehlikelere atılmak, maceralar yaşamak için bana Sudan'da hipopotam ve aslan avcılığı teklif ediyordu.

Bu yeni hayata ve yeni çevreye alışmak lazımdı. Halbuki benim programım tamam olmamıştı. Kararım fırandan sonra ölümden kurtulmak, kaderde varsa memleketime dönebilmektir. Bunun için çölleri, Mısır sınırını geçip Bingazi, Derne, Trablus sahillerine kadar gitmeyi göze almıştım. Tesadüf beni Nil kenarında bu güzel villaya getirmişti. Savaşın devam ettiğini, bizim cephenin Filistin'de çözülmek üzere olduğunu burada gazetelerde okudum. Şu halde memlekete kaçmak da bir meseleydi. Bu fikrimi Prens Said'e açtım. İmkân görmedi. Onun yardımı olmadığı takdirde buradan, hatta villadan dışarıya çıkmam zordu.

Prens politikayla pek meşgul olmuyor. Yalnız savaşın seyahat arzularına engel olmasından, seyahat sınırlarının daralışından şikâyet ediyor. Anlaşıyor ki olağanüstü bir hal olmadığı takdirde, benim için Nil kenarında yeni bir esaret hayatı başlıyordu.

Prens beni tanıdıklarına, eski bir mektep arkadaşı diye tanıttı. Zaten çok kimseyle iletişim kurmuyor. Ara sıra birkaç İngiliz kadın ve erkek geliyor, tenis oynuyor, Prens'in Nil kenarında emrine amade duran sandallarına, dehabiyelerine,¹ muşuna² binip geziyorlar.

1 Nil üzerinde yolcu taşımak için kullanılan bir tür kayık.

2 Muş: Altı düz, küçük gezinti vapuru.

Prences Fatma'yla Türkçe derslerine başladık. Her sabah tenisten sonra, bahçede sık palmyelerin altında seçtiği gölge-likte yemek vaktine kadar çalışıyoruz. Benim tenis derslerimle onun Türkçe dersi hemen hemen baş başa gidiyor. İri gözleri derin bir geceye benzeyen genç kızın kuvvetli bir zekâsı ve yeteneği var.

Bu sıcak ülkeden uzakta milyonlarca insan birbiriyle boğuşurken kendimi en mesut sayılan kibarların dünyasında, onların hayatını yaşar gördükçe içime damla damla bir acı düştüğünü hissediyorum.

Artık köşkteki her günlük hayatım düzene girdi. Tren, vapur hareketleri gibi belirli saatlerde belirli işlerle meşgul oluyoruz. Banyo, tenis, ders, yemek, uyku, çölde otomobil gezintisi, Nil'de muş ve dehabiye gezintisi, hurmalıklarda mehtap âlemi...

Bazı gecelerde, yemekte kullandığımız lezzetli içeceklerle sarhoş, geç vakit odama çekildiğim zaman, Nil'e açılan penceremin önünde saatlerce düşünüyorum. Dışarıyla, memleketle, Boğaziçi'yle haberleşmek yasak; serbestçe hareket etmekten mahrum fakat hayatın bütün öteki arzuları sınırsız bir refah içinde tatmin edilen bir insan olmuştum. Bütün ümidim savaşın son bulmasına bağlanıp kalmıştı. İstanbul'dan çıkalı seneler olmuştu. Halimden, bulunduğum yerden kimseyi haberdar edemiyordum. Onlar ne âlemdelerdi?

Böyle hüzünle, ıstırapla yalnız başıma kaldığım zamanlar bazen, Kuesna'dan olduğu gibi, bu güzel beyaz köşkten de kaçıp gitmeyi düşünüyordum. Kuesna'da nerede olduğumuzu bilmiyordum. Fakat şimdi Zemalek'le Helyopolis, Kahire yollarını öğrenmiştim. Yalnız Arapçam henüz ilerlemedi. Halbuki bu kalabalık yerlerde barınmak ve istediğini yapmak için Mısır Arapçasını yerliler kadar bilmek lazımdı.

Kuesna'dan kaçalı aylar oldu. Köşke gelen Fransızca bir gazetede resmi tebliğleri dikkatle takip ediyorum. Bizim Filistin cephesi ve Garp'ta Alman cephesi çözüldü. Berlin'in ateşkes istediği haberleri büyük harflerle yazılıyor. Savaşın memleketim aleyhine son buluşundan dolayı üzüntülüymüm. Fakat savaşa devam etmenin de ne kadar zor olduğunu daha bir yıl evvel Gazze'de kendim anlamıştım.

Prens bu haberlerden çok memnun. Bana Türkiye'ye beraber gideceğimizi, Boğaziçi'nde eğleneceğimizi söylüyor. Prenses Fatma, bir yaz geçirdiği Tarabya'dan hasretle bahsediyordu. Genç kız Türkçeyi ilerletti. Konuşma kuvvetini artırmak için onunla her şeyden konuşuyoruz. Akşamları Nil kenarında, hurmalıklarda uzun gezintiler yapıyor, geç vakit dönüyoruz.

Prens Sait, Zemalek'ten ara sıra Helyopolis'e gidiyor. Üç gün, bir hafta yüzünü görmüyoruz. O zaman Çiftlik Müdürü Misbah'ın söylediğine inanıyorum. Prens'in Helyopolis'teki İngiliz metresi onu ara sıra Zemalek Köşkü'nden kapıp götürüyordu.

Bunu ne yazık ki genç kız, Prenses Fatma da biliyor. Bana birkaç defa ailesizlikten, anasızlığın ıstıraplarından şikâyet etti. İçli, hassas bir kız. Yabancı öğretmenler ve mürebbiyeler elinde milli, vatani ve hatta ailevi hislerden mahrum bir halde yetişmesine rağmen kanında kuvvetli bir asalet var. Düşünüşleri düzenli ve hisleri ince. Hayatı garip, birbirini tutmaz, gelip geçici arzularla dolu olan Prens'in yanında bu kız bir eşya parçası, bir seyahat çantası gibi... Prens öyle bir hayat geçiriyor ki kızı kendi arzularını ve hislerini tanıyamıyor. Onun hayatına karıştığım zamandan beri genç kız düşüncelerinde değişiklik olduğunu söylüyor. Onunla her şeyden, bilhassa babayla kızın görüşemeyeceği konulardan bahsettiğimiz için Prenses Fatma bana doğal bir ilgiyle yaklaştı.

Teniste yalnız kaldığımız zamanlar otomobil gezintisi yapıyoruz. Genç kız öyle yetiştirilmiş ki böyle eğlencelerden ve gezintilerden başka ciddi bir uğraş bulamıyor. Ona aile hayatından, kadınlıktan bahseden olmamış. Yalnız kaldığımız zamanlar Türkçesini kuvvetlendirecek mevzular arasında en çok böyle samimi aile hikâyelerini tercih ediyorum ve anlıyorum ki genç kızın o görünen bencilliği, kozmopolitliği¹ altında asıl hisleri yavaş yavaş çözülüyor. Prens, kızına evde eşlik edecek bir arkadaş bulduğundan memnun, Helyopolis ziyaretlerini gittikçe sıklaştırıyor. Genç kız artık babasının bu gidişlerinden şikâyet etmiyor.

1 Yabancılar hayran olan, milli ve yerli bir rengi olmayan, milli özelliğini yitirmiş kimse.

Bu sabah gazeteler acıyla sevinci beraber hissettiren bir haber verdiler. Almanya'nın istediği ateşkesi İtilaf Devletleri¹ ağır şartlarla kabul etmişler. Ve Balkanlar'da Bulgarlar cephelerini bozup çekilmişler. Bizim Suriye cephesi çözülmüş, Şam'dan sonra şiddetli bir takip neticesinde Dördüncü Ordu'nun bütün parçaları dağılmış.

Artık savaş filen son bulmuş sayılırdı. Savaşın neticesi, senelerden beri ateş içinde yoğrulan milletler için bir kurtuluş fakat savaşı kaybedenler için yenilginin vereceği sıkıntılar savaşın verdiği acılardan daha mı az tahammül edilebilecek, burası şüpheli!

Prenses Fatma gazeteleri dikkatle okurken beni sabah gezintisi için bekliyordu. Yüzümdeki hüznü hisseden genç kız bir kardeş, candan bir dost gibi yanıma sokuldu. Onu ilk defa bu kadar samimi ve tabii görüyordum. İçinden gelen bir dille:

“Macit Bey,” dedi, “savaşta yenilmek, yenmek kadar şerefli- dir. Senelerden beri toprağını adım adım savunan, mertçe vuru- şan bir millet yenilmiş de olsa her zaman alnı açık ve şerefli bir millettir. Savaş bitsin de felaket devam etmesin daha iyi.”

Genç kızın sözleri beni sakinleştirecek yerde, kalbimde ne zamandan beri kuruyan hıncı birdenbire harekete geçirdi. Göz- lerim yaşarırken, dişlerim avına atılmaya hazırlanan vahşi bir hayvan gibi gıcırdadı. Savaşma, vuruşma, boğazlaşma arzuları bir fırtına gibi vücudumu sarstı. Yüzümün ne renk aldığını bil- miyorum. Fakat yanımdaki genç kızın ince parmakları alnımda ve başımda dolaşırken sinirlerimin yavaş yavaş yatıştığını his- settim. Prenses'in narin sesi devam ediyordu:

“Şekil ne olursa olsun, sonuç herhalde hayırlıdır. Milyonlar- ca insan ölümle karşılaştıktan sonra hayata dönecekler, evleri- ne, yuvalarına, dostlarına kavuşacaklar.”

Bu ince ve narin kadın sesi gözlerimin önüne beyaz bir hâ- yal getirdi. Evlerine, yuvalarına, dostlarına kavuşacak insanlar arasında ben de vardım. Ve ben bu beyaz hayale kavuşacaktım.

1 I. Dünya Savaşı'nda İngiltere, Fransa, Sırbistan ve Rusya İmparatorluğu'nun oluşturduğu (daha sonra İtalya, Yunanistan, Portekiz, Romanya ve ABD'nin katıldığı) İtilaf Devletleri, Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın oluşturduğu (daha sonra Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan'ın katıldığı) İttifak Devlet- leri'yle savaştı.

Elimdeki gazeteyi masanın üzerine attım. Beni sakinleştirmek ve teselli etmek için kelimelerine ve sözlerine dikkat eden, Mısır'ın bu narin kızına teşekkür ettim.

“Hakkınız var Prenses. Bu savaşın devamı bir felaketti. İnşallah sonuç bizim için hayırlı olur.” Onun elinden tutup ayağa kalkarak ekledim: “Bu sabah ne yapacağız? Yalnızız. Tenis oynamak manasız. Yine çölde gezinti mi?”

Genç kız eski neşemin tekrar yerine gelişinden memnun, coşkun bir sevinçle cevap verdi:

“Otomobil tatsız. İsterseniz bu sabah Nil’de bir gezinti yapalım.”

“Mükemmel.”

Palmiyeler, daima yeşil duran, sık ve geniş yapraklı Afrika ağaçları altından geçip köşkün rıhtımına geldik. Burada lüks bir dehabiye, ceviz rengi şık ve seri bir muş, ufak tenteli birkaç sandal vardı.

“İsterseniz sizinle şöyle küçük bir sandalla dolaşalım.”

Başımı eğdim. Prenses hizmetçilere orada beyaz ve bir yaprak kadar şık sandalı hazırlamalarını söyledi. Bu mini mini sandal ancak iki kişilikti. İki Habeşi hizmetkâr bir dakikada sandalın küreklerini ve tentesini hazırladılar. Biri küreklere geçmek istedi. Prenses başını kaldırdı, lüzum olmadığını söyledi ve küreklere kendisi geçti.

“İyi dümen kullanırsanız ne güzel!”

Beyaz tentenin altına sığındık. Küçük sandal bir sedef kabuğu gibi, Nil’in beyaz suları üzerinde kaydı.

“Nereye gidelim istiyorsunuz?”

“Size tabiyim.”

Genç kız kürekleri hafifletti. Karanlık bir geceye benzeyen derin siyah gözleri gözlerimi buldu. Sesinde garip ve derin bir ıstırap var gibiydi.

“Bana tabisiniz, nereye kadar?” dedi.

“Gittiğiniz, gitmesini arzu ettiğiniz yere kadar.”

Güldü ve kürekleri bıraktı. Fikrini zayıf Türkçesiyle ifade edemeyecekmiş gibi Fransızca söyledi:

“Gitmesini arzu ettiğim yeri biliyor musunuz?”

“Size güveniyorum,” dedim. “Nereye giderseniz.”

“Hayata,” dedi.

Başımı eğdim. Gözkapaklarım düştü. El-Ariş'te hastanede-ki son gece bir şimşek gibi gözlerimin önünde çaktı. Genç kız bu bir tek kelimesiyle bana ne söylemek istiyordu? Bu bir tek kelimenin manasını anlamamış görünmek, hayatta gönül ihtiya-çlarından başka arzusu olmayan ve bu arzuyu ilk defa duyan Nil'in bu esmer güzelini belki cesaretlendirecek, daima tatmin edebilme arzusunda olduğu hevesler gibi, bu içten gelen ve ne zamandan beri birikip kuvvetlendiği bilinmez gönül duygusu-nu açıklamak için tecrübesiz sevdalılar gibi açılıp dökülecekti. Anlamış görünmek, aramızda taze ve yıkıcı bir macera hazırla-yacaktı. Her şekilde sonuçları vahim bu iki tarzı içimden karşı-laştırırken Nil kızının hazin sesini tekrar işittim:

“Cesaretiniz kırıldı, değil mi? O halde siz dümen kullanın, ben size tabi olayım.”

Cevabımı beklemeden kürekleri eline aldı. Sinirlendiğini bel-li edecek şekilde küreklerden köpükler çıkartarak çekmeye baş-ladı. Sahili, yüksek hurma ağaçlarının gölgesini takip ediyoruz. Nil'in bu hazin kızı, ummadığım bir şekilde, küçük kalbinin esrarını bir kelimeyle açivermişti. Ne yazık ki bütün saflığı ve bekâretiyle açılan bu masum gönül, benim aşka ve maceraya ebediyen kapanmış, boşluğu yalnız Boğaziçi'ndeki o efsanevi hayat kahramanının beyaz hayaliyle dolmuş kalbime gireme-den kırılıp gitmişti.

Nil'in yeşil gölgeli sahilinde bir saatten fazla gezdik. Genç kızı bu sabah gezintisi için bilhassa hazırlanmış gibi görüyordum. İlk konuşmalardan sonra ancak havadan sudan ve çevre-ye ait birkaç şeyden konuştuk.

Döndüğümüz vakit öğle olmuştu. Elbise değişip yemeğe gel-diğim zaman genç kızı bulamadım. Hizmetçi:

“Prenses rahatsız, yemeğe inmeyecek,” dedi.

On dakika evvel bütün kuvvetiyle kürek çekip konuşan bi-rinin yemeğe inmeyecek kadar rahatsız olmasına imkân yok-tu. Prenses Fatma incinen kalbinin hıncına karşı koyamamış, yalnız kalınca gururuna vurulan darbenin acısını hissederek be-nimle tekrar karşılaşmak istememişti. Bu durum zaten bozulan sinirlerime ciddi bir acı verdi. Misafir olduğum, hayatımı sahip-

lerine borçlu olduğum bu büyük köşkte böyle garip bir macera yüzünden aşağılanmak Kuesna garnizonlarında haşin Mecusi neferlerinin hakaretini görmekten daha az acılı değildi.

Masaya oturmadan, ayakta, hizmete hazır sofracının karşısında, hayata pişman ettiren acı düşüncelerle sallandım. Sıkıntılı kriz zamanlarında sinirlerime hâkim olmaya alıştığım halde şu dakikada kendimi sakinleştirecek bir yol düşünemiyordum. Genç kızın bu hareketine karşı köşkü terk edip gitme fikri bir an için zihnime geldi. Bu tavır onu daha fazla etkileyecekti. Tecrübesiz ve hassas bir kızı gururunun en nazik yerinden vurup gitmeyi dürüst bir hareket olarak bulmadım. Sinirlerime hâkim olmaya çalışarak yavaşça masaya oturdum.

Talih belki hiç kimseye bana olduğu kadar alaycı ve insafsız olmamıştır. Düşman siperlerinden düşman hastanesine, esir garnizonlarından şu büyük köşke kadar bana hâkim olan talih, savaşın son bulup memlekete, aileme ve yeşil yuvama, yeşil yuvamın beyaz hayaline döneceğim sırada beni yeni ve ani bir olayla karşı karşıya bıraktı. Tesadüfün lütfuyla sığındığım bu köşkte bana gösterilen yakınlığa ve dostluğa hürmetle ve minnettarlıkla karşılık verirken meydana gelmesine ihtimal vermediğim bu hadise beni o kadar zor bir duruma sokmuştu ki bu, benim tarafımdan yapılacak herhangi bir ahlakdışı hareketin düzeltilmesinden daha tehlikeli ve daha imkânsızdı.

Prenses Fatma'nın tecrübesiz ve taze bir gül yaprağı kadar narin kalbi, aile bağlarından ve toplum hayatından uzak kalmanın verdiği o samimi gönül ihtiyacıyla evine sığınan ve kendisine arkadaşlıktan başka bir mevki verilmeyen adama karşı harekete geçtiği zaman, zihni belki de bu duyguların maddi, hayati köşelerini düşünmüş, durumu şüpheli bir gencin böyle refah ve saadet dolu bir aşkı derhal kabul edeceğine hükmetmişti.

Ortak hayata davet ettiği insandan gördüğü acı sessizlik, genç kızı ciddi bir hayal kırıklığına sürüklemişti. Fakat ben ne cevap verebilirdim? Kalbime yalnız başıma sözüm geçmezdi ki! Boğaziçi'nin yeşil ve kuytu köşelerinde baharlardan, aylardan, güneşlerden örülmüş rengârenk bir çerçeve gül, menekşe kokularıyla dolu bir hava içinde besleyip büyüttüğüm o beyaz hayalin sevgisi yalnız kalbime değil, sinirlerime, zerrelerime, dokula-

rıma kadar öyle işlemiş, yerleşmiş ki aşka ait yeni bir his, serbest bir çıkış yolu bulup ruhumu harekete geçiremiyor. Bu üçüncü akındı ki benim kapalı kalbimi kurcalayıp geçiyordu.

Savaşın bittiği, kurtuluş ümitlerinin canlandığı bir anda başımı döndüren bu yeni olay, öncekilerden daha mühimdi. Sevinçle başlayan bir sabah, bir kelimeyle nasıl kararmış, kapanmıştı? Prens Fatma şimdi kim bilir fikrini, hislerini bana açmadan evvel hayalinde neler neler kurmuştu? Zaten genç kızlar bu çağlarında his ve hayalden ibaret şeffaf birer ayrı yaratık gibidirler. Onların hüsrancıları ve ıstırapları da çılgın neşeleri ve sevinçleri kadar derin ve coşkundur. Tecrübesiz, hisleri henüz tam olarak anlayamayan genç Prenses'in hayal kırıklığı herhalde ona bu derin gücenikliğimi hissettirecek kadar kuvvetli olmuştu.

Geniş yapraklı Afrika ağaçlarının gölgelerinde ne kadar dolaştığımı bilmiyorum. Halep ve el-Ariş maceralarından sonra Nil kenarında başıma gelip çarpan bu Mısır macerası, beni çok meşgul ediyordu. Genç kızın kırdığım kalbini tamir etmek, ona neticesiz ve lüzumsuz bir ümit verecekti. Bu halde bırakmak, buradan çekilip gidinceye kadar karşısında nezaketsiz, nefret edilesi bir adam gibi görünmeme sebep olacaktı. Bu iki kutup arasında orta halli bir çare bulma imkânı göremiyordum. Böyle birbirine söyleyecek sözleri kalmamış küskün insanlar gibi, karşılaşmaktan korkup çekinerek saatleri ve günleri saymak her ikimiz için de tatsız ve tahammülün üzerinde bir hal olacaktı. Kuesna garnizonlarında geçen hayatımı unutmuşken şimdi burada, daha acı ve üzüntülü bir vaziyette kalmıştım.

Bir otomobil sesi durgun havayı sarstı. Köşkün bahçesine giren otomobilin klaksonu üç defa çaldı. Prens Said gelmişti. Köşke doğru döndüm. Taş merdivenlerin önünde karşılaştık. Prens çok neşeli bir halde:

“Haberleri okudunuz ya Macit Bey,” dedi. “Artık gözünüz aydın. Şimdi bir telgraf daha geldi. Mütareke imzalanmış.”

Elimi sıkarken ekledi:

“Fakat siz daha meydana çıkmayın. Dört yıl süren karmışanın hesabı çabuk görülmez. Geçtim, bir münasebetsizlik olur. Burada sıkılmıyorsunuz ya!”

Prens'in çenesi bir kere işlemeye başlarsa hızını alamayınca durmaz. Yeni haberlerden, garnizonlarda Türk esirlerine ait haberlerden birçok şey anlattı. Yarım saat sonra kızı hatırına geldi:

“Fatma nerede?”

“Zannederim odasında...”

“İyidir ya?”

“Bu sabah Nil’de gezmiştik.”

Prens eldivenlerini çıkarırken başıyla beni selamladı. On sekiz yaşında bir delikanlı heyecan ve hareketiyle merdivenleri ikişer ikişer atlayarak köşke girdi.

Prens'in gelişi vaziyeti düzeltecekti. Hiç olmazsa bir araya geldiğimiz vakit konuşmamıza vesile olacak aracı bir yüz vardı. Biraz sonra Prens Fatma beyaz keten, akordiyonlu bir etek ve kenarları ateş alı zıh¹ çevrilmiş lacivert bir ceketle göründü. Onunla, aramızda hiçbir şey geçmemiş gibi rahatça konuşmaktan başka çare yoktu. Takdir edici bir sesle:

“Ne kadar şıksınız,” dedim. “Eşsiz bir çiçek gibi.”

Kanatları kırılmış, yaralı bir kuş, doktorundan ümit isteyen içli bir hasta gibi yüzüme baktı. Gözlerindeki ıstırapın böyle boş tesellilerle dinmeyecek kadar derin olduğunu anladım. Genç kızın üzüntüsü tahammülünden fazlaydı.

Bu zor durumda konuşurken Prens geldi. Baba kız kucaklaştılar. Onun araya girişi sinirlerimizi kavuran hayal kırıklığı ve küskünlüğü en aza indirdi. Prens her zamanki gibi sohbete devam ederken düşünüyordum. Burada bulunduğum müddetçe genç kızı teskin ve teselli için, sonucu ümide ve karara varamayacak, daha sokulgan ve daha girişken bir vaziyet almanın mecburi olduğunu anladım.

Prens, Helyopolis haberlerinden sonra mütareke sonucunda başlayan yeni vaziyet hakkında birkaç düşüncesini sayıp döktü. Onun fikrince, dört buçuk beş sene süren ve dünyanın bütün milletlerini birbiriyle çarpıştıran bir savaştan sonra her şey derhal normal haline dönemez. Bundan dolayı, mütarekeden hakiki barışa kadar daha epey zaman geçecektir. Bu fikrini kabul ettirmek için ekledi:

1 Elbise kollarına, yaka ve etek kenarlarına dikilen şerit veya kaytan.

“Bunu Kahire’de ahababım olan bir İngiliz kumandan da böyle söyledi. Türk esirlerin iadesi için daha çok zaman istermiş.” Buna rağmen Prens, her ne pahasına olursa olsun, savaşın bittiğinden memnun. Şimdi rahatça seyahatlerine devam edeceğine, torpil tehlikelerinden uzak denizlerde gezeceğine seviniyordu. Bunu söylerken içinden gelen bir çocuk sevinciyle, “Haydi Macit Bey,” dedi, “size buradan bir Mısırlı pasaportu çıkartalım, Fransa’ya, oradan da İngiltere’ye gidelim.”

Her arzusunu gayet tabii bulan, verdiği kararı lezzetle uygulayan bu gamsız adamın sözleri ve hareketleri hoşuma gidiyordu. Güldüm:

“Bunu yapmak mümkünse beni Türkiye’ye gönderin,” dedim. Prens omuzlarını silktiler:

“Türkiye’ye ne zaman olsa döneceksiniz. Hem size bir şey söyleyeyim mi? Şimdi derhal memleketinize dönerseniz çok üzülürsünüz.”

“Niçin?”

“Bir kere mütareke şartları gayet ağır. Barış oluncaya kadar birçok yer, İstanbul da dahil olmak üzere işgal altında bulunacak. Dün karşı karşıya vuruştüğünüz düşmanlarınızı toprağınızda hâkim bir halde görmek, herhalde bir asker için hoş bir şey değildir. Bırakın, barış tam olarak gerçekleşsin, her şey normale dönsün, öyle memleketinize dönersiniz.”

Bilmiyorum nasıl bir düşünüşle Prens Fatma da babasının bu fikrini onayladı. O zamana kadar söze karışmayan genç kızın, böyle bana dair bir meselede fikrini söylemesine hayret ettim. Halbuki ondan bana karşı sert ve hatta aleyhte bir yorum bekliyordum.

Bu konu üzerinde anlaşma sağlayamasak da çok görüştük. Akşam oluyordu. Prens ayağa kalktı ve arzularını kolayca tatmin ettiren bir adam hâkimiyetiyle emir verdi.

“Haydi efendim. Tenis vakti geldi, racketleri alın.”

Prens seyahat arzusunu bana kabul ettirmek için kararını erteledi. Aradan iki ay geçtiği halde barışa dair bir şey duyulmadı. Bilakis Prens’in dedikleri çıktı. Esirler iade edilmedi. İstanbul’a

yabancı ordular yerleşti. Bu durumda İstanbul'a dönmek çok kötü bir şeydi. Haberleşme imkânı da yoktu. Prens aracılığıyla yolladığım mektuplara hâlâ cevap alamamıştım. Prens mektupların İstanbul'da imha edildiğine ihtimal veriyordu. Durumun bu nahoşluğunu gören Prens, beraber seyahat fikrini nihayet bana kabul ettirdi. Epey para kuvvetiyle benim için tedarik ettirdiği pasaportu getirdi, verdi.

Kabul etmeme sevinen, Prens'ten ziyade genç kız olmuştu. Nil üzerinde geçen olaydan sonra yavaş yavaş birbirimize tekrar ısınmaya başlamıştık. Ona daha samimi ve hassas davranmaya karar vermiştim. Şimdi benden, görünüşte duygusal fakat hakikatte bir şefkatten başka bir şey olmayan bir ilgi gördüğü için memnun. Belki de beni yavaş yavaş etkileyeceğine inanıyor. Herhalde Mısır'ın bu esmer ve şirin kızı da babası gibi, arzularının esiri...

Mısırlı Prens Saidü'l-Bekr ailesinin bir üyesi, Macit Bey Bekr olmuştum. Küçüklükten beri zihnimde tatlı bir hayal olarak yaşayan Avrupa seyahatinin, talihin bu garip cereyanıyla bu sırada başlayacağına hiç ihtimal vermemiştim. Çanakkale'de vuruşup yaralandıktan, Gazze'de o çetin savaş içinde şaşılacak bir macera geçirip Mısır'a düştükten sonra başlayan bu seyahat, hayatımın dört beş yılını dolduran acı tatlı olayların, beni en çok memnun eden bir parçası oldu.

Seyhate İtalya'dan başlamıştık. Bir ayımız bu sıcak sanat ve aşk memleketinde geçti. Roma'da kaldığımız iki hafta içinde pek çok not aldım. Zola'nın *Rom*¹ ismindeki büyük eserini burada okudum.

Prens bu tarihi memlekette fazla kalmadı. Evvelce birkaç kere seyahat ettiği Fransa'ya, Paris'e ve oranın her yaşta, her tabiatla insanı sarhoş eden zevk ve eğlencelerine kavuşmak istiyordu. Fakat savaş, yıllarca süren emeklerin meydana getirdiği eserleri o kadar tahrip etmişti ki mesut ve zengin insanların gözlerinde bile samimi bir neşe kalmamıştı. Yine de Paris, bilhassa cepheden dönen Amerikan ve İngiliz askerlerinin taşkınlıkları içinde tamamen keyif ve eğlence âlemi gibi görünüyordu.

1 Emile Zola'nın ünlü tiyatro üçlemesinin ikinci kitabı *Roma* adlı eser.

Prenses Fatma bu seyahatten memnun. Prens Said eğlence yerlerini, Monmarter¹ sokaklarını dolaşırken biz genç kızla Luvr Müzesi’ni,² Versay’ı,³ Fontenblo’yu⁴ geziyorduk.

Paris’te üç ay kaldık. Bir aralık Prens bizi bırakıp on gün için Brüksel’e gitti. Bize orada sıkıcı ve ciddi bir maden işini takip edeceğini söylüyordu. Fakat bu seyahatin, Prens’in son günlerde yakaladığı güzel bir Fransız artistiyle rahat yaşamak için yapıldığını ben de Prenses de anlamıştık.

Genç kız babasının bu hareketlerinden etkilenmekle beraber, benimle yalnız kaldığı için de memnun oluyordu. Şimdiki halde onun zayıf duygularını idare ediyordum. O, yan yana gezintilerimizden, baş başa sohbetlerimizden memnun görünüyor. Prens, beni aile fertlerinden biri kabul etti. Bana verilen konum gereği hal ve hareketlerime çok dikkat ediyorum. Prens de ben de gördüğü bu durumdan memnun. Kızının yanında samimi ve yakın bir aile dostu olarak bulunmamdan cesaret alarak istediği gibi gezip tozuyor.

O, Brüksel seyahatinden çok yorgun hatta biraz hasta olarak döndü. Kırk beş elli yaşında bir adam ne kadar dinç olsa, böyle fırsatlardan doğmuş şiddetli ilişkilere güç yetiremez.

Paris’le o kadar alakadar oldu ki programdaki Londra seyahatinden bahsetmiyor. Onun Paris âlemlerine dalmasına karşı Prenses Fatma, Normandiya⁵ taraflarında, Gaskonya⁶ sahillerinde bir otomobil turu yapmamızı teklif etti. Prens, Paris’te yalnız kalmak için kızının bu arzusunu bütün samimiyetiyle destekledi.

“Mükemmel olur. Fakat o kadar uzun otomobil seyahati beni yorar. Siz Macit Bey’le bu nefis turu yapar, bana da güzel haberler getirirsiniz.”

Prenses Fatma aslında babasının böyle bir seyahate katılmayacağını zannederim biliyordu. Seyahat kararı verildiğinin erte-

1 *Montmartre*: Paris’in eski, tarihi bölgelerinden biri.

2 *Louvre* Müzesi.

3 *Versailles* Sarayı.

4 *Fontainebleau* Sarayı.

5 Fransa’nın kuzeyinde bir bölge.

6 Fransa’da tarihi bir bölge.

si günü açık ve büyük bir otomobille hareket ettik. Direksiyonu Prenses Fatma idare ediyordu. Ben şoför almamızı söylediğim zaman neşeli neşeli bir kahkaha attı:

“Siz benim mükemmel otomobil kullandığımı bilmiyor musunuz?”

“Biliyorum fakat uzun bir seyahatte...”

Genç kız başına geçirdiği ince, meşin şoför şapkasını düzeltti.

“Bana güveniniz, yoksa kalabilirsiniz Macit Bey.”

Ne korkulu bir bahse girecektik. Hemen atıldım:

“Ne münasebet efendim, ben sizin rahat etmenizi, yanımda bulunmanızı istediğim için söyledim.”

“O halde siz de yanımda geliniz.”

Normandiya seyahati, uzun ve düz yollarda çok mükemmel başladı. Köy lokantalarında, bahçeler içindeki kır gazinolarında yemekler yiyor, otelleri rahatça kasabalarda yatıyor, hoşumuza giden yerde birkaç gün kalıyoruz.

Nihayet Atlantik’e hâkim, Fransa’nın en şairane bir sahil şehri olan Luryan’a¹ geldik. Buradan aşağı Gaskonya Körfezi’ne kadar sahil kasabaları ve köyleri, sessiz bir hayat geçirmek isteyenleri cezbedecek bütün özelliklere sahip. Prenses Fatma, bu sahilde yalçın kırmızı kayalıklar üzerinde ufak bir balıkçı köyünü pek beğendi. Okyanusun uzun ve köpüklü dalgalarının başlarını vurup dinlediği bu yalçın kırmızı kayalıklar arasında, tabiatın usta eliyle ayrılmış bir kumsal var ki küçük olmasına rağmen bu kadar temiz ve cazibeli bir plaj, gezdiğimiz hiçbir yerde görmedik. Bu plaj yüzünden küçük balıkçı köyünde ince, samimi ve kibar bir hayat var. Kayalıkların arasında yuva gibi iki küçük beyaz otelin bütün misafirleri seven, balayı çıkaran misafirlere ibaret. Aşklarını tabiatın bu sakin ve ince köşesinde besleyip büyütmek isteyen gençler medeni âlemin gürültüsünden, kıskançlıklarından, dedikodularından kaçıp buraya sığınmışlar gibi... Prenses Fatma, köyden o kadar memnun kaldı ki gelip görmesi için babasına telgraf çekti. Bir iki gün sonra şu telgrafı aldık:

Burada işlerim var siz keyfinize bakınız. Fotoğraf getiriniz.

1 Fransa’nın *Lorient* şehri.

Ancak iki günde bir posta ve gazete gelen bu köyde hayat pek neşeli geçiyor. Bizi de şairane ve âşıkane bir seyahate çıkmış nişanlılar zanneden otel komşularıyla dost olduk. Banyo, kahvaltı zamanlarını güle eğlene hep beraber geçiriyoruz. Okyanusun enginlerine karşı bir deniz feneri gibi göğüs geren bu mini mini balıkçı köyünde gökleri ve enginleri kimya ilminin bulamadığı renklerle boyayıp birleştiren ne muhteşem ve etkileyici güneş batışları oluyor. Güneşin battığı zamanlar önümüzde ufku görünmeyen okyanus uçsuz bucaksız bir altın tarlası gibi pul pul, damla damla damla görünüyor.

Balıkçı köyünde en önemli hadise akşamları yüksek ve kırmızı kayalar üstüne çıkıp güneşin batışının bu güzelliğini, tabiatın bu mucizesini görmek oluyor.

Tam bir ay, Prenses Fatma köyden bıkmadı. Onun sakin ve içli ruhu tabiatın bu şaşalı günbatımlarından, okyanusun insana ümit ve teselli veren enginlerinden hoşlanmıştı. Bu köyün ismi bile kendisi gibi güzeldi. Pek eskiden isimsiz, meçhul birkaç balıkçı kulübesinden ibaret bir yerken Fransa krallarından bilmem kaçınıcı Lui¹ herhangi bir münasebetle bu köyden geçmiş. Karşılama için çoluk çocuk toplanıp çıkmışlar. Kral bunların arasından Jerman² isminde bir kızı gözüne kestirmiş ve ailesine birçok hediye verip kızı almış, Paris'e getirmiş. Jerman dünya güzeli bir kızmış. Bu olayın üzerinden yüzlerce sene geçmiş ve o zamandan beri de köyün ismi Bel Jerman³ kalmış.

Bize bu bilgiyi veren otel müdürü, bu hikâyenin köylüler arasında nesilden nesile bir efsane halinde devam ettiğini de söyledikten sonra ekledi:

“Bel Jerman köyü hakikaten güzel yetiştirir,” dedi. “Şimdi yetişen bütün balıkçı kızları Paris'e gider modistra,⁴ vandöz⁵ hatta artist olurlar.”

Bel Jerman dünyayla alakasını kesmiş, mesut, sakin bir hayat geçirmek isteyenler için bulunmaz bir cennet köşesi. Prenses Fatma, Paris'in savaştan sonra tekrar başlayan eğlencilerinden

1 Louis.

2 Germaine.

3 Belle Germaine.

4 Kadın terzi.

5 (Fr. *vendeuse*) Satıcı.

zevk almıyordu. Burada sabah güneşiyle beraber altın taneleri gibi parlak kumları görünen denize giriyor, temiz ve ince kumların üstünde vücudunu güneşin kucağına bırakıyor. Sonra otelin ufuklara hâkim taraçasında kahvaltı ediyor. Bundan sonraki program da hemen hemen aynı; ya otomobille bir iki saatlik gezinti veyahut sahilde kumlar, kayalıklar arasında bir yürüyüş. Bazen sandalla, yelkenle enginlere açılıp programı değiştiriyoruz. Öğlen taraçada bütün öteki sevdalı misafirler gibi yemek yeniyor, sonra saat beşe kadar uyunuyor; akşam programı da tekrar deniz, çay gezintisi ve akşam yemeği.

Bütün bu hayatın her adımında ben de onunla beraberim. Çanakkale’de başlayıp Gazze felaketine ve Kuesna esaretine kadar devam eden ıstırap ve mücadeleden sonra Zemalek Villası’nda, Bel Jerman köyünde geçen hayat, vücudumun beklediği rahat ve istirahati tamamen temin etti. Sıhhatimden bir şikâyetim olmadığı halde, durumumun garipliği beni ruhen mustarip ediyor. Böyle hassas ve zarif bir kızın yanında Prens’in kesesinden yaşamak benim gibi gururunu en şiddetli arzulara üstün tutmaya alışkın bir adama nahoş geliyor.

Prenses Fatma, Avrupa’nın bu masum köşesinde bulduğu hayatı bırakmak istemiyor. Onunla bazen aydınlık gecelerde kumsalı takip ede ede saatlerce gidiyoruz. Okyanusun uzun diziler halinde gelip sahilde köpüre köpüre dağılan sıra dalgalarını sessizce dinlemek için genç kız bazen duruyor. O zaman başının yavaş yavaş omzuma düştüğünü, vücudunun bir tehlikeden kaçır gibi bana sokulup sığındığını hissediyorum. Kalbim acı acı çarpıyor. Bu içli ve zarif Mısır yavrusunu bir kere daha incitemek için gözlerimi kapıyorum.

Bel Jerman’de böyle endişeli bir dostluk ve sakin bir hayat içinde yaşarken takip ettiğim gazeteler yeni bir haber getirdi. Barış için yapılan bütün görüşmelerin neticesiz kalmasından sonra Çanakkale’de şaşılacak savaş usulleriyle bütün genç subayların takdirini kazanan kumandan Mustafa Kemal Paşa’nın Anadolu gerilerinde direniş teşkilatı yaptığı söyleniyor ve toplanan milli kuvvetlerin İstanbul hükümetiyle alakayı keserek büyüdüğü anlatılıyordu.

Bu haberler beni harekete geçirdi. İstila altındaki İstanbul'a girmek, dünkü düşmanı kılıcı ve silahıyla toprağında hâkim görmek ağır bir şeydi. Fakat memleketin bakir bir köşesinde taze kuvvetlerle düşmana direnmek... Bu, zaferin tadını ve esaretin acısını tatmış bir asker için taze, can verici bir fırsattı. Koltuğumda gazeteler Prenses Fatma'nın yanına koştum. Genç kız bendeki heyecana hayret ediyordu. Ona vaziyeti anlattığım zaman bir çöl gecesi kadar siyah ve esrarengiz gözbebeklerinin bulandığını gördüm. Derinden gelen kırık bir sesle sordu:

“Gidecek misiniz?”

“Derhal!”

Ve ona anlattım. Memleketin vaziyetini, bu direnişte eli silah tutabilen her Türk gencine düşen görevi anlattım. Genç kız beni sakince dinledi. Onu ikna ettiğimi anlayınca ciddi bir samimi-yetle ekledim:

“Durum, görev bugün beni sizden uzaklaştıracak. Bana gösterdiğiniz dostluğa, yakınlığa teşekkürle bile kudretim yok. Beraber, yan yana, baş başa çok güzel ve unutulmaz günler geçirdik. Hele şu kayalıklarda, şu sakin dünya köşesindeki hayatımız nice insana nadir görünen o mesut sahnelerden biridir. Bu saadeti bana siz yaşattınız. Sizi hürmetle sevdim. Ümit ederim ki tesadüfün lütfuyla kazandığım sizi, talihin daha mesut bir cilvesiyle tekrar görürüm. Bu benim için daima beklenen bir gaye olacaktır.”

Nasıl duygulandığını pek iyi bildiğim kalbini sakinleştirecek her şeyi söyledim. Nil'in sıcak sahillerinde yetişen bu ince, hassas ve hülyalı kız, kendisini hatırladığım zaman Bel Jerman'e gelmemi, o ve ben nereye gitsek Bel Jerman'in kırmızı kayalıklarında buluşmak üzere birbirimizi aramamızı teklif etti. Heyecandan dudakları titriyordu. Onun ince parmaklı narin elini ilk defa dudaklarıma götürdüm. Bir dost, bir kardeş muhabbetiyle avcundan öptüm.

İki gün sonra baba kız Paris'ten beni uğurladılar. Brindizi'ye¹ gitmek üzere Gar de Lyon'dan² trene binerken Prenses Fatma'nın verdiği bonbon kutusundan şu kâğıt parçası düştü:

1 Brindisi, İtalya'nın Adriyatik Denizi tarafındaki sahil şehri.

2 Paris *Gare de Lyon*: Lyon Tren İstasyonu.

Bel Jermen'i hatırladığınız zaman Zemalek Villası'ndaki küçük dostunuzu da beraber hatırlayınız. Başarı ve dostluk dileklerle.

Antalya'da memleket toprağına ayak bastığım zaman İzmir'in ani bir saldırıyla işgale uğradığını duydum. Bununla beraber bu acı haber memlekete kavuşmaktan duyduğum sevinci kıramadı. Antalya'da millet coşkun bir hareketle savaşa, direnişe hazırlanmıştı.

Bu heyecan yapay ve kurgu değildi. Onuruna, gururuna saldırılmış bir milletin içinden, damarlarından, kemiklerinden gelen bir coşkuydu. Savaşın faziletini Çanakkale'de ve Gazze çöllerinde kan ve ateş içinde boğuşarak anlayan bir genç için bu hareket bulunmaz bir fırsattı. Kısa bir savaştan sonra yeni oluşan Garp Cephesi karargâhına tayin edildim. Artık taze bir savaş, kökleri her Türk'ün gönlüne ve kemiğine dokunan çetin bir mücadele başlamıştı.¹

... Esaretten sonra zafer, ölümden sonra geri gelen mucizevi bir hayat gibi, insan gücünün üstünde bir tecelli...

Bütün Anadolu, rüzgâr ve kayalarla boğuşan atlantikler gibi coştı, taştı. En güçlü görünen setleri, engelleri aştı ve tükenmeyen, daima kuvvetlenen hamlelerle, düşmanın saf kurduğu vatan parçalarını sildi süpürdü.

Bugün, yıllarca hasretini çektiğim, el-Ariş Hastanesi'nde, Kuesna garnizonunda, Zemalek Villası'nda ve nihayet o şairler, sevdalılar yuvası Bel Jermen'de hayaliyle yaşadığım İstanbul'a, mavi ve yeşil Boğaz'a kavuşuyordum ama bir esir, bir yaralı ve bozguna uğramış bir ordu subayı olarak değil, silahının şerefini başında taşıyan bir savaşçı olarak kavuşuyordum. Artık Boğaz'ın yeşil köşesinde sakladığım efsanevi aşkımlı bütün kuvvetimle herkese ilan edebilirdim.

Yıllardan beri görmediğim İstanbul'a habersizce gelmek, yıllarca evvel o çılgın arzularla setler, duvarlar aşarak yaptığım

1 Romanın kahramanı Macit'in bu mücadele yıllarındaki hayatı notlarında tamamiyle, adeta bir Milli Mücadele tarihi yazacak kadar detayla mevcuttur. Fakat bu hadiseleri maceramıza karıştırmaktan ziyade, 'Harp Hatıraları' şeklinde düzenlemenin daha uygun olacağını düşünerek vesikaların bu kısmını saklıyor ve daha yakın noktalardan not almaya başlıyorum. Burhan Cahit

ani gece ziyaretleri gibi sürpriz yapmak istiyordum. İzmit'te bir aydan fazla kaldığım halde İstanbul'a mektup yazmadım.

Hareketim için beklediğim emir, bir akşamüzeri İstanbul treni hareket ettikten sonra geldi. Fakat bu gecikme benim hareketimi engelleyemedi. Gün battıktan sonra İzmit'ten küçük bir motorun İstanbul'a gideceğini biliyordum. Bu fırsatı kaçırmadım.

Siyah durgun bir gece... İki genç deniz subayının mücadele yıllarındaki maceralarını dinleye dinleye, karanlık koridoru andıran körfezi geçtik. İçimde, müthiş savaş sahnelerinde duymadığım bir heyecan var. Ona ansızın görünmenin vereceği zevki şimdiden hissediyorum. Bu sevinç ara sıra bir nöbet gibi bütün vücudumu titreterek gelip geçiyor ve kuvvetli motorbot bir ok gibi suları delip geçiyor.

Eve gitmedim. Elimde ufak çantam, yıkık yalı harabesine atladım. Bütün Boğaz, derin bir sessizlik içinde. Yalıda ışıklar sönmüş. Yıllar süren bir maceradan sonra ona bu kadar yakın olmak beni heyecan içinde bırakıyor. Kalbim göğsüme sığmıyor, nefesim kesiliyor, hıçkırmamak için dudaklarımı ısııyorum. Fakat haykırsam, onu çağırırsam, bütün yalıyı, bütün köyü ayağa kaldırsam ne çıkar! Hakkım değil mi? Efsaneler kadar ölümcül maceralarla dolu bir hayattan sonra aşkın eşğine kavuşan bir gencin sevincini kim takdir etmez!

Onun köşedeki pencerelerinde *veyyözün*¹ ince aydınlığını aradım. Denize bakan üç büyük pencere renksiz, manasız, inatçı bir sessizlik içinde. Eskiden habersiz geldiğim geceler yaptığım gibi, yerde bulduğum küçük çakıl taşlarını yavaşça pencereye attım. Taşlar bazen kaplamaya, bazen cama geliyor, sert, kuru sesler çıkarıyordu. Her an onun pencerede beyaz, yuvarlak yüzünü bekliyor, onu korkutmamak için ismi dilimin ucunda, Humret diye seslenmeye hazırlanıyordum. Yıllarca evvel gecenin böyle ilerlemiş saatlerinde habersiz geldikçe, onu hep böyle uykusundan kaldırır, sabahlara kadar pencerede, bahçede bekletirdim. Şimdi onun her an pencereden görünmesini beklerken yine o zaman duyduğum tatlı heyecanı hissediyordum. Bu

1 (Fr. *veilleuse*) Gece lambası.

heyecanda yılların biriktirdiği o derin özlemle beraber onu gafil yakalamanın zevki de var.

Karanlıkta bulabildiğim bütün çakıl taşlarını attığım halde pencerelerde bir hareket göremedim. Eskiden yaptığım çılgınlıklar aklıma geldi. Ne olursa olsun onu bulma, ona görünme arzusuyla kıvranıyordum. İzmit'te daha yola çıkarken bütün yapacaklarımı, söyleyeceklerimi tasarlamıştım. Şimdi pencerelerin insana boş bir oda hissi veren sağırlığı karşısında bütün neşem kırılmıştı.

Küçük çantam elimde, beş yıl evvel gezinme ihtiyacıyla sığındığım taş merdivenlere oturdum. Deniz yine aynı ses ve aynı rengiyle ayaklarımın altında, karşıda Kanlıca sahillerinde birkaç ışık, karanlık gökte rastgele serpilmiş gibi bir avuç yıldız ve Boğaz'ın yaz gecelerine has derin sessizliği... Manzara değişmemişti. Tabiat aynı renkte, her şey yerli yerindeydi. Yalnız beş yıl evvel beni heyecandan denize düşüren beyaz çehre başımın üzerinden eksilmişti.

Onu uyandırmaktan ümidimi keserek bitkin ve ümitsiz, gün doğarken eve gittiğim zaman sabah namazına kalkan anneme kavuştum. Rıhtımda neşemi kıran ağır sessizlikten sonra bu kavuşma coşkun ve devamlı bir sevinç fırtınası yaptı.

Benden ümidini kesen ev halkı bu dönüşü inanamıyor gibi hayretle etrafımı sardı. Yılların biriktirdiği ıstırapları sayıp dökmek uzun bir dava oldu. Ellerinden ve dillerinden kurtulup biraz uyumak için serilen yatağa uzandığım zaman senelerden beri beklediğim bugünün bütün heyecanını damarlarımdan çekilip gitmiş buldum.

* * *

“Onlar Şişli'ye taşındılar. Bu yaz da galiba Ada'ya gitmişler.” Akşama doğru kalktığım zaman beni salıvermek istemeyen annemle biraz daha konuşmaya mecbur oldum. Fakat beyaz yalıyla, Humret'le o kadar meşguldüm ki farkında olmadan onları sordum. Annem önem vermez bir hareketle omuzlarını kaldırdı ve bu cevabı verdi.

Demek akşam saatlerce pencerelerinde ışık ve aşk aradığım yalı boştu. Gözlerimin önüne sincabi serpintili mavi gözleriyle Humret'in yuvarlak, çiçek gibi hayat dolu yüzü gelmişti ki annemin sesi devam etti:

“Onlar kızlarını da evlendirdiler. Bir düğün yaptılar ki sor-
ma!..”

“Ne diyorsun anne! Humret mi evlendi?”

İhtiyar kadın şimşek gibi yerimden fırlayıp haykırışından korkmuş, ne cevap vereceğini şaşırmış, yaprak gibi titremeye başlamıştı.

Omuzlarıma tahammül edilmez bir ağırlık inmiş gibi, olduğum yere çöktüm. Yalan söylemesine imkân olmayan annemin verdiği bu korkunç haber kızgın bir sıvı gibi sinirlerimi, kemiklerimi yaktı. Damarlarımdan ateş gibi bir lav aktı geçti. Ve bir volkan gibi uğuldayan başım avuçlarımda, bir humma nöbeti gibi, “Humret! Humret!” diye inledim.

Sonsuzluğuna yemin ettiğimiz, sevinçleri kadar ıstıraplarına, hasretlerine de tahammül etmeye söz verdiğimiz, tanrıların bile gıpta edeceğine inandığımız aşk demek gerçekten bir efsaneydi. Esrarını ve hararetini Çimentepe’de, Gazze çöllerinde, el-Ariş hastanelerinde, Zemalek Villası’nda maddi ve manevi düşmanlara karşı hayatımı, şerefimi tehlikeye koyarak sakladığım beyaz hayalin, sincabi serpintili mavi gözlerin aşkı bir hayal, bir efsane olabilir miydi?

Ümitler, taze ve dolgun arzularla tehlikeleri, ölümleri, ıstırapları aşıp kavuşmaya geldiğim yeşil yuva, onu ilk defa gördüğüm yalı harabesindeki yüksek bacanın boş kuş yuvası gibi kurumuş, boşalmış, dağılmıştı.

Efsanevi Parnas Tapınağı’nın Afrodit’ini Olimp dağlarından kim kaçırıp götürdü? Gözlerinin yaşını kim kuruttu? Saçlarının örgüsünü kim çözdü? Kalbinde sonsuz vefa ve aşk bağlarıyla düğümlenen gönül davasını kim unutturdu?

Şimdi havası alınmış bir zar gibi yıpranmış ve avare geçen hayatın manasızlığını düşünerek hafızamın geri ve karanlık köşelerinde birer yıldız gibi parıldayan Halep macerasını, el-Ariş’te Miss Deyvis’in mavi hayalini, Nil kenarında çöl gecelerinin lacivert semasını andıran gözleriyle ince, esmer Mısır yavrusunu seyrediyorum.

Bütün bu renkler ve yüzler müzelerde seyredilen güzel eserler gibi, hafızamın loşluklarında silik bir hayal gibi kalmıştı. Parmağımdaki platin yüzük ve üzerinde gözyaşlarımızın ka-

rıftığı inci çiçeği kokulu mendil, kökleri sinelerimize, kemiklerimize kadar sarılan o efsanevi aşkın sefil ve âciz iki hatırası olarak mı kalmıştı?

Sincabi serpintili mavi gözlerinden bu aşk üzerine sıcak yaşlar dökülen fevkalade yaratık, savaş yaralarını odasında, yatağında tedavi edip kapatmışken, vefasızlıktan çok, kuvvetli ihanete benzer bir hareketle niçin ölümcül bir yara daha açmıştı?

Tekrar eski haline getirilmesi, tamiri ihtimali olmayan olayların krizi derin oluyor. Ümit ve aşk dolu bir vücutla, pürneşe ayak bastığım bu yerlerde şimdi bitkin ve ruhsuz bir gölge gibi dolaşıyorum. Heyecan ve duygusallık kabiliyeti kurumuş bir vücudu sürüklemek ne kadar manasız. Bütün bir mevsim şiddetli bir cinnet krizi geçirmiş hastalar gibi herkesten kaçarak titiz, sinirli, hastalıklı bir şekilde yaşadım.

Onu aramadım ve sormadım. Hayalini kurduğumuz aşk yuvasını yıkmak için kalbini nasıl razı ettiğini çözemedim. İçinde bu efsanevi macerasıyla herkesten uzak çiçekli kırlarda sevişerek, siperlerde boğuşarak, tesadüfün gönlümdeki ebedi aşkına kastedercesine önüme çıkardığı silahlı düşmandan çok daha tehlikeli mahluklarla mücadele ederek geçen buhranlı fakat ümit ve teselli dolu altı yedi yıllık bir hayat parçası şimdi lime lime olmuş, hatırlaması bile ıstırap veren bir mazi, bir tarih olmuştu.

Boşlukları herhangi bir insanın vücuduyla doldurulabilen maceralarda aşkın ebedi esrarını aramak beyhudedir. Humret kendisince gerçekleşen ölümün hatırasına olsun hürmet etmek için sonsuzluğunu gözyaşlarıyla kutsadığı büyük aşkından kuvvet alamaz mıydı?

Kadın ruhunu anlamak pek zor. Ne vaatler ne sözler ne gözyaşları onların ruhlarında aradığımız saf ve hakiki hisleri bize açık bir şekilde ifade ediyor. Boğaziçi'nin en güzel ve en hassas kızı bile anlaşılamadıktan sonra...

Artık yazılarıma ve kitaplarıma döndüm.

Uzun savaş ve mütareke seneleri, İstanbul'un âdetlerini, telkinlerini, hayat tarzını ne kadar da değiştirmiş. Aile hayatındaki eski bağlar gevşemiş, kadınlar erkeklere karşı biraz daha yak-

laşmış; eski merak zevkini körleten bu hal onlar için duyduğumuz kaçma ve kovalama arzusuna da son veriyor.

Savaş, cephelerde en temiz insan kanlarını akıtırken şehir-
lere çöken sefalet ve ıstırap, maddi sıkıntılar, eski Roma'nın
çöküş devirlerindeki ahlaksızlık ve kötülük gibi, havayı bulan-
dırmıştı. Hayat refahını; kadınlar gururunu; ahlak temizliğini
kaybetmişti.

İstanbul'un bir çöküşün başlangıcını andıran bu manzarası
içinde rengini, kokusunu muhafaza eden bir şey yoktu. Boğaziçi
bile yangınlar geçirmiş, en güzel sahilleri bu düşüşün matemini
gibi tepe tepe siyah kömür yığınlarıyla dolmuştu.

Harap servileri içinde masum bir Ortaçağ hayatı geçiren İs-
tambul'u savaşın duyguları ve faziletleri körleten boğucu havası
zehirlemişti. Şimdi gurura dudak büken, fazilete gözlerini yu-
man, samimi duygularla alay eden şuursuz, gönülsüz bir İs-
tambul vardı. Bu İstanbul, bu gönülsüz İstanbul, ayrılık acısını ve
hasreti taze sevdalarla yenen İstanbul, benim yeşil yuvamı bile
bozmuştu.

İstanbul'un bu hali ve hüznün verdiği usanç, beni doğdu-
ğum, büyüdüğüm, seviştiğim bu şehre düşman ediyordu.

Bir gün Beyoğlu'nda bir kitapçı dükkânından çıkıyordum.
Sert, hoyrat bir el kolumu sarstı. Başımı çevirdiğim zaman Os-
man Niyazi'nin ablak çehresiyle karşılaştım. Kaba kaba gülü-
yordu.

“Mezardan mı çıktın yahu!” dedi. “Sen Macit değil misin?”

Bu sefer cadde ortasında üzerime atıldı, tıraşlı çenesi bir
müddet yüzümde gezdi. Hırsını almıştı.

“Vallahi bu bir mucize,” dedi. “Sen, Macit ha!”

İkinci bir hamle daha geliyordu ellerini tuttum:

“Görüyorsun ya! Yabancı değil. Ben Macit, Mekteb-i Mül-
kiye'de, Halep yolunda arkadaşın Macit. Sen söyle bakalım,
Osman mısın?”

Yuvarlak göbeğini oynatıp bir fok balığı gibi soluyarak bir
müddet güldü.

“Yine o alaycı Macit. Olur şey değil yahu! Vallahi sen ha-
cıyatmaz gibisin. Biz seni Gazze'de o meşhur kum deliklerinde
çürüdü gitti sanıyorduk, bak sen şu işe!”

Onu kolundan tutup pasaj içindeki Rus kahvesine sürükledim. Osman biraz daha şişmanlamış, alnında çizgiler oluşmuş, yüzüne bir karanlık çökmüştü.

“Halep’ten bir kaçtın, kaçış o kaçış! Doğrusu hayret ki hayret. Biz seni İkinci Gazze savaşlarında kaydetti biliyorduk.”

İsmarladığımız *kafe glaseleri* tombalak bir Rus kızı getirdi.

Osman gözleriyle kızın kalçalarını işaret ederek:

“İstanbul da yosma yuvası oldu. Bu *haraşolar*¹ yedi evliyai baştan çıkarıyorlar.”

Ondaki bu açılışa hayret ediyordum. Eski sıkılğan, utangaç Osman’a neler olmuştu?

Orada, güzel Rus kızlarının hizmet ettiği karanlık kahvede, ara sıra kahve içip sandviç yiyerek saatlerce konuştuk. Osman savaştaki bütün macerasını anlattı. Yine bahsi Rus haraşolarına getirmişti ki sözünü kestim.

“Ee, babalık,” dedim, “böyle şeyleri bekârlara bırak. Senin çoluk çocuk ne âlemde bakalım? Daha kaç çocuğun oldu?”

Deminden beri neşeli, gülüp söyleyen Osman birdenbire somurttu. Duygularını zapt ve idare edemeyenlere mahsus saflıkla gözleri bulandı. İniltiye benzeyen bir sesle:

“Çoluk çocuk yok artık,” dedi. “Mütareke’den sonra ayrıldık.”

Hayret ettim. O benim sebep sormama lüzum görmeden, derdini dökecek candan bir dost bulmuş gibi, ağır ağır kilisede matem duasını okuyan şişman bir rahip gibi anlattı:

“Bu da bir dert,” dedi. “Savaş dünyanın ahlakını bozdu. Hele İstanbul öyle değişti ki! Dört buçuk beş sene süren savaş her şeyi altüst etti. Şam’da annemden aldığım mektuplarda bizimkilerin geçimsizlik ettikleri, ayrı eve çıktıkları yazıyordu. Sonra bazı münasebetsiz haberler aldım. En son harekâтта bizim fırka esir olduğu zaman onları bu vaziyette bırakmıştım. Esaret hayatı uzun sürdü. İstanbul’a geldim ki gördüklerim, işittiklerimin yanında yüzde bir... Tabii derhal ayrıldık.”

Osman derdini çabuk unutan fakat hatırladıkça içli, hasretli, ıstıraplı görünen adamlara has bir üzüntüyle ekledi:

1 (Argo) Rus kadını.

“Kadınlar anlaşılmıyor, azizim. Meğer eski kocasından da böyle bir macera yüzünden ayrılmış. Gaflet etmişiz, anlayamamışız.”

“Çocuklarınız vardı, onları nasıl ettiniz?”

“Ben oğlumu çekip aldım. Zaten dört yaşında. Onun ilk kocasından koca bir kızı vardı. Fahire, onu tabii kendisi aldı.”

“Yeniden evlenmek istemiyor musun?”

Hayata yeni gözleri açılmaya başlayan toy bir delikanlı gibi gözlerini süzdü. Kenar masalarda hizmet eden kadınları işaret eder gibi:

“Evlenip de ne yapacağım?” dedi. “Bizim oğlanı büyükanesi büyütüyor. Bana gelince şimdi eskisi gibi değil, bekârlığın zahmeti yok. Biraz böyle kendi havamda yaşarım daha iyi...”

Osman Niyazi, eski sıkılgan, utangaç Osman Niyazi, derin bir rahatlıkla İstanbul’un yeni eğlencilerinden, gizli açık âlemlerinden uzun uzun bahsetti:

“Bilsen,” diyordu, “Şişli’de bir yer var. Öyle nefis parçalar düşüyor ki...”

Biraz durup yüzüne baktıktan sonra ekledi:

“İster misin, seninle şöyle bir âlem yapalım? Gerçi sen böyle eğlencileri beğenmezsin ama!”

Bilmem nasıl bir duyguyla, adeta beş altı yıllık sakın, masum hayatımın intikamını alır gibi cevap verdim:

“Fena olmaz Osman, bir şenlik yapalım.”

Osman bu kararımdan memnun, göbeğini oynata oynata beni tebrik etti.

“Yaşa, vallahi candan arkadaşsın vesselam. Şu kötü dünyada gülüp geçmeli. Savaştan sonra yaşamanın tadını anladık, değil mi?”

Savaştan sonra yaşamanın ne feci olduğunu ben pek iyi anlamıştım. Fakat Osman’ın zevkini kaçırmak istemedim. O, kendinden geçmiş ve memnun, sırtımı okşadı:

“Ben her şeyi hazırlar seni de haberdar ederim. Bak nasıl eğleneceksin.” Sonra bir sır verir gibi kulağıma eğilerek ekledi: “Göreceksin bak, ne güzel şeyler geliyor.”

Savaş dönüşü tekrar başladığı kürk ticaretinde iyi para kazanan Osman Niyazi, küçüklüğü pek gözü kapalı geçen bütün insanlar gibi, otuzundan sonra açılmış, uçarı, haşin bir çapkın olmuştu. Kadınları biraz yakın görünce kulaklarına kadar kızaran bu arkadaş, vaktiyle bütün bir köyün kızlarını birbirinden habersiz idare eden bana, yeni hayatın çapkınlıklarını öğretiyordu.

Şimdi Şişli'de yan sokaklardan birinde yüksek bir apartmana tırmanıyoruz. Osman, dostunun isim gününde ziyarete giden bir kabızmal gibi ağır lavantalar sürünmüş, perdahlı tıraş¹ olmuş, kravatının üstüne iri taşlı bir iğne kondurmuştu. Kapıyı sarı saçlı, şişman bir Rum kadın açtı. Osman böyle yerleri tanımaktan gelen bir teklifsizlikle kadını selamladı:

“Ne haber Madam Eleni? Piliçler geldi mi?”

Ağzında sarı altın kaplı dişleri görünen şişman Madam yavık yavık sırttı:

“Geldiler Pasam. Geç bile kaldınız. Salona buyurun.”

Osman Niyazi, Madam'ın katmer katmer etler birikmiş gerdanını okşadı:

“Vallahi yamansın,” dedi.

Sonra bana dönüp:

“Madam Eleni kadar becerikli kadın görmedim azizim,” dedi. “Kıyıda köşede öyle piliçler, öyle parçalar bulur ki! Sen genç kızlardan hoşlanırsın diye iki ortikiya² ısmarladık.”

“Ortikiya da nedir Osman?” dedim.

“Ne? Bilmiyor musun yahu? Ortikiya, keklik, keklik.”

Madam Eleni yol gösterir gibi, çift kanatlı bir kapıya yaklaştı. Osman pis, ziyankâr bir sansar gibi, bir hamlede içeri daldı.

Ben böyle araçlarla yapılan işlerin acemisi eski kurt heyecandan biraz şaşkın, biraz pişman, onu takibe hazırlanıyordum ki Osman Niyazi yüzü kıpkırmızı, gözleri büyümüş bir aygır gibi ters yüzüne fırladı.

“Macit, yürü,” diye haykırdı. “Felaket! Cinayet!..”

Apartman kapısında arkasından yetiştim.

“Ne oldu Osman, ne cinayeti?!”

1 Pürüzsüz bir görünüm için sakalın iki defa tıraş edilmesi.

2 (Yun.) Bildircin.

Böğründen kurşun yemiş bir hayvan gibi bağırdı:

“Ne cinayeti olacak? İçeride Fahire var. Kızımı, üvey kızımı da buraya getirmişler...”

Yetişemeyeceğim bir süratle merdivenlerden yuvarlanarak gitti, kayboldu.

O günden sonra Osman Niyazi’yi görmedim. Ayağıyla gidip karşılaştığı acı tesadüf, hazmı pek kolay olmayan bir sondu. Fakat savaş dönüşü İstanbul’a geldikten sonra işittiğim olaylar, dedikodular, aile bozgunlukları arasında bizzat şahit olduğum bu tesadüfün hiçbir fevkaladeliliği yoktu. Savaş, üzerinde âdetlerin, göreneğin ve yüzeysel de olsa uygulanan görgü kurallarının yaldızı parlayan aile ve geçim hayatımızı, zarı patlamış bir balon gibi posa haline getirmişti.

Hakiki bir terbiyeden, bilinçli bir sevgiden kuvvet almayan aile bağlarının bu zaafı savaşın felaket ve ıstırapı karşısında birleşecek, mahrumiyetlere, maddi manevi darbelere bir his ve fikirle direnecek insanları sendeletmiş; evlat baba, büyük küçük, karıkoca bağlarını kırıp parçalamış ve nihayet ahlaki kabullerin yönünü değiştirerek ortaya, namusu boş bir ağırlık, fazilet ve gururu lüzumsuz bir varlık gibi gören perişan, hastalıklı bir sınıf çıkarmıştı.

Cephede ölüm karşısında hissedilen fedakârlık ve fazilet, köylerde, şehirlerin sessiz ve sakin köşelerinde hissedilemiyor. Düşman karşısında silah arkadaşlarını birbirine kenetleyen ve geride bıraktıkları yuvalara derin bir hasretle bağlayan fedakârlık ve fazilet hisleri yerine, şehirlerde endişesiz yaşayan insanlar ancak sınırlarının ve kalplerinin bedeni ve cinsi ihtiyaçlarını hissediyorlar.

Kim bilir bu neticelerden kendini kurtarmış, yıllar süren boğuşmadan dönüşte, bıraktığı yuvayı ayrılık acısının ve hasretin bütün heyecanıyla taptaze bulmuş mesut insanlar da vardır.

Çiçekli dağlar sarardı. Sonbahar bir zehirli nefes gibi tabiatın üzerinden geldi geçti. Yağmurlar, soğuklar başladı. İstanbul kışa hazırlanıyordu. Artık Boğaziçi’nde oturamıyordum. Beyoğlu’nda bir pansiyona geçtim. Kitaplarımı taşıdım. Ara sıra Mısır’dan Zemalek’teki beyaz villanın esmer kızından mektuplar alıyorum. Eskisi gibi dostça, arkadaşça haberleşiyoruz.

Mektupların dilinden İstanbul'da hayal kırıklığı yaşadığımı hisseden Prenses Fatma, Bel Jermen'den bahsettikten sonra bir tenis turnuvası yapmak için beni Mısır'a davet ediyor.

Küskün, acı, karamsar bir hayat geçiriyorum. Sevgililerinin ihanetlerine karşı yüksek jestler yapan roman kahramanları gibi, ben de artık parmağımdan çıkardığım beyaz yüzükle, üzerinde masum bir aşkın gözyaşları kuruyan ipekli bez parçasını saklıyorum. Bunları geri vermek için beklediğim uygun fırsat ne zaman gelecek bilmem!

İstanbul'un eğlence ve zevk âlemi büsbütün değişti. Savaştan evvel kış gecelerini kafeslerinin arkasında peçiş¹ oynamak, dedikodu etmekle geçiren İstanbul'un Türk aileleri şimdi hemen her perşembe akşamı bir kulüpte, bir hayır kurumu menfaatine verilen balolarda dans ederek, yeni yeni dostlarla tanışarak, içip eğlenerek sabahlıyorlar.

Bu yeni hayat benim gibi serbest, kayıtsız, avare kalmış bir genci meşgul edebilirdi. İstanbul'un içyüzünü görmek, bir vakitler bize uzak olan simaları tanımak için bu âlemler bulunmaz bir fırsattı. Oyalanma, maziyi unutma arzusu beni bu hayata şiddetli bir tutkuyla sürükledi. Bütün kış Pera Palas ve Tokatlıyan salonlarından eksik olmadım. Yeni yeni birçok eğlence kazanmıştım. Özel hayatlarına kabul etmek için herhangi bir baloda küçük bir münasebetle tanışmayı yeterli gören birçok aileyle sıkı fıkı dost oldum. Hafta sonundaki sürekli balolardan başka, şimdi hemen her gün ikindi çaylarında, akşam yemeklerinde bir yerlere davet ediliyorum. Danstaki başarım beni bu âlemlerin en aranılır bir kişisi haline getirdi. Bilmem neden, ben de bu hayattan zevk almadığım halde, kendimi zamanın akışına bırakmış, iradesiz, arzusuz sürüklenip gidiyordum.

Yalnız kaldığım zamanları okumak ve yazmakla dolduruyorum. Bu yalnızlıklarımnda kalbimle, hayalimle, hatıralarımla karşı karşıya dertleşiyorum. Bazen Halep yolundaki o isterik, o hastalıklı kadının narin vücudunu, derin ve canlı gözbebeklerini görüyorum. Bazen el-Ariş Hastanesi'nde Miss Deyvis'in al-

1 Zar yerine altı tane küçük deniz kabuğu atılarak bunların açık taraflarının üste veya alta gelmelerine göre taş ilerleterek oynanan bir oyun.

tın başını, iri mavi gözlerini görüyorum. Bu, açık havadaki ince bulutlar gibi gelip geçiyor. Sonra esmer gözlü Mısır yavrusu, baygın gözlü, kıvrak bir ceylan gibi karşıma dikiliyor. Bakıyor, bakıyor...

Bu akşam Hilal-i Ahmer'in büyük balosu var. Pera Palas salonlarında verilecek balonun komitesine beni de aldılar. Komite üyelerine görevleri dağıtıldı. Beni büfede çalışacak hanımların yanına verdiler. Herkesten evvel işbaşında bulunmak için Gülçin Hanım'ı Şişli'den, Lale Hanımefendi'yi Nişantaşı'ndan aldım. Otomobilde ikisinin arasında, tuvaletlerini bozmamaya çalışarak, Pera Palas'a gelinceye kadar ter döktüm.

İki büyük salon da henüz boş. Cilalı parke üzerinde kaymamak için dikkatle yürüyoruz. İki güzel kadın, taze ve renk renk çiçeklerden oluşmuş birer demet gibi etrafımda dolaşıyor. Emirlerimizi almak için etrafımızdan ayrılmayan garsonlar, renk, koku ve zarafetten başka binlerce liralık pırlantaların şaşaasından gözleri kamaşmış gibi, yarı hayret yarı hürmetle bakıyorlar.

Yerlerimizi belirledik. Şampanya büfesi salonun en göze çarpacak yerinde... Onlarla bir köşede viski içmeye başlamıştık ki salon yavaş yavaş dolmaya başladı.

Bu gece, kafesten çalkalı henüz birkaç yıl olmayan İstanbul'un neredeyse tüm en yüksek hanımları burada...

Bu rengârenk kalabalık içinde neler yok ki?.. Sırtındaki olağanüstü tuvalete rağmen saçları perişan hanımefendiler, kuaförü alagarson¹ olduğu halde *pompadur*² modası, şişkin etekli stil tuvaletlerle tavus kuşu gibi yürüyen genç hanımlar, kâğıt gibi tafta kumaşlardan³ tuvalet yapıp kabuklu böcekler gibi hışır hışır dolaşan hanım kızlar, hemen her adımda göze çarpan siyah yelekle smokin giyen tıraşlı efendiler, frakla beyaz getr koyan takan monşer beyler yürekleri bu âleme yeni girdiklerini belli eden bir cesaretsizlik ve vahşilik içinde, masaları siper alarak dolaşıyorlar.

1 1918 sonrasında moda olan kısa kadın saçı.

2 (Fr. *pompadour*) Rokoko tarzı.

3 Sert ipekli kumaş.

İki cazbant,¹ kesilmeyen bir fırtına gibi, bu kalabalığı birbirine katıyor.

Büfenin önünde hanımlara yardım etmeme rağmen evvela kendilerinden başlayarak birkaç dans ettim. Fakat büfenin önü her yerden neşeli. Birbirini tanıyanlar burada toplanıyor, içiyor, neşeleniyor, çene çalıyor. Baloya ait dedikoduların merkezi burası. Ara sıra şampanyayla dudaklarımızı serinleterek gülünç kıyafetleri gösteriyor, şunu bunu çekiştiriyoruz.

Gece yarısından sonra baştan ayağa pürneşe olmuştuk. Lale Hanım artık kadehleri taşırmaya başlamıştı. Artık vara yoğa gülüyor, bütün şampanya ikramlarını kabul ediyoruz. Böyle tatlı bir sarhoşluk içinde çene çalarken Bergüzar Hanım, Şişli'nin bu en kibar ve muhterem hanımı, kolumu çekti:

“En iyi dansörümüz büfeden ayrılmıyor. Birçok hanım kavalie arayıp duruyor.” Sonra büfedeki hanımlara dönüp devam etti: “Siz zavallıyı buraya bağlamışsınız, etrafı göstermiyorsunuz!”

Tanıdıklar arasında sitemler, şakalaşmalar devam ediyordu ki Bergüzar Hanım beni çekti:

“Seni bir hanıma tanıtayım da onunla dans et. Sanırım, istediğin gibi bir dam...”²

Birkaç ökçe darbesi yiyip sarsılarak öteki salona geçtik. Bergüzar Hanım birdenbire durup:

“İşte size en mükemmel kavalieyi getirdim, tanıtayım. Macit Bey... Humret Hanımefendi...”

Sincabi serpintili iki mavi göz, gözlerime dikildi.

Kendimi toplamaya çalıştım ve sinirlerim iradem haricinde zayıf olmasına rağmen, kin ve nefret dolu kalbimin bütün heyecanı ile çarptığını hissettim. Vücut dengemin bu kuvveti, ne zamandan beri beklediğim bu tesadüfte beni mahcup bırakmadı. Bütün sükûnetimle gözlerimi kırpmadan, tıpkı ilk tanışılan bir insanın önünde hareket ediyormuşum gibi, nazıkçe eğildim:

“Müşerref oldum, Hanımefendi.”

Elini uzattı.

1 Canlı müzik çalan orkestra.

2 Fransızca dansta kavalienin eşi anlamındaki *dame*.

Heyecandan titreyen bu el, ciğerlerimi koparan bir kısıkaç gibi gözlerimin önünde büyüdü, karardı ve demirleşti.

Deminden beri koruduğum dengem bozuluyordu. Ya hırstan, hiddetten ağır bir hareket yapacak yahut zavallı bir sinir hastası gibi oturup ağlayacaktım. Her an dayanma gücüm azalıyordu. O dakikada bana uzanan elin parmaklarında, bir yılan dili gibi parlayan bir şey gördüm. Bu ince, altın bir nişan yüzüğüydü.

Yumuşayan sinirlerim elektrik akımı geçmiş bir tel parçası gibi şiddetle sarsıldı ve ateşlendi. Kalbimde sönmeye hazırlanan kin ve nefret, dört yandan alev aldı. Gözlerimi yakan bir tikslenme hissiyle, bana uzanan bu vefasız eli görmezden geldim:

“Teşekkür ederim, Hanımefendi.”

Yalnız, yüzlerin, başların hareketi belli olan kalabalık arasında, bu sahneyi kimse görmedi. Fırtına çabuk geçmişti. Onun cesaretle, ümitle uzanan eli kaybolduğu zaman Bergüzar Hanımefendi’nin sesi imdadımıza yetişti.

“Haydi bir dans edin de görelim.”

Zaten yapılacak bir şey yoktu. Oraya takdim edilmek ve dans etmek için getirilmiştim. Masalarına oturamazdım. Tekrar dönüp gidemezdim. Dans etmekten başka çare yoktu. Yüzüne bakmayarak eğildim.

Sol eli yavaşça omzuma dokundu, sağ elini avcumu bıraktı. Parmakları buz gibiydi. Açık duran avcumda bu soğuk parmaklar, tutunmak ister gibi birkaç kere hareket etti. Fakat sabit kalan elimde hayat ve hareket bulamadı. Dönmeye başladık.

Ummadığım bu ani tesadüf, kalbimi imtihan etmek için bana fırsat verdi. Ne zamandan beri aşkımın gururuma galebe edeceğini düşünüyor, onun bir gün karşıma çıkmasıyla her şeyi unutacağımı tahmin ederek korkuyordum. Fakat kırılan gururum birdenbire o kadar şiddetle coşmuştu ki aşkıma, gençliğime, ömrümün en tatlı hayaline kasteden bu mahluku nefret edilen bir düşman gibi ezmek, kahretmek istiyordum.

“Macit!”

“...”

“Beni affetmeyecek misin Macit?”

Dört yıl evvel sevincimize gülen ve ayrılığımıza ağlayan sesi, aşkın, baharın, gençliğin sesi... Gözlerimi kapasam ve hafızamı

kaybetsem, yalnız kulaklarım dört yıl evvel dinlediğim bu sesle beni mesut edecek...

“Macit, affet beni!”

Ayaklarım usulü kaybetti, kollarım gevşedi, omuzlarım çöktü. Dans etmenin imkânı yok. Havaya, serinlemeye ihtiyacım var.

“Biraz istirahat etmek ister misiniz?”

Başını eğdi, elini omuzlarımdan çekti:

“Balkona çıkalım!”

Kalabalığı yarıp, orada kapalı perdeleri aralayarak kapıyı açtım. Terasa çıktık, içerinin boğucu sıcaklığı bitti, göz kamaştıran aydınlığı söndü ve şimdi yerleri kaplayan karla caddenin elektriklerinden gelen hafif aydınlık içindeyiz. Parmakları ellerimi aradı, buldu.

“Birbirimizi daha fazla incitmeyelim, Macit. Ben hatasını itiraf eden ve maziyi daima geri getirmeye hazır bir kadınum. İyiyle kötüyü ayırt edebilen akıllı insanlarız, Macit. İrade ve arzu dışında meydana gelmiş vaziyetler biraz hoşgörü ve sükûtle düzeltilebilir. Yeter ki insanda samimi bir arzu ve hakiki bir gönül sevgisi olsun.”

Kendimi tutamadım, haykırdım:

“Bunu sen mi söylüyorsun, Humret?” dedim.

Kelimeler birer mermi parçası gibi dişlerimi, dudaklarımı parçalayarak ağızımdan bir bora, bir kasırğa hızıyla fırladı.

“Sevgiden, gönülden sen mi bahsediyorsun, Humret? Gönül arzularını akraba çocuklarının ateşiyle söndüren kadın mı sevgiden bahsediyor?! Sevgilisi için hazırladığı yeşil yuvanın hatırasına olsun hürmet etmeyen kadın mı gönülden ve sevgiden bahsediyor?! Sonsuza kadar sözleştiği büyük, içli, sınırsız aşkı yabancı gözlerden saklamak için dağlarda, kırlarda çiçekler, yapraklar içinde yaşattığı aşkı akraba çocuklarının koynunda öldüren kadın mı maziden, sevgiden bahsediyor? O çiçekli mazinin, bekâretini muhafaza etmiş hatıraları vardır fakat sende değil. O hatıralar bana ıstıraplarımda, felaketlerimde, tehlikeye düştüğüm anlarda dert ortağı olmuşlardır. Üzerinde gençlik heveslerimizin masum ve bakir gözyaşları kuruyan şu ipekli mendili, son ayrılışımız gecesi ebedi vefa ve sadakat sözleriyle parmağıma geçirdiğin, kalbime emanet ettiğin yüzüğü aldığım

gibi geri veriyorum. Onlar bahsettiğin mazi gibi temiz ve bakir kalmışlardır, Humret Hanım.”

Yeleğimin iç cebinden bir hamlede çıkardığım mendille, arasındaki yüzüğü üzerine fırlattım. Beyaz buruşuk ipek parçası, içindeki yüzüğün ağırlığıyla bir kuş gibi uçtu, beyaz tuvaletinin açık bir köşesine yapıştı.

“Mazinin bu masum hatıralarını yüzüne vurduğum için affını rica ederim. Bu bir hata olsa bile herhalde onları yıllarca kutsal birer emanet gibi saklamakta gösterdiğim gaflet kadar acı ve kahredici değildir.”

İpekli buruşuk mendil, duvara çarpmış bir yaralı kuş gibi açılıp kanatlanarak yere düşerken perdeyi kaldırdım, salona girdim.

Bol ışık, binlerce kadının kokusunu emen sıcak hava ve müziğin ihtiyarları bile harekete geçiren kuvvetli temposuna karışınca sinirlerim gevşedi. İradesiz bir tavırla kalabalığı yarıp geçerek büfenin önüne geldim.

“Macit Bey, şerefimize!”

“Şerefimize, Macit Bey!”

“Yeni partnerinizin şerefine!”

Burası bir şenlik yuvası. Büfeye serinlemeye gelen, Şişli’nin tanınmış bir zengini yarım düzine kadar şampanya açtırmış, bütün dostlar, tanıdıklar birbirlerinin sıhhatine, şerefine içip duruyorlar. Dansa çağrıldığımı bilen hanımlar beni böyle pürneşe bir kalabalıkla karşıladılar. Elime tutuşturulan kadehi bir hamlede boşalttım. Buzlu şampanya boğazımı yaktı. Uzatılan kadehleri şen, gevrek kahkahalar arasında sürekli içtim, içtim. Etrafımdaki güzel kadın vücutları arzulu omuzlar, baygınlık veren kokularla dolu hava içinde bir hayal âleminin ipek kanatlı, çiçek vücutlu mahlukları gibi dalgalanmaya başladılar. Dans edenler göklerdeki yerlerinden kopup ayrılmış yıldızlar gibi boşlukta sallanıyorlar.

Yoğun sigara dumanı, ter, pudra, *kilik flor*¹ kokuları içinde ağırlaşan hava, gece yarısından sonra mesut insanların, mesut duygularında tatlı rüyalar gördüğü bu dakikalarda yarı ölü yarı

1 *Clic Flower*, bir tür parfüm.

neşeli, biraz yorgun, biraz arzulu girdaba kapılmış kuru yapraklar gibi savruluyor, dönüyor, kıvranıyor, kapaklanıyor.

Şimdi yanımda kadehlerden toplanan garip, hayvani, kendini gösteren arzularla süzülen gözleri kucaklayacak bir kol, omuz arar gibi gerilen ve kıvrılan yuvarlak, ılık ve pembe vücutları seyrediyorum. Salonlar tenhalaşmaya başladı, sabah oluyor. Artık büfede boşalacak bir şişe yok. Dans meraklısı birkaç çiftin sürekli el şakırtılarından harekete gelen müzikte bile kuvvet ve hareket yok. Oynayanlar uyurgezer gibi yarı uyanık yarı uykuda düzenli devirlerle birbirlerine sarılmış, danstan başka arzuların zevkiyle dönüyorlar. Büfedeki hanımlar artık dağılıyor. Asuman Hanım, bir şişenin sonunda kalan şampanyayı iki kadehe doldurdu.

“Macit Bey, bir tezgâh başı yapalım. Balonun son dakikaları şerefine,” dedi. Uzattığı kadehi, reddetmiş olmamak için aldım.

“Balonun son dakikaları ve Asuman Hanımefendi’nin afiyetleri şerefine,” dedim.

Birkaç yudumda boşalan kadehi masaya bırakıyordum.

“Havasızlıktan bunaldık, ister misiniz şöyle Bebek’e kadar bir gezinti yapalım?” dedi.

“Hay hay,” dedim. “Kocanızı bulalım, nerelerde acaba?”

Asuman Hanım ince bir kahkahayla cevap verdi:

“Gideli iki saat oldu. Büfede bulunduğum için beni beklemedi. Uykusuna o kadar sabırsızdır ki!”

Kalın kürkünü giydirirken yorgun ve iradesiz vücudu kollarıma düşüverdi. Kapalı otomobilin yumuşak döşemesi üzerine kendini bıraktı. Soğuk bir kış sabahı başlıyor. Yerler kar tabakalarıyla donmuş. Otomobil zahmetle ilerliyor. Gökyüzü kurşuni ve donuk.

Asuman Hanım bir mahmurluktan uyanır gibi, uzun ve yuvarlak bacaklarını kavuşturmuş, yalnız bir tuvaletle örtülü vücudunu kürkünün yumuşak ipeklerine bırakmıştı.

Sinirlerin gevşeyip, zihninin içki kuvvetiyle iradesini kaybettiği bir balo gecesinin sabahında kocasını evine, uykusuna gönderip genç bir tanıdıkla lüzumsuz bir otomobil gezintisine çıkan bu kadın, şimdi memnun, şen, ara sıra kürkünün yakasını açıp derin nefesler alarak, “Oh,” diyor, “ne güzel, ne serin!”

Kumral başının sevimlik, okşanmak isteyen bir kedi sokuşuyla omzuma düştüğünü hissediyorum. Arnavutköy’de, bir sabahçı meyhanesinin önünden geçerken zavallı ayyaş bir balıkçının sürüne sürüne içeriden çıktığını gördük. Asuman Hanım derin bir heyecan içinde şoföre işaret veren lastik balona bastı. Otomobil durdu.

“Ah şu bohem hayatı... Ne hayat ne hayat ya Rabbi! Şurada bir konyak içelim.”

Ummadığı ziyaretçilerin gürültüsüne koşan kör meyhaneciye, “İki konyak getir,” dedim.

Asuman Hanım, parmak kalınlığındaki kadehlere dolan ağır, berbat konyağı bir hamlede içti:

“Bir daha, bir daha,” dedi. “Üşüyorum.”

“Sen de iç Macit, hava çok soğuk.”

Ağır ve sert konyak, dengesi zaten düzelmeyen başlarımızı uyuşturmaya başladı. Gözkapaklarım ağırlaşıyor, dudaklarım kuruyor, içim yanıyordu. İçkinin bu söndürücü ve uyutucu sarhoşluğu içinde kendimden geçerken ayaklarının hareketiyle vücudunun bütün kıvrımlarını gösteren, hareket ettikçe o azgın ve şehvetli *Narsis Niüvar*¹ kokusunu havaya karıştıran güzel kadının temaslarından etkileniyorum.

Böyle nereye gidiyorduk? İçerinin harareti ve dışarının keskin soğuğuyla dumanlaşan camlardan etrafı tanıyamıyor, otomobilin içindeki âlemden başka bir şey göremiyordum.

Duygu ve düşüncelerimin sınırı da yine bu dört camın arasında kalmıştı. Bu güzel kokulu hava, bu yumuşak kürk içinde kıvranan yuvarlak vücudun tesiri altındaydım. Bu dört camın, sonra her şeyi silinmiş, erimişti. Onun kokusu, o ölümcül *Narsis Niüvar* kokusu içkinin uyuşturduğu sinirlerimi elektrik akımı geçmiş bir çelik parçası gibi sarsıp titretiyordu. Artık zihnim durmuş, iradem beni bırakmıştı.

Onun coşkun bir birleşme arzusuyla açılıp kapanan kolları bağlandı, kenetlendi ve ben o azgın kokunun kaynağında çöllerin susamış, kudurmuş bir sırtlanı gibi kükreyerek, inleyerek kuruyan dudaklarımı serinlettim. Bu bir rüya, bir kâbus, bir

1 *Narcisse Noir*, bir tür parfüm.

humma nöbeti gibi ne kadar devam etti, bilmiyorum. Nerede ve ne haldeydik, bilmiyorum. Bütün bu gecenin sinirleri tahrip eden krizleri ve derecesi tayin edilemeyen bir sarhoşluk ve heyecan vücudumun bütün direncini kırmış, onu bitkinleştirmişti. Şimdi otomobilin sarsıntısıyla kemiklerime kadar işleyen derin bir tembellik ve yorgunluk hissederek gözlerim kapalı, hayal ve hakikat arasında sendeliyorum.

“Beyefendi, nereye gideceğiz?”

Ateşe tutulmuş gibi yanan ve kaşınan gözkapaklarımı güçlükle kaldırdım. Donuk, beyaz bir aydınlık gözbebeklerimi kamaştırdı. Şoför kapıyı açmış hayret ve hiddetle karışık garip bir bakışla beni süzüyor. Yanıma baktım, Asuman Hanım yoktu. Maksadımı anlayan Şoför:

“Hanımefendi apartmana girdi. Sizi de evinize götürmemi söyledi.”

Onun apartmanının önündeyiz. Sabah olmuş. Caddede birkaç kişi yüzleri, boyunları sarılı, kaymamak için duvarlara tutunarak yürümeye çalışıyorlar. Soğuk hava ciğerlerimi, yüzümü yıkadı, derin bir nefes aldım.

“Peki oğlum, haydi beni de Taksim’e, eve bırak.”

Küçük apartmana girdiğim zaman ilk işim gecenin harap ettiği vücudumu banyonun sıcak ve şifalı sularına bırakmak oldu. Su ve masaj bir leş haline gelen vücuduma taze can verdi. Yalnız bir bardak ılık süt içtim ve derhal yattım.

Günün akşamı, derin nefesler ve uzun gerinmelerle gözlerimi açabildim. Şimdi yirmi dört saatlik hayat parçası, hayalimden film şeridi gibi geçmeye başladı. Bu bir gecenin içinde neler olmuştu? Bir aralık mazi bütün baharı ve kokusuyla gelmiş, beni böğürtlen dallarının arasına çekip götürmüştü. Sonra bu bahar, güneş ve çiçek âleminde ne yaman bir kasırğa kopmuştu.

Şimdi daha soğukkanlı bir şekilde hislerime ve heyecanlarıma değil, irademe hâkim olarak düşünüyorum ve kanaat getiriyorum ki aşkta beklenen vefa ve hürmete önem vermeyenlerin günahı affedilir değildir. Üzerinden şüphe ve ihanet bulutları geçen maziye geri getirmenin imkânı yoktur. Humret’in yüzünde patlayan gurur ve güceniklik fırtınasını kalbim yaratırken belki de irademe hâkim olamadım. Fakat şimdi yaptığım de-

ğerlendirme beni teselli ediyor. Humret benim bilinmeyen bir sona gittiğime kanaat getirdiği zaman, ailesinin ısrarıyla elini bir başka erkeğe uzatmış olsa bile, geri dönüşümü işitince, benden bir işaret beklemeden bu bağı derhal kırıp atabilirdi. Bu kahramanlığı yapabilmek için benden bir haber beklemesi kadar bencillik olur mu?

Onun ince ruhu ve işlenmiş zihni bu sondaki sorumluluğu, onun hesabına daha çok ağırlaştırıyor. Hürmet, baharın, çiçeklerin, tabiatın gelinciği bu güzel kadın, ben zannederim ki insani kaygılardan uzak, yaşadığı ve bana yaşattığı aşkın daima bakir ve masum kalacak bir kahramanıdır. O da yeryüzünü dolduran ve aşkı şehvet ve hayat çerçevesi içinde yaşayan kadınlardan olduktan sonra bu hayale benzer maziyi uyandırmaya ne lüzum var?

Balo gecesinin bu muhakeme sabahında, yirmi dört saatlik tarihi takip ederken birdenbire irkildim. Bu heyecanlı ve krizli gecenin sonlarına doğru neler olmuştu? Bu bitiş hafızamda canlanınca yüzüm ateş içinde kaldı. Gözkapaklarım derin bir utançla kapandı. Asuman Hanım'ın şuhça ve şeytanca parlayan gözleri, heyecan ve şehvet veren kokusu, içkinin bilinci kırıp geçiren tesiri neler yaptırmıştı? Fakat bu son, benim hatam mıydı? Bu günah benim iradesizliğimden ziyade, beni o sona sevk eden ve tahrik eden kadına ait değil miydi?

Buna samimi bir vicdan kanaatiyle inanmış olmakla beraber, bu üzücü balo gecesini sabaha kavuşturan saatlerin günahı ağır bir ıstırap halinde zihnime saplanıp kaldı. Samimi bir dostlukla salona girdiğim, kocasının elini sıktığım, çocuklarını sevip okşadığım bu kadın, içinde biraz eğlenip teselli bulduğum kibar âlemine karşı da beni iğrendirdi, tiksindirdi. Şimdi İstanbul, Boğaz'ın yeşil köşeleri, Adalar'ın mavi tepeleri ve Şişli'nin süslü, kokulu salonlarıyla bana içinde vefasızlık, sadakatsizlik, hürmetsizlik günahları işlenen, bozulmaya ve kokuşmaya başlamış tarihi bir Bizans beldesi gibi görünüyordu. İçinde ömrümün ilk aşkını, gençliğimin ilk heyecanlarını yaşatıp öldürdüğüm bu beldenin havasında beni acıtan, ciğerlerimi kurutan bir vefasızlık vardı. Beni mustarip edecek tesadüflere son vermek için aşkımın mezarına, bu vefasızlık diyarına veda

etmek lazımdı. Bir yıl evvel yeryüzünün en mesut insanı olarak girdiğim bu şehirden, talihin hayal kırıklığına uğrattığı bir aşkı gömerek çıkmak pek güç olmadı. Çantalarımı hazırlarken yazı masamın gözlerini dolduran Mısır mektupları arasından bir boş kâğıt bulup aldım ve kaderime yeni bir ufuk gösteren şu telgrafi çektim:

Prenses Fatma, Villa Neşat, Zemalek, Mısır
Bel Jermen'e hareket ediyorum, geliniz.
Macit Şevket.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 87

Boğaziçi'nin köylerinde ve yalılarında hızlı bir hayat yaşayan Macit, sincabi serpintili mavi gözlü Humret'e âşık olur ve evlilik planları yapmaya başlar. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yedek subay olarak Çanakkale'ye gönderilir. Yaralanınca İstanbul'a döner, iyileştikten sonra bu sefer de Filistin cephesine tayin edilir. Gazze'de İngilizlerle çarpışırken esir düşerek Mısır'daki esir kamplarına götürülür. Oldukça kötü koşulları olan kamptan kaçmayı başaran Macit'i talih, Türk dostu bir prensin Nil nehri kıyısındaki villasına sürükler. Burada, Prens ve kızı Fatma'yla güzel günler geçiren Macit'in aklı Humret'te, gözü kulağı ise memleketin kurtuluş haberlerindedir. Prens ve kızıyla birlikte Avrupa seyahatindeyken Macit, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da yeni bir mücadele örgütlediğini öğrenir, Anadolu'ya gelir ve mücadeleye katılır.

Burhan Cahit Morkaya, bir subayın anı defterinden yararlanarak kurguladığını belirttiği *Harp Dönüşü* romanında, Birinci Dünya Savaşı'yla aynı anda başlayan bir aşk hikâyesiyle birlikte cephelerde ve esir kamplarında yaşananları, savaşın bireylerde, ailelerde ve toplumun tüm katmanlarında yarattığı ahlaki ve sosyal yıkımı gerçekçi bir şekilde aktarmaktadır.

Burhan Cahit Morkaya (1892-1949)

Gazeteci, yazar ve matbaacı Burhan Cahit Morkaya, İstanbul'da doğdu. Mercan İdadisi'ni bitirdikten sonra Mekteb-i Mülkiye'den mezun oldu (1912). Gazeteciliğe öğrencilik yıllarında *Yeni Gazete*'de başladı. Osmanlı Milli Ajansı'nda çalıştı. *Servet-i Fünûn*'da hikâye ve fantezi türünde yazıları ile Fransızcadan çevirileri yayımlandı. 1920-1928 yılları arasında mizah gazetesi *Karagöz*'ün müdürlüğünü ve başyazarlığını üstlendi. *Karagöz*, onun yönetiminde Anadolu'da en çok okunan popüler gazeteler arasına girdi. 1928 yılında, ölümüne kadar çıkarmaya devam

edeceği *Yeni Köroğlu* gazetesini kurdu. 1920'li ve 30'lu yılların en çok okunan popüler roman yazarlarından biri olan Morkaya, çoğu roman olmak üzere hikâye, tiyatro, fantezi ve fıkra gibi edebi türlerde kırka yakın eser kaleme aldı. Bunların bazıları *İkdam*, *Son Saat*, *Akşam*, *Vatan* ve *Milliyet* gibi dönemin önde gelen gazetelerinde tefrika edildi. Geçimini kalemle kazanan ve romanlarında çoğunlukla Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Türkiye'de oluşan yeni toplumsal hayatı, kadın-erkek ilişkilerini ve Batılılaşmayı işleyen Morkaya'nın yarattığı tipler, isimleri ve yaşantılarıyla halk tarafından beğenilmiş ve adeta bir nesle rol model olmuştur. Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

9 786254 298165

